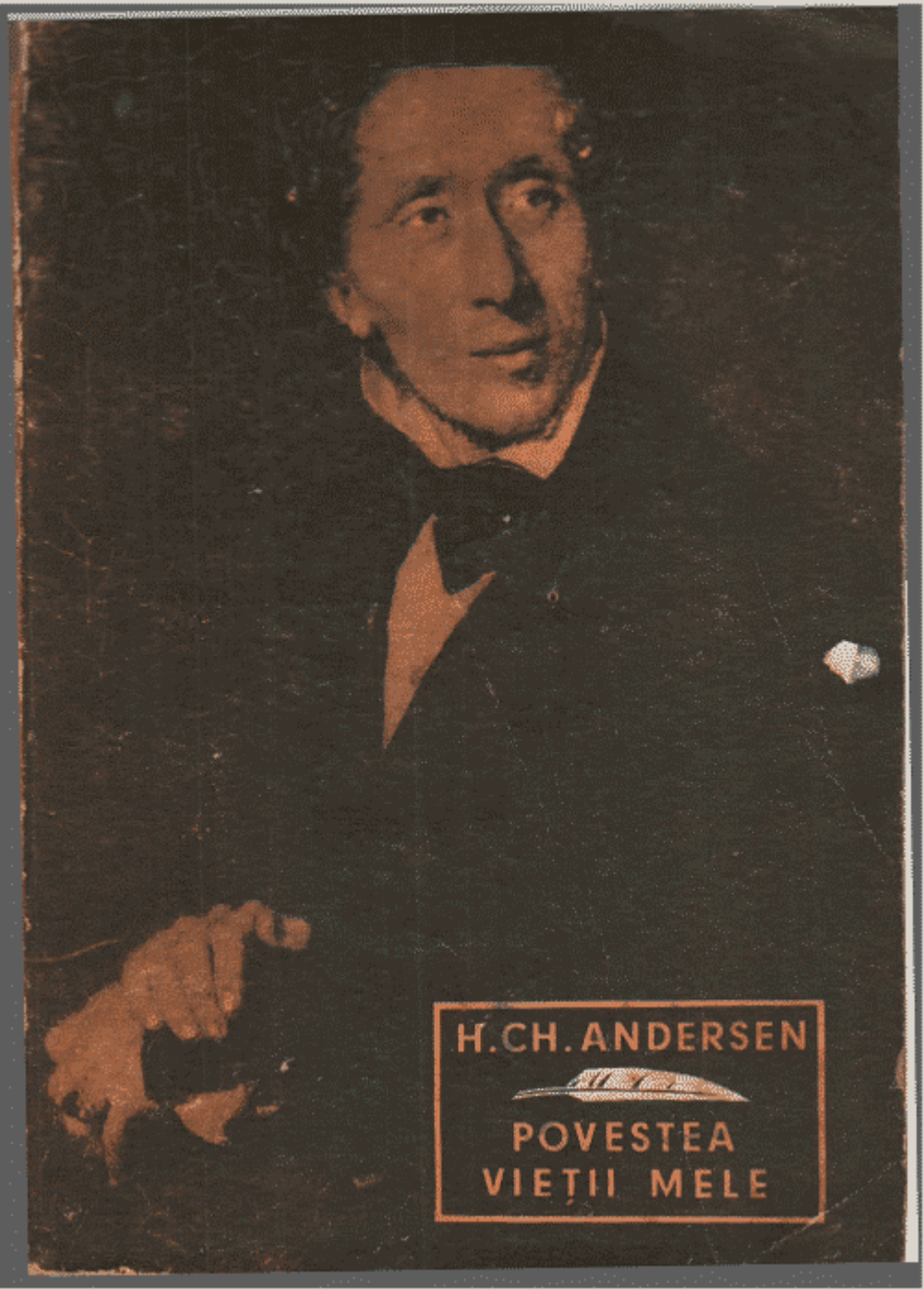

H. CH. ANDERSEN

POVESTEA
VIETII MELE

H. Ch. ANDERSEN

POVESTEA VIEȚII MELE

Ediție prescurtată

**Traducere, cronologie și note
de TEODORA POPA-MAZILU**

EDITURA TINERETULUI

Coperta de ADRIAN IONESCU

Fotografiile, precum și unele materiale de interes documentar, necesare realizării volumului de față, ne-au fost puse la dispoziție de Ambasada Regală a Danemarcei, căreia ținem să-i mulțumim și pe această cale.

Ediția de față, reprodusă după : H. Ch. Andersen : *Le conte de ma vie*, Delamain et Boutelleau, Éditeurs, Paris, 1930, cuprinde evenimentele mai importante din perioada 1805—1855. La această traducere s-au mai adăugat unele paragrafe din : H. Ch. Andersen, *Le conte de ma vie*, Ernest Flammarion, Éditeur, Paris, 1955.

TABEL CRONOLOGIC

- 1805 La 2 aprilie se naște în orășelul Odense, din Fionia, Hans Christian Andersen, fiul cizmarului Hans Andersen și al Anne-Mariei Andersdatter.
- 1814 Tatăl viitorului povestitor se angajează ca ofițer în armata napoleoniană, în campania din 1813—1814, campanie în care Danemarca devenise aliata Franței.
- 1819 Rămas orfan de tată, Hans Christian Andersen, în vîrstă de numai 14 ani, pleacă la Copenhaga pentru „a-și cuceri celebritatea”. După mai bine de doi ani de neșanse și căutări zadarnice, izbutește — la intervenția lui Jonas Collin, deputat și funcționar superior în administrația statului danez — să intre ca elev la liceul din Slagelse.
- 1820 Fizicianul Hans Christian Oersted, unul dintre marii savanți ai Danemarcei, prietenul de mai târziu al lui Andersen, descoperă electromagnetismul.
- 1827 Din pricina unor neînțelegeri cu Simon Meisling, directorul liceului din Slagelse, Andersen, ajutat de Jonas Collin, se mută la un liceu din Copenhaga, pe care-l absolvă un an mai târziu.
- 1829 După cîteva încercări poetice, destul de inconsistente, Andersen publică povestirea *O plimbare pe jos, de la canalul Holmen pînă la capătul dinspre miezînoapte al insulei Amager (Fodrejsen fra Holmens Kanal til Ostpynten af Amager)*. În același an își face debutul

și în teatru cu un vodevil eroic: *Amorul pe turnul Nicolai* (*Koerlighed po Nikolaj torn*).

- 1830 Apare primul său volum de *Poeme* (*Digte*), a cărui ultimă poezie intitulată *Mortul* (*Dodningen*), va sta la baza basmului său *Tovarășul de drum* (*Rejse Kammeraten*). În vara aceluiaș an o cunoaște pe Riborg Voigt (*Doi ochi frumoși văzui demult, odată / Și toată lumea-n ei se oglindea; / Nu voi uita privirea lor curată / Nici focul ce-n adâncul lor ardea*), una dintre cele trei mari iubiri ale sale, căreia îi va consacra mai târziu (1840) basmul *Logodnicii* (*Koerstefolkene*).
- 1831 În primăvara anului 1831 întreprinde o scurtă călătorie în Germania, cu care prilej îl va cunoaște, la Berlin, pe Ludwig Tieck, șeful școlii romantice germane, iar la Dresda pe Adalbert von Chamisso, care-i va traduce poeziile în limba germană. Urmarea acestui scurt voiaj va fi volumul *Siluate dintr-o călătorie prin Harz și Elveția saxonă* (*Skyggenbilleder af en rejse til Harzen og det sachsiske Schweiz*).

- 1832 Se îndrăgostește de Luise Collin, fiica protectorului său, pe care o cere în căsătorie, dar care, ca și Riborg Voigt, îl refuză.

- 1833 Pentru a-l consola de eșecul suferit, Jonas Collin îi înlesnește o bursă cu care Andersen întreprinde prima sa mare călătorie în străinătate: Paris, Milano, Neapole, Capri, Veneția, Locle (Elveția), unde termină drama *Agnete și tritonul* (*Agnete og havmanden*) inspirată de dragostea sa nefericită pentru Luise Collin.

Cu acest an, 1833, încep marile călătorii pe continent ale povestitorului, care-i vor aduce porecla de „domnul Europa”, căci din mărturisirile contemporanilor reiese că, nici unul dintre scriitorii vremii n-a totalizat un mai mare număr de kilometri ca el (A întreprins în total 29 de călătorii).

- 1835 Ca urmare a călătoriei sale în Italia apare romanul *Improvizatorul* (*Improvisatosen*), „menit să-mi înalțe din ruine casa mea dărîmată”, care îl face, într-adevăr, celebru. Îndată după acest roman îi apare prima sa cărticică de basme, *Povești istorisite copiilor* (*Eventyr, fortalte for Børn*), care cuprindea: *Prințesa și*

mazărea, Amnarul și Klaus cel mic și Klaus cel mare.

- 1836 Apare cel de-al doilea roman al lui Andersen intitulat *O.T.* (Inițialele care indică numele eroului acestei cărți, Otto Thorstrop, se pare că sînt în realitate cele ale penitenciarului din Odense : *Odense Tuhhus*).
- 1837 Apare romanul *Numai un scripcar* (*Kun en spillemand*).
- 1838 Ca urmare a succeselor repurtate în calitate de scriitor, statul îi acordă o pensie anuală fixă.
- 1839 Apare volumul de povestiri pentru cei mici, ca și pentru cei mari *Carte cu chipuri fără chipuri* (*Billedbog uden billeder*), „O *Illiadă* într-o coajă de nucă”, cum îl numește Andersen.
- 1840 I se publică romanul *Doamnă baronesă* (*De to baronesser*), în care sînt evocate imagini din viața patriarhală a satului danez. O cunoaște pe marea cîntăreață Jenny Lind, supranumită „privighetoarea nordului”, pentru care va nutri o dragoste puternică și căreia îi va consacra poveștile *Sub salcie* și *Privighetoarea*.
- 1840—1841 Andersen întreprinde cea de a doua călătorie a sa în străinătate : Germania, Italia, Portugalia, Sudul Spaniei, Grecia, Turcia și Austria, cu care prilej va poposi, în toamna anului 1841 și pe meleagurile țării noastre.
- 1842 Urmarea acestei călătorii care a durat aproape un an de zile va fi voluminosul jurnal intitulat *Bazarul unui poet* (*En digters bazar*).
- 1843 Andersen face o nouă călătorie la Paris.
- 1844 Povestitorul vizitează din nou Germania ; ca oaspete al ducelui de Gravensteen, scrie *Fetița cu chibriturile*. În același an moare sculptorul danez Bertel Thorwaldsen, unul dintre cei mai apropiați prieteni și sfătuitori ai lui Andersen, în memoria căruia va scrie povestirea *Sporovăială de copii*.
- 1845 Alexandre Dumas, cu care Andersen a fost prieten, termină romanul *Contele de Monte Cristo*.
- 1847 Povestitorul întreprinde o nouă călătorie în Țările de Jos, Anglia și Scoția.
- 1849 Andersen vizitează Suedia.

- 1850 Moare poetul și dramaturgul danez Adam Oehlenschläger, unul dintre îndrumătorii literari cei mai apropiați ai lui Andersen ; Dickens, un alt mare prieten al lui Andersen, termină romanul *David Copperfield*.
- 1851 Apare volumul : *În Suedia (I Sverrig)*, una dintre cele mai frumoase cărți de călătorie apărute pînă atunci în Danemarca.
Moare savantul Hans Christian Oerstedt, la îndemnul căruia Andersen a scris o serie de basme cu suport științific, dintre care amintim : *Picătura de apă*, *Povestea unei raze de soare*, *Inul*, *Marele șarpe de apă* etc.
- 1855 Apare *Povestea vieții mele (Mit livs eventyr)*, jurnal în care Andersen își consemnează amintirile.
Andersen face o nouă călătorie în Germania și Elveția. La Zürich, el face cunoștință cu marele compozitor Richard Wagner.
Moare Wilhelm Pedersen, unul dintre cei mai cunoscuți ilustratori ai basmelor lui Andersen.
- 1856 Apare cartea *A fi sau a nu fi (At voere eller ikke voere)* în care Andersen dezbate problema existenței dincolo de moarte.
Urmează călătoria în Germania, în cursul căreia Andersen este invitat la reprezentația lui *Faust* de Goethe.
- 1857 Andersen îl vizitează pe Charles Dickens la Gadshill. Întors la Copenhaga, din cauza epidemiei de holeră care izbucnește în acest oraș, Andersen se retrage la castelul din Basnaes, unde concepe povestea *Focurile năstrușnice se află în oraș*.
- 1858 Andersen își citește pentru prima oară basmele la o mare reuniune muncitorească. Apare o nouă culegere de povești cuprinzînd și basmul *Fiica regelui mîlului*. Întreprinde o nouă călătorie în Elveția și Germania.
- 1859 Apare noua culegere de basme care cuprinde și : *Vîntul istorisește povestea lui Valdemar Daae și a fiicelor sale*.
Povestitorul întreprinde o călătorie prin Danemarca pînă la Skagen, punctul cel mai nordic al țării. Această călătorie i-a inspirat lui Andersen celebrul cîntec patriotic *Iutlanda între două mări*, basmele *O po-*

- veste din dune și Skagen. Sărbătorile Crăciunului* petrecute la Basnaes au fost descrise în povestea *Infirmul*.
- 1860 Andersen pleacă din nou în Germania, apoi în Elveția, unde colaborează la traducerea unui volum de povestiri care apare la Geneva în 1861, sub titlul de *Fantezii daneze*.
- 1861 Însoțit de băiatul lui Jonas Collin, Andersen pleacă la Roma trecând prin Geneva, Lyon, Nisa, Genua. La Roma, el face cunoștință cu poetul norvegian Bjornstjerne Bjornson. La întoarcerea în Danemarca, el află de moartea binefăcătorului său Jonas Collin. În același an apar două noi culegeri de povești dintre care menționăm : *Omul de zăpadă, Crăiasa zăpezii, Fluturile, Melcul și trandafirul*.
- 1862 Moare unul dintre cei mai statornici și mai credincioși prieteni ai lui Andersen, poetul Bernhard Severin Ingemann. Împreună cu tânărul Collin, povestitorul întreprinde o călătorie în Spania, Gibraltar, Tanger, călătorie pe care o descrie în lucrarea intitulată *În Spania*.
- 1863 Străbătând orașele Angoulême, Poitiers, Tours, Blois și Orleans, Andersen ajunge la Paris, unde colonia scandinavă prezidată de Bjornstjerne Bjornson pregătesc o serbare în cinstea sa. În același an Danemarca pierde ducatele Oldenburg, Schleswig și Holstein.
- 1864 Andersen, suferind nespun din pricina greutăților prin care trece patria sa, scria : „*Soarele ne învâluie în razele sale fierbinți, arborii și tufișurile strălucesc de prospețime primăvăratecă, dar o amărăciune îmi năpădește sufletul, împotriva acestei naturi care continuă să se dezvolte ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Nu mai cred nici în fericire, nici în viitor*”.
- În acest an Andersen scrie libretul care va sta la baza operei *Saul*, a compozitorului Hartmann.
- 1865 Andersen scrie comedia *Cînd spaniolii erau aici*, jucată la Teatrul Regal la 6 aprilie a aceluiași an ; tot acum povestitorul dă la iveală o nouă culegere de povești, după care efectuează o călătorie în Suedia.
- 1866 H. Ch. Andersen întreprinde un lung voiaj prin Europa : Olanda (Amsterdam, Leyda, Rotterdam), Belgia (Anvers, Bruxelles), Paris, unde o întâlnește pe celebra

cîntăreață Christine Nilsson, pe compozitorul Giacomo Rossini și pe pictorul danez Lorenz Frølich, care a executat ilustrațiile la aproape 70 din poveștile lui Andersen. Prin orașul Tours, Andersen ajunge la Bordeaux unde o admiră pe marea tragediană Ristori, după care se îndreaptă spre Madrid.

- 1867 Andersen pleacă la Paris pentru a vedea „*seeria epocii noastre*”, Expoziția Mondială care-i inspiră povestea *Driada*.

În acelaș an, Odense, orașul său natal, îl proclamă cetățean de onoare. Vechea profeție că într-o zi, cînd se va înapoia la Odense, orașul va fi luminat în cinstea lui, s-a împlinit. „*În sfîrșit — scrie Andersen în jurnalul său — a sosit și ziua de 6 decembrie, marea zi, cea mai frumoasă din viața mea. Mi-a fost imposibil să dorm, atît eram de emoționat. Mă dureau dinții, mă durea pieptul, și asta ca și cum ar fi trebuit să-mi amintească: Cu toată gloria ta, ești totuși plămadă trecătoare, un biet vierme în pămînt*”.

- 1868 La cererea unui editor american Andersen publică partea a doua a jurnalului său intitulat *Povestea vieții mele*.

- 1870 Apare romanul *Petre cel norocos* (*Lykke Per*), o poveste sentimentală cu implicații autobiografice.

- 1875 La 4 august Hans Christian Andersen încetează din viață în casa negustorului Melchior, unul dintre bunii săi prieteni la care locuia în ultima vreme.

TEODORA POPA-MAZILU

Diploma prin care H. Cb. Andersen este proclamat în 1867, cetățean de onoare al orașului său natal, Odense.

POVESTEA VIEȚII MELE

Viața mea e o poveste frumoasă...

Dacă, biet copil sărman și singur, aș fi întâlnit în cale o zână puternică ce mi-ar fi spus : „Alege-ți drumul... Ce vrei să ajungi ? Te voi sfătui și te voi călăuzi !“, soarta mea n-ar fi putut să fie mai fericită și nici mai cu înțelepciune rînduită.

Povestea vieții mele va arăta ceea ce mi-a arătat și mie — că există o soartă pentru fiecare !

În 1805 trăia la Odense, într-o modestă cămăruță, o pereche de tineri căsătoriți, care se iubeau tare mult. El, în vîrstă de vreo douăzeci și doi de ani, cizmar, era minunat înzestrat și-avea o fire de poet. Ea, cu cîțiva ani mai mare, femeie simplă și necunosătoare în ale vieții, avea o inimă minunată.

Ajuns de curînd lucrător, își meșterise singur măsuța de cizmarie, ca și patul de nuntă. Patul și-l făcuse din lemnul unui catafalc pe care zăcuse un oarecare conte de Trempe. Fișile de postav negru care mai rămăseseră prinse de scîndurile patului, aminteau de prima lor destinație. În locul rămășițelor contelui, la 2 aprilie, 1805, pe patul acesta își făcu apariția un nou-născut, zdravăn : eu, Hans Christian Andersen.

Casa din Odense, de pe Munkemøllestraede, în care, la 2 aprilie 1805, H. Ch. Andersen vede lumina zilei.

În primele zile, tatăl meu nu părăsi căpățiul mamei, citindu-i din Holberg¹, în timp ce eu urlam cât mă țineau plămîinii.

Deranjat din lectură, tata îmi strigă la un moment dat, jumătate în glumă, jumătate în serios : „Ori dormi, ori ascuți liniștit !”, dar eu continuai să urlu din răsuputeri.

La botez, în biserică, n-am fost mai puțin gălăgios. Mama săraca, avu multă vreme pică pe pastor, care se apucase să-i spună : „Vai, cum mai plînge ȋncul ăsta ! Parc-ar fi o mîță !”

Nașul meu, un sārman emigrant francez, care se numea Gomard², o consolase : „Cu cît acest copil va plînge mai tare acum, cu atît va cînta mai frumos cîndva !”

O singură cămăruță plină cu scule cizmărești, patul, și lavița unde dormeam eu, iată casa copilăriei mele !

Pereții erau împodobiți cu poze. Pe deasupra laviței atîrnau cîteva farfurii și căni înflorate de sticlă. Lîngă fereastră, aproape de locul unde lucra tatăl meu, era agățată o poliță plină cu cărți de citit și cărți de cîntece. În bucătăria mititică, deasupra dulapului cu vase, străluceau farfuriile de cositor. Cămăruța îmi părea mare și bogată. Ușa, ale cărei panouri erau împodobite cu peisaje, avea în ochii mei tot atîta preț cît are astăzi o întregă galerie de tablouri. O scăriță ducea din bucătărie în pod. Pe streășina dintre casa noastră și cea a vecinului, mama pusese o ladă cu pămînt în care semănase arpagic și pătrunjel. Asta era toată grădina ei. În povestea mea : *Crăiasa zăpezii*, această grădină continuă să înverzească și astăzi.

Copil singur la părinți, am fost foarte răsfățat. Mama îmi repeta adesea că sînt cu mult mai fericit decît fusese ea la vîrsta mea. Părinții o obligaseră pînă să și cerșească. Cum nu era în stare să facă una ca asta, rămăsese o dată o zi întregă plîngînd, sub un pod, pe mîlul rîului care trecea prin Odense. Cu imaginația mea de copil îmi închipuiam cu atîta putere această scenă, încît lăcrimam ori de cîte ori îmi venea în

¹ Ludvig Holberg (1684—1754), remarcabil om de litere, creatorul teatrului danez, supranumit, pentru piesele sale, „Molière al Danemarcei”.

² E vorba de Nicolas Gomard, născut în 1746 la Sogny, în Marne. Nu era emigrant, ci se înrolase în armata daneză. Mai tîrziu și-a cîștigat existența ca profesor de franceză, coafor, țesător și a sîrșit ca paznic la spitalul franciscanilor din Odense.

mente. M-am inspirat din amintirile mamei pentru a o zugrăvi pe bătrîna *Domenica*, din : *Improvizatorul* și pe mama muzicantului din cartea *Numai un scripcar*.

Tatăl meu, Hans Andersen, mă lăsa să fac tot ce-mi plăcea. Eu eram marea lui pasiune. Pentru mine trăia. Mai toate clipele sale libere, și mai ales duminicile, și le pierdea făcîndu-mi jucării și desenîndu-mi diferite chipuri. De-seori, seara, ne citea din operele scriitorilor Lafontaine¹, Holberg și din *O mie și una de nopți*. Niciodată nu l-am văzut surîzînd, decît atunci cînd citea. Căci nici în viață și nici în meserie nu-și găsisese fericirea. Părinții săi fuseseră țărani înstăriți, dar nenorocirile se abătuseră asupra lor : le-au pierit vitele, le-a ars ferma, iar bunicul și-a pierdut mințile. Veniseră atunci să se stabilească la Odense și-aici își dăduseră băiatul, în ciuda faptului că era atît de ascuțit la minte, să învețe meserie la un cizmar. Din nenorocire nu putuseră să facă altfel, cu toate că dorința cea mai fierbinte a băiatului era să intre la un colegiu. Cîteva suflete miloase se oferiră să pună mîna de la mîna ca să-l ajute să învețe. Dar planul n-a izbutit. Bietul tata ! A păstrat toată viața în inima lui amărăciunea că nu putuse să învețe. Într-o zi veni la noi un elev de la Colegiu, să i se ia măsură pentru o pereche de ghete. Tata stătu de vorbă cu el. Băiatul îi arătă cărțile și-i vorbi despre școala unde învăța. Atunci am văzut lacrimi în ochii tatii.

— Cît am vrut și eu să învăț ! spuse el. Apoi m-a luat în brațe, cu dragoste și a rămas tăcut toată seara.

Nu-și făcea de vorbă cu vecinii. Serile de iarnă tata și le petrecea citind cu glas tare sau meșterindu-mi jucării. Vara, duminicile, colinda prin pădure și mă lua și pe mine cu el. În timpul plimbării vorbea foarte puțin, cufundat în gînduri. Topăiam în jurul lui, oprindu-mă din cînd în cînd ca să culeg fragi sau ca să împlutesc coronițe de flori.

În luna mai, cînd pădurea își îmbrăca veșmînt nou de frunze, ne însoțea și mama. Era singura ei plimbare din tot anul. Își punea în ziua aceea o rochie de indian închisă la culoare, cu flori, pe care o purta în zilele cînd se ducea să se împărtășească. Nu știu să fi avut vreodată o altă haină de sărbătoare. Aducea întotdeauna, de la pădure, un braț de

¹ *August Heinrich Julius Lafontaine* (1758—1831), romancier german.

crengi de fag și le puneă bine, în dosul sobii, lustruităună. Semăna apoi în crăpăturile grinzilor iarba sfântului Ion și, după felul cum creștea această iarbă, mama își dădea, chipurile, seama dacă viața noastră va fi lungă sau scurtă. Verdeța și pozele erau singurele podoabe care înveseleau mica noastră locuință, pe care mama o ținea curată ca un pahar. Albea cearșafurilor, prospețimea perdelelor erau toată mândria ei.

Una dintre cele mai vii amintiri ale copilăriei mele e o sărbătoare de familie petrecută la închisoarea din Odense, clădire care, privită pe dinafară, îmi inspira aceeași groază pe care ștregarii din Paris trebuie s-o fi încercat — îmi închipui — în fața Bastiliei. Pentru mine, închisoarea din Odense era peștera misterioasă a tuturor poveștilor cu hoși și cu bandiți și deseori mă opream, bineînțeles la o distanță apreciabilă de zidurile ei, pentru a-i asculta pe deținuți cîntînd, în timp ce răsuceau la vîrtelniță.

Paznicul închisorii îi invită, într-o zi, pe părinții mei acolo și eu i-am însoțit. Greaua poartă ferecată se deschise în fața noastră apoi se reînchise cu zgomot de chei și zăvoare. Urcarăm o scară dreaptă și intrarăm într-o cameră. Ni se puse masa. Doi deținuți ne serveau. Toată lumea bea și mîncă cu poftă, numai eu stăteam de parcă eram înțepenit. Îndîrjit, am împins farfuria la o parte. Am refuzat și desertul. Mama, săraca, pretinse că nu mă simt prea bine și mă culcă într-un pat. Prin pereți auzeam hîrîitul continuu al vîrtelniței, însoțit de cîntecele deținuților. Lucrul acesta se petrecea aievea sau numai în închipuirea mea? N-aș ști s-o spun... Fapt e că încercam un fel de frică amestecată cu plăcere, ca și cum aș fi fost dus într-un castel unde se petreceau tot soiul de întîmplări cu tîlhari de temut.

Un alt eveniment despre care păstrez o amintire foarte vie este șederea spaniolilor în Fionia (1808). Danemarca trecuse de partea lui Napoleon, căruia Suedia îi declarase război. Într-o bună zi, un regiment francez, întărit de contingente spaniole, sub ordinele mareșalului Bernatotte, prinț de Pontecorvo, ocupă insula Fionia, pentru ca de aici să poată ajunge în Suedia. Aveam pe atunci doar trei ani, dar parcă îi văd și acum pe oamenii aceia cu fața brună. Aud încă larma de care umpluseră orașul și focurile de tun trase din piața

cea mare și din fața episcopiei. Pe trotuare și în vechea biserică Graabrodre¹, soldați străini stăteau tolăniți pe maldăre de paie. Castelului Kolding i se dăduse foc, iar prințul de Pontecorvo veni la Odense unde locuiau soția și fiul său Oscar. În toate satele din împrejurimi școlile fuseseră preschimbate în corpuri de gardă, iar slujba religioasă se făcea pe unde se nimerea : sub copaci, pe cîmpuri sau chiar în drum. Soldații francezi treceau drept foarte aroganți și foarte pretențioși. Spaniolii, în schimb, erau considerați „băieți buni”. Între acești „aliați” domnea o ură de moarte. Într-o zi, un spaniol mă luă în brațe și-mi dădu să sărut o medalie pe care o purta pe piept. Mama s-a supărat, spunînd că asta înseamnă catolicism, dar mie mi-au plăcut grozav medalia ca și străinul care mă săltase în brațe și mă sărutase plîngînd. Poate că avea și el copii acasă, în Spania...

Altădată am văzut cum îl conduceau pe unul dintre camarazii celui care-mi dăduse să sărut medalia, înaintea Consiliului de război fiindcă ucisese un francez. Mult mai târziu, această întîmplare mi-a inspirat un poem, *Soldatul*, pe care Chamisso² l-a tradus în germană și care, din păcate, figurează ca fiind al lui, în ciclul *Cîntecele soldatului german*.

În 1811 — aveam pe atunci șase ani — apăru faimoasa cometă. După mama urmau să se abată cataclisme teribile, ba chiar și sfîrșitul lumii.

Mă aflu în piața bisericii Sfîntului Canut cu dînsa și cu cîțiva vecini, cînd am văzut uriașul bulgăre de foc, cu atît mai înfricoșător cu cît avea o coadă lungă și strălucitoare, săgetînd cerul. În jurul meu oamenii nu mai vorbeau decît de prevestiri rele și de Judecata-de-Apoi. Atunci intră în vorbă și tata... Nu era de loc de părerea celorlalți. Dete, sigur de el, o explicație cu mult bun simț, în timp ce mama speriată, suspina, alături de cei cîțiva oameni care dădeau neîncrezători din cap. După aceasta, tata se depărtă rîzînd, lăsîndu-mă de-a dreptul îngrozit de faptul că nu vedea lucrurile la fel ca noi. Mai târziu, spre seară, am auzit-o pe mama stînd de vorbă cu bunică-mea dinspre tată. Nu pricepeam mare lucru din ce-i povestea, dar, așezat cu capul pe genunchii ei, cu privi-

¹ A „Fraților Cenușii” (Călugări franciscani).

² Adalbert von Chamisso (1781—1838), poet liric german de mare prestigiu.

rea în ochii ei nespuse de blînzi și de duiosi, așteptam cu groază căderea cometei și *Judecata-de-Apoi*.

Bunica venea aproape în fiecare zi să ne vadă. Eu eram toată bucuria și fericirea ei. În ciuda nenorocirilor îndurate, rămăsese o bătrinică plăcută, cu niște minunați ochi albaștri. Acum locuia cu bunicul, pe jumătate nebun, într-o căsuță cumpărată din bruma de avere ce le mai rămăsese. Niciodată n-am văzut-o plîngînd. Îmi amintesc însă cît eram de emoționat cînd ne povestea, suspinînd, istoria bunicii sale dinspre mamă. Aceasta fusese o tînără de neam, o de Cas-sel, care se lăsase răpită de un comediant și pe care, mai tîrziu, îl luase de bărbat. Bunică-mea o socotea vinovată de toate nenorocirile familiei sale.

Căsuța bunicilor mei se învecina cu grădina spitalului de nebuni unde muncea bunica. Sîmbetele i se dădea voie să-mi aducă din grădina ospiciului cîteva flori, ca să împodobesc cu ele scrinul mamei. Și cum acestea erau „florile mele”, le aranjam eu însumi în vase.

De două ori pe an se aprindea la spital, un foc mare, ca să se ardă buruienile, ramurile uscate și frunzele căzute. Eram întotdeauna de față, rostogolindu-mă pe grămada de ver-deață și jucîndu-mă cu florile. Cu acest prilej, la spital, se dădea o mîncare mai bună decît cea din toate zilele. Mă uitam la nebunii care se plimbau liniștiți în jurul nostru și ascultam, cu o curiozitate amestecată cu teamă, cîntecele și povestirile lor. Cîteodată mă apucam să-i urmăresc pînă în pavilioane, iar uneori, cînd gardienii nu erau de față, mă strecuram chiar și în aripa rezervată nebunilor furioși. Celulele acestora erau înșirate, de-a lungul unui coridor îngust. Într-o zi, ascuns în dosul unei uși, am reușit să mă uit, printr-o crăpătură, într-una din celule. Înăuntru stătea, așezată pe o grămadă de paie, o femeie despuiată. Cu părul revărsat pe umeri, ea cînta ceva cu o voce fermecătoare. Deodată, scoțînd un strigăt puternic, se aruncă spre ușa pe care o deschise cu atîta violență, încît făcu să-i sară cît colo clanța. Cu ochii țintă la mine, întinse brațele să mă înșface. Am țipat îngrozit și m-am aplecat la pămînt. Mi s-a părut că-i simt degetele sfîșiindu-mi hainele și eram pe jumătate mort de spaimă, cînd apăru gardianul.

Tot în incinta spitalului am mai descoperit o încăpere, mai curînd un soi de azil, unde bătrînele sărmane se îndelet-

niceau cu torsul. Îmi plăcea să mă duc să le văd, căci bietele femeii îmi arătau întotdeauna multă dragoste. Sporovăiala mea le amuza și-mi plăcea să le aud spunând că un copil atât de deștept ca mine nu poate trăi mult, ceea ce pe mine mă măgulea grozav.

Întîmplarea a făcut să-mi însușesc unele vagi noțiuni de anatomie umană și cum n-aveam unde mă făli cu cunoștințele mele, mă lăsam adesea ispitit să le povestesc tot ceea ce știam în această privință. Ușa le-o acopeream de sus pînă jos de mîzgălituri care aveau pretenția să înfățișeze cînd mațele, cînd inima, cînd rinichii omului. Tot ceea ce îndrugam eu producea o adîncă impresie asupra acestei umile asistente; mă considerau drept un tînar-minune și pentru a-mi răsplăti elocința îmi povesteau întotdeauna basme minunate. Poveștile, adeseori de groază ale acestor bătrîne, ca și atitudinile ciudate ale nebunilor, stîrniră în mine o stare nefirească de spirit, cu o atît de puternică înclinație spre superstiție, încît o dată cu căderea nopții nu mai îndrăzneam să mă aventurez dincolo de curtea părintească.

De obicei mă culcam pe la apusul soarelui. Dar cum era încă prea devreme ca să desfac lada în care dormeam, ceea ce ar fi stingherit mersul prin odăița atît de strîmtă, mă vîram în patul larg al părinților mei și trăgeam perdelele de indian înflorat. Vedeam arzînd pe perete candela și auzeam tot ceea ce se vorbea în încăpere. Și cu toate astea eu eram singur, despărțit de lume, numai cu gîndurile și cu visurile mele.

Bunicul meu, nebunul, îmi inspira o teamă cumplită. O singură dată îmi vorbise și atunci îmi spusese „dumneata”, ceea ce mă impresionase grozav. Cioplea în lemn figuri ciudate de oameni, cu capete de animale și animale cu aripi de păsări fabuloase. Își umplea coșul și străbătea satele cu ele. Țăranii îl găzduiau și-i dădeau chiar și provizii în schimbul jucăriilor pe care le dădea copiilor. Într-o zi, în timp ce se înapoia la Odense, auzii cîțiva ștreangari strigîndu-i în urmă vorbe de ocară. Rușinat, m-am pitit în dosul unei scări și n-am ieșit de acolo decît după ce ceata s-a făcut nevăzută. Mă durea, deoarece știam că eram carne din carnea lui și sînge din sîngele lui.

La școală nu mă amestecam în jocurile colegilor mei și nici prieteni nu prea aveam. Acasă, tata îmi meșterea destule

jucării ca să am cu ce mă îndeletnici. Aveam poze, o moară, a cărei aripă pusă în mișcare făcea să joace un morar, o panoramă și o mulțime de păpuși care dădeau din cap într-un fel foarte nostim. Dar mai presus decît toate îmi plăcea să cos rochii păpușilor, așezat în curtica de din dos, la umbra singurului coacăz care creștea acolo. De obicei sprijineam de perete, cu ajutorul unei măhuri, un capăt al șorțului mamei, iar pe celălalt îl agățam de coacăz. Sub acest cort improvizat mă adăposteam și de ploaie și de soare. Uneori rămâneam sub el ceasuri în șir, privind cu atenție felul cum creștea pomișorul, începînd cu apariția mugurilor verzi și sfîrșind cu căderea frunzelor îngălbenite. Copil ciudat și visător, mă apuca uneori cheful să trec pe stradă cu ochii pe jumătate închiși, ceea ce îi făcea pe unii oameni să spună că am vederea slabă.

O bătrînă învățătoare, care ținea o clasă de copii mai mici, m-a învățat să citesc. Se așeza într-un fotoliu, cu spătar înalt, aproape de orologiu. Cînd bătea orele, ceasul declanșa un mecanism ciudat, făcînd să defileze prin fața noastră o serie de personaje mici, grozav de amuzante. Învățătoarea avea la îndemînă o nuia cu care croia în dreapta și-n stînga și mai ales pe fetele care alcătuiau majoritatea clasei noastre. Metoda ei consta în a ne pune să silabisim împreună și să repetăm silabele cît ne ținea gura. Dîndu-mă la această profesoară, mama o rugase insistent să nu mă bată. Iată însă că într-o zi mi-am primit și eu porția. Într-o clipă am fost în picioare, mi-am strîns cărțile și am alergat ca năuc acasă. Am cerut și am obținut să fiu trimis la o altă școală. Am nimerit la una de băieți, condusă de M. Carstens¹. Nu se afla printre noi decît o singură fetiță care părea tare mică, deși era mai mare de ani ca mine. În curînd între noi se legă o prietenie strînsă. Cu ea vorbeam întotdeauna numai despre lucruri practice și folositoare. Îmi mărturisii că dacă venea la școală, o făcea numai și numai ca să învețe să socotească bine, fiindcă avea de gînd să devină lăptăreasă undeva, la vreo fermă mare.

¹ Fedder Carstens, primul învățător al lui Andersen, care avea o școală de băieți chiar pe strada unde locuia povestitorul: Munkemollestroede, din Odense.

— N-ai să ajungi lăptăreasă, i-am strigat eu odată, căci atunci când voi fi eu mare senior, te voi lua în castelul meu !

Dar ea izbucnise în rîs și mă adusese la realitate, amintindu-mi că nu eram decît un biet băiat sărman.

Într-o bună zi i-am făcut schița pretinsului meu castel. Totodată i-am povestit și o istorie trăsnită, cum că eram băiatul unui mare bogătaş furat de mic de la părinții săi. Toate astea le făceam numai s-o uimesc și pe ea ca pe bătrînele de la spital. Numai că fata nu se lăsă copleșită. Privindu-mă într-un mod ciudat, le spuse într-o zi școlarilor care se aflau în apropierea noastră :

— Băiatul ăsta e la fel de nebun ca și bunicu-său !

Asta a fost pentru mine o adevărată lovitură de măciucă. Voisem să-mi dau aere și tocmai bine mă făcusem de rîs. De atunci niciodată n-am mai rostit în fața ei asemenea vorbe și prietenia noastră n-a mai fost aceeași de pînă atunci.

Cum eram cel mai mic din clasă, cînd ceilalți băieți se jucau, profesorul mă ținea de mîna ca să nu fiu trîntit. Mă iubea tare mult, mă mîngîia adesea pe obraji și-mi dădea prăjituri și flori. O dată, un băiat mai mare, neștiind lecția, a fost pus în banca măgarilor. Atît de mult m-a durut pedeapsa lui încît, pentru a mă liniști, profesorul a trebuit să-l treacă la loc, în bancă. Acest profesor, care mi-a fost atît de drag, acum cîțiva ani mai trăia încă. Îmi amintesc cum spunea adeseori în discuțiile sale :

— Ei, da, voi n-o să credeți niciodată că un bătrîn ca mine, un om sărman, a fost primul profesor al unuia dintre cei mai cunoscuți poeți ai noștri, căci la mine a venit Hans Christian Andersen să-l învîș carte !

În timpul secerișului mama mă lua cîteodată și pe mine la strîns spice. Într-o zi ne aflam pe pămîntul unui fermier, renumit pentru răutatea lui. Pe neașteptate, îl văzurăm sosind cu un bici a cărui lungime era de-a dreptul înfricoșătoare. Toată lumea o luă la goană. Alergînd o dată cu ceilalți mi-am pierdut saboții și cum cu picioarele goale nu puteam fugi prin miriștea care mă înțepa cîmplit, m-am oprit. Fermierul m-a ajuns și-a început să-și rôtească biciul. Atunci, privindu-l drept în ochi, i-am strigat :

— Ai inima să lovești un biet copil neajutorat ?

Crudul bogătaş păru să se îmblînzească deodată, mă mîngîie pe obraji, mă întrebă cum mă cheamă și-mi dădu cîțiva

bănuși. Când i-am arătat mamei, ea le spuse celorlalți secerători :

— Hans Christian al meu nu-i un copil obișnuit : toată lumea îl iubește, pînă și acest bogătan ursuz, care i-a dat bani !

Resursele părinților mei erau mai mult decît modeste, dar eu am avut întotdeauna impresia că trăim în belșug. Mi se părea că sînt îmbrăcat destul de frumos, căci o croitoreasă bătrînă prefăcea pentru mine toate hainele vechi ale tatălui meu. Cîteva bucățele de mătase îi erau de-ajuns ca să-mi înjghebe o vestă ; o eșarfă de-a mamei, înnodată frumos, se preschimba numaidecît în cravată. Părul spălat, împărțit în două printr-o cărare la o parte și gata toaleta !

Astfel dichisit, am mers pentru prima oară cu părinții la teatru. Spectacolul și spectatorii au produs asupra mea o impresie care era departe de-a lăsa să se ghicească poetul ce-aveam să devin într-o zi. La vederea potopului de lume nu m-am putut abține să nu strig :

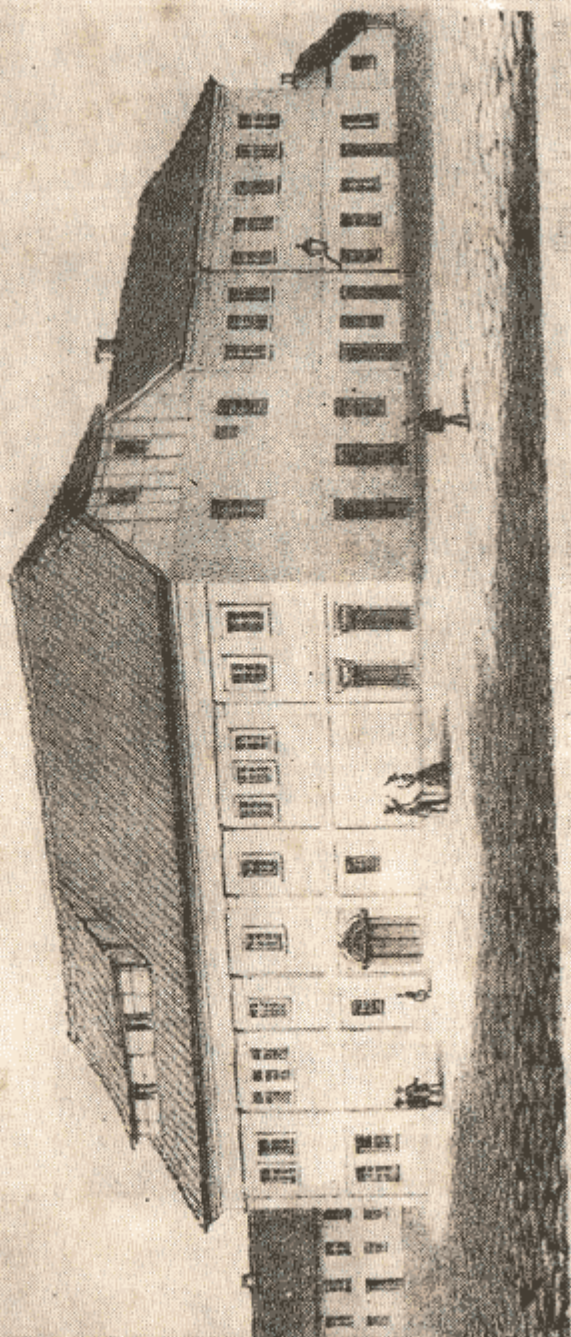
— O, dac-am avea noi acasă atîtea gogoloașe de unt cîți oameni sînt aici, știu c-am face un ospăț pe cinste !

Și totuși teatrul n-a întîrziat să devină una dintre marile mele pasiuni. Cum nu puteam merge decît din cînd în cînd, am căutat prietenia unui distribuitor de programe. Omul îmi dădea în fiecare zi cîte unul, gratis, cu condiția să distribui și eu altele în mahalaua mea, ceea ce făceam cu conștiinciozitate. Dacă nu puteam merge la teatru, rămîneam în curte la mine, cu programul. Titlul piesei și numele actorilor îmi erau de-ajuns pentru a-mi imagina tot conflictul. Astfel, fără să-mi dau seama, mi-am făcut debutul în poezie.

Tatăl meu nu se mărginea numai la lectura romanelor sau a poveștilor. Citea deseori și *Biblia*, care era obiectul meditațiilor sale. Cîteodată el încerca să-i împărtășească mamei gîndurile, dar cum dînsa nu pricepea mare lucru, tata se mulțumea să se închidă tot mai mult în sine. Într-o zi, totuși, după ce închise *Biblia*, nu se mai putu abține și spuse :

— Hristos a fost un om ca și noi, dar unul mai deosebit ! Profund scandalizată, mama izbucni în lacrimi. În ceea ce mă

Clădirea Teatrului din Odense.

THE HOUSE OF COMMONS

privește, l-am rugat, îngrozit, pe bunul Dumnezeu să-i ierte tatii această blasfemie.

— Nu există alt diavol decât cel din inima noastră ! spuse în altă zi tata. Cum într-o dimineață se deșteaptă cu trei zgîrieturi pe braț, pe care și le făcuse fără îndoială în vreun cui al patului, în timp ce dormea, mama și vecinii susținură morțiș că nu era altceva decât dracul, care-și manifestase astfel prezența. Iar eu, eu eram de aceeași părere !

Cea mai vie dorință a tatii, exprimată adesea, era să trăiască undeva la țară. Și iată că într-o bună zi aude că într-un castel din Fionia se caută un cizmar, căruia i se asigură o locuință cu o grădiniță în fața casei și chiar cu un colț de pășune pentru vacă. Pentru a fi admis, solicitantul trebuia să prezinte dovada îndemînării sale : o pereche de pantofi de bal. Castelana dădea mătasea, iar cizmarul punea talpa. Părinții mei erau în culmea bucuriei și nu mai vorbeau decât de această mutare la țară. Cît despre mine, era de-ajuns numai să mă gîndesc la mica grădiniță făgăduită și mă și cuprindea un val de nețărmurită fericire. Ce flori trebuie să fi fost acolo și ce tufişuri ! Aș fi putut sta și eu mai mult afară, la soare și asculta cucul ! Îl rugam fierbinte pe Dumnezeu să ne ajute. În sfîrșit, pantofii de bal fură gata : toți trei rămaserăm în contemplarea lor, căci de ei depindea tot viitorul nostru. Tata îi înveli într-o batistă și se duse să-i ducă. Eram siguri că-l vom vedea reîntorcîndu-se cu obrazul vesel ; el însă se întoarse palid și decepționat. Castelana, care nici măcar nu catadixise să încerce pantofii, pretinsese că mătasea îi fusese stricată și-l dăduse afară.

— Dacă-i așa, replicase tata, dacă dumneata susții că ți-am stricat mătasea, atunci poftim, sînt gata să pierd și eu tălpile ! Și scoțînd un cuțitaș, desprinsese tălpile pantofilor pe care le vîri în buzunar.

Așa ni se năruî visul de a ne stabili la țară. În dezolarea mea mă burzuluiam împotriva lui Dumnezeu care nu voise să-mi asculte ruga. Și totuși, dacă ar fi făcut-o, aș fi devenit poate un țaran chibzuit și la locul lui și soarta mi-ar fi fost cu totul alta decât cea de față.

Plimbările tatălui meu în pădure deveniseră tot mai dese. Trăia parcă într-un fel de febră și nu-și afla nicăieri locul. Evenimentele din Germania, pe care le urmărea cu pasiune în gazete, îl absorbeau cu totul. Napoleon era eroul

lui favorit. Danemarca, fiind aliata Franței, nu se vorbea decît despre război. Atunci tata, în nădejdea de a deveni locotenent, se angajă în armată. Mama plîngea, iar vecinii ridicau din umeri :

— E o nebulie să te duci să te ucidă, cînd nu ești obligat să faci asta !

În dimineața fixată pentru plecarea companiei sale, l-am auzit cîntînd cît se poate de voios. În realitate însă, era tare abătut. Mi-am dat seama de asta din felul în care m-a îmbrățișat. Din patul unde zăceam, bolnav de pojar, am auzit bătaia tobelor. Mama, cu fața scaldată în lacrimi, l-a însoțit pe tata pînă la ieșirea din oraș. După plecarea lor, bunica veni lîngă patul meu și privindu-mă cu ochii ei blînzi îmi spuse că cel mai bun lucru pentru mine ar fi să mor. Mai adăugase apoi un : „Cum o vrea Dumnezeu !“

Aceasta a fost cea dintîi durere pe care am simțit-o în viața mea.

Regimentul tatii n-a mai apucat însă să părăsească Holsteinul, căci pacea fu semnată și voluntarii trebuiră să se reîntoarcă la casele lor. Viața își reluă cursul obișnuit. Întocmai ca și în trecut, mă jucam cu păpușile și mă ocupam de teatru, întotdeauna însă în limba germană, convins fiind că asta era în mod obligatoriu limbajul scenei. Germana mea era însă barbară. Pe ici, pe colo se mai nimerea și cîte un cuvînt corect adus de tata din Holstein, ceea ce-l făcea să spună în glumă :

— După cît văd eu, tu ești singurul care ai profitat de pe urma călătoriei mele ! Dumnezeu știe dacă vei apuca să pășești și tu vreodată pe acele meleaguri ! Deși va trebui să te zbați și să faci și tu asta !

Mama însă striga :

— Atîta timp cît voi trăi eu, băiatul o să rămînă acasă, să nu-și ruineze sănătatea la fel ca taică-său !

Viața militară i-a fost funestă tatei. Într-o dimineață el se trezi aiurînd. Mama mă trimise după ajutor, dar nu la doctor, ci la o babă doftoroaie care locuia la vreo trei kilometri de Odense. După ce îmi puse o mulțime de întrebări, baba luă un fir de lînă cu care-mi măsură brațele. Apoi făcu niște semne misterioase pe deasupra capului meu. I-a urmă îmi așina la piept o rămurică verde.

— E din acelaș lemn din care a fost făcută crucea Domnului, spuse ea. Mergi de-a lungul râului. Dacă tatălui tău îi e scris să moară, vei întâlni pe drum o nălucă !

M-au îngrozit tare mult aceste vorbe, căci eram foarte superstițios.

— N-ai întâlnit pe nimeni ? mă întrebă mama cînd ajunsei acasă. Tremurînd, i-am spus că nu. În cea de-a treia seară însă, tata muri. Toată noaptea a cîntat greierul.

— E mort, plîngea mama. Degeaba-l mai chemi ! A venit Crăiasa zăpezii și l-a luat !

Înțelegi pe loc despre ce era vorba. În iarna trecută geamurile noastre erau acoperite cu flori groase de gheață, iar tata, uitîndu-se într-o zi afară, ne spusese că o zărise pe Crăiasa zăpezii întinzîndu-i mîinile.

— Pe mine mă vrea ! adăugase el în glumă.

L-au îngropat într-un colț al cimitirului Sfîntul Canut. Bunica i-a sădit pe mormînt trandafiri. Apoi alți morți au fost îngropați în același loc, iar acum, peste toți crește, înaltă, iarba.

Despărțirea de tata m-a redat, ca să spun astfel, în întregime, mie însumi. Mama se ducea zilnic să spele rufe. Rămas singur acasă, mă distram cu micul teatru pe care mi-l făurise tata, cosînd rochii păpușilor sau citind piese dramatice. Eram pe atunci un băiețandru slab și înalt, cu plete lungi, de un blond deschis ; mergeam aproape tot timpul cu capul gol și umblam încălțat cu saboți. Cum două dintre vecinele noastre, doamna Bunkeflod, văduva unui pastor, și sora ei vitregă mă îndrăgiră, stăteam la ele aproape toată ziua. În această casă am auzit eu pentru prima oară vorbindu-se despre poezie ca despre un lucru sacru. Sigur, tatăl meu îmi citise din Holberg, dar aici era vorba despre frumusețea și noblețea vocației de poet. Tot atunci l-am descoperit pe Shakespeare, într-o traducere proastă, e adevărat, dar oricum, l-am descoperit, și o dată cu el zugrăvelile lui îndrăznețe, faptele singeroase, vrăjitoarele și strigoii care erau cum nu se poate mai pe gustul meu. Cum era și firesc, m-am apucat să-i interpretez dramele în micul meu teatru de păpuși. Mi se părea chiar că văd aievea fantoma tatălui lui Hamlet și pe nebunul rege Lear, rătăcind printre tufișuri. Cu cît erau mai mulți morți într-o piesă, cu atît piesa îmi plăcea mai mult.

Inspirat de creațiile marelui tragedian englez, am scris și eu o piesă în care toată lumea, fără nici o excepție, murea. Subiectul era scos dintr-o veche legendă a lui Pyram și Thisbe. Am imaginat în plus dragostea unui călugăr și a fiului său pentru Thisbe. Amîndoi se dăruiau morții, văzînd-o pe Thisbe murind. Cea mai mare parte a replicilor ermitului erau împrumutate din *Biblie*. Într-o altă piesă, de o factură mai acătării, aduceam în scenă un rege și o prințesă. Băgasem de seamă că, la Shakespeare, aceste personaje se exprimau, de fapt, ca toată lumea, dar lucrul ăsta nu-mi convenea. Pentru a afla cum vorbea în realitate un rege am consultat-o pe mama și pe vreo cîțiva vecini. Nimeni însă nu m-a putut lămuri, căci de multă vreme nu mai călcase nici un rege pe la Odense. Regii, credeam eu, trebuiau cu siguranță să vorbească numai într-o limbă străină. Tocmai atunci se nimerise să-mi cadă în mînă un soi de dicționar germano-franco-anglo-danez. Și iată-mă pus pe treabă ! Cu cîte un cuvînt împrumutat din fiecare limbă și intercalat în dialog, am obținut replici cam de acest gen : „*Guten Morgen, mon père, har De godt sleeping ?*”¹ Un adevărat turn Babel. Fericit, îmi citeam piesa la toată lumea și eram sincer încredințat că și lumea era la fel de fericită să mă asculte.

Fiul unuia dintre vecinii noștri lucra la o fabrică de postav și în toate sîmbetele aducea acasă cîțiva gologani, în timp ce eu îmi petreceam vremea, ca s-o spunem deschis, tăind frunze la cîini. Atunci mama hotărî să mă trimită și pe mine la fabrică. Nu atît, susținea ea, ca să cîștig și eu ceva, ci mai mult ca să știe pe unde-mi petrec vremea. Bunica mă condusesese grozav de abătută. Niciodată nu-și închipuise că va trebui să muncesc și eu din greu, alături de alți copii săraci. La fabrică am întîlnit un mare număr de lucrători germani, care cîntau și sporovăiau veseli. Glumele lor grosolane provocau hohote de rîs. Am constatat, pe propria mea piele, că vorbele urite pot pătrunde în urechea unui copil, fără însă să-i atingă și sufletul. În vremea aceea aveam o foarte frumoasă voce de sopran, pe care mi-am păstrat-o pînă pe la vreo 15 ani. La fabrică, mă puseră să cînt de cum m-am angajat. Am avut un asemenea succes, încît ceilalți ucenici

¹ Bună dimineața (*Guten Morgen* — în germană), tată, (*mon père* — în franceză), ai dormit bine (*har De godt — sleeping* — în engleză).

se însărcinată să muncească ei în locul meu, în timp ce eu trebuia să-i distrez, cîntîndu-le. Cîntam cu plăcere, ba uneori le și recitam unele scene din Shakespeare și din Holberg. O nimerisem destul de bine, fiindcă aveam impresia că toată lumea mă agreează. Debutul meu la fabrică fu deci cît se poate de plăcut. Iată însă că într-o zi, în timp ce tovarășii mei de muncă, bărbați și femei, îmi admirau ușurința și limpezimea vocii, un ucenic strigă drept la mijlocul cîntecului :

— Pun rămășag că ăsta nu-i băiat, ci vreo mică domnișoară ! După care se aruncă rînjind asupra mea. Am început să mă zbat și să strig. Ceilalți, găsind gluma cît se poate de bună, năvăliră și ei peste mine, încercînd să mă țină de mîini și de picioare. Roșu de rușine și plîngînd cu hohote, am fugit la mama, care-mi făgădui să nu mă mai trimeată acolo.

Îmi reluai, ca și în trecut, vizitele la doamna Bunkeflod, unde, sau o ascultam pe ea citind, sau îi citeam eu cu voce tare. Tot aici mă mai ocupam și cu... croitoria ! Păpușile din teatrul meu aveau mereu nevoie de haine... M-am apucat chiar să fac, pentru aniversarea doamnei Bunkēflod, și pînă la urmă i-am și făcut, o pernă de ace din mătase, care a fost păstrată cu mare grijă și pe care am revăzut-o nu de mult. În afară de doamna Bunkeflod mă mai duceam și la o altă văduvă pe pastor pentru a-i citi romane împrumutate de la o bibliotecă publică. Mi-aduc aminte că unul dintre ele începea cam așa : „Era o noapte furtunoasă. Ploaia bătea în geamuri...”

— Iată o carte excelentă ! exclamă doamna în cauză. În candoarea mea, o întrebai cum putea să-și dea seama de acest lucru.

— O, văd asta de la primele cuvinte, răspunse ea. Am privit-o cu respect. Doamne, cît era de deșteaptă !

În timpul secerișului, mama mă lua adesea cu ea la castelul ce se învecina cu orașul său natal, Bogense. Odinioară ea fusese servitoare acolo și castelana, fiica foștilor ei stăpîni, o ruga să vină adesea. Ne trebuiau două zile pentru a ajunge la castel, căci mergeam pe jos. Era o proprietate mare, masa era foarte bună, iar ținutul atît de frumos, încît aș fi rămas acolo pentru totdeauna. Cînd am sosit noi, tocmai se recolta hameiul. Într-o șură, în jurul unui cazan mare, o mulțime de țărani rupeau petalele florilor. Se povesteau întîm-

plări extraordinare. Unii pretindeau că lucrurile li se întâmplaseră chiar lor. Nu era vorba decît de draci cu picioare de cal, de strigoi și de prevestiri. Un bătrîn de treabă susținea sus și tare că Dumnezeu cunoaște prezentul și viitorul omului. Aceste vorbe mă impresionară puternic și nu încetai multă vreme să mă gîndesc la ele. În cursul unei plimbări, am ajuns, într-o seară, la marginea unui iaz adînc. Am sărit pe piatra dreaptă, care ieșea din apă și, în acel moment, un gînd mi-a fulgerat prin minte: „Oare Dumnezeu să știe într-adevăr tot ceea ce trebuie să mi se întîmple? Dacă El a hotărît să trăiesc și să ajung bătrîn și eu mă arunc în iazul ăsta, cum rămîne cu voința divină?” Și, foarte serios, numai ca să-i fac în necaz Domnului, am simțit dorința să mă înec. O voce tainică însă mi-a șoptit: „Atunci o să pună dracul gajba pe tine!”

Scotînd un strigăt de spaimă am luat-o la goană cît mă țineau picioarele și nu m-am oprit decît în brațele mamei, hohotind de plîns. Nimeni n-a fost în stare să-mi smulgă vreun cuvînt.

— O fi văzut ceva, de s-a speriat el atît de tare! spuse o femeie și eu eram aproape gata s-o cred.

Mama se recăsători curînd, tot cu un cizmar destul de tînăr. Tatăl meu vitreg era un om liniștit și foarte la locul lui. Nu vru să se amestece în educația mea și-mi dădu întreaga libertate. De atunci am trăit numai pentru teatrul meu de marionete. Cea mai mare plăcere era să adun tot soiul de zdrențe bălțate, cu care să-mi îmbrac micile mele personaje. Mama vedea în asta o îndeletnicire practică și totodată o înclinare către croitorie, meserie spre care credea ea că mă trage așa. Numai că eu mă hotărîsem să mă fac actor. Cînd auzi una ca asta, biata mamă scoase un strigăt de spaimă. Ca oameni de teatru, ea nu văzuse decît dansatori pe sîrmă și actori ambulanți, care, pentru dînsa, erau totuna.

— Ți-e dor de ciomăgeală! spunea ea. Ai să crăpi de foame, ca să fii ușor și să poți umbla pe sîrmă! Or să te puie să bei ulei ca să ai mîinile și picioarele suple! Nu, nu și iar nu! Ai să te faci croitor și gata! Uită-te la Stegmann ce viață ușoară duce! Are o casă cu ferestre cît toate zilele și o mulțime de lucrători în atelier. Ah, dac-ai putea să ajungi și tu ca el!

Dacă m-aş fi făcut croitor aş fi avut totuşi o consolare : mi-aş fi putut procura petece pentru păpuşile mele !

Părinţii se mutară curînd în altă casă. Acum aveam şi eu o grădiniţă unde cîntam adesea tot ce-mi trecea prin cap. Vecinilor le plăcea să mă asculte şi susţineau că vocea mea frumoasă îmi va aduce odată şi odată fericirea. Mă întrebam adesea cam în ce chip va veni această fericire la mine şi cum în capul meu visul şi realitatea erau totuna, îmi închipuiam lucrurile cele mai extraordinare. O bătrînă spălătoreasă îmi povestise odată că împărăţia Chinei s-ar afla sub riul Odense. De cîte ori n-am aşteptat, în nopţile cu lună plină, să văd ivindu-se din apele riului un prinţ chinez care, auzindu-mă cîntînd, să mă ia cu el în împărăţia lui, şi să mă umple de bogăţii şi de ranguri, pentru ca pînă la urmă să-mi îngăduie să revin la Odense unde să-mi construiesc o casă arătătoare ! Petreceam ore întregi la marginea riului, făcîndu-mi tot soiul de planuri. Eram pe atunci tare copilăros. Mulţi ani mai tîrziu, pe cînd mă aflam la Copenhaga, încă mai speram să văd apărînd prinţul cel mult aşteptat, care să mă asculte, să mă înţeleagă şi să mă ajute. Acesta n-a sosit aşa cum l-am visat, dar a sosit totuşi.

Înclinarea mea către cîntec şi declamaţie făcuse să fiu primit în multe familii bune din Odense, între altele de cea a colonelului Hoegh Guldberg. Datorită lui am fost introdus la prinţul Christian, viitorul Christian al VIII-lea¹ al Danemarcei, care-şi avea atunci reşedinţa în castelul din Odense.

— Dacă prinţul te întreabă ce doreşti, îmi spuse Guldberg, răspunde-i că cea mai vie dorinţă a ta este să intri la Colegiu ! Ceea ce am şi făcut... Prinţul fu de acord că era cît se poate de frumos să cînti şi să declami poezii, dar cînd auzi de Colegiu nu mai fu de acord. „Studiile sînt lungi şi foarte costisitoare“, obiectă el, adăugînd că era dispus să mă ajute numai în eventualitatea că mi-aş alege o meserie ca cea de strungar, de exemplu. Cum eu doream din tot sufletul să învăţ carte şi

¹ Rege care a domnit în Danemarca între anii 1839—1848.

Iazul din spatele morii, din care Andersen, copil, aşteaptă, în nopţile cu lună, să se ivească prinţul mult aşteptat care să-l ajute.

nu să intru ucenic, mai ales că asta o puteam face și fără ajutorul lui, am plecat de acolo cât se poate de nemulțumit.

Eram, pe atunci, elev la școala săracilor, unde nu învățam decât religia, scrisul și câteva elemente de calcul. De câte ori era ziua profesorului îi împlăteam o cununiță și-i compuneam o poezie. De obicei el îmi mulțumea cu un suris. Alteori însă mă bruftuia zdravăn. Era un om de treabă, dar cam din topor. Ne vorbea despre religie cu atîta avînt și ne expunea *Vechiul Testament* atît de mișcător, încît păreau să se însuflețească sub ochii noștri toate scenele dedemult; mie, cel puțin, mi se păreau atît de frumoase și de veridice, cum n-aveam să le mai regăsesc decât mult mai tîrziu în capodoperele lui Rafael și Tițian. Cîteodată, visam cu ochii pe pereți. Profesorul nu pierdea prilejul și mă aducea numaidecît la ordine:

— Asta iar e cu gîndurile aiurea!

Băieții auziseră spunîndu-se că aș fi un copil cam ciudat și ceea ce lor li se părea și mai curios era faptul că scriam piese de teatru. Într-o zi mă urmăriră pe stradă strigînd cît îi ținea gura:

— Hei, iată-l pe comediantul nostru! Iată-l pe deșteptul care face comedii!

Nu m-am oprit decât acasă unde, înghesuit într-un colț, m-am pus pe un plîns cu sughițuri.

Cum intrasem în cel de al paisprezecelea an, mama se gîndi să mă pregătească pentru împărtășanie, înainte de a mă da ucenic la un croitor. Ea mă iubea, dar din păcate nu-mi putea înțelege aspirațiile. Nici eu nu prea pricepeam ce vreau. Cei din jurul nostru criticau mereu felul meu de a fi, ceea ce pe ea o îndurera, desigur, mult. Noi țineam de parohia Sfîntul Canut. Copiii de familie bună și elevii de la Colegiu trebuiau să se înscrie, în vederea împărtășaniei, la pastor; ceilalți, la capelan. Eu m-am înscris la primul. Pastorul, neavînd încotro, a trebuit să mă primească. Cu siguranță că i-am părut cam pretențios. Cu toate astea, mie nu mi s-a părut cîtuși de puțin că asta ar aduce a vanitate din partea mea, căci mă înscrisesem la el din două motive: primul, pentru că băieții de teapa mea își băteau întotdeauna joc de mine, iar al doilea, pentru că simțeam o atracție irezistibilă pentru băieții de la Colegiu, cu care rîvneam să fiu

măcar aici împreună. Când se jucau în cimitir, rămâneam ceasuri în șir în fața grilajului să-i privesc, dorind din tot sufletul să mă număr și eu printre ei, nu atât pentru a mă juca, ci mai ales din pricina numeroaselor lor cărți și a viitorului strălucit care-i aștepta. Înscriindu-mă la pastor, mă puteam amesteca și eu printre ei ca și cum aș fi fost unul de-al lor. Din păcate nu-mi amintesc însă ca vreunul dintre ei să mă fi băgat vreodată în seamă. Am avut deodată impresia că sînt un intrus și pastorul însuși se strădui să mă facă să pricep acest lucru. Recitînd cîteva scene de comedie unor cunoștințe ale sale, pastorul m-a amenințat cu darea afară de la împărtaşanie. Am fost de-a dreptul consternat și m-am simțit și mai surghiunit. O singură fetiță mi-a arătat oarecare simpatie: mă privea cu un surîs prietenesc, îmi răspundea la salut, ba într-o zi chiar îmi dădea un trandafir. M-am reîntors acasă în culmea fericirii: în sfîrșit, exista cineva care nu mă disprețuia!

O croitoreasă bătrînă preschimbă redingota răposatului meu tată într-o haină pentru împărtaşanie. N-avusesem niciodată un atât de frumos veșmînt de sărbătoare! Pentru prima oară în viața mea aveam și eu o pereche de ghete. Bucuria îmi era fără margini! De teamă, ca nu cumva lumea să nu-mi observe ghetele, am tras căputele pe deasupra pantalonilor. Și iacă-așa am traversat biserica, în toată lungimea ei! Ghetele bocăneau zdravăn, iar eu tremuram la gîndul că lumea nu va băga de seamă că sînt noi. Pe de altă parte mă simțeam grozav de vinovat pentru că gîndurile mele se îndreptau mai mult spre ghete decît spre Dumnezeu. Dar n-aveam ce face! Îl rugai din fundul inimii să mă ierte și mă apucaî să mă gîndesc din nou la ghete!

Izbutisem să economisesc, din banii primiți cu diferite ocazii, vreo treisprezece rigsdaleri. O adevărată avere pentru mine! Cum mama insistă mai mult ca niciodată să intru ucenic la croitor, o rugai să mă lase să plec la Copenhaga, în ochii mei, cel mai mare oraș al lumii.

— Ce-ai să ajungi acolo? mă întrebă ea.

— Vreau să ajung celebru! Și-i povestii ceea ce citisem despre oamenii iluștri născuți mai toți, ca și mine, în sărăcie. Au început în mizerie, completai eu pentru a o convinge, și au sfîrșit în culmea gloriei!

O forță misterioasă mă împingea înainte. Mama, neavînd încotro, a trebuit să cedeze. Mai înainte, însă, chemă o ghicitoare care îmi citi în cărți și în zaț de cafea :

— Fiul dumitale va ajunge om mare și va veni o zi cînd întregul Odense va fi luminat în cinstea lui !

Mama izbucni în plîns și se hotărî să mă lase să plec. Cînd vecinii auziră de plecarea mea, strigară că era o nebunie să lași un băiat, de numai paisprezece ani, să plece de unul singur la Copenhaga, atît de departe aflată și unde nu cunoșteam pe nimeni.

— Credeți, le spuse mama, că o să-mi dea pace dacă nu-l las să plece ? Numai că eu sînt cît se poate de liniștită, fiindcă știu că n-o să apuce să treacă dincolo de Nyborg. Cînd o să vadă marea, cu valurile ei cît casa, o să se reîntoarcă frumușel înapoi și atunci am să-l dau la meserie !

În vara care precedase împărtășaniei mele, o parte din trupa Teatrului Regal din Copenhaga venise la Odense. Grație prietenului meu, distribuitorul de programe, am putut să asist din culise la toate reprezentațiile. Ba chiar urcasem și pe scenă, ca figurant, iar o dată dădusem cîteva replici în *Cenușăreasa*. Zelul meu era atît de mare, încît actorii nici nu apucau să sosească la teatru, că eu și eram gata costumat. Le atrăse astfel atenția asupra mea. De atunci, am fost convins că sînt născut pentru teatru și că prin el am să ajung celebru. Bineînțeles că ținta aspirațiilor mele era Teatrul Regal din Copenhaga. Persoane care fuseseră acolo pretindeau că văzuseră la acest teatru ceva cu mult mai bun decît la operă sau comedie : baletul. Era lăudată mult doamna Shall¹, considerată cea mai bună dintre dansatoarele. Mi se părea că dacă aș izbuti s-o înduplec să mă ajute, aș putea ajunge lesne la cinste și la fericire. Stăpînit de acest gînd, am hotărît să mă duc să-l caut pe tipograful Iversen, unul dintre burghezii cei mai de vază din Odense. Cum el era în relații cu mai toți actorii, trebuia, fără îndoială, s-o cunoască și pe dansatoare. Îl rugai deci să-mi dea o scrisoare de recomandare către ea.

¹ *Anna Margrethe Shall* (1775—1852), dansatoare renumită la Teatrul Regal din Copenhaga.

Acest om bătrîn mă vedea atunci pentru prima oară. După ce mă ascultă cu atenție, mă sfătui să renunț la călătoria asta :

— Învață mai bine o meserie, spuse el. Nu-ți pierde vremea cu fleacuri !

— Asta niciodată ! strigai eu cu un asemenea accent de disperare, încît bietul om fu nevoit să-mi facă pe plac. El n-o cunoștea pe dansatoare, dar avea să-mi dea totuși o scrisoare pentru ea. Mama îmi puse toate boarfele într-o legăturică și-l rugă pe poștaș să mă ducă cu preț redus. Omul, de treabă, nu-mi luă decît trei rigsdaleri pentru toată călătoria. Bunica mă aștepta la poarta orașului. Cînd mă văzu, mă strînse în brațe și plînse, fără să poată scoate un cuvînt. Și eu eram foarte mișcat ! Așa a fost despărțirea ! N-am mai văzut-o niciodată. A murit un an mai tîrziu. Nu știu unde a fost înmormîntată. Doarme în cimitirul săracilor.

Poștașul sună din corn. Era o după-amiază frumoasă de toamnă. Mă simțeam grozav de fericit la vederea atîtor lucruri noi, și apoi, nu-mi realizasem oare dorința ? Abia cînd vaporul se depărtă de insula mea natală îmi dădui seama cît eram de singur. De îndată ce pusei piciorul în Seeland, mă ascunsei într-un hangar și, în genunchi, rugai cerul să aibă grijă de mine, să mă călăuzească și să mă ajute.

Toată ziua și toată noaptea următoare diligența străbătu orașe și sate. Nu după mult m-am trezit singur în trăsură, căci ceilalți călători coborîseră fiecare pe unde aveau treabă. Îmi scosei atunci bucata de pîine dată de mama și începui să înfulec. Totul mi se părea cumplit de străin, mă simțeam atît de departe de ai mei și atît de singur în lumea neînchipuit de vastă !

La 7 septembrie, 1819, am zărit Copenhaga de pe înălțimea colinei Frederiksberg. Am coborît, cu bocceluța în mînă, și, traversînd grădina, marea alee și cartierul bogătaşilor, am pătruns în oraș. În ajunul sosirii mele avuseseră loc în Copenhaga niște manifestații antisemite, fapt care se întîmpla în acea epocă mai în toate țările Europei. Tot orașul era în fierbere. Această zarvă pe mine nu mă surprinse de fel pentru că ea corespundea perfect imaginii pe care mi-o făcusem despre Copenhaga, capitala lumii. Avînd numai zece rigsdaleri în buzunar, am intrat într-un foarte

modest han, aproape de poarta de apus, pe unde de-altfel și venisem.

Primul drum pe care l-am făcut în centrul orașului a fost la teatru. L-am înconjurat de nenumărate ori și l-am examinat pe toate fețele, ca pe o casă a cărei ușă era încă ferecată. Nici prin cap nu-mi trecea că, zece ani mai târziu, prima mea piesă va fi jucată aici. Un negustor de bilete de teatru îmi oferă și mie unul. Ignorînd cu desăvîrșire obiceiurile Copenhagăi, am luat biletul fără să-i dau nici un ban și i-am mulțumit cu efuziune. Vînzătorul, crezînd că-mi bat joc de el, se supără. Rușinat, am fugit din acel loc, care-mi era totuși atît de scump.

A doua zi, îmbrăcat în hainele mele bune, încălțat cu ghetete, a căror margine trecea, firește, bine peste pantaloni și cu pălăria înfundată pe ochi, m-am prezentat la doamna Shall, cu scrisoarea de recomandatie a lui Iversen. Înainte însă de a intra, căzui în genunchi și-l rugai pe Dumnezeu să mă ajute să găsesc sprijin și ajutor în casa asta. Dar tocmai cînd mă rugam eu mai cu foc, hop, o slujnicuță cu un paner în mîna începu să urce scara. Dînd cu ochii de mine, îmi surise cu blîndețe și-mi puse în palmă o monedă, după care continuă să urce cu pas ușor treptele. Privii banul, uimit. Doar îmi pusesem hainele mele cele bune și nu puteam avea aerul unui cerșetor. O strigai.

— Păstrează-l ! zise ea și dispăru.

În sfîrșit am fost introdus la dansatoare, care m-a privit și m-a ascultat uluită. Habar n-avea de Iversen. I-am explicat ce doream, mărturisindu-i cît de bucuros aș fi fost dacă aș fi putut intra la teatru. Ea mă întrebă ce rol aș putea juca. Fără să ezit nici o clipă, răspunsei :

— Cenușăreasa ! Îmi place atît de mult ! Și pe loc m-am și pregătit să-i arăt cum înțelegeam eu să interpretez acest rol. Cum mă adresam unei dansatoare, mi se păru foarte firesc să aleg scena în care Cenușăreasa dansează. Ca să fiu mai ușor, i-am cerut îngăduința să-mi scot ghetete. Bătînd în pălărie ca într-o tobă, începui să cînt și să joc. Gesturile mele ciudate și exaltarea mea o făcură pe doamna Shall să creadă — mi-a mărturisit lucrul acesta mulți ani mai târziu — că eram nebun. Mă expedie deci cît putu mai repede.

**Dansatoarea Anna Margrethe Shall (1775—
1852) către care a fost îndrumat Andersen la
Copenhaga.**

M-am dus după aceea la directorul teatrului pentru a-i solicita un rol. El m-a examinat cu atenție și m-a găsit prea slab.

— Ah, strigai eu, dacă mi s-ar da un acout de vreo sută de rigsdaleri, aș ști eu cum să mă îngraș!

Dar directorul mi-o tăie scurt :

— Noi nu angajăm aici decît oameni binecrescuți!

Jalea mea era cu atît mai mare cu cît n-aveam pe nimeni căruia să mă plîng, care să mă mîngie și să mă călăuzească. Am socotit atunci că cel mai bun lucru pentru mine ar fi să mor. Dar căpătînd din nou încredere în soarta mea, mi-am spus : „S-a întîmplat de multe ori ca tocmai atunci cînd ești mai nenorocît să-ți vină de undeva un ajutor. N-am citit eu oare că pentru a ajunge cineva în viață trebuie mai întîi să suferi zdravăn?”

Ieșind afară din teatru am cumpărat un bilet undeva, la galerie, pentru *Paul și Virginia*. Despărțirea celor doi îndrăgostiți m-a mișcat în așa chip, încît am izbucnit în lacrimi. Cîteva femei de treabă, așezate lîngă mine, mă consolară cum putură mai bine :

— Nu mai plînge, băiete, ăsta nu e decît teatru ! spuse una dintre ele și-mi dădu o bucată de *smørrebrød*¹, garnisită cu cîrnat. Stîrnit la vorbă de amabilitatea femeii, i-am mărturisit că de fapt eu nu plîngeam pentru Paul și Virginia, ci pentru că socoteam teatrul ca pe o Virginie a mea și că dacă trebuia să fiu despărțit de el, voi fi cu mult mai nefericit decît Paul. Dar nimeni nu păru să înțeleagă ce vreau să spun. Am povestit atunci pentru ce venisem la Copenhaga, unde mă simțeam atît de singur, și vecina mea îmi mai dădu o bucată de *smørrebrød*, două-trei fructe și cîteva prăjituri.

A doua zi dimineata, după ce-mi făcui socotelile, văzui că averea mea se redusese la un singur rigsdaler. Nu-mi mai rămînea de făcut decît sau să mă întorc de îndată la Odense, sau să intru ucenic la Copenhaga. Dacă mă întorceam acasă, tot la meserie ajungeam și, în plus, după călătoria mea neizbutită

¹ Un fel de plîne specială, frămîntată cu unt și umplută cu brînză, ouă, cîrnați etc...

În capitală, m-aş mai fi făcut şi de râsul celor care mă cunoşteau. Era deci mai bine să rămân la Copenhaga. Puţin îmi păsa de ce meserie o să-mi aleg. Esenţialul era să am din ce trăi.

O femeie cu care călătorisem în diligenţă consimţi să mă găzduiască provizoriu. Cumpărînd un ziar, femeia descoperi adresa unui dulgher care căuta un ucenic. Mă trimise acolo. Omul îmi făcu o impresie bună şi aşteptînd să capete informaţii asupra familiei mele şi asupra mea, mă angajă provizoriu. A doua zi, la şase dimineaţa, eram la atelier. Am găsit acolo multe calfe şi mai mulţi ucenici care sporovăiau veseli. Patronul nu se sculase încă. Vorbele lor, fără perdea, mă făcură să roşesc. Ei văzură acest lucru şi începură să-şi bată joc de mine. Mi-am amintit de ceea ce se petrecuse la fabrică, m-a cuprins frica şi am părăsit repede atelierul.

Iată-mă deci din nou în stradă. Nu mă cunoştea nimeni, nu cunoşteam pe nimeni, eram cu totul părăsit. Mi-am amintit atunci că citisem ceva important despre Siboni¹, care fusese numit directorul conservatorului de muzică. Peste tot mi se admira vocea: poate că acest om va primi să se ocupe de mine. Dacă nu, trebuia să caut chiar în acea seară un luntraş care să mă ducă în Fionia. La gîndul reîntoarcerii acasă tristeţea mea spori şi în această dispoziţie sufletească m-am prezentat la Siboni. Italianul tocmai dădea o masă la care participau, printre alţii, celebrul nostru compozitor Weyse² şi poetul Baggesen³. I-am explicat scopul vizitei mele camaristei, care-mi deschisese uşa, şi, cum ea m-a ascultat cu interes, m-am apucat să-i povestesc toată viaţa mea. Fata s-a dus apoi şi trebuie să-i fi spus stăpînului ei o bună parte din cele istorisite de mine, căci am aşteptat multă vreme pînă să se înapoieze. S-a întors cu întreaga societate după ea. Mă priviră toţi cu curiozitate, apoi Siboni mă duse în camera în care se afla pianul. Am început să cînt şi el m-a ascultat cu atenţie. Am declamat, în sfîrşit, cîteva scene din Holberg şi alte două, trei poeme care, redeşteptînd în inima mea sentimentul

¹ *Giuseppe Siboni* (1780—1839), maestru de cînt, directorul şcolii de muzică de la Teatrul regal din Copenhaga.

² *Ernst Friedrich Weyse* (1774—1842), compozitor danez de prestigiu, autor a numeroase romane, preludii şi a operei *Sărbătoarea din Kenilworth*, pe un libret al lui H. Ch. Andersen.

³ *Jens Baggesen* (1764—1826), poet romantic danez, profesor la universitatea din Kiel.

mizeriei în care mă zbăteam, îmi smulseră lacrimi. Toți invitații aplaudară.

— Nădăjduiesc, zise Baggesen, că va ieși un artist de soi din tine, cu condiția să nu te lași niciodată îmbătat de aplauzele publicului!

Făcură apoi o seamă de reflecții asupra firescului care dispare o dată cu vârsta și, mai ales, în contact cu oamenii. Nu înțelegeam aproape nimic din ceea ce-și vorbeau, doar atât că, după ei, eram un copil cu un temperament extraordinar, o adevărată revelație, pentru a nu spune un fenomen. Copil al naturii, naiv și credul, îmi închipuiam că toată lumea îmi vrea binele; nu puteam să am un gând, o părere, fără să nu le împărtășesc repede și altora. Siboni îmi făgădui să mă ajute și-și exprimă nădejdea că voi ajunge într-o zi să cânt la Teatrul Regal. Eram în culmea fericirii, amestecând plînsul cu visul. Cînd camerista deschise ușa și văzu cît eram de emoționat, mă mîngîie pe obraji și mă sfătui să mă duc de îndată să-l văd pe compozitorul Weyse.

— Vrea să te ajute — îmi spuse ea — și poți fi mîndru de asta. M-am dus deci să-l văd. Fusesse și el un copil sărman. Dîndu-și seama de situația mea disperată și profitînd de buna dispoziție a momentului, strînsese pe loc, pentru mine, șaptezeci de riksdaleri. O adevărată avere. În fiecare lună urma să mă duc la el să iau apoi cîte zece. În bucuria mea i-am scris mamei prima scrisoare, pentru a-i povesti norocul care mă copleșise. Scrisoarea fu citită, bine-nțeleș, tuturor cunoștințelor. Unii ascultară surprinși; alții schițară un surîs neîncrezător.

Siboni nu vorbea daneza. Pentru a mă putea înțelege cu el, trebuia să învăț puțină germană. Un profesor de limbi străine îmi dădu gratuit cîteva lecții. Pînă la urmă Siboni mă luă la el în pensiune. Cîteodată cînta gama împreună cu mine. Avea un bucătar italian și cîțiva servitori foarte îndatoritori. Îmi petreceam aproape toată ziua în tovărășia lor, ascultîndu-le istorisirile. Dar într-o zi, la dejun, ei mă trimiseră în sufragerie cu un platou cu mîncare. Siboni alergă la bucătărie, făcu tărăboi și le spuse servitorilor că eu nu eram un *cameriere*¹. Din acest moment am început să stau mai mult în apartamentul unde locuia nepoata lui Siboni, Mariette, o ti-

¹ Slugă (it.).

nără plină de talent, care se străduia să-și picteze unchiul în chip de Achille, rol pe care acesta îl juca în opera compozitorului italian Paer. Cum unchiul era foarte ocupat, a trebuit să-i slujesc eu de model, îmbrăcat în tunica grasului și grosului Siboni, care vă închipuiți cum îmi venea mie, un băiețandru slab și deșirat. Tinăra italiancă pesemne că se amuza grozav să mă vadă astfel împopoțonat, căci izbucnea în tot momentul în ris.

Din nenorocire pentru mine după vreo opt sau zece luni mi-am pierdut glasul. Umblasem toată iarna și toată primăvara cu niște ghețe atât de rupte, încît picioarele îmi fuseseră mai tot timpul ude. Nădejdea de a fi într-o zi un mare cîntăreț se nărui. Siboni mă sfătui să mă întorc la Odense pentru a învăța o meserie. După ce-i zugrăvisem mamei un tablou atât de strălucitor despre norocul care dăduse peste mine, trebuia acum să mă reîntorc acasă, pentru a fi de risul tuturor. Gîndul acesta mă îngrozea. Dar cîteodată orice rău e spre bine. Din nou singur și părăsit, mă întrebam cui puteam să mă mai adresez. Mi-am amintit atunci că la Copenhaga trăia poetul Guldberg¹, fratele colonelului care, la Odense, îmi arătase atîta simpatie. După ce i-am descris, într-o scrisoare, trista mea situație, m-am prezentat la el; l-am găsit printre cărțile și pipele sale. M-a primit cu destulă prietenie. Pentru că în scrisoarea mea constatase numeroase greșeli de ortografie, s-a oferit să-mi dea cîteva lecții de scris. A luat apoi inițiativa unei liste de subscripție în favoarea mea și mi-a consacrat pe deasupra și venitul provenit din vînzarea unei cărnicele a sa. Weyse și alți prieteni de-ai lui subscriseseră și ei. Nu pot trece mai ales peste gestul nobil și inima bună a doi dintre servitorii lui Siboni care se angajară să-mi dea în fiecare trimestru cîte nouă mărci din cîștigul lor. Sigur că ele nu-mi fură date decît în primul trimestru, dar contează de fapt buna lor intenție și nu banul. Mai figura pe listă și numele compozitorului Kuhlau, pe care n-am avut încă prilejul să-l întîlnesc. Și el, ca și mine, avusese o copilărie nefericită. Gazda mea, aflînd ce se făcuse pentru mine, îmi propuse să rămîn la ea, unde susținea că mă voi simți mai bine decît în altă parte. Existau atîția oameni răi în oraș!

¹ *Frederik Hoegh Guldberg* (1771—1852), poet danez de prestigiu, profesor la școala navală din Copenhaga.

Odaia pe care mi-o dădu nu era altceva decît o cămăruță prăpădită, fără ferestre, în care lumina venea prin bucătărie. Îmi îngăduia în schimb să stau și în camera ei și îmi făgăduia mîncare bună. Îmi dădea două zile de gîndit; avusese însă grijă să mă prevină că nu mă putea primi în gazdă cu mai puțin de douăzeci de rigsdaleri pe lună. Această condiție era prea grea pentru mine, căci subvenția binefăcătorilor mei se ridica doar la vreo șaisprezece rigsdaleri, din care trebuia să trăiesc, să mă îmbrac și să mai pun și ceva de o parte, pentru unele lucruri neprevăzute. Dacă nu voiam să-i dau atît, încheie ea, n-aveam decît să mă duc unde-oi vedea cu ochii. Eu, care mă atașez atît de ușor de oameni, începusem s-o iubesc pe această femeie ca pe a doua mamă a mea. Așa că-mi venea foarte greu s-o părăsesc, cu atît mai mult cu cît habar n-aveam unde mă puteam duce. Și totuși nu puteam să-i dau mai mult de șaisprezece rigsdaleri pe lună, pentru că atît aveam. Chiar dacă i-aș fi dat pe toți și tot nu ar fi fost de-ajuns. Rămas singur acasă, vărsai lacrimi amare. Zăbind sub canapea portretul bărbatului ei, mort, cu un gest copilăresc lăsat, în disperarea mea, să-mi curgă lacrimile peste ochii celui care mă privea țintă din tablou. Credeam că mortului i se va face astfel milă de mine și-o va îndupleca pe nevastă-sa să mă primească în gazdă și pentru șaisprezece rigsdaleri. Pînă la urmă femeia, dîndu-și seama că n-avea să scoată pentru nimic în lume mai mult de la mine, se învoi și cu atît. A doua zi, fericit că aveam, în sfîrșit, un cămin, îi adusei suma cuvenită: dar nu-mi mai rămăsese nici un bănuț pentru haine, ghetete sau alte lucruri absolut necesare.

Trăiam în mijlocul misterelor Copenhagăi, dar habar n-aveam să le dezleg. Gazda mea mai avea un chirieș, o femeie tînă, de treabă, pe care o vedeam adesea plîngînd. Ea nu primea alte vizite în afară de cele ale bătrînului ei tată. Acesta nu venea decît noaptea, îmbrăcat cu o redingotă modestă, cu gulerul ridicat și cu pălăria înfundată pînă peste ochi. Datoria mea era să-l conduc pe scara de serviciu pînă în camera fetei. La fiică-sa lua ceaiul, așa se părea, și nimeni n-avea voie să-l deranjeze, căci era cam mizantrop. Mulți ani mai tîrziu, cînd am pătruns și eu în lumea bună, am văzut într-o seară, într-un salon strălucitor, un domn în vîrstă, distins și cu pieptul plin de decorații. Era bătrînul „tată“ mizan-

trop, căruia eu îi deschiseseam, cu ani în urmă, ușa bucătăriei. Nu m-a recunoscut... Era și firesc să nu-și dea seama că eu eram băiatul jerpelit și sfrijit care-l ajutasese odinioară, fără să-și dea seama, să joace rolul unui tată.

Da, căci în ciuda celor 16 ani ai mei, eram încă un copil neștiutor care se mai juca cu păpușile. În fiecare zi le făceam haine noi și pentru a-mi procura bucașelele de stofă de care aveam nevoie, mă duceam să cer eșantioane de mătase în magazinele din Kōmagergade și Ostergade. Nu visam decât împoșonarea păpușilor mele și adesea, pe stradă, rămâneam cu gura căscată în fața unei toalete scumpe și frumoase. Și-n închipuirea mea nu vedeam decât somptuoasele costume de curte pe care le-aș fi putut croi din asemenea toalete !

Eram fără resurse, se știa... Când gazda mea îmi dădea, uneori, pentru unele mici comisioane pe care i le făceam, câte un skilling, alergam înnebunit și-mi cumpăram cărți vechi cu piese de teatru de pe la anticari și hîrtie de scris. În curînd Biblioteca Universității începu să-mi procure o sumedenie de lecturi recreative. M-am dus într-o zi să-l văd pe bătrînul Rasmus Nyerup¹, despre care doamna Bunkeflod îmi spusese că era fiu de țaran și că-și făcuse studiile la Odense. I-am spus că și eu eram din Odense. Felul meu de a fi, destul de original, i-a plăcut bătrînului. Prinziînd slăbiciune pentru mine, mi-a îngăduit să citesc în incinta bibliotecii, cu condiția să am grijă de cărți și să le pun la loc de unde le-am luat. Mai tîrziu mi-a dat chiar voie să iau acasă unele volume mai mari și unele gravuri. Asta mi-a făcut o mare bucurie.

Și n-am simțit una mai mărunță, cînd, la cererea lui Guldberg, actorul Lindgreen a consimțit să mă inițieze în tainele teatrului. Am început să învăț unele rolișoare de valeti, din comediile lui Holberg, pentru care vedeam unele înclinări. Eu însă țineam morțiș să învăț rolul lui Corregio ; Lindgreen nu se opuse. Într-o bună zi, în timp ce recitam din tot sufletul monologul din galeria tablourilor, începu să rîdă, apoi mă întrebă dacă eram convins că semănăm într-adevăr cu marele maestru Corregio. Apoi m-a ascultat cu atenție. Cînd am isprăvit, m-a bătut ușurel pe obraji și mi-a spus :

— Pui înimă în ceea ce spui, dar nu vei fi niciodată actor ! Fă altceva, Dumnezeu știe ce ! Du-te, vorbește Guld-

¹ Directorul Bibliotecii Universității din Copenhaga.

berg și încearcă să înveți latina. Dacă vei ști limba asta, înseamnă că ai și făcut un pas către universitate !

Să învăț ! De foarte multă vreme nu mă mai gândisem la asta. Am vorbit cu doamna care-mi făcuse rost să iau lecții gratuite de germană. Mi-a spus că era imposibil să învăț latina în aceleași condiții.

Un alt prieten al lui Guldberg consimți, totuși, să se ocupe de mine : un dansator, pe nume Dahlen și soția lui, actriță foarte la modă pe atunci. Mă primiră în intimitatea căminului lor, singurul de altfel care mi-a fost deschis pe vremea aceea. Îmi petreceam cea mai mare parte a serilor la doamna Dahlen, care, dulce și prietenoasă, era pentru mine ca și o mamă. Soțul ei mă luă la școala de dans. Deci un nou drum deschis spre teatru... Cu toate strădaniile mele, profesorul îmi spuse cuînd că nu voi fi bun niciodată decât cel mult de figurant. Mi s-a dat voie, totuși, să pătrund în culisele teatrului.

Într-o seară se reprezenta opereta *Doi savoyarzi*. Cu puțin înainte de ridicarea cortinei am întâlnit o coristă pe care o cunoscusem la Siboni. Ea îmi spuse că în piesă exista un tablou care se petrecea într-o piață publică și că toată lumea, chiar și mașiniștii, puteau să urce pe scenă. Nu-mi trebuia decât puțin fard pe obraji. M-am mîzgălit în grabă cu puțin roșu și am intrat o dată cu ceilalți. Plin de o fericire fără margini, am rămas cu ochii cășcați la grilajul luminos de la marginea scenei, apoi la sufleur și, în sfîrșit, la sala cufundată în întuneric. Eram îmbrăcat ca vai de lume, pălăria îmi cădea mereu pe ochi, iar ghetele abia se mai țineau. Dîndu-mi seama de defectele îmbrăcăminții mele, am devenit și mai stîngaci decât eram. Nu îndrăzneam să mă îndrept de teamă ca nu cumva jiletca mea, care era mult prea scurtă, să nu mi se ridice în sus ; nici de fîțit nu mă puteam fîții prea tare fiindcă ghetele mele, din cale-afară de scîlciate, puteau să-mi facă vreo figură. Mi-era rușine și din pricina trupului meu sfrijit și lălu care putea de asemenea stîrni hohote de rîs. Dar în ciuda tuturor acestor defecte simțeam o bucurie nemăsurată să pot vedea de aproape luminile rampei. În acest moment, unul dintre actorii principali mă luă de mînă și felicitîndu-mă, bineînțeles, în bătaie de joc pentru debut, mă trase către marginea scenei, spunînd destul de tare :

— Vino, actorule, să te prezintă publicului danez !

Cu lacrimi în ochi, mi-am tras mîna și am fugit copleșit de rușine.

În această epocă, domnul Dahlen compusese un balet, *Armida*, în care figuram și eu ca spiriduș. Doamna J. L. Heiberg¹, pe atunci fetiță, juca și ea. Amintirea pe care i-o păstrez, din aceste timpuri datează. Pentru prima dată numele meu fu tipărit alături de al ei, pe afișul *Armidei*. A fost un adevărat eveniment în viața mea, să-mi văd numele imprimat ! Toată ziua, ba chiar și noaptea în pat am citit și am răsцитit afișul. Ce fericire !

În cel de al doilea an al șederii mele la Copenhaga, resursele procurate de Guldberg și de Weyse începură să se împuțineze. Acum locuiam la văduva unui marinar care, în afară de cameră, nu-mi dădea decît o ceașcă cu cafea dimineața. Am trăit zile sumbre și apăsătoare. Această femeie își închipuia că eu ies din casă, la prînz, ca să mănînc undeva, la vreo pensiune, sau în vreă familie, în timp ce eu mă mulțumeam cu un biet codru de pîine înfulecat pe o bancă din Grădina Regală. Din cînd în cînd mă mai hazardam în cîte un restaurant, din cele mai modeste, unde mă așezam la cîte o masă ascunsă în vreun ungher. Încălțămîntea mea ruptă lua apă și aveam aproape tot timpul picioarele ude. Cînd se făcea frig, n-aveam o haină călduroasă. În realitate eram cît se poate de nenorocit, dar nu-mi păsa prea tare, cu atît mai mult cu cît credeam că oricine-mi vorbea frumos era pentru mine un prieten sincer. Îmi luasem obiceiul ca în fiecare seară, înainte de a mă culca, să-mi repet de cîteva ori : „În curînd totul o să se schimbe !” Aveam ferma convingere că soarta mea trebuia s-o apuce odată și odată pe-o cale mai bună.

„Cum începe anul, așa se și termină”, acesta era unul dintre dictoanele mele de acasă. Dorința mea cea mai vie era să mă urc pe scenă chiar în anul care se pregătea să înceapă. La 1 ianuarie teatrul avea pauză, dar artiștilor le era îngăduită intrarea. La ușă se afla un portar bătrîn, pe jumătate orb. Cu inima bătînd să-mi spargă pieptul, m-am fofilat pe lîngă el și nu m-am oprit decît pe scenă. Întepenit de emoție, aș fi vrut să recit vreo tiradă, dar nu-mi venea în minte nimic, nici ura

¹ *Johanne-Luise Heiberg* (1812—1890), una dintre cele mai mari actrițe daneze ale epocii.

vers, nici o replică. Trebuia totuși să spun ceva, ca să joc apoi în cursul anului. Atunci m-am apucat să recit cu patos *Tatăl nostru*. Apoi m-am retras, cu credința fermă că în anul acela aveam să interpretez și eu vreun rol.

Lunile treceau, dar rolul nu se arăta. Primăvara sosi și iată că aveam de-acum aproape trei ani de când hoinăream prin Copenhaga, fără nici un folos. În toată această perioadă nu fusesem niciodată la pădure. Mă dusei deci să vizitez și eu Dyrehavenul¹; mă amuzai copios, căscînd gura la distracțiile populare care îmi amintiră de *Sant Hans Aftens Spil*, a lui Oehlenschläger: mulțimea care se agita într-una, călăreții de circ, animalele sălbatice, leagănele, tragerea la țintă, barăcile negustorilor de faguri de miere și de pesmeți, olandezii care se foiau de colo, colo, evreii lungiți la umbră pe sub copaci, viorile care scîrțiau cîntecele, tumultul, toate astea mă încîntară grozav în acel moment, mult mai mult ca peisajul pădurii, pe care venisem de fapt să-l admir. Căci ceea ce vedeam era nespus de viu, de pitoresc și de nou.

Într-o altă zi, de primăvară, m-am dus la Frederiksberg². M-am așezat sub un fag uriaș, înveșmîntat în frunzele sale gălbui. În lumina soarelui, frunzele crude păreau aproape transparente. Miresme proaspete urcau din iarba înaltă și păsărelele ciripeau. O bucurie subită mă pătrunse. Am îmbrățișat arborele și i-am sărutat scoarța aspră.

— E nebun, spuse un trecător, privindu-mă cu milă. Desmeticit, m-am depărtat cu pași mari și, abătut, am pornit-o spre oraș.

Între timp, vocea mea căpătase din nou sonoritate și amplitudine. Domnul Krossing era pe atunci profesor la Școala de cînt. Auzindu-mă o dată, din întîmplare, m-a poftit să intru la această școală. O nouă perspectivă de a ajunge pe scenă se deschidea deci în fața mea. Am părăsit școala de dans pentru școala de cînt și am urcat pe scenă, în cor, ca păstor, războinic, matelot etc. Aveam acces gratuit în sala teatrului numai în zilele cînd erau locuri libere. Teatrul era tot universul meu: aici trăiam, aici visam. Așa că nu-i de mirare dacă

¹ Pădure deosebit de frumoasă, aflată la cîțiva kilometri de Copenhaga.

² În secolul al XIX-lea orășel idilic, aflat la cîțiva kilometri de capitală, acum înglobat în Copenhaga. Vechiul său castel a fost transformat în școală militară.

am lăsat baltă gramatica latină. Cu atât mai mult cu cât auzeam adesea spunându-se în jurul meu :

— Ca să cânti într-un cor n-ai nevoie de latină, după cum n-ai nevoie de ea nici ca să devii un mare actor !

Mă duceam mult mai des la teatru decât la lecții. Guldberg auzi și, pe bună dreptate, se supără. Pentru prima dată în viața mea am primit o muștrare zdravănă care m-a răscolită adânc. Cred că un condamnat care-și aude sentința la moarte nu putea fi mai zdrobit decât eram eu înaintea lui Guldberg. Probabil că emoția care mi se citea pe față era atât de puternică, încât acesta îmi strigă :

— Ajunge ! Nu mai juca teatru ! Cu mine nu-ți merge !
Vai însă ! Asta nu era teatru !

În această clipă am simțit mai mult ca niciodată cât de mult depindeam de bunăvoința altora. Îmi lipseau lucrurile de primă necesitate, adeseori eram asaltat de cele mai negre presimțiri în privința viitorului, dar în momentele următoare uitam de orice grijă — exact ca pe vremea copilăriei.

Văduva celebrului om de stat danez Colbjørnsen ¹ și fiica sa, doamna van den Maase, în acea vreme doamnă de onoare a principesei Carolina, au fost primele persoane din înalta aristocrație care s-au interesat de un băiat sărman și fără căpătii, cum eram eu pe atunci. Cum doamna Colbjørnsen își petrecea vara la Bakkehuset, proprietatea poetului Rabek ², m-a invitat și pe mine să merg cu ea. Doamna Rabek, veselă și afabilă, stătea deseori de vorbă cu mine. Începusem pe atunci să scriu un fel de comedie, pe care am avut îndrăzneala să i-o citesc. Dar de la primele scene ea strigă :

— O, sînt aici pasaje întregi din Oehlenschläger și din Ingemann !

— Da, dar sînt atât de frumoase ! i-am replicat eu naiv și mi-am reluat lectura. Într-o zi, în timp ce mă îndreptam către doamna Colbjørnsen, doamna Rabek îmi întinse un buchet de trandafiri, spunându-mi :

¹ *Christian Colbjørnsen* (1749—1814) renumit om de stat danez, care a luptat pentru libertatea țăranilor.

² *Knud Lyhne Rabek* (1760—1830), critic literar și profesor la Universitatea din Copenhaga. Casa sa, Bakkehuset, al cărei suflet era soția sa, Kamma Rabek, constituia locul de întîlnire al celor mai de seamă personalități ale epocii.

— **Ține-i, doamna Colbjoernsen** va fi foarte fericită să-
primească din mîna unui poet! Sigur, ea glumea, dar fără să
vrea alătură pentru prima oară titlul de poet numelui meu.
Fui foarte emoționat și din acest moment se deșteptă în mine
dorința de a scrie. Dacă mai înainte scrisul nu fusese pentru
mine decît o distracție, cu care-mi umpleam timpul ce-mi
mai rămînea după teatrul meu de marionete, acum el devenise
un ideal. Primind, nu după multă vreme, o invitație, m-am
dus la Bakkehuset în „mare” ținută, Eduard Colbjoernsen¹
îmi dăruise o redingotă albastră, minunat de frumoasă, îm-
podobită cu nasturi strălucitori, cum n-avusesem eu niciodată.
Pentru mine era însă prea largă, mai ales peste piept. Pentru
a-i îndrepta întrucîtva acest cusur am umplut-o cu afișe vechi
de teatru. Așa se face că de îndată ce-am intrat în salon doam-
nele aflate acolo căscară **ochii mari** de uimire, văzînd cît de
mult mă rotunjisem. Cum **între timp** se făcuse foarte cald în
încăpere, doamnele mă îndemnară să-mi deschii haina. Insis-
tențele lor fură însă zadarnice, căci eu, de teamă să nu-
cadă vreun afiș și să mă fac astfel de rîs, am stat toată se-
încheiat pînă la gît.

Tot în această casă l-am **întîlnit și pe Thiele**, astăzi m
consilier de stat. Era pe atunci student și tocmai încep
să se remarce ca poet. Thiele a fost una dintre puținele p
soane care n-a pregetat niciodată să-mi spună adevărul,
cînd alții nu pierdeau nici un prilej să se amuze pe socote
mea. Surîsurile pe care eu le luam drept o dovadă de pr
tenie nu erau, de cele mai multe ori, decît un soi de cur
zitate răutăcioasă. Un om care, mai pe urmă, mi-a deve
prieteni **și care m-a văzut** prima oară în această epocă, mi
povestit cum într-o seară, într-un salon oarecare, cei aduna
acolo au vrut să se amuze cerîndu-mi să le recit versuri. Ai
pus însă atunci atîta suflet și ardoare în ceea ce am spus, în-
cît bătaia lor de joc s-a schimbat în admirație.

Din cînd în cînd mai eram primit și de către o bătrînă
și respectabilă doamnă, mama lui Urban Jürgensen². De o
rară inteligență și de o înaltă cultură, ea aparținea unei alte

¹ Nepotul lui Christian Colbjoernsen.

² *Anna Leth Jürgensen*, mama renumitului *Urban Jürgensen* (1776—
1830), inventator de renume mondial, creatorul, printre altele, al cele-
brelor orologii care-i poartă numele.

epoci. În copilărie îl cunoscuse în casa tatălui ei pe Holberg, iar mai apoi pe Vessel¹. Își făcea lecturile zilnice din clasici. Îmi vorbea adesea de Corneille și de Racine, le admira ideile elevate și personajele lor nobile. Pentru romantici, dimpotrivă, n-avea nici un fel de simpatie. Societatea unei femei care văzuse și citise atâtea lucruri, avea multă atracție pentru mine, cu atât mai mult cu cât eram pentru ea un copil drag, pe care-l primea întotdeauna cu plăcere. Ei i-am citit primele mele versuri și tragedia *Skovkapellet*. Într-o zi ea îmi spuse cu o gravitate care mă izbi :

— În zece ani, dragă băiete, vei fi poate la fel de mare ca Oehlenschläger. Eu nu voi mai fi atunci, dar tu să-ți aduci aminte de vorbele mele ! Sigur, adăugă ea, pentru asta va fi nevoie să înveți, nu glumă. Când știi carte, toate drumurile duc la Roma !

„Va fi nevoie să înveți ! Va trebui să înveți !“ Auzeam acest refren în toate zilele și din toate părțile. Sfatul era bun, dar nimeni nu făcea nici cel mai mic gest ca să mă ajute. Grădăria mea era cumplită, iar viața mea, nespus de grea. Îmi veni atunci ideea să scriu o tragedie pentru Teatrul Regal. Dacă s-ar fi jucat, din încasări, m-aș fi putut înscrie la școală. După 15 zile pusei pe picioare o dramă patriotică inventată de mine : *Briganzii din Vissenberg*. Opera, o dată terminată, nu cuprindea în ea, pentru a spune adevărul, nici un cuvânt scris de lumea, pentru că nimeni nu mă învățase să scriu cum trebuie. Piesa era sortită să rămână anonimă. Cu toate acestea am încredințat secretul domnișoarei Taender Lund, tovarășa mea de împărtășanie din Odense. Ea a fost cea care mă prezentase familiei Colbjoernsen. Fata, miloasă, plăti din bugetul ei câțiva gologani pentru ca manuscrisul să fie copiat și să se poată astfel citi, după care, „opera“ fu, în sfârșit, depusă la teatru. La capătul a șase săptămâni de speranțe bune, piesa îmi fu înapoiată împreună cu o scrisoare. Eram invitat să nu mai prezint lucrări care vădeau lipsa unei pregătiri chiar dintre cele mai elementare.

Lucrurile acestea se petreceau la sfârșitul sezonului teatral, al anului 1822. La câteva zile după asta primeam o nouă scrisoare de la direcție în care eram înștiințat că fusesem exclus din clasele de dans și de cântec, care se dovediseră fără

¹ *Johann Hermann Wessel* (1742—1785), poet satiric norvegian.

nici o utilitate pentru mine. Trimițătorul scrisorii își exprima nădejdea că numeroșii mei prieteni se vor ocupa de mine, pentru a-mi putea însuși cultura necesară oricărui om care tinde să ajungă cineva și fără de care talentul nu ajută la nimic. Iată-mă deci din nou aruncat în marea deznădejdie, lipsit de orice ajutor. Trebuia cu orice preț să scriu o nouă piesă. Și mai trebuia ca piesa să-mi fie acceptată. Era singura mea scădură de salvare. Scrisei, așadar, încă o tragedie, după o poveste de Samsoe. Încântat de primele acte am dus-o traducătorului lui Shakespeare, amiralul Wulff¹. Mai târziu, când aveam să găsesc în el un om adevărat, mi-a adus aminte în glumă, și poate chiar exagerînd, cum s-a petrecut prima noastră întîlnire :

Încă din ușă am început să strig :

— Dumneavoastră ați tradus Shakespeare ! Îmi place grozav, dar să știți că și eu am scris o tragedie ! Vreți s-o ascultați ?

Drept răspuns Wulff zise :

— Mai întîi să mîncăm ! Vom vedea după aceea despre ce e vorba !

N-am putut să mănînc aproape nimic, atît eram de grăbit să-i citesc piesa. După ce-am terminat lectura, am adăugat :

— Cum vi se pare ? Nu-i așa că aș putea să ajung și eu cineva ? În clipa cînd îmi luam rămas bun de la el, amiralul mă rugă să mai trec pe acolo cît mai repede.

— Am să vii cînd am să scriu o nouă piesă !

— Asta ar putea să dureze cam mult !

— Nu, în cincisprezece zile e gata !

Povestea este poate puțin aranjată, dar mă recunosc bine așa cum eram în vremea aceea.

Îl mai văzusem și pe domnul Oersted², care mi-a arătat chiar din primele momente o simpatie mereu crescîndă și atît de statornică, încît numai moartea a putut-o desface.

¹ Amiralul Peter Wulff a fost unul dintre primii traducători ai lui Shakespeare în limba daneză.

² Hans Christian Oersted (1777—1851), savant fizician, descoperitorul, printre altele, al undelor electromagnetice.

Amiralul Peter Frederik Wulff, traducătorul lui Shakespeare în limba daneză.

*Jonas Collin (1776—1861), protectorul lui
H. Ch. Andersen.*

El a avut o mare influență în ceea ce privește sporirea capacității mele intelectuale. M-a susținut moralicește în cursul carierei mele și n-a încetat să-mi prezică un viitor strălucit. Pastorul Gutfeldt se interesa și el de mine. Îmi citise *Alfsol* și o trimisese direcției teatrului. Am trăit zile de teamă și de speranță. Ce voi deveni dacă și această lucrare îmi va fi refuzată? În vara aceea a fost perioada cea mai grea din viața mea. O falsă pudoare mă împiedica însă să mărturisesc mizeria mea prietenilor care mi-ar fi venit cu siguranță în ajutor. Chipul îmi strălucea de bucurie de îndată ce cineva îmi vorbea frumos. Și apoi n-aveam oare de ce să fiu fericit? Tocmai îl descoperisem pe Walter Scott. O lume nouă se deschisese în fața mea. Povestirile sale mă făcură să uit cumplitele neajunsuri și nu de puține ori am renunțat la câte o masă ca să-mi pot cumpăra un roman de-al lui.

Din această epocă datează cunoștința mea cu omul care în decursul anilor a fost pentru mine un adevărat tată iubitor. E vorba de domnul Jonas Collin¹, a cărui generozitate fără margini era dublată de o voință remarcabilă. Printre multiplele sale funcții, o îndeplinea și pe cea de director al Teatrului Regal. Când l-am cunoscut, n-am văzut în el decât un om de afaceri. Vorbea puțin și-mi păru grozav de sever. L-am părăsit fără să mă aștept la prea multe de pe urma întrevederii noastre. Ori tocmai el a fost acela care s-a interesat cel mai mult de soarta mea. Acționa, nu vorbea, și așa a făcut și cu mine. Nu puteam pricepe calmul cu care mă asculta în timp ce inima î se strângea la auzul nenorocirilor și sărăciei mele. Tragedia mea, *Alfasol*, pentru care primisem atâtea laude, î se păru slabă pentru a putea fi luată în considerație. Astfel că am văzut în el mai mult un dușman decât un protector. Dar la câteva zile după asta, am fost convocat înaintea comitetului de lectură al teatrului. A luat cuvîntul Rabek care mi-a înapoiat manuscrisul spunînd că piesa nu era pentru scenă. Totodată susținu că găsisese în ea atîția „bulgărași de aur“, încît nădăjduia

¹ Jonas Collin (1776—1861), financiar danez, protector al artelor și al științelor; primul care a recunoscut geniul lui Andersen și care l-a susținut întotdeauna cu interes și bunăvoință.

ca, după studii serioase, să aduc într-o bună zi pe scena daneză o piesă demnă de a fi jucată. Îmi erau oferite totodată și mijloacele de a mă instrui. Collin pledase în favoarea mea pe lângă regele Frederik al VI-lea care, foarte de treabă, îmi acordase o bursă în casă și masă, pe mai mulți ani. În același timp, Collin, protectorul meu, obținuse și gratuitatea studiilor mele la colegiul din Slagelse. Auzind acest mic discurs, rămăsei mut de uluire. Niciodată nu-mi trecuse prin cap că viața mea ar putea lua o asemenea întorsătură. În realitate nici nu vedeam prea bine ce-o să iasă din toată povestea asta. M-am întors către domnul Collin pentru a-i mulțumi. Îmi vorbi cu blîndețe și prietenie :

— Ține-mă la curent cu munca și cu nevoile tale ! spuse el. De atunci el fu pentru mine cel mai bun dintre tați, bucurîndu-se de succesele mele și întristîndu-se de necazuri.

Și iată-mă părăsind Copenhaga, într-o frumoasă după-amiază de vară, pentru a debuta ca elev la Slagelse. Un tînr student, tovarășul meu de drum, care tocmai își luase bacalaureatul, îmi mărturisi cît era de bucuros pentru viața nouă care se deschidea înaintea lui ; dacă ar fi trebuit abia să-și înceapă studiile, ca mine, ar fi fost cel mai nenorocit băiat din lume. Dar eu eram înșuflețit de un mare curaj. Mama primi de la mine o scrisoare entuziastă și în fundul inimii regretam că bătrînul meu bunic și blînda mea bunică nu mai erau acolo, pentru a mă auzi spunînd :

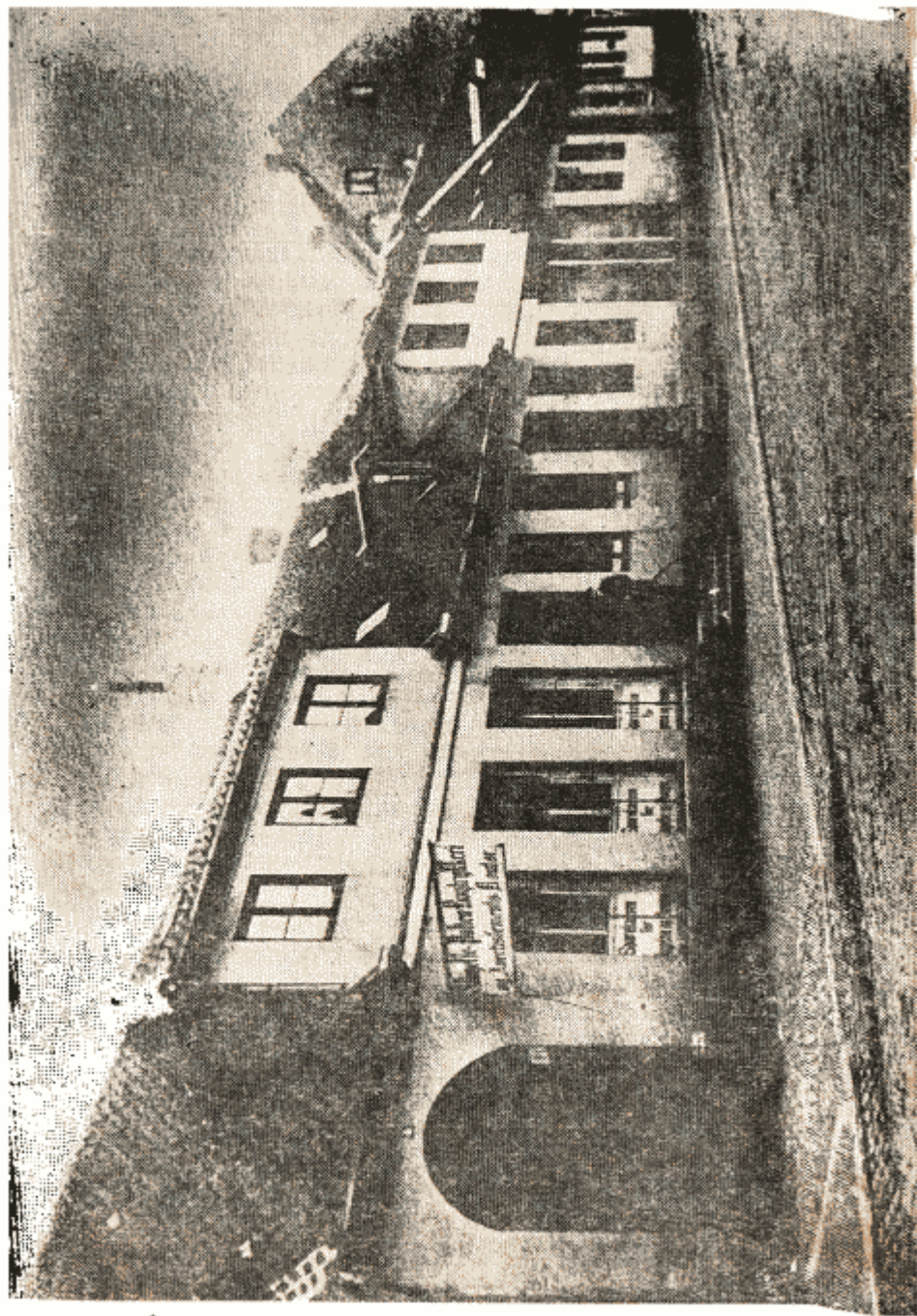
— Am să intru la colegiu !

Noaptea, tîrziu, am ajuns la Slagelse... A doua zi l-am rugat pe hangiu să-mi spună cam ce era demn de văzut în acest oraș.

— Noua pompă engleză de incendiu — mi se răspunse — biblioteca pastorului Bastholm, Teatrul Mare, teatrul particular și... cam asta e totul...

Teatrul era singurul loc care-mi stîrnea interesul. La repetițiile generale băieții de la Colegiu și dădacele erau primiți gratuit. Actorii, în felul acesta erau obișnuiți să joace în fața unei săli pline. Am zugrăvit o astfel de reprezentație în volumul meu *Carte cu chipuri fără chipuri*.

Școala din Slagelse.

Stăteam pe atunci în gazdă la o văduvă de condiție bună. Din cămăruța mea vedeam pe fereastră un câmp și o grădină. La Colegiu am fost înscris în clasa a doua, să învăț cu elevii cei mici, pentru că n-aveam habar de nimic. În realitate eram ca o pasăre sălbatecă închisă într-o colivie. Aveam o bunăvoință extraordinară, dar mă izbeam în tot momentul de felurite dificultăți. Asemenea unui om căzut în mare și care nu știe să înoate, trebuia totuși să înaintez. Era pentru mine o problemă de viață și de moarte. Valurile urmau unul după altul: matematică, gramatică, geografie. Mă zbăteam, luptam din răputeri, dar mă temeam că nu voi putea s-o scot la capăt. Când pronunțam câte un cuvânt, în mod cât se poate de caraghios, când confundam un lucru cu altul, sau puneam întrebări absurde. Directorul, căruia îi plăcea să-și zeflemisească elevii, găsea firesc să facă asta în mod obișnuit cu mine. Mă apucă frica, și-mi pierdui curajul. Din această cauză renunțai să mai fac versuri și totuși, în curînd, mă apucaî din nou de ele. Cu prilejul vizitei episcopului, profesorul de muzică mă însărcină să scriu cuvintele unei cantate pe care o compusese el. Eu, care altă dată aș fi fost bucuros să joc un rol în asemenea împrejurări, am încercat în acel moment, pentru prima dată, acea tristețe bolnăvicioasă care avea să mă urmărească ani de-a rîndul. În timpul ceremoniei, am ieșit din biserică și m-am îndreptat spre cimitir. Acolo, oprindu-mă înaintea mormîntului poetului Frankenau, l-am rugat pe Dumnezeu să-mi ajute să devin și eu poet, ori dacă nu, să mă lase să mă odihnesc în pămînt ca el. Directorul nu suflă un cuvînt asupra cantatei, ba chiar începînd din ziua aceea mă privi cu un ochi parcă mai puțin sever. În tot ceea ce făcea, acest om reprezenta pentru mine forța. Tot ceea ce spunea, pînă și zeflemile, erau în ochii mei literă de lege. Încă de la început, răspunzîndu-i aiurea la unele întrebări, mă trată drept imbecil. L-am informat conștiințios pe Collin de treaba asta și mi-am exprimat teama de a nu fi meritat ceea ce făcuse pentru mine. Collin m-a liniștit și în curînd am obținut note bune la mai multe materii. Totuși, în ciuda progreselor făcute, îmi lipsea încrederea în mine. După primele examene, directorul catadixi să mă felicite. Am obținut un carnet cu note bune și, stimulat de această reconfortantă victorie, m-am dus să petrec cîteva zile

de vacanță la Copenhaga. Guldberg m-a primit prietenește și a găsit că arăram destul de bine.

— Ferește-te mai ales să scrii versuri, adăugă el.

Toată lumea îmi dădu același sfat pe care eu l-am urmat întocmai. Nu eram, de altfel, preocupat decît de munca mea și nu mă gîndeam decît la epoca îndepărtată cînd voi fi student. Colonelul Guldberg, din Odense, care-mi scria adeseori scrisori de încurajare, mă invită să petrec apropiata vacanță mare la el și-mi trimise bani de drum.

De cînd pornisem în necunoscut, nu mă mai întorsesem în orașul meu natal. N-aveam să-i mai găsesc în viață nici pe bunica, nici pe bunicul. Cînd eram mic, mama îmi spunea adesea că odată și odată voi moșteni căsuța bunicului. Era o biată căsuță din lemn și cărămidă care, la moartea lui, fusese vîndută și apoi dăruită. Impozitele rămase în urmă înghițiră aproape toți banii proveniți din vînzarea ei. Fiscul sechestraseră chiar înainte de moartea bunicului soba cea mare, cu garnituri de aramă, care mai apoi fusese așezată — căci merita așa ceva — în camera de consiliu a spitalului.

Și banii bunicului! Aveai cu ce să umpli o trăsură întregă! Dar... erau devalorizați. În 1813 i se spusese bătrîmului, slab de minte, că vechea monedă nu mai avea curs.

— Nimeni nu poate refuza banii regelui, nici chiar regele, care nu refuză niciodată ceea ce este al lui! doar atît spunea. Așa că „marea moștenire” rămasă de la bunicul se ridica la 20 de rigsdaleri și ceva. Am făcut foarte puțin caz de această avere. Acum, la gîndul reîntoarcerii, trecutul și viitorul se confundau în sufletul meu însorit. Străbătui în goană ținutul Belt și pusei piciorul pe drumul dintre Nyborg și Odense, cu hainele la spinare, strînse într-o mică boccea. Cînd am zărit vechiul clopot al bisericii Sfîntul Canut am încercat o emoție neașteptat de puternică. Mama se bucură grozav cînd mă văzu.

— Trebuie, îmi spuse ea, să mergi să te vadă toate cunoștințele, negustorul, grămaticul, toată lumea bună...

Pășind pe străduțele strîmte și întortocheate, oamenii își deschideau ferestrele ca să mă vadă trecînd. Știau toți că avusesem un noroc extraordinar și că studiam pe socoteala regelui.

— Ei, vezi că feciorul cîrpaciului nu era chiar așa de nebun cum părea, ziceau ei.

Într-o după-amiază am făcut o plimbare cu vaporul împreună cu familia Guldberg și a episcopului. Mama plîngea de bucurie, văzîndu-mă într-o asemenea societate. Dar toată această splendoare își luă în curînd zborul, căci vacanța se sfîrși și eu trebui să mă întorc la Slagelse.

Îndrăznesc să spun că eram foarte muncitor. Așa că, de-n-dată ce-a fost posibil, m-au admis într-o clasă superioară. Pentru a mă menține însă la acest nivel, a trebuit să fac niște eforturi uriașe, să muncesc peste puteri. Nu de puține ori seara, în cămăruța mea, somnul mă doboră peste carte. Mă sculam repede să-mi spăl obrazul cu apă rece sau să fac un ocol prin grădina pustie. Directorul, un erudit, habar n-avea de educația tinerilor. Pentru el era un chin să învețe pe cineva, pentru noi era alt chin să-l ascultăm. Toți îi știau de frică, dar mai ales eu, nu numai din pricina severității, ci mai ales pentru poreclele cu care avea obiceiul să ne blagoslovească. Dacă la trecerea unei turme de vite un elev cuteza să privească pe fereastră, ne ordona să ne sculam toți în picioare pentru a ne vedea „frații” trecînd. Cînd un elev nu știa să răspundă la o întrebare, se scula de pe scaun și începea să întrebe soba. Nimic nu era mai penibil pentru mine decît să fiu făcut de rîs. De cum îl vedeam intrînd, teama mă paraliza și de cele mai multe ori răspunsurile mele erau tocmai contrariul a ceea ce ar fi trebuit să fie. Așa încît directorul era îndreptățit să spună că vorbeam „aiurea”.

Cuprins de descurajare îi scrisei profesorului Quistgaard, mărturisindu-i că mă socoteam incapabil de a mai urma studiile. La Copenhaga se înșelaseră asupra mea și banii cheltuiți pentru mine erau bani pierduți. Socoteam că era bine să fie informat și domnul Collin de treaba aceasta și îl rugam pe domnul Quistgaard să-mi spună ce să fac. Bunul și îndatoritorul om îmi răspunse printr-o lungă și afectuoasă scrisoare, plină de încurajări. Directorul, îmi explica el, nu-mi voia decît binele; avea însă un fel al lui mai aparte de a se comporta. De fapt, făcusem unele progrese în ceea ce privește învățătura, așa că nu era cazul să mă alarmez într-atît. Ar fi trebuit, desigur, adăuga el, să fiu tratat altfel decît ceilalți, dar acest lucru era imposibil într-o școală. La

*Simon Meisling, profesorul lui H. Ch. Andersen
de la colegiul din Slagelse.*

catehism, la istorie, la compoziție obținusem note foarte mari. Elevii din clasele superioare veneau mereu să-mi ceară sfatul la exercițiile de stil, rugându-mă totodată să nu mă exprim prea curgător, ca să nu mi se recunoască stilul. În toate clasele am avut, cu regularitate, „foarte bine“ la purtare. O dată, din întâmplare, n-am obținut decât „bine“. Am fost atât de necăjit că i-am scris pe loc o scrisoare tragi-comică lui Collin, pentru a-l asigura că n-aveam în această privință nici o vină. De altfel, opinia directorului cu privire la mine era diferită de cea pe care o spunea. Câteodată chiar se arăta din cale-afară de binevoitor și foarte adesea făceam parte din micul grup de elevi invitați duminica la el. Acasă, directorul era un om cu totul altul decât cel din clasă. Era vesel, ne povestea lucruri vesele și se juca cu soldații de plumb împreună cu noi și cu copiii lui. În zilele de sărbătoare, cum eu eram mai în vîrstă, mergeam la biserică împreună cu cei din clasa superioară. Toți elevii din această clasă aveau obiceiul să-și învețe lecțiile în timpul slujbei și nu dădeau nici o atenție cuvintelor bătrînului preot. Făcui și eu ca ei, dar mi se păru că păcatul era mai puțin mare dacă îmi învățam în timpul slujbei lecția de catehism.

Repetițiile generale ale Societății dramatice erau cele mai agreabile răgazuri din viața mea de școlar. Teatrul fusese instalat într-un grajd părăsit și mugetul vacilor din apropiere se amesteca adesea cu replicile actorilor. Pînza din fund reprezenta piața comercială a orașului, ceea ce făcea ca atmosfera să fie deosebit de familiară. Oamenii se amuzau să-și vadă pictate pe pînză casele lor și pe cele ale vecinilor lor.

Sîmbăta mă duceam adesea să vizitez ruinele castelului Antovorskov. Cum aici se făceau unele săpături, în fantezia mea mă credeam la Pompei. Într-un mic pavilion vecin locuia o pereche de tineri de familie bună care însă se căsătoriseră împotriva voinței părinților și care o duceau cam greu. Cu toate acestea păreau foarte fericiți. Odăița lor, simplă, cu pereții dați cu var, dădea impresia de bunăstare și curățenie. Flori proaspete împodobeau întotdeauna masa lor. Cărțile aveau legături frumoase. O harfă umplea camera cu acordurile ei melodioase. Căsuța respira o dulceață idilică

și de fiecare dată mă bucuram aici de o primire veselă și prietenească

Cînd puteam să-mi petrec duminica la poetul Ingemann¹, eram în culmea fericirii. El era directorul Academiei din Soroe. Soția sa, bună și spirituală, mă trata ca pe un frate mai mic. Casa lor era așezată într-un cadru poetic, pe malul unui lac înconjurat de păduri. Portretele celebrităților literare, din Danemarca și din întreaga Europă, împodobeau pereții; florile cele mai variate înfloreau în grădină. Alături de ele erau însă lăsate să crească în voie și ierburile sălbatice și mai ales copacii. Făceam deseori împreună plimbări cu barca pe lac. O harfă eoliană se legăna pe catarg. Ingemann povestea cu vioiciune și cu haz anecdote amuzante. M-am legat strîns de această familie pentru bunătatea și simplitatea ei, și timpul n-a făcut decît să strîngă și mai mult legăturile.

La Academia din Soroe mai existau doi elevi care, ca și mine, făceau versuri. Unul din ei a tradus mai tîrziu, în germană, deși — îndrăznesc s-o spun — fără prea mare fidelitate, cîteva din cărțile mele și a scris și o biografie a mea plină cu lucrurile cele mai fanteziste. Astfel casa părinților mei era totuna cu cocioaba dărăpănată a unchiușului din basmul *Rățușca cea urîtă*, maică-mi îi dăruise „un chip de madonă“, iar eu devenisem în cartea lui „băiețușul care alerga în lumina dulce a apusului de soare, cu picioarele trandafirii ca trandafirii“.

Celălalt tînar poet din Soroe era Karl Bagger, care avea să devină unul din talentele cele mai robuste ale epocii.

Un eveniment cu totul neobișnuit veni să răscolească întregul nostru orașel: execuția a trei persoane aproape de Skjelskoe. Fiica unui bogat fermier își îndemnase logodnicul să-și ucidă tatăl care se opunea la căsătoria lor. Rîndașul de la cai, socotind să se căsătorească după aceea cu văduva, le fusese complice. Toată lumea voia să asiste la execuție și orașul căpătase un aer de sărbătoare. Clasei superioare i s-a dat liber, directorul socotind că trebuie să asistăm la acest

¹ Bernhard Severin Ingemann (1789—1862), poet și scriitor danez, autorul unei serii de romane istorice în genul celor ale lui Walter Scott.

spectacol. Furăm urcați cu toții, în toiul nopții, într-o trăsură deschisă, pentru ca în zorii zilei să putem ajunge la locul execuției. Parcă văd aievea și azi cortegiul condamnaților : fata, palidă ca ceara, sprijinindu-și capul pe pieptul robust al logodnicului ei ; în urmă rîndașul, cu părul negru ciufulit, galben și tremurînd de frică, răspunzînd semnelor de adio ale prietenilor lui. Lîngă eșafod, alineate trei sicrie. Îmi va răsună în urechi pînă la sfîrșitul zilelor mele vocile celor trei condamnați, amestecate cu cea a pastorului care cînta un psalm. Glasul puternic al fetei le domina pe toate celelalte. Aceste minute de așteptare fură pentru mine mult mai înfricoșătoare decît clipa supliciului. Tremuram din tot corpul, iar picioarele abia mă mai țineau. În clipa decapitării, niște părinți superstițioși, care-și aduseseră acolo băiatul, îl forțară să bea o scoică plină cu sîngele cald încă, al celor executați, apoi îl antrenară într-o cursă sălbatică pînă cînd acesta căzu la pămînt.

Evenimente de acest soi sînt destul de rare. Zilele se scurg monotone. Dar cu cît faptele sînt mai mărunte, cu atît e mai mare nevoia de a le nota. Mă apucaî deci să țin un jurnal. Am păstrat cîteva foi din el, expresie fidelă a sufletului meu încă ciudat de copilăresc în acea epocă. Iată cîteva pasaje pe care le redau cuvînt cu cuvînt :

Miercuri : Descurajat, mi-am luat *Biblia*, nădăjduind să aflu din ea ce mi se va întîmpla în viață. Am deschis-o, cu ochii închiși, și am pus la întîmplare degetul pe un pasaj : „*Necurătenia e în tine însuși, Israele, dar în mine vei afla mîntuirea ta !*” Da, Părinte, sînt slab, dar tu, care-mi citești gîndurile mele tainice, mă vei ajuta să trec în clasa superioară (eram atunci în penultima clasă și nu visam decît să trec în ultima). Am obținut notă mare la ebraică.

Joi : Am smuls, fără să vreau, piciorușul unui păianjen ! Am luat notă bună și la matematică.

Vineri : Ce luminoasă e seara asta de iarnă ! O, lună, mîine vei avea prilejul să vezi sau un nenorocit căzut la examen, sau unul dintre cie mai fericiți muritori ! Citit *Intrigă și amor* de Schiller.

Sîmbătă : În prezent soarta mea e hotărîtă, dar eu încă o mai ignor ! O, Doamne, nu mă părăsi ! Aud sîngele bătîndu-mi în artere și tremur. Doamne, ajută-mi ! Știu că n-o prea merit, dar oricum, fii îndurător !

(*Puțin mai târziu*) : Uraa, am fost admis ! Bucuria mea parcă nu mai e chiar atât de mare cum mi-am închipuit-o. La ora unsprezece i-am scris mamei și lui Guldberg.

Se vede limpede din aceste rînduri cam ce fel de sentimente copilărești îmi agitau sufletul. Și aveam douăzeci de ani !

Cam în acest timp directorul fu mutat la colegiul din Helsingoers¹. Spre marea mea surpriză, îmi ceru să-l urmez. Trebuia să-mi dea lecții particulare, pentru a mă putea prezenta la bacalaureat peste un an și jumătate. Trebuia să locuiesc la el. Îi scrisei lui Collin, pentru a-i cere consimțământul. Călătoria la Helsingoers, vederea Sundului², cu numeroasele sale nave, munții din Kulien, tot acest grandios spectacol mi-a inspirat o scrisoare către bătrînul și bunul Rasmus Nyerup. Mi s-a părut atât de frumoasă că, în nai-vitatea mea, m-am apucat s-o copiez pentru a o mai trimite și altor persoane. Domnul Nyerup, fără îndoială, de aceeași părere cu mine, a publicat-o în ziarul „Kjoebenhavns Skilderi“, așa că toți cei care o primiseră crezuseră că numai lor le fusese adresată.

Schimbarea mediului, obiceiurilor și muncii avu un efect bun asupra firii directorului, dar pentru scurtă vreme. Nu întîrzi ai să mă simt din nou părăsit și moralmente descumpănit. De dimineață pînă seara tot auzeam mereu spunîdu-mi-se că sînt lipsit de orice urmă de inteligență. Scrisorile mele, pline de disperare, îl determinară pe domnul Collin să-l întrebe pe director ce gîndea cu adevărat despre mine. Tutorile meu a primit un răspuns foarte măgulitor la adresa mea, pe care-l mai păstrez și acum.

Dacă l-aș fi cunoscut atunci aș fi căpătat mai multă forță și mai ales, încredere în mine. Frumosul peisaj care mă înconjură, m-ar fi încîntat. Dar așa, nu îndrăzneam să-l privesc decît pe furiș. Nu ieșeam de loc în oraș. Cursul, o dată terminat, poarta se încuia și eu rămîneam în aerul greu din clasă ca să-mi fac lecțiile, neîndrăznind să deschid fereastra de teamă ca nu cumva să iasă și bruma de căldură care se mai păstra acolo. Multă vreme biblioteca colegiului fu camera mea. Seara, îmi făceam culcușul printre hîrtoage vechi și

¹ Oraș însemnat la nord de Copenhaga, cunoscut mai ales prin castelul lui celebru de la Kronborg, unde s-a desfășurat drama lui Hamlet.

² Strîmtoare care separă Danemarca de Suedia.

condici îngrămădite claie peste grămadă. Nu venea nimeni să mă vadă : colegii mei nu țineau cîtuși de puțin să dea nas în nas cu directorul. Această perioadă a rămas ca un coșmar în amintirea mea. Am fost aproape gata să dau ortul popii din pricina tratamentului pe care a trebuit să-l îndur acolo. În orele de clasă eram ținta glumelor grosolane ale directorului, iar lecția o dată terminată tot la el acasă rămîneam. La Copenhaga nu mă puteam duce decît o dată pe an. Ce schimbare miraculoasă, ce contrast izbitor între școala aspră cu regim ca de cazarmă, și căminul primitiv, prietenia caldă a amiralului și alor săi ! Ca director al Academiei de marină, amiralul Wulff ocupa un apartament într-unul din palatele regale de la Amalienborg. În prima seară, m-am apropiat de una din ferestrele castelului și, contemplînd piața, am început să recit pentru propria mea plăcere cîteva versuri din *Aladin*¹ :

„Acolo, ca un indigen, eu calea mi-am urmat...”

Cît am stat la Slagelse n-am scris decît vreo trei-patru poeme. Două dintre ele, *Sufletul* și *Mamei* se găsesc în culegerea completă a operelor mele. La Helsingoers am mai scris două : *Sfîntul Silvestru* și *Copilul muribund*. Acest ultim poem atrase atenția asupra mea și dintre toate creațiile mele, el a fost cel mai răspîndit și mai mult tradus. L-am citit cîtorva persoane la Copenhaga. Unii mă ascultară cu simpatie, alții se amuzară pe socoteala accentului meu provincial. Căpătai cîteva laude, dar cei mulți mă sfătuiră să-mi văd de treabă.

În capitală manierele mele stîngace erau adesea pentru mine prilej de umilință, și franchisea mea, un pic cam ne-cioplită, îmi cășuna deseori neazuri. În ciuda tuturor acestor neajunsuri, zilele mele de vacanță erau zile de sărbătoare. Într-o astfel de zi, l-am întîlnit, în casa unor prieteni pe maestrul venerat de toți, pe poetul admirat de toată lumea : Adam Oehlenschläger². Rușinat de sărăcia hainelor mele am vrut să mă ascund după cutele unei perdele. Dar el veni spre mine și-mi întinse mîna pe care, în clipa aceea, aș fi vrut să i-o sărut.

¹ Roman aparținînd scriitorului Adam Oehlenschläger.

² *Adam Oehlenschläger* (1779—1850), unul dintre cei mai apreciați poeți ai Danemarcei, șeful școlii romantice daneze. Opera sa, rînd pe rînd lirică, dramatică, epică, se inspiră adesea din mitologia nordică.

Și iată că iar trebui să mă întorc la Helsingoers...

Chiar dacă aici ar fi domnit mai multă blîndețe, contrastul era izbitor. Școala aceasta fusese pentru mine o adevărată temniță morală.

Întorcîndu-mă într-o zi de la Copenhaga, directorul dete buzna în cămăruța mea. Auzise vorbindu-se despre poemul : *Copilul muribund*. Felul în care mă privea nu prevestea nimic bun. Străpungîndu-mă cu privirea lui ascuțită îmi ceru poemul. Voia, îmi spuse atunci, să-l citească și dacă va descoperi în el o fărîmă de poezie va binevoi să mă ierte. I-l întinsei tremurînd. Lectura o dată terminată el categorisi totul drept „apă de ploaie și vorbărie goală“, dîndu-și drumul miniei în cuvintele cele mai dure. Dacă aș fi fost un derbedeu, dacă mi-aș fi pierdut într-adevăr vremea de pomană, dacă aș fi avut o fire care merita atîtea mustrări, n-aș mai fi zis nimic. O meritam și gata ! Dar numai din plăcerea de a mă umili își bătea joc de mine. Viața mea începuse să devină din zi în zi mai cumplită. Atît în clasă cît și acasă devenisem un soi de pasăre sălbatică, vînată cu furie. Ceilalți profesori, făcîndu-li-se milă de mine, îl avertizară pe domnul Collin, care hotărî să mă cheme de îndată la Copenhaga pentru a intra acolo într-un institut particular. Noutatea acestei mutări îl năuci pur și simplu pe director. Luîndu-mi ziua bună de la el îmi trînti vreo două, spunîndu-mi că n-o să-mi iau niciodată bacalaureatul, că versurile mele, chiar și tipărite, vor putrezi în podul vreunui obscur anticar și că pînă la urmă am s-o sfîrșesc la casa de nebuni. Mulți ani mai tîrziu, atunci cînd versurile mele începuseră să se răspîndească și peste hotare (apăruse romanul *Improvizatorul*), l-am reîntîlnit. Veni spre mine cu amîndouă mîinile întinse, îmi vorbi cu multă bunăvoință, îmi mărturisi că se înșelase asupra mea, că trebuia să mă fi tratat cu mai multă bunăvoință, dar că acum cînd izbutisem să ajung cineva, toată această poveste trebuia uitată.

Pastorul Ludwig Müller, pe atunci student, era repetitorul meu. Am închiriat o mică mansardă pe Viingaardstroede. Cămăruța aceasta, căptușită cu lambriuri, a fost descrisă în romanul *Numai un scripcar* și în *Carte cu chipuri fără chipuri*. Luna, alunecînd pe deasupra turnului bisericii Sfîntul Nicolae, venea descori să mă viziteze. Dispuneam încă de mica bursă acordată de rege, dar din ea aveam de făcut față cheltuielilor de studii și de economisit restul pentru diferite nevoi. Cîteva fa-

milii mă primiră la masă și-mi avui astfel tacimul asigurat pentru aproape toate zilele săptămânii. Am pătruns deci în felurite medii sociale și asta mi-a folosit din punct de vedere moral foarte mult.

Pe băncile școlii din Helsingoers nu cunoscusem decât umilințe și constrângeri. Cu noul meu profesor lucrurile se schimbă: discutam cu el liber și spiritul mi se obișnuiește cu independența. Era un om tânăr, inteligent și se asemena la fire cu mine. Abordam deseori probleme religioase; după mine Dumnezeu era o ființă de o bunătate infinită și nu puteam admite ideea pedepselor veșnice, din iadul cel arzător. El, dimpotrivă, se ținea de litera strictă a *Scripturii* și interpretările mele deseori îl înfricoșau. Unul dintre aspectele personalității mele în această perioadă era înclinarea de a-mi bate joc de tot ceea ce era mai bun în mine, adică de sentiment, și de a pune rațiunea mai presus de orice. Făceam această împotrivă firii mele, dar se producea în mine un fel de reacție datorită opresiunii pe care o îndurasem. Cu toate astea puteam să fiu trist o zi întreagă și să mă simt din cale afară de nenorocit când întâlneam un obraz posac, acolo unde aș fi dorit să văd un suris. Poemelor, pe care mi le smulsesem cu lacrimi din sufletul meu melancolic, le-am dat titluri caraghioase, ca de pildă: *Plînsul pisicii*, *Poetul bolnav*. În această perioadă am scris puține versuri și toate de factură umoristică: *Seara*, *Ora teribilă*, *Suspîn la lună*, *Porcii*. Suferisem o adevărată transformare: Planta plâpîndă dăduse muguri viguroși.

Fiica amiralului Wulff, vioaie și inteligentă, a fost și a rămas pentru mine o prietenă statornică. Ea singură mă înțelegea și încuraja noul meu fel de a fi. Solicitudinea ei știu să mă apere împotriva inevitabilelor mici atacuri, la care îmi era expusă originalitatea.

Un nou curent ce suscita un mare interes străbătea pe atunci literatura daneză. Politica fusese părăsită și gustul publicului se îndrepta de preferință către litere și teatru. J. L. Heiberg¹ ocupa unul dintre primele locuri în lumea literară. În ciuda opoziției multor directori de teatru, ajutorul susținut al lui Collin facilită introducerea vodevilului pe scenă. Pe Heiberg, poetul favorit în acel moment, l-am întâlnit pentru prima oară

¹ *Johann Ludwig Heiberg* (1791—1860), renumit om de litere și critic literar danez, soțul celebrei actrițe Johanne-Luise Heiberg.

la Oerstedt ; mi-a plăcut mult, discuta familiar cu mine și m-a poftit să viu să-l văd. Găsi publicabile versurile mele umoristice și-mi făgădui să le tipărească în celebra sa revistă „Poșta volantă”. Primele care au apărut au fost *Scara* și *Ora teribilă*. Le-am semnat numai cu inițiala H., ceea ce făcu publicul să creadă că erau ale lui Heiberg. Aceasta contribui, fără îndoială, la succesul lor. În seara când apărură cele două poeme mă afluam, îmi amintesc, în familia unor prieteni. Deși mă primeau cu destulă bunăvoință, asta nu-i împiedica să considere versurile mele ca pe un exercițiu literar lipsit de valoare. Părintele acelei familii intrînd pe ușă spuse deschizînd revista :

— Iată două poeme foarte bune ! Și adăugă cu un surîs vesel : Acest Heiberg este într-adevăr uimitor ! Apoi citi cu voce tare propriile mele versuri. Inima îmi bătea să se spargă, dar nu spusei nimic. O tînără fată care cunoștea adevărul nu se putu abține să nu strige :

— Dar versurile astea sînt ale lui Andersen !

O tăcere generală urmă acestei destăinuiri. Tatăl, fără să spună un cuvînt, mă privi fix și ieși.

Poemul meu, *Copilul muribund*, apăruse mai demult într-un jurnal din Copenhaga. Ca să-l public a trebuit să apelez la protecția unui director de teatru, Olsen, căci nimeni nu voia să primească o compunere de școlar. Heiberg o publicase în revista sa deși — arătase el — poezia mai apăruse în alt periodic. Era o primă consacrare. În anturajul meu talentul mi se socotea ca destul de neînsemnat.

În septembrie, 1828, mi-am luat bacalaureatul. Aveam 23 de ani, dar rămăsesem uimitor de copilăros în felul meu de a mă exprima și de a mă comporta. Cu cîteva zile înaintea examenului, am întîlnit la Oerstedt un tînăr timid și rezervat. Am presupus că vine direct de la țară și l-am întrebat fără jenă :

— Ați venit și dumneavoastră pentru examenul de bacalaureat, nu-i așa ?

— Da, răspunse el.

Am început atunci să-i vorbesc ca unui coleg, despre examen, despre importanța lui, fără să-mi dau seama că de fapt vorbesc cu... profesorul van Schmidten, cel cu care trebuia să-mi dau examenul la matematici.

În ziua examenului eram la fel de stînjeniți și eu și el. Ar fi vrut să mă încurajeze, dar nu știa cum s-o facă. Se aplecă totuși spre mine și-mi spuse în șoaptă :

- Ce creație poetică ai să ne dai după ce-ți treci examenul ?
- Nu știu... bîlbîi eu. Vă rog numai să nu-mi puneți întrebări prea grele...
- Cunoști cît de cît materia ?
- La Helsingoers aveam note destul de bune, dar acum sînt mort de frică !

Cam pe acest ton se întreținu profesorul cu candidatul. În surescitarea mea rupeam toate penele pe care le aveam la-ndemînă. Calm, profesorul luă una și-o puse de o parte, ca să aibă cu ce-mi trece nota.

Ca un roi de albine zumzăitoare, toate ideile, toate impresiile care mă însoțiseră pe drumul ce-l făceam zilnic de la mansarda mea pînă la casa profesorului, toate aceste idei care mă frământaseră și pe care timpul le comprimase în mintea mea, își aflară locul în prima lucrare literară în proză : *Călătorie pe jos de la Canalul Holmen la punctul oriental al insulei Amager*, carte umoristică în care arabescurile unei fantezii îndrăznețe vădeau tendința mea de a întoarce totul în glumă. Izbucnire de rîs printre lacrimi, aceasta era maniera mea de a scrie în acea epocă. Nici un editor nu avu curajul să-mi publice această lucrare de tinerețe. Riscai să fac acest lucru pe cheltuiala mea. Cîteva zile mai tîrziu, un librar îmi cumpără drepturile pentru cea de a doua ediție, iar mai tîrziu și pentru cea de a treia. Întreaga Copenhagă îmi citea cartea și aprecierile cele mai favorabile curgeau cu duiumul. Am îndurat totuși și critica severă a unora dintre protectorii mei, care-mi reproșară că ridiculizam Teatrul Regal. Era o dovadă de inconsecvență și ingratitudine, spuneau ei, de necuviință chiar, pentru că Teatrul era casa regelui care mă ajutase să-mi fac studiile. De ingratitudine, căci aici îmi făcusem debutul în viață. Cum astfel de reflecții îmi părură din cale-afară de caraghioase, nu vrui să-mi plec urechea decît la laude.

Mi se părea că mă cocoșasem undeva sus, pe creasta unui val, că mi se îndeplinseseră toate visele. Eram student ! Eram poet ! Aproape două sute de tineri își luaseră în anul acela bacalaureatul. Mulți dintre ei făceau și versuri. Unora, versurile le fuseseră publicate. Se spunea în glumă că această promoție era cea a patru mari poeți și a doisprezece mai mici. Camarazii mei mă stimau, iar proaspăta mea glorie mă îmbăta. Amețit de succes, prinsei gustul să caricaturizez. În acest spirit am

scris prima mea operă dramatică în versuri, vodevilul eroic *Amorul pe turnul Nikolai* sau *Ce se petrece în sala teatrului*. În seara premierei, studenții îmi făcură o primire furtunoasă, strigînd cît îi ținea gura : „Autorul ! Autorul ! Trăiască autorul !” Năucit de bucurie, exagerînd importanța acestui succes, mă năpustii afară din teatru și alergai ca un nebun la domnul Collin unde n-o găsii decît pe soția sa. Extenuat, căzui pe un scaun și începui să plîng. Biata cucoană mă tot întreba ce am și, compătimitoare, încerca să mă consoleze :

— Nu fi dezolat ! Oehlenschläger a fost și el fluierat la prima lui piesă, și alți mari poeți deasemenea !

— Dar n-am fost fluierat ! i-am spus eu plîngînd din ce în ce mai tare. Dimpotrivă, au strigat cu toții „Trăiască poetul !”

În ciuda tuturor agitațiilor exterioare și frământărilor interioare îmi continuam cu seriozitate studiile. Fără ajutorul nici unui repetitor mi-am trecut cu succes toate examenele de filozofie. O scenă destul de amuzantă s-a petrecut la masa unde interoga Oerstedt. Răspunsesem bine la toate întrebările lui. Părea mulțumit, dar cînd să mă ridic și să plec, mă reținu printr-un gest :

— Încă o întrebare, spuse el, privindu-mă cu blîndețe. Spune-mi ce știi despre electromagnetism ?

N-auzisem în viața mea acest cuvînt.

— Amintește-ți bine, poate că totuși știi ceva !

— În manualul dumneavoastră nu există întrebarea asta !

— Adevărat, dar eu v-am vorbit despre asta la cursuri !

— Am fost la toate cursurile afară de unul singur. Cu siguranță că tocmai la acela ne-ați vorbit despre acest subiect de care n-am nici cea mai mică idee. Nu cunosc nici măcar cuvîntul acesta...

Surîzînd la această sinceră mărturisire, Oerstedt adăugă cu o mișcare din cap :

— Păcat ! Dacă mi-ai fi răspuns și la întrebarea asta, ți-aș fi dat „foarte bine”. Așa nu-ți pot da decît „bine”...

Cînd, mai tîrziu, am fost primit în casa lui, l-am rugat să-mi explice și mie teoria electromagnetismului. Zece ani după acest examen, cînd Oerstedt a prezentat la Școala Politehnică un studiu despre aplicațiile practice ale descoperirii sale, am scris un amplu articol menit să arate lumii importanța acestei descoperiri.

După examen, apăru prima mea culegere de versuri, pe care și publicul și critica o primiră destul de favorabil.

Cum nu cunoșteam decât o mică parte din țara mea, am hotărât, în vara anului 1830, să merg în Iutlanda, pînă la marea nordului și să străbat toată Fionia, insula mea natală. Eram departe de a mă îndoi de importanța pe care ar avea-o pentru mine această excursie, ca și de urmările pe care le va aduce vieții mele lăuntrice. Ceea ce mă bucura îndeosebi era perspectiva de a hoinări prin tufișurile Iutlandei și de a mă întîlni cu cetele de țigani nomazi care le populau. Basmeele, ca și poveștile lui Steen Blicher¹, îmi stîrniseră interesul pentru aceste meleaguri pe atunci foarte puțin frecventate de turiști. Navele cu aburi de-abia apăruseră : o bătrînă corabie, „Dania“, traversa zilnic canalul și, pentru cerințele epocii, părea necrezut de rapidă. Vapoarele nu inspirau nimănui încredere și era un adevărat eveniment pentru cineva să se urce pe aceste „tuburi cu fum“. Am poposit într-un mic orașel de provincie, la o familie înstărită unde, brusc, mi s-a deschis înaintea o lume cu totul nouă, care poate fi cuprinsă în aceste patru rînduri :

*Doi ochi frumoși văzui demult, odată,
Și toată lumea-n ei se oglindea ;
Nu voi uita privirea lor curată
Nici focul ce-n adîncul lor ardea...²*

Ne-am revăzut la Copenhaga în toamna următoare. Proiecte noi începură să mă tulbure. Mă gîndeam să abandonez literatura și să mă apuc de teologie, pentru a deveni preot. Un singur gînd mă stăpînea : ea ! Dar fu pentru mine o mare decepție ! Fata iubea pe un altul și se și mărită cu el. Mi-am dat seama — dar din păcate mult mai tîrziu — că totul fusese mai bine așa și pentru ea și pentru mine. Poate că ea n-a bănuît niciodată puterea sentimentelor mele și nici influența pe care a exercitat-o asupra mea. A devenit soția ideală a unui om de treabă, iar mai tîrziu, o mamă dintre cele mai fericite.

¹ Steen Steensen Blicher (1782—1848), poet liric și romancier danez, care a cîntat mai ales țăranii din Iutlanda.

² E vorba de Riborg Voigt, prima mare dragoste a lui Andersen ; celelalte două, Luise Collin, fiica protectorului său, și, mai tîrziu, celebra cîntăreață Jenny Lind au fost pentru Andersen la fel de nefericite.

Călătoria pe jos, ca de altfel cea mai mare parte a operelor mele din acea vreme, păstrează tonul parodiei. Unii, care nu prea gustau acest gen, pretinseră chiar că această tendință devenise supărătoare. Lor li se alătură bineînțeles critica, tocmai când un sentiment mai adânc avea să izgonească din sufletul meu această tendință. Spre sfârșitul anului mi-a apărut o nouă culegere de poezii, *Fantezii și schițe*, care reflecta neliiniștea sufletului meu chinuit pentru prima oară de norii dragostei. Același lucru îl mai revela și o piesă de teatru mai serioasă — scrisă atunci și reprezentată trei ani mai târziu la Teatrul Regal — : *Întâlnire și despărțire*.

Cum familia tânărului meu prieten, Lehmann¹, era originară din Holstein, am avut prilejul să fac cunoștință, prin intermediul lui, cu operele multor scriitori germani aflate în vasta bibliotecă a tatălui său. Tocmai atunci începea să fie cunoscut Heine². Într-o zi, intrînd pe ușă la Lehmann, acesta mă primi cu cuvintele : „*Thalassa ! Thalassa ! Du ewiges Meer !*”³ și-mi arată o carte. Erau poeziile lui Heine, pe care ne și apucărăm să le citim. Trecu după-amiaza, trecu și seara, noaptea se scurse și ea pe nesimțite, dar nu lăsarăm cartea din mînă pînă n-o isprăvirăm. Făcusem cunoștință cu un mare poet ! Cu un poet al cărui suflet se înfrătea cu al meu, făcînd să-mi vibreze cele mai ascunse coarde. L-am trădat fără nici o remușcare pe Hoffmann⁴ pentru acest nou poet care era atît de apropiat de inima mea.

Trei mari poeți m-au înfriurit puternic în această perioadă : Walter Scott, Heine și Hoffmann.

¹ Orla Lehmann (1810—1870), om politic danez care a contribuit la stabilirea monarhiei constituționale daneze din 1848.

² Heinrich Heine (1797—1831), unul dintre cei mai de seamă poeți germani, autor a numeroase poezii lirice, politice și satirice.

³ *Tu, mare veșnică !* strigătul celor zece mii de ostași din Grecia veche care, după săptămîni întregi de mers pe uscat, au ajuns la țărmul Mării Negre. (Episodul e povestit de marele istoric și filozof grec Xenofon (430—355 î.e.n.) în cartea sa *Anabasis*.)

⁴ Ernst-Theodor-Amadeus Hoffmann (1776—1862), vestit romancier german, muzician și pictor vestit pentru fantezia, spiritul, humorul și înclinarea sa către grotesc. Personalitate puternică, dotat cu mare talent de povestitor. E.T.A. Hoffmann și-a atras un renume și o glorie mondiale.

Din zi în zi deveneam tot mai trist, tot mai melancolic. Simţeam nevoia să mă cufund în tristeţe. Eram de o nervozitate exagerată şi nu mă mai interesau laudele, ci numai critica. Pricina era studiile mele târzii, efortul uriaş şi constant pe care trebuise să-l depun pentru a termina şcoala, apoi sărăcia în care continuam să trăiesc ca şi obligativitatea de a da la iveală opere lipsite de maturitate, numai şi numai ca să am din ce trăi. Setea de cultură care mă împinsea din clasă în clasă, dorinţa aprigă de a-mi lua bacalaureatul lăsaseră lacune serioase în pregătirea mea. Mai ales în ceea ce priveşte gramatica şi ortografia. Unii mi-au citit operele numai pentru a descoperi în ele greşeli. Aveam o fire blândă şi răbdătoare : de ea au abuzat alţii pînă la cruzime. O parte din binefăcătorii mei, ştiindu-mă legat de ei prin legăturile recunoştinţei, sub pretextul că încearcă să-mi impună vocea adevărului şi să mă sustragă ameteţii laudelor, nu-mi vorbeau decît de defecte, reale, bineînţeles, dar şi de cele mai neînsemnate slăbiciuni ale mele. Şi nu puţine au fost cazurile cînd în saloane somptuoase, cîte unul, poate cel mai puţin îndreptăţit s-o facă, începea să emită asupra mea cîte o „apreciere” găunoasă, dar umilitoare, încît oricît de blîndă mi-ar fi fost firea, nu putea să nu se răzvrătească. Îmi pierdeam atunci orice control şi, orbit de furie, strigam cît mă ţineau plămîinii :

— Vreau să fiu şi voi fi poet stimat şi onorat de toţi !

Aceste vorbe zburau imediat în toate colţurile, cum zboară seminţele rele şi din ele răsăreau buruieni veninoase. Eram pretenţia, vanitatea în persoană, rămînînd cu toate acestea „un băiat bun şi de treabă”. În singurătatea mea nu era zi în care să nu fiu cuprins de disperare. Mă îndoiam de mine şi de propriile mele daruri ; talentul meu era, cu siguranţă, o eroare : încercam aproape să mă conving, dar nu îngăduiam altora să mi-o spună.

Văzîndu-mă în starea asta atît de ciudată, Collin se gîndi că o călătorie ar putea să-mi facă bine. Şi, cum micile mele economii îmi permiteau să petrec cincisprezece zile în nordul Germaniei, în primăvara anului 1831 am părăsit pentru prima oară Danemarca. Am vizitat oraşele Lübeck, Hamburg şi Brunswick. Nu văzusem încă munţii, din masivul Hartz aşa că am plecat pe jos pînă la Goslar şi de la Halle pînă la Brocken. Lumea se lărgise în mod ciudat în jurul

meu și puțin câte puțin începeam să-mi regăsesc echilibrul. Numai că mîhnirea e ca un stol de vrăbii care rămîne și se instalează în cuibul păsării migratoare. În cartea călătorilor din Brocken am scris acest catren :

*Departe, pe culmi, sub vineții nori,
Simții, pribegind deseori
Că cerul cu mult mai aproape-mi era
Cînd draga cu mine s-afla...*

Mi s-a povestit că dedesupt, unul dintre compatrioții mei scrisese în anul următor : „Dragă Andersen, nu lua versurile cu dumneata în străinătate ; nu le va publica nimeni dacă nu le vei aduce dumneata însuși.”

La Dresda, l-am văzut pe Tieck¹, către care Ingemann îmi dăduse o scrisoare de recomandare. Cînd m-am despărțit de el, mi-a urat succes și m-a îmbrățișat cu căldură. Cîteva ani mai tîrziu, atunci cînd operele mele începură să se răspîndească și în Germania, l-am întîlnit din nou și din căldura mîinii sale, am simțit prietenul credincios și statornic, care-mi dăduse primul, printre străini, sărutul consacării.

La Berlin, prin intermediul unei scrisori a lui Oerstedt, am făcut cunoștință cu Chamisso. Cînd am sunat, a venit el însuși să-mi deschidă. Era un om voinic, cu figura gravă, încadrată de bucle lungi, ce i se revărsau pe umeri. Deși vorbea foarte puțin daneza și eu și mai puțin germana, nu știu cum am făcut că pînă la urmă ne-am înțeles cum nu se poate mai bine. Inspirîndu-mi încredere, i-am povestit o mulțime de lucruri. El a fost primul care mi-a tradus și mi-a publicat poemele în Germania.

Urmarea acestei călătorii care a avut o înrîurire binefăcătoare asupra mea, a fost volumul de impresii : *Siluețe și amintiri dintr-o călătorie în Harz și Elveția saxonă*. Cartea a fost tradusă în germană și în engleză.

Din 1828 pînă în 1839 am trăit din pana mea, traducînd piese de teatru, ca de pildă : *Regina de 16 ani*, *Carantina*, sau librete de operă : *Corbul*, după o comedioară a lui

¹ *Ludwig Tieck*, scriitor de prestigiu din secolul al XIX-lea, poet și prozator apreciat, considerat drept șeful școlii romantice germane.

Gozzi, *Mireasa din Lamermoor* și *Kenilworth*, după romanele cu același titlu ale lui Walter Scott. Urmărit de cea mai îndârjită critică, acuzat de a fi plagiat operele unora și altora, invadat de scrisori anonime, am îndrăznit totuși să public o culegere de versuri, *Cele 12 luni ale anului*, a cărei primă ediție fu sistematic înlăturată și ținută în umbră, cu toate că se recunoscuse că această culegere cuprinde câteva din cele mai bune poeme ale mele.

Vignetele poezilor danezi, care cuprindea portrete ale autorilor de vază din acea vreme, nu fu mai bine primită. Când un ciine se înecă, fiecare aruncă cu piatra în el. Peste tot mi se scoteau în evidență defectele, pînă și trecătorii de pe stradă făceau tot felul de aprecieri jignitoare la adresa mea. Printre alte slăbiciuni ale mele se număra și aceea că-mi plăcea să citesc, cu voce tare, unele din creațiile mele în familiile la care eram invitat. Lipsa mea de experiență mă împiedica să-mi dau seama cît e de periculos pentru un autor să fie interpretul propriei sale opere, cu atît mai puțin într-o țară ca a mea, cu compatrioți atît de suspicioși și de puțin binevoitori. Tot în această perioadă am scris un mic poem intitulat *Patati-Patata*. Considerat drept pamflet, bineînțeles că mi-am ridicat în cap toată critica și toți „prietanii”. O doamnă care binevoia uneori să mă primească în casa ei, mă făcu de două parale, iar o altă cucoană, pe care n-o văzusem în viața mea, se opri într-o seară, în timp ce mă aflam în holul Teatrului Regal, drept în fața mea și nici una nici două îmi trînti în obraz cuvintele: „Hei, domnu... Patati-Patata!” Imi scosei pălăria și o salutai. Deseori și politețea e un răspuns!

Scîrbit de toate aceste manifestări de dușmănie și mai ales de dispreț pentru sărăntocul ce cutezase să pătrundă într-o lume ce nu era a lui, m-am zbatut să obțin o bursă de călătorie din partea regelui Frederik al VI-lea pentru care aveam o mare stimă. Om bun și drept, nu-mi puteam exprima recunoștința față de el decît oferindu-i cartea *Cele 12 luni ale anului*. Unul dintre protectorii mei, care cunoștea eticheta curții, mă sfătui să-i povestesc regelui cum, după ce-mi luasem bacalaureatul, îmi cîștigasem singur existența, cît muncisem și cît mă străduisem, adăugînd că o călătorie în străinătate îmi va ajuta fără doar și poate să-mi completez cunoștințele și să-mi îmbogățesc cultura. Regele îmi va

răspunde : „Adu-mi o cerere !” Eu trebuia să am grijă să-mi scriu dinainte jalba și să i-o înmînez pe loc. Mi se păru cumplit de rușinos și de umilitor ca în momentul în care îi dădeam regelui o carte, eu să-i cer în schimb ceva. „Dar lucrul acesta se face în mod obișnuit ! mi se răspunse. Regele știe foarte bine că dacă i se oferă o carte, lucrul acesta se face pentru a i se cere o favoare.”

Eram consternat ; și totuși era singura cale de urmat.

Intrarea mea a fost aproape comică. Inima îmi bătea să se spargă, cînd, cu bonomia sa puțin repezită, care-l caracteriza, Frederik al VI-lea mă întrebă ce carte era aceea.

— Un ciclu de poeme, sire !

— Ciclu, ciclu, dar despre ce-i vorba ?

Cu totul năucit, am bîlbîit :

— Cu voia Majestății-voastre, sînt versuri despre Danemarca !

— Foarte bine, făcu el surîzînd și înclinînd capul ca pentru mă concedia. Mă apucaî atunci să-i vorbesc despre studiile mele și despre felul în care am fost nevoit să învăț.

— Toate astea, observă regele, sînt demne de laudă.

Năucit, îi cerui bursa.

— Ei bine, fă o cerere !

— Da, Majestate, exclamai cu candoare ; o am aici, gata pregătită. Ceea ce mă face să-mi fie silă de mine e faptul că mă văd obligat, ca în clipa în care vă dăruiesc și eu ceva, să vă cer altceva în schimb. Lucrul ăsta mi se pare nedemn și-l fac împotriva voinței mele, dar — adăugai eu cu ochii în lacrimi — mi s-a spus că așa se obișnuiește !

Regele izbucni în rîs, luă hîrtia, iar eu, schițînd o reverență, mă făcui nevăzut.

Momentul era bine ales pentru a obține bursa aceasta de călătorie căci, după părerea tuturor, arătasem cu prisosință ce pot. Pentru a intra în drepturi, a trebuit să solicit ajutorul cîtorva poeți reputați și personalități de seamă și să obțin de la ei un fel de brevet de om de litere. Mi s-a acordat un astfel de certificat și îndrăznesc să spun că, dintre toți poeții vremii, am fost — cred — singurul care a trebuit să primească de la alții atestarea că e într-adevăr poet. Lucru curios, acești poeți care m-au recomandat recunoșteau fiecare

alte calități în ceea ce mă privește. Oehlenschläger lăuda talentul meu liric, Ingemann, felul meu de a înțelege oamenii, Heiberg trăsătura mea umoristică. H. Ch. Oerstedt insistă asupra faptului că, în ciuda divergențelor de opinii toți fuseseră de acord asupra darurilor mele reale de poet.

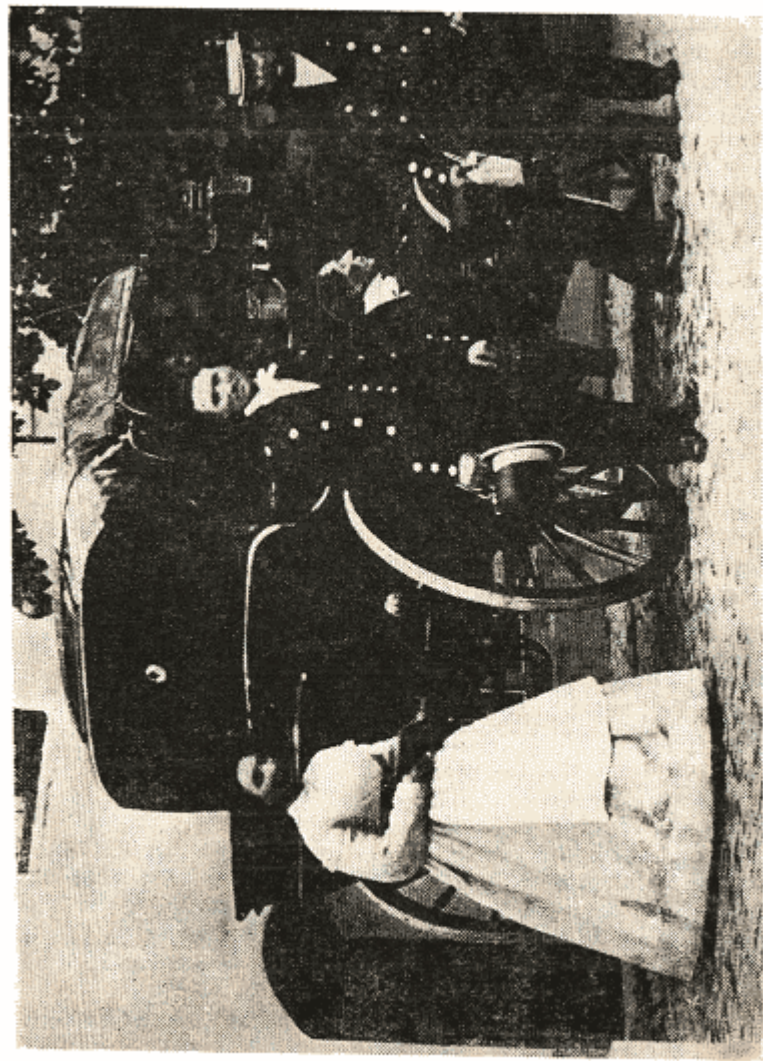
Spusele acestea avură o urmărire fericită: am obținut bursa. „Fii bucuros — îmi repetau prietenii; apreciază cum trebuie norocul care-a dat peste tine, profită de moment, nu vei mai avea cu siguranță niciodată prilejul să călătorești în asemenea condiții; dacă ai ști tot ce se spune în legătură cu bursa asta, dacă ai ști de câte ori a trebuit să-ți luăm apărarea și uneori chiar să le dăm dreptate detractorilor tăi..

Astfel de vorbe mă răniră și mă îndemnară să plec cât mai curînd.

Trebuie să te depărtezi bine de munți ca să le distingi conturul și ca să-ți dai seama de frumusețea lor. Ideea aceasta îmi trecu prin minte cînd a trebuit să-mi iau rămas bun de la doi prieteni dragi: doamna Laessoe, mama eroului din Isted, femeie foarte cultivată care mă compătisise adesea pentru necazurile mele și care mă consola și încerca să-mi redea curajul în clipele în care toți loveau în mine. Ea îmi inspirase dragostea de natură și simțul poetic. Și dacă adesea întîlniți în scrierile mele oarecare farmec și grație feminină, ei i le datorez! Celălalt bun prieten al meu era unul dintre fiii domnului Collin, viitorul consilier, Eduard Collin. Deși mai mic decît mine, era mai copt la minte și spiritul lui pozitiv contrasta cu nervozitatea mea aproape feminină. Simteam în el un prieten sigur și totuși, cînd făcea ceva în interesul meu, nu înțelegeam întotdeauna bunele sale intenții.

Luni, 22 aprilie, 1833, am părăsit Copenhaga. M-am rugat Domnului ori să mă ajute să creez o lucrare de valoare, ori să mă lase să mor pe pămînt străin, departe de patrie.

Astăzi călătoriile sînt ușoare și rapide. În 1833 era cu totul altfel. Se mergea încet. În timpul nopților obositoare și în timpul zilelor prăfoase trebuia să stai înghesuit în diligența greoaie și incomodă. Pe toată această lungă rută plicticoasă, o singură floare a poeziei: orașul natal al lui Goethe, Frankfurt. Vechile case, în stil gotic, hotelul orașului, da-

În trăsmă negustorului Melchior, unul dintre bunii săi prieteni în a cărei casă a și murit.

tind din evul mediu, alcătuiră pentru mine o frumoasă carte cu poze. Am văzut și Rinul care m-a cam decepționat. Ciclul legendelor sale e, de fapt, cel mai frumos dar al lui. Dunărea are maluri mai romantice; Ronul traversează priveliști mult mai pitorești. Rinul are însă poeziile lui, care i-au cîntat apele verzi ca ale mării. Aceste poeme sînt cea mai mare frumusețe a sa.

Trei zile și trei nopți a mers diligența. Văzurăm Sarrenbruckul și pămînturile cretoase din Champagne. Pe măsură ce ne apropiam de orașul-orașelor, cum numeam eu Parisul, nerăbdarea mea creștea. Mă interesam în tot momentul dacă mai era mult pînă la Paris, cînd, obosit să tot întreb, m-am trezit că diligența și străbătea unul din bulevardele sale. Toate impresiile acestei călătorii monotone, aproape fără oprire, sînt cuprinse în puținele alineate care o preced. Și totuși mulți compatrioți de-ai mei își închipuie că aș fi găsit în ea o puternică sursă de inspirație! Nu s-au gândit că la ridicarea cortinei nu ești încă în miezul acțiunii!

Și iată-mă la Paris! Obosit peste măsură, picînd de somn, căutarea unui culcuș pentru noapte m-a costat eforturi grele. Am poposit pînă la urmă la hotelul Lille, din strada Thomas, aproape de Palais Royal. A mă trînti în pat și a dormi era unica mea dorință.

N-am dormit însă prea mult. Un zgomot teribil m-a deșteptat. O lumină sclipitoare m-a orbit și am alergat la fereastră. Pe partea cealaltă a străzii înguste se ridica un mare edificiu și, pe scara monumentală, cobora o mulțime de oameni gesticulînd și strigînd. Se auzea un zgomot surd și continuu. Lumini scînteiau și eu, pe jumătate adormit, am crezut că la Paris a izbucnit o nouă revoluție.

Sunai. Apăru un băiat. L-am întrebat ce e: „Tunetul” răspunse el. Cum rămăsesem cu gura căscată, neînțelegînd, camerista interveni și amîndoi, scandînd și articulînd fiecare silabă, repetară împreună: „tu-ne-tul”! Era furtună și peste drum de hotel se afla un teatru. Reprezentația o dată terminată, spectatorii se înghesuiau să se întoarcă acasă. Astfel fu prima mea deșteptare la Paris.

Pornii apoi să iau cunoștință de toate minunățiile sale. Teatrul italian era închis, dar sezonul Operei era în plină desfășurare. Doamna Damoreau și Adolphe Nourrit erau atunci idolii parizienilor. În timpul zilelor lui iulie, ultimul,

se purtase cu bravură și de pe baricade stimulase, prin cintece revoluționare, ardoarea combatanților. L-am ascultat în *Gustav al III-lea*. La teatrul francez am văzut *Copiii lui Eduard*. Domnișoara Mars, destul de-n vîrstă, deținea rolul mamei tinerilor prinți. Limba franceză îmi era aproape străină, dar actrița avea un joc atît de nuanțat, încît am înțeles totul și m-am simțit adînc emoționat. Vocea ei era unică. Niciodată n-am auzit una la fel. La Copenhaga era o actriță, doamna Astup, în care danezii admirau, fără rezerve, tinerețea eternă. Eu însumi venisem la teatru cu sentimente de venerație, într-o seară, cînd ea juca rolul unei mame. Incapabil de a aprecia jocul, am văzut la un moment dat că am în fața mea o femeie bătrînă, strînsă zdravăn într-un corset. Se ținea dreaptă ca un par, și vocea ei discordantă mă impresionează în mod neplăcut. Tinerețea domnișoarei Mars nu era făcută din rigiditate, nici susținută de-un corset. Suplețea și grația, muzica vocii sale erau ale unei artiste adevărate și nu era nevoie ca să mă facă cineva să înțeleagă acest lucru.

Eram la Paris un număr oarecare de danezi, locuiam în același hotel, frecventam aceleași restaurante, aceleași cafele, aceleași locuri de distracție. Ne întrețineam în limba maternă, ceea ce nu era lipsit de agrement, dar nu era, cu siguranță, cel mai bun fel de a-ți petrece timpul în străinătate. Am vizitat tot ceea ce merita să fie vizitat. Unul dintre acești prieteni, înapoiindu-se într-o seară zdrobit de oboseală, de la un muzeu oarecare, unde se plictisise cumplit, mulțumi din inimă cerului că, în sfîrșit, scăpase de această corvoadă.

— Nu mai avem — socoti el — decît cutare și cutare lucru de admirat, după care o să putem și noi să ne distrăm...

Cam așa decurgea discuția noastră. Eram obsedat cu atît mai mult cu cît acesta nu era un caz particular. Aceleași vorbe sînt repetate și se vor repeta atîta vreme cît vor exista pe lume turiști.

Din această primă călătorie n-am păstrat amintiri prea precise. Somptuosul Versailles nu mă emoționează chiar atît cît mă emoționează poezia celor două Trianoane. Cu un respect aproape religios am pășit în interiorul camerei lui Napoleon. Am atins cu mîna estrada unde el pusese piciorul. Am

mîngîiat cu degetele perna unde dormise eroul preferat al tatălui meu și al copilăriei mele. În grădina micului Trianon, m-am dus să văd lăptăria Mariei-Antoinette; am cules o floare parfumată de caprifoi, care înflorește la fereastra nefericitei regine. O simplă părăluță a fost amintirea pe care am adus-o de la marele Versailles. Relații prea multe nu mi-am făcut printre celebritățile Parisului. Maestrul de balet din Copenhaga, Bournonville¹ îmi dăduse o scrisoare de recomandare către Paul Duport, autor de vodeviluri. Întrevederea noastră fu ridicolă și penibilă, căci eu vorbeam foarte prost franțuzește, în timp ce el credea că știe nemțește. Mă dusei să-l văd pe Cherubini² din partea compozitorului nostru Weyse. Bătrînul maestru mă primi așezat pe un scaun, lîngă pian, cu o pisică mare, persană, pe umăr.

În birourile *Europei literare*, unde mă introdusese Paul Duport, am întîlnit într-o zi, un om mic de stat, de tip semit, care venind spre mine și întinzîndu-mi prietenește mîna, îmi spuse :

— Am auzit că dumneata ești danez; eu sînt german! Danezii și germanii sînt frați. Să fim deci prieteni! L-am întrebat cum îl cheamă. „Heinrich Heine” mi-a răspuns el.

Acesta era deci poetul al cărui spirit mă pasionase, cel ale cărui versuri cîntaseră odinioară în inima mea, în epoca de dragoste a tinereții mele. El era persoana pe care aș fi dorit s-o întîlnesc mai mult decît pe oricare alta și i-am și spus-o.

— Acesta, răspunse el, e un fel de a vorbi. Dacă aveai o atît de mare dorință să mă vezi, n-aveai decît să-mi faci o vizită.

— M-am ferit s-o fac, de teamă ca nu cumva dumneata, care ai un atît de ascuțit simț al ridicolului, să socotești ca-raghios faptul că un necunoscut, venind dintr-o țară puțin cunoscută, ți se prezintă așa, tam-nesam, ca poet. Pe de altă parte te-am așezat atît de sus în inima mea, încît drept să-ți spun, aș fi preferat să nu te fi cunoscut niciodată!

Cuvintele mele îl amuzară și făcură asupra lui o impresie plăcută. A doua zi veni să mă vadă la hotelul Vivienne, unde mă instalasem. În ciuda întîlnirilor și plimbărilor noastre, în ciuda cordialității, nu mă simțeam încă destul de apropiat

¹ August Bournonville (1805—1879), creatorul baletului danez.

² Maria-Luigi Cherubini (1760—1842), compozitor italian, autor a numeroase opere.

de el și nu puteam să bănuiesc ce simpatie îmi va arăta mai târziu, după lectura *Improvizatorului* și a câtorva basme ale mele :

Ich möchte Ihnen gar, werthester Collega, einige Verse hier auf's Papier kritzeln, aber ich kann heute kaum leidlich in Prosa schreiben.

Leben Sie wohl und heiter. Amüsieren Sie sich recht hübsch in Italien; lernen Sie recht gut Deutsch in Deutschland, um schreiben Sie dann in Dänemark au Deutsch, was Sie in Italien gefühlt haben. Das wäre mir das Erfreulichste.
Paris den 10-ten August 1833

H. Heine¹

Prima carte pe care am încercat s-o citesc în franceză a fost *Notre-Dame de Paris*. Puteam urmări zilnic romanul chiar în cadrul lui. Caracterele sale dramatice mă pasionară pînă la un asemenea punct, încît îmi veni ideea să-l văd pe cel care-l scrisese.

Hugo locuia într-un colț al Pieții Regale, într-o casuță bătrînească, cu mobile vechi. Pe pereți erau agățate tablouri, gravuri și sculpturi în lemn, reprezentînd catedrala Notre-Dame de Paris. Scriitorul era înfășurat într-o haină de casă, încălțat cu papuci eleganți. Plecînd, l-am rugat să-și pună semnătura pe albumul meu. A consimțit, dar a făcut-o de asemenea manieră că literele atinseră aproape marginea de sus a paginii. Nu m-am putut împiedica să nu gîndesc că procedase astfel ca să nu pot scrie ceva deasupra numelui său. „Nu mă cunoaște, mi-am zis, și e prudent“. Peste cîtiva ani l-am cunoscut cu totul altfel.

Nu promisem nici o știre de acasă, de mai bine de o lună. Inima începu să-mi bată năvalnic de bucurie, în ziua în care am primit o scrisoare mare. Tremurînd de emoție, am deschis-o : nu cuprindea decît o pagină de ziar cu un cîntec defăimător la adresa mea ! M-am retras destul de prost împresionat.

¹ Aș dori, stimat coleg, să vă zgîrii cîteva versuri aici, pe această hîrtie, dar azi abia dacă pot, din păcate, să scriu în proză.

Rămîneți cu bine și voios. Distrăți-vă plăcut în Italia ; învățați bine nemțește în Germania și scrieți apoi, în germană, în Danemarca ceea ce ați simțit în Italia. Asta ar fi pentru mine lucrul cel mai îmbucurător.

Paris, 10 august, 1833

H. Heine².

Șederea mea la Paris se prelungi pînă după sărbătoarea din 14 iulie. Am asistat la inaugurarea coloanei Vendôme și cu această ocazie l-am văzut pe regele Ludovic-Filip înconjurat de fiii și generalii săi. Garda municipală dădea onorul, țevile puștilor erau împodobite cu flori, unii aclamau, și printre aceste puține aclamații se auzea tot mai puternic strigătul : „Jos bogații !”

Am văzut balul popular de la palatul de Ville, unde erau amestecate toate păturile sociale, începînd cu cei din familia regală și pînă la cumetrele din piață. Mulțimea era așa de multă, încît regele Ludovic-Filip, însoțit de regină, abia putu ajunge la locurile rezervate. Toate teatrele își deschisese¹ gratuit porțile, iluminările monumentelor și focurile de artificii învăluiau orașul. Prima mea vizită la Paris se termina într-o apoteoză strălucitoare.

Progresele mele la franceză, în aceste trei luni, fuseseră aproape nule, căci stătusem mai tot timpul cu compatrioții mei. Mi-ar fi fost poate necesar să cunosc această limbă mai bine, așa că m-am gîndit să mă mut la o pensiune unde să vorbesc exclusiv franceza. „Numai că asta va costa foarte scump”, mi s-a spus.

Un elvețian care vorbea franceza mă hotărî să petrec cîtva timp în orașelul Le Locle, situat în munții Jura : viața acolo — spunea el — e mai puțin costisitoare. Departe de agitația Parisului, calmul și singurătatea îmi erau de două ori de folos pentru a duce la bun sfîrșit o operă deja începută. Am decis deci să merg la Le Locle, prin Geneva și Lausanne.

Printre compatrioții pe care-i frecventam la Paris, țin să amintesc doi : poetul Peter Andreas Heiberg ¹, care, expulzat din Danemarca, venise să se adăpostească în capitala Franței. Era un bătrîn aproape orb. Locuia la un mic hotel. Fiul său, Johann-Ludwig, se căsătorise cu Johanne-Luise, una dintre marile noastre actrițe, poate cea mai bună din epoca noastră. Bătrînul Heiberg îi arăta mult interes, împotriva reticențelor lui pentru oamenii de teatru. Dar el admitea cu greu ca soția fiului său să asculte de un director de teatru, un gen de tiran printre atîția alții. Noi l-am liniștit, afirmînd că nora

¹ *Peter Andreas Heiberg* (1758—1841), scriitor și om politic danez, care a trăit și a murit în exil la Paris.

sa era o persoană de onorabilitate perfectă și de un mare talent.

Un alt compatriot al meu, consilierul Broensted, pe care-l întâlnisem la amiralul Wulff, fu pentru mine un prieten excelent și o călăuză luminată.

Din nou înghesuit într-o diligență ticsită, am călătorit zi și noapte : mii de mici incidente urmară. Lăsasem în urma noastră câmpia și ne apropiam de Jura.

La un popas de schimb al cailor, rămăsei singur în diligență. Se lăsase întunericul. Surugiul deschise portiera : două tinere fete urcară. Urmară în curînd șușoteli și risete înfundate. Știau că împreună cu ele se află un domn, dar nu puteau să mă vadă, înfundat cum eram în colțul cel mai întunecos. Curiozitatea birui însă. Mă întrebară dacă sînt francez. Cînd auziră că vin din Danemarca, mărturisiră că știau bine unde se afla. Drace, în Norvegia ! Habar n-aveau de geografie ; nu putură să pronunțe nici Copenhaga. Eram tînăr sau bătrîn ? Căsătorit ? Blond, înalt, scund ? Ascuns în colțul meu, le făcui asupra persoanei mele o descriere dintre cele mai idealiste. Înțelegînd că glumeam, își făcură și ele un portret măgulitor. Vrură să-mi vadă chipul la popasul următor, dar refuzai. Cînd coborîră, își acoperiră fața cu batistele, îmi strînseră mina și se îndepărtară rîzînd.

Drumul mergea de-a lungul unui șir de prăpăstii. Casele țăranilor păreau jucării risipite pe coastele munților. Arborii pădurilor nu păreau mai înalți decît tufele de cartofi mari de-o șchioapă. Pe neașteptate, ca o masă de nori călători, apăru lanțul înalt al Alpilor, cu Mont Blanc, care-i domina. Apoi drumul coborî, mergînd de-a lungul prăpăstiilor. Se părea că zburăm prin văzduh. Înaintea noastră se deschidea o imensă perspectivă și, la orizont, la marginea lacului cu același nume, Geneva se estompa într-o ceață albastră. Muchia sobră a munților se decupa pe cerul pur și ghețarii scînteiau. Era o dimineată de duminică și în acest vast templu al naturii, o reculegere sărbătorească mă mișcă profund. La Geneva, crezi că munții sînt aproape. Într-o dimineată, am pornit pe jos către ei, dar pe măsură ce eu înaintam, ei se depărtau. Trecuse de amiază cînd am atins primele pante și cînd m-am întors în oraș, căzuse seara. După Lausanne, am vizitat Chillon, al cărui castel romantic, cîntat de Byrøn, îmi trezise multă vreme interesul. În ciuda piscurilor

acoperite de ninsoare, orașul avea un aspect meridional. La marginea lacului unde se înălța castelul, creștea vița de vie și se cocea porumbul. Castani minunați își aplecau umbra deasupra apei verzi. Trecînd peste podul lăsat, am pătruns în curtea lugubră a castelului, înconjurată de ziduri groase unde se vedeau deschizăturile balcoanelor cu trapă.¹ În cîteva celule se mai păstrau încă temnițele subterane. Inele zdravene de fier, de care erau legate lanțurile prizonierilor, rugineau în aceste hrube. Pe un stîlp, Byron își gravase numele în 1826. Femeia care-mi servea drept călăuză voise, spunea ea, să-l împiedice să facă acest lucru. Dar acest domn trebuie să fi fost cu siguranță un personaj foarte cunoscut, fiindcă toată lumea se apropia ca să privească această inscripție. De la Chillon, urcînd pantele Jurei, am ajuns la Le Locle, capătul călătoriei mele.

Un calm maiestuos domnea sub brazii întunecați și în iarba proaspătă străluceau brîndușe. Casele erau curate și cochete și toate pline de ceasurile care se fabricau aici. Am găsit un cămin primitiv și plăcut. Stăpînul casei și soția sa nici nu vrură să audă de plătitul pensiunii : eram invitatul lor. Copiii mă considerară curînd prietenul lor mai mare. Două mătuși bătrîne, Rosalie și Lydie, completau familia. Într-o asemenea numeroasă societate, eram obligat să vorbesc mult franțuzește. Vorbeam prost, e adevărat, dar îmi înțelegeam gazdele și ele mă înțelegeau pe mine.

Deși eram în luna august, în sobe se făcea focul. Cîteodată cădeau fulgi de zăpadă, dar eu știam că la o distanță nu prea mare vara era încă în toată splendoarea ei. Serile erau scăldate într-o pace plăcută. La marginea orașului se înălța o frumoasă casă albă. Curios, am pășit înăuntru și, după ce-am traversat două pivnițe, m-am trezit deodată în fața unui torrent ascuns de restul lumii, care făcea să se învîrtă roata unei mori. Veneam adesea aici, iar în romanul meu *O.T.* am și plasat acest peisaj pe care amîntirea mea îl face să trăiască în carte.

În timpul călătoriei mele am încercat să mă inspir dintr-un vechi cîntec popular : *Agnete și Tritonul*. Această idee luă în capul meu o formă din ce în ce mai concretă. La Paris și scrisesem prima parte. O terminai pe a doua la Le Locle.

¹ Loc de unde se aruncau asupra asediatorilor pietre, apă clocotită, ulei încins etc.

Totul fu trimis la Copenhaga, însoțit de o prefată. Această prefată n-aș mai fi scris-o, mai târziu, dar ea este în tonul spiritului meu din vremea aceea. Opera apărui. Se surise la prefată, mai ales la această frază : „*Copilul (opera mea) crescuse în mine fără ca eu să știu*“. Primirea fu foarte rece.

Voisem — s-a spus — să-l imit pe Oehlenschläger care, fiind în străinătate, trimitea capodopere în țara lui natală. *Agnete*, cu toate defectele ei, reprezenta totuși pentru mine un real progres, o tendință spre obiectivitate, ceea ce a recunoscut de altfel mai târziu și critica. *Agnete* și șederea la Le Locle marcară o epocă în viața mea : aceea a poeziei lirice pure.

Cincisprezece ani mai târziu, în același anotimp în care, sărman și necunoscut, ajunsesem la Copenhaga, pășeam pe pământul Italiei, țara visurilor mele. După valea Ronului, trecurăm Simplonul. Ce spectacol grandios ! Greoaia noastră trăsură supraîncărcată, cu puternicul ei atelaj, avea înfățișarea unei muște cățarate pe o stîncă imensă. Ghețarii, cu sclipiri verzui, străluceau. Frigul devenea din ce în ce mai ascuțit. Ne încrucișarăm cu ciobani îmbrăcați în piei de vacă. În hanuri se făcea cerc în jurul sobelor încinse. Cîteva ore după, soarele vesel, străbătea printre castanii cu mari frunze lucitoare. Piețele, străzile din Domo D'Ossola ne oferiră o imagine elocventă a vieții italiene, zgomotoasă, mișunînd ca furnicile și colorată. Apele lacului Maggiore se oglindeau între munții albaștri. Insule cochete se răspîndeau ca într-un buchet, strugurii, în ghirlânzi, spînzurau de-a lungul drumului ca la o mare sărbătoare. Catedrala din Milano a fost prima minune revelată. Sub **razele** lunii contemplai acest munte de marmură scobit și cizelat, transformat în bolți, în turnuri și în statui, de mîna artei. Porta Sempione, ridicată în cinstea lui Napoleon, era încă în construcție. Din înălțimea platformei, am contemplat splendida priveliște a Alpilor cu ghețarii lor și a cîmpurilor fertile ale Lombardiei.

Am fost la Scala, la teatru, prin tot orașul, dar catedrala rămase locul meu de predilecție. Aici, în acordurile orgei și în liniștea desăvîrșită, sufletul meu se înălța spre Dumnezeu. Împreună cu doi compatrioți am traversat Lombardia, cîmpie bogată în porumb și sălcii plîngătoare, pentru a ajunge la Geneva și la marea, pe care n-o mai văzusem de la plecarea mea din Copenhaga. Atașamentul pe care muntenii îl au pen-

tru munte, noi, danezii, îl avem pentru mare. Din balcon, puteam contempla imensitatea unui cer albastru, adînc și familiar și totuși atît de nou aici. Seara am hotărît să mă duc la teatru. Era situat — mi se spusese — pe strada principală. „Trebuie să fie, m-am gîndit eu, un mare edificiu ușor de găsit“. Dar cum palatele, unele mai somptuoase decît altele, mărgineau drumul, a trebuit să merg pînă la capăt pentru a ajunge, în sfîrșit, la *Apollo*, construit din marmură albă și strălucitoare. Se reprezentau o operă de Donizzetti, *Elixirul dragostei*, și un balet comic, *Flautul fermecat*. La sunetul flautului totul se punea în mișcare. La sfîrșit, chiar și gravele personaje din Consilii, și vechile tablouri spînzurate pe pereți începeau să joace. Ideea aceasta poate fi regăsită în povestea mea *Ne-gustorul de nisip*.

O autorizație a Amiralității îmi deschise Arsenalul. Șase sute de ocași munceau acolo. Vizitai cazarma unde prizonierii erau ferecați, în timpul nopții, cu lanțuri de pat, șantierul unde, doi cîte doi, erau cetluiți cu cîte o ghiulea de picior poate pe toată viața. Trei muribunzi, cu ochii lor sticloși, pe fața ca șofranul, mă emoționară adînc. Unul dintre ei îmi aruncă o privire veninoasă și, cu un rînjit răutăcios, încercă să se ridice de pe pat. Înțelesei. Nu venisem eu oare aici împins de o curiozitate nelalocul ei?

După ce ne îndepărtarăm de Geneva, urmînd țarmul, văzurăm jucîndu-se prima scenă a celui mai frumos spectacol la care se putea visa. Orașul se detașa pe fundalul munților, sub măslinei, de un verde albastrui. În grădini, portocale și lămîi atîrnau pe ramuri. Aici primăvara încă nu se isprăvisese, în timp ce Nordul se și pregătea de iarnă. Totul era pentru mine nou și de neuitat. Voi vedea întotdeauna în fața ochilor vechile poduri căptușite cu iederă, călugării care treceau pe drum și o mulțime de pescari genovezi cu bonete roșii pe cap, iar departe, spre apus, întrezărindu-se munții albaștri ai Corsicei, leagănul lui Napoleon.

Mi se va reproșa poate că insist prea mult asupra descrierilor de natură într-o carte care e, de fapt, o biografie, dar ceea ce m-a impresionat mai peste tot în această primă călătorie în Italia, au fost tocmai natura și arta.

Ce seară minunată la Sestri di Levante! Din hanul așezat pe țarmul mării, se auzea zgomotul talazurilor izbite de stînci. Cerul era luminos și norii, purpurii, aruncau asupra munților

reflexe sclipitoare. Arborii se încovoiau sub povara fructelor. Părăsind coasta, pe măsură ce înaintam, țara devenea aridă. Totul era pustiu. Un adevărat deșert de piatră. Apoi, ca printr-o lovitură magică de baghetă, decorul se schimba și iată golfulețul feeric din Spezia. Coline albastre strâng între ele cea mai fertilă vale, semănând cu un enorm corn al abundenței.

Faimoasele cariere de marmură de Carrara se învecinează cu orașul. Un mic riuleț cade în cascade printre stâncile prețioase, albe ca zăpada. Acesta e pentru mine muntele fermecat, unde zeii și zeițele antichității, ferecați în blocurile de marmură, așteaptă un vrăjitor puternic, un Thorvaldsen¹ sau Canova², pentru a-i elibera și a-i readuce la viață.

Cu toate astea, în ciuda tuturor acestor frumuseți, în ciuda atracțiilor pământului italian, această țară ne îndispunea. Maniera de a călători aici e cu totul deosebită de cea cu care fuseseam noi obișnuți. Viza repetată a pașapoartelor ne scootea din fire. Neștiința și neglijența călăuzei noastre, care se înșelase asupra drumului, ne făcu să intrăm în Pisa în plină noapte, ceea ce umplu paharul nemulțumirilor noastre.

De la Pisa la Livorno drumul e rapid astăzi, grație trenului. Dar în acel timp trebuia să aștepti să se umple diligența și călătoria mai că nu merita atâtea neplaceri și oboseli. De altfel, călăuza noastră habar n-avea de nimic și nici nu ne dădea nici o informație utilă. În schimb, ne năucea cu o sporovăială obositoare. „Iată — spunea el — aici locuiește un negustor turc. Acum prăvălia e închisă. Aici, era o biserică cu un tablou frumos, care a fost furat. Omul care trece e cel mai bogat din oraș!”

N-am păstrat din Livorno decât amintirea unui minunat apus de soare. Orașul, murdar, fulgera în mijlocul reflexului și culorilor pe care i le dădea acea strălucire italienească pe care aveam s-o întâlnim, mult mai sclipitoare, la Florența.

Până acum, sculptura fusese pentru mine o literă moartă. În țara mea nu m-am preocupat, iar la Paris, ca mulți alții, treceam și priveam fără să văd. Nici o pictură nu mă frapase

¹ Bertel Thorvaldsen (1768—1844), sculptor danez de celebritate mondială, autor a numeroase lucrări aflate astăzi la muzeul din Copenhaga, care-i poartă numele.

² Antonio Canova (1757—1822) sculptor italian născut la Possagno, unul dintre principalii reprezentanți ai neo-clasicismului italian.

cu adevărat. La Florența, în mijlocul galeriilor, bisericilor și monumentelor, a avut loc inițierea mea. Asta s-a întâmplat înaintea lui *Venus de Medicis*. S-ar putea spune că acest ochi de marmură trăiește. Cufundat într-o contemplare religioasă, nu-mi puteam smulge privirile. Tot timpul mi l-am consacrat vizitării muzeelor și galeriilor, dar eram întotdeauna irezistibil readus înaintea lui *Venus de Medicis* și al grupului *Nioabei*. Cunoșteam din gravuri și mulaje cea mai mare parte a capodoperelor Florenței. Nimic, până aici, nu mă impresionase atât. Suflul artei nu pătrunsese încă în sufletul meu. Acum înțelegeam arta și mă simțeam alt om.

Părăsind Florența pentru a merge la Roma, grupul nostru trecu prin Terni ca să vadă celebra sa cascadă. Această călătorie fu un adevărat supliciu. În timpul zilei soarele ne ardea și noaptea țînțari veninoși nu ne lăsau să ne odihnim. Călăuza noastră, la fel de ignorantă și de stîngace ca și cele de pînă la el, nu ne scuti de nici una dintre micile mizerii ale unui asemenea drum. Găsirăm că toate frazele admirative gravate pe geamuri sau scrise pe pereți, de turiști, nu erau decît minciuni grosolane. Nu mă îndoiam însă atunci că într-o zi toate nemulțumirile de acum vor fi șterse și că voi duce cu mine amintiri de neuitat despre această țară a frumuseții.

O dată cu plecarea din Florența reîncepură și necazurile noastre. Abia ne instalaram într-un poșalion mai ca lumea că un individ își manifestă dorința să se urce și el. Jurai că-i ții în persoană. Se scărpină într-una cu un ciob al unui ghiveci de flori. Tovarășul meu și cu mine scuturam zdravăn din cap la fiecare tentativă a lui de a intra înăuntru. De loc obosit, se prezentă la cealaltă portieră, unde fu întâmpinat la fel. Atunci călăuza interveni pentru a ne explica că el era al patrulea călător al diligenței și că avea dreptul la un loc. În ciuda silei noastre, trebuirăm să-i dăm voie să se așeze. Dar îngălăciunea omului, mirosul pe care-l răspindea, ne obligă să-i declarăm ghidului că nu vom merge pînă la Roma într-o asemenea companie. După o discuție prelungită și după gesticulări violente, omul sfîrși prin a se cățăra pe capră lîngă surugiu. Dar în curînd, începu o ploaie torențială. Îi plîngeam de milă bietului călător : era însă imposibil să stai împreună cu el în același loc, pentru simpla socoteală că trăsura era închisă. Cerul își luase sarcina să-l spele. Etapa se isprăvi într-un han sordid din Levane. Așezat sub prichiciul căminului, omul nostru își usca hai-

nele lingă foc. Ajutînd-o pe hangîță să curețe puii pentru masă, mînia lui răbufnea împotriva noastră, englezi eretici, bătui-ar Dumnezeu !

Pedeapsa veni chiar în noaptea următoare. Ca să ne putem odihni, lăsasem ferestrele larg deschise. Țîntarii ne asaltară în număr atît de mare încît obrazurile noastre erau însîngerate. Pe una din mîini am numărat 57 de pișcături. A doua zi, drumul mărginit de vii și de măslini, ne duse la Castiglione. Copii frumoși, pe jumătate goi, femei bătrîne, cu părul argintat, pășteau turme de porci cu pielea neagră și lucitoare ca dată cu ulei. La malul lacului Trasimene, celebru prin amintirea lui Hannibal, am văzut pentru prima oară un laur în pămînt.

Ajunsesem la frontiera statului papal. După ce îndeplinirăm formalitățile vamale, ne angajarăm pe un drum luminat de un apus de soare de o măreție de neuitat. Dar hanul ! Podeaua era crăpată și spartă. Înaintea porții erau așezați infirmi zdrențăroși. Hangița, în capot murdar, rîdea cu un ris scrișnit de vrăjitoare și scuipa zdravăn la fiecare farfurie pe care ne-o aducea. Mi-am amintit de această tavernă, scriind povestea mea *Galoșii fermecați*.

La Perugia, unde Rafael¹ i-a fost ucenic lui Perrugini², admirarăm operele maestrului și ale elevului, contemplarăm același peisaj care s-a reflectat și în ochii divinului Sanzio și de asemenea în cei ai lui August, a cărui trecere a fost însemnată printr-un arc de triumf încă intact. Spre seară, ajunserăm la Foligno, oraș în ruine, cu case dărîmate, susținute de grinzi. Cauza acestui dezastru fusese un cutremur de pămînt și cum ploaia bătea și furtuna zguduia ferestrele, avurăm impresia că se pregătește o nouă catastrofă. Dar n-a mai fost nimic și am putut dormi liniștiți.

Terni este înconjurat de un brîu de lauri și rosmarin. Cascada e un mic torent care cade din munte. Farmecul lui e de nedescris. Pulberea de apă care atîrnă în aer e așa de deasă că seamănă cu un abur ușor. Peste toate acestea se

¹ *Rafael di Giovanni Sanzio* (1483—1520), pictor și arhitect italian care a reușit, prin geniul său creator, să sintetizeze tot ce a produs mai mareș Italia.

² *Pietro Vannucci Perrugini* (1446—1524), pictor italian, maestrul lui Rafael Sanzio, autorul unor fresce celebre, pline de frumusețe și armonie.

revarsă, strălucind, razele purpurii. Apoi dintr-o dată lumina se stinge și noaptea opacă își desfășoară umbrele.

A doua zi, sub rafalele ploii, străbăturăm ultima etapă către Roma. Prin Monte Soracte, cîntat de Horațiu, pătrunserăm în cîmpia romană, dar nimeni nu gustă frumusețea priveliștii, nici nu remarcă culoarea, contururile grațioase ale munților. Toți aspiram către un unic scop: odihna. Mărturisesc că eu însumi cînd trecurăm peste colina unde cei care vin din Nord descoperă, pentru prima oară Cetatea eternă, unde pelerinul îngenuchează și își înalță cu pioșenie sufletul către Dumnezeu, unde călătorul descrie încîntarea sa religioasă, am fost transportat, desigur, dar strigătul inimii n-a fost strigătul sufletului meu de poet. Văzînd Roma pentru prima oară și bazilica Sfîntului Petru, am strigat: „În sfîrșit, o să putem minca!”

ROMA

Era în 18 octombrie cînd am sosit la Roma, orașul lumii, unde m-am simțit în curînd ca în orașul meu natal, ca la mine acasă.

Am asistat la un eveniment cu totul neobișnuit: strămatarea osemintelor pictorului Rafael.

La Academia San Luca se arăta un cap pretinzîndu-se a fi al artistului. Autenticitatea sa fiind contestată, papa Grigore al XVI-lea hotărî deschiderea mormîntului lui Rafael care se găsea la Santa Maria della Rotonda. Scheletul fu găsit intact.

Camuccini obținut dreptul exclusiv de a înfățișa acest eveniment. Horace Vernet¹, găzduit pe atunci la vila Medicis, care nu știa acest amănunt, veni să facă un crochiu. Dar poliția papală veghea și-i interzise să continue. „Numai că nimeni — zise el — nu mă poate împiedica să completez din memorie schița, la mine acasă!”

La aceste vorbe nimeni n-avu nimic de obiectat și pictorul făcu un mare și frumos tablou după care desenă apoi o gravură. Placa cu negativul gravurii a fost confiscat de poliție. Horace Vernet protestă printr-o somație și ceru să i se

¹ Pictor francez care a excelat în arta de a reproduce, în toate amănuntele, scene din marile bătălii. Cităm dintre tablourile sale: Podul din Arcole, Jena etc. A trăit între anii 1784—1863.

Schiță de H. Ch. Andersen înfățișând Piața
Spaniei din Roma.

reda placa în douăzeci și patru de ore. „Arta nu poate — spune el — să constituie un monopol ca tutunul ori ca sarea!”

I se dădu dreptate; reintrat în posesia plăcii de cupru, o sparse în numeroase bucăți, pe care apoi i le trimise lui Camuccini, pentru a-i demonstra că nu voia în nici un fel să fie concurentul lui.

Camuccini o lipi și i-o trimise din nou proprietarului ei, cu un cuvânt de curtoazie, declarând că renunță la ideea de a mai publica desenul făcut de el.

Compatrioții noștri ne procuraseră invitații pentru ceremonie.

Pe un catafalc impunător fusese așezat sicriul de lemn de acaju, acoperit cu o pânză țesută cu fir de aur. Preoții cântau un imn. Un cor nevăzut a psalmodiat tot timpul cât procesiunea a făcut înconjurul naosului. Toți artiștii celebri, toată aristocrația defilă în cortegiu. L-am recunoscut și pe Thorvaldsen care trecea încet ca și ceilalți, cu o luminare în mână.

La Roma am fost foarte bine primit de micul grup danez. Gravorul Christensen mă conduse la Thorvaldsen. Maestrul lucra la basorelieful său intitulat *Rafael*. Mă duse să-i admir galeria plină de opere ale marilor maeștri, pe care o hărăzise țării sale, după moartea sa, și mă mișcă profund prin marea lui cordialitate și simplitatea plină de bunăvoință. Poetul Ludwig Boedtcher mi-a fost o călăuză prețioasă. Cu el și cu alți prieteni, am vizitat împrejurimile orașului. Acest peisaj mi-a devenit foarte repede familiar și în *Improvizatorul* am încercat să-l redau întocmai. Am colindat de asemenea prin cîmpia romană, rătăcind printre mormintele antice, trecînd peste vechile apeducte, escaladînd înălțimea Alba, al cărei contur grațios se profila atît de aproape, în aerul transparent. La Frascati am văzut pentru prima oară spectacolul unei Osteria, la care participă o mulțime de țărani și de preoți. Pui piguleau prin sala hanului unde ardea un foc zdravăn, iar copiii zdrențăroși își trăgeau pină în fața căminului măgarii pe care, încălecarăm pentru a ne continua drumul.

Iată, ruinată, casa lui Cicero și bătrîna localitate Tusculum, din care n-a mai rămas decît un drum pavat unde se arată ici și colo ziduri dărimate din mijlocul castanilor și al dafinilor; Monte Pazio și fîntînile sale arteziene care produc sunete deosebit de armonioase. Rossini a scos din aceste fîntîni gamele

rîsului său exuberant ; Bellini a lăsat să-i cadă lacrimile, care s-au scurs în ecouri, în ariile sale melancolice. Luna învăluia în razele ei dulci negrul catifelat al chiparoşilor care înconjurau castelul Cenci¹ unde Beatrice trebuise să se apere împotriva brutalităţii tatălui ei. În culegerea de versuri *Italia* un poem se intitulează *Beatrice Cenci*.

Viaţa populară a făcut să defileze în faţa ochilor noştri scene din ce în ce mai rare astăzi. Şarlatanul, în echipaj strălucitor, îşi etalează tipător bogăţia ; tilharii înlanţuiţi, într-un car cu boi şi înconjuraţi de jandarmi ; un cortegiu funebru : mortul în sicriul lui e dus la groapă cu chipul descoperit ; copii cu cornete adună ceara care curge din luminările aprinse ; mai departe, fete dansează în sunetul tamburinei.

Niciodată n-am văzut o Italie mai frumoasă şi mai veselă : o succesiune de gravuri ale lui Pinelli...

În ciuda timpului — eram în noiembrie — am hotărît să mergem la Tivoli. Dimineţile începuseră să fie răcoroase. Țărani aprindeau focuri vesele, iar târgoveţii, pe cai, îşi îmbrăcaseră vestele din piele de berbec. În miezul zilei, în orele cu soare, era însă foarte cald. În jur de Tivoli totul era încă verde. Din înălţimi veneau cascade care asemenea unor mase de nori albi, păreau o spumă printre boschetele de chiparoşi înalţi şi viile roşii din mijlocul pădurilor de măslini.

Adesea, cînd ardea soarele, ne cuprindea dorinţa să ne răcorim sub căderea de apă de la Villa D'Este, care alunecă din înălţimi asemenea unei mase de nori albi. Pe o noapte neagră ca smoala coborîrăm la picioarele cascadei. Torţele îşi aruncau lumina lor tremurătoare peste dafinii puternici, printre care apa se rostogolea în golf, cu bubuit de tunet. Sus, dincolo de flăcările cîtorva mănunchiuri de paie aprinse ca semnal, se deseneau contururile vechiului templu al Sybiliei. Chiparoşii erau aici robuşti şi stufoşi ca cei din Orient. Am vorbit despre ei în cartea mea *Bazarul unui poet*.

Crăciunul e sărbătoarea noastră cea mai frumoasă. Cel din 1833, la Roma, a fost cel mai plăcut din cîte am petrecut vreodată. În ajunul Crăciunului, era interzis orice zgomot în oraş. Dar în afara zidurilor lui, în grădinile de la Villa Bor-

¹ Familie nobilă din Roma, celebră prin crime, nenorociri şi bogăţie. *Beatrice Cenci* (1577—1599), batjocorită de tatăl ei, a instigat omorul acestuia pentru a pune capăt fărâdelegilor sale.

ghese, am găsit o casă singură în care ne-am instalat încă de dimineată în plin soare, am împletit ghirlande împreună cu camarazii mei. Un portocal, încărcat de fructe, fu ales ca pom de Crăciun. Fiecare trebuia să aducă un cadou, care să producă un efect comic, fie prin el însuși, fie prin deviza de care era însoțit. Cumpărasem, la Paris, două gulere de un galben tipător de care nu mă puteam servi decât ca să fac vreo farsă oarecare. Le-am adus legate de o coroană, însoțite de o deviză. Gluma mea era să se isprăvească însă destul de neplăcut. Aveam o considerație deosebită pentru Thorvaldsen, cel mai apreciat în cercul nostru. Nu știam însă că între el și Bystroem existase o rivalitate supărătoare. Bystroem îi recunoștea superioritatea lui Thorvaldsen în ceea ce privește basorelieful, dar îl declarase net inferior în ceea ce privește grupul statuar. Furios, Thorvaldsen strigase într-o zi: „Leagă-mi mâinile și vei vedea că voi ciopli cu dinții marmura mai bine decât poți tu s-o cioplești cu mâinile!” Cei doi artiști asistau la sărbătoare și ghinionul făcu ca Bystroem să câștige cele două gulere galbene. Pe deviza care le însoțea se putea citi: „*Păstrează pentru tine gulerele galbene, culoarea geloziei, iar coroana dă-i-o lui Thorvaldsen*”. Ce scandal se dezlanțui! Ce lipsă de tact! Ce glumă răutăcioasă! Totuși, când se văzu că numai întâmplarea singură era de vină, când se înțelese că, departe de orice răutate, scrisesem acele cuvinte fără nici o intenție nălucul ei, calmul se restabili și totul reîntră în normal. Avui chiar plăcerea de a câștiga lozul cel mare, o cupă de argint cu inscripția: „*Crăciun la Roma, 1833*”.

Din țară îmi veneau scrisori destul de puține și cele care-mi veneau erau pline de observații meschine, care mă întristau. Tovarășii mei, care mă iubeau și pe care-i iubeam, observau penibila impresie pe care o produceau aceste scrisori asupra mea și-mi spuneau: — Încă o scrisoare de la dumneata de acasă?

Această corespondență îmi devenise odioasă. Aș fi vrut să nu mai aud vorbindu-se de acești prieteni care mă chinuiau atîta. Cu siguranță, aveam nevoie să fiu sfătuit. Dar nu în chipul în care o făceau ei. Nu pricepeau cît de mult o vorbă scrisă aiurea poate să rănească o inimă sensibilă.

Primele noutăți pe care le-am primit despre Agnete fură pur și simplu deprimante:

„Agnete m-a dezamăgit cumplit ! îmi scria un bun prieten ; Nădărduisem să văd în această piesă indiciul schimbării stării tale de spirit, influența călătoriei.”

Dar și mai rea era o altă scrisoare a unui alt prieten :

„Ai scris-o, și-ai terminat munca, lucrarea e la tipar, numai că lumea spune : « A cam dat lucrurile peste cap ; încearcă să ne ducă, fiindcă de fapt nu scrie decât același și același lucru... » Din ultima dumitale scrisoare, văd c-ai început să lucrezi la o carte privind călătoria în Italia. (Era vorba de *Improvizatorul*). Prevăd că n-o s-o citească decât cine știe ce anticar burtos, singurul pe care-l vor interesa impresiile dumitale dintr-o țară vizitată pînă acum de mii de oameni care au descris-o înaintea dumitale !”

Singura persoană care-mi trimisese cîteva rînduri de încurajare a fost doamna Laessoe : „Există lucruri foarte frumoase în Agnete ; greșeala dumitale constă în faptul de a fi tratat un subiect care, pentru danezi, e ca aripile unui fluture : nu-l pot atinge !”

Aceasta era starea mea de spirit cînd mi se anunță moartea mamei. Prima mea exclamație fu : „Îți mulțumesc, Doamne ! Acum durerea ei a luat sfîrșit, durerea cumplită pe care nu i-o puteam ușura cu nimic !” Plînsei, nu mai aveam pe nimeni pe lume, nici o legătură de familie. Poate că era mai bine așa, căci nu fusesem în stare să-i fac mai fericite și mai liniștite ultimele zile. Murise crezîndu-mă fericit și pornit pe drumul gloriei.

Henrik Hertz¹, care ca și mine obținuse o bursă, veni la Roma. Ne-am întîlnit la cafeneaua „Greco”. La Copenhaga mă judecase mai mereu cu multă severitate. Cînd văzu cît sînt de nenorocit, încercă să mă consoleze, spunîndu-mi că nu trebuie să pun la inimă cuvintele unei critici prea exigente. „Toți poeții, adăugă Hertz, au trecut prin asta !”

După el, pornisem pe un drum prost, lăsîndu-mă atras de exagerările romantismului. Darurile mele de scriitor se afirmau mult mai bine în descrieri de natură.

După carnaval, plecai cu Hertz spre Neapole. Pe un minunat soare de primăvară, traversarăm munți și mlaștini pentru a ajunge la Terracina, primul nostru popas. Trăirăm o zi

¹ Henrik Hertz (1798—1867), dramaturg și poet danez.

într-o adevărată grădină a Hesperidelor¹, printre palmieri, ficuși de Barbaria, portocali și lămii, care-și rostogoleau fructele de aur pînă la malurile verzi ale mării. Muntele poartă încă ruinele castelului lui Teodoric².

Cînd ajunserăm la Neapole, Vezuviul era în erupție, și lungi rîuri de lavă coborau de-a lungul plantelor. Cu Hertz și cu mulți alți scandinavi, ne-am hotărît să mergem să vedem de aproape acest spectacol. Drumul șerpuia printre vii, înconjurînd casele părăsite. Nu peste mult vegetația începu să se rărească. Nu se mai zăreau decît ici și colo cîteva tufe de bu-ruieni uscate ce se ridicau din cenușa în care piciorul nostru se afunda adînc.

Mă simțeam tare vesel și mergeam fredonînd cîntece de Weise.

Pe cer își arătase chipul luna plină. Un fum des, negru, țîșnea din craterul întunecat și pietrele, proiectate în aer de o putere nevăzută, cădeau cu duiumul. Pămîntul se zguduia cumplit sub picioarele noastre. Cîteodată, aburii ce se rostogoleau din gura uriașă a vulcanului erau atît de deși, încît ascundeau cu totul luna, cufundîndu-se brusc într-o întunecime ca de smoală. Atunci ne opream pentru cîteva clipe și ne sprijineam înfricoșați, de cîte un bloc de lavă. Cu cît înaintam mai mult cu atît tălpile ni se încingeau mai tare, căci călcăm pe ultima revărsare a lavei, abia întărită. Dacă coaja subțire ar fi cedat — lucru ce se putea întîmpla în orice clipă — ne-am fi găsit sfîrșitul în mocirla fierbinte. Învăluți din ce în ce în aburii sulfuroși și copleșiți de căldura cumplită, la un moment dat nu mai puturăm înainta. În aceeași clipă vulcanul erupse din nou. Se scurseră cîteva clipe pe care nu le vom uita niciodată. Craterul încins semăna acum cu un balaur din al cărui bot de jărat țîșneau în toate părțile limbi uriașe de flăcări. Pietre încinse, de toate mărimile, cădeau ca grindina în jurul nostru. Scăpat din gîtlejul balaurului, un rîu uriaș de foc, în care clocotea lava ieșită din străfundurile pămîntului, începu să se rostogo-

¹ În mitologia greacă, fiicele lui Atlas. Avînd, în grădină, un măr care făcea mere de aur, puseseră un balaur cu o sută de capete să-l păzească. Balaurul a fost însă ucis de Hercule, care și-a îndeplinit astfel cea de a unsprezecea muncă a sa.

² Rege al ostrogoților și fondatorul monarhiei lor în Italia. Mormîntul lui se numără printre cele mai de seamă mormînte din Ravenna. A trăit între anii 454—526.

lească la vale, cu un zgomot asurzitor, înghițind hulpav tot ce întâlnea în cale. Cu toată grozăvia lui, spectacolul avea în el ceva feeric, care ne copleșea. Spre marea noastră părere de rău a trebuit să ne întoarcem înapoi. Ascensiunea durase aproape o oră, coborîrea, zece minute.

Am vizitat pe urmă ruinele de la Pompei, de la Herculaneum și templele grecești de la Paestum. Aici, am fost izbit de apariția unei fete oarbe, în zdrențe. Ca podoabă își pusese, în părul ei negru ca smoala, câteva vioarele. Era atât de frumoasă încît nici nu-mi trecu prin minte să-i dau de pomană. Rămăsei în fața ei, pătruns de respect ca și cum ar fi fost zeita templului pe treptele căruia stătea așezată. Amintirea ei trăiește în povestea mea *Lara*.

Marea era atât de atrăgătoare încît făcurăm numeroase plimbări cu o corăbioară spre Salerno, Amalfi, Capri.

Grota albastră de-abia fusese descoperită. *Peștera vrăjitoarelor* devenise palatul zînelor și era țința tuturor turiștilor.

Am fost unul dintre primii care am descris această priveliște.

După mulți ani am revăzut Italia. Furtuna m-a împiedicat să mă duc la Capri, dar ceea ce am admirat odată, nu poate fi uitat nicicînd.

La Malibran¹ era atunci la Neapole și am auzit-o în *Norma* și în *Bărbierul din Sevilla*. Prin ea am făcut cunoștință cu geniul muzical al Italiei. Am plîns, am rîs, m-am simțit înălțat și în întregime subjugat.

La 20 martie m-am reîntors la Roma pentru sărbătoarea Paștelui. Apoi a urmat plecarea, despărțirea de prieteni. Thorwaldsen mă strînse în brațe și-mi spuse: „La revedere, în Danemarca sau la Roma!”

După Sienna, m-am oprit din nou la Florența. Aici l-am întâlnit pe Filippo Berti, poet italian și pe celebrul sculptor Bartolini. Pornisem pe drumul întoarcerii și primăvara mă însoțea pretutindeni. Ea nu pătrunsese însă și în inima mea, căci mă reîntorceam spre țările Nordului.

Cînd ai văzut Genova cu palatele sale, Roma cu bogățiile sale, cînd ai străbătut Neapolul, scăldat în lumina soarelui

¹ Maria-Felicia-Garcia la Malibran (1808—1836) cîntăreață de origine spaniolă, una dintre marile artiste ale Franței, a cărei moarte prematură i-a sugerat lui Alfred de Musset poezia *Stanțe pentru Malibran*.

său strălucitor, Veneția, perla Adriaticii, pare copilul urgisit al Italiei. Și totuși e un oraș unic. Dar trebuie să-l vezi la sosire și nu la plecare. Goethe a tradus impresia funebră pe care o face Veneția când a spus despre gondolă : „E un sicriu plutitor !”.

Alunecînd pe laguna cu ape mocirloase, am traversat orașul mut. Piața San Marco care se întinde înaintea bisericii policrome, în stil oriental, Palatul dogilor, temnițele de tristă amintire și Puntea Suspinelor erau singurele care păreau că trăiesc.

Greci și turci își fumau pipele lor lungi și porumbeii veneau să se așeze pe cozile stîndardelor care fluturau în vînt. În timpul zilei aveam impresia că mă aflu pe epava gigantică a unei corăbii cu strigoi. Dar seara, sub razele lunii, orașul părea să reînvie, palatele căpătau un relief mai pronunțat și Veneția, care ziua părea o lebădă moartă în mijlocul mlaștinilor, căpăta noaptea, viață și frumusețe.

Se va găsi poate că în această primă călătorie în Italia am acordat un loc prea mare descrierilor. Am fost silit să fac acest lucru, de grandiosul spectacol al naturii și de manifestările artei. Pe urmă m-am ocupat de oamenii pe care i-am întîlnit și care au exercitat asupra mea și asupra operii mele oarecare influență.

La München, m-am prezentat la filozoful Schelling¹, care m-a primit foarte bine. Mai târziu, cînd numele meu s-a răspîndit în Germania, l-am întîlnit la Berlin și relațiile dintre noi au fost cele dintre doi buni prieteni. Viața la München îmi plăcea din ce în ce mai mult și mă temeam de întoarcerea la Copenhaga unde eram expus valului, întotdeauna proaspăt, al bîrfelilor. Mă străduii atunci, printr-o economie crîncenă, să mai întîrzii clipa întoarcerii. Scrisorile mă avertizau că reputația mea de poet era pe cale de a păli. În timpul absenței mele îmi apăruse o ediție completă a poeziilor. Ca și mai înainte, ea avusese succes. Dar acum nu se mai vorbea decît de declinul talentului meu.

La frontiera austriacă mi se întîmplă o pățanie caraghioasă. Jandarmul, care viza pașapoartele, mă întrebă cum mă cheamă.

— Hans Christian Andersen ! îi răspunsei eu.

¹ *Friederich-Wilhelm von Schelling* (1775—1854), filozof württemberghez, de factură idealistă, foarte apreciat la vremea sa în Germania.

— Dar pașaportul dumitale poartă numele de Jean-Chrétien Andersen. Dumneata călătorești sub nume fals.

Mă supuse unei cercetări minuțioasă și ridicule. Mie, care n-aveam nici țigări, nici alte articole de contrabandă, mi se răscoli tot cufărul și fui scotocit cu foarte multă atenție. Mi se puricară scrisorile, după care am fost pus să jur și să-mi dau cuvîntul de onoare că nu era vorba în ele decît de afaceri de familie. Pînă și jobenul îmi fu considerat obiect suspect.

— Ce-i asta ?

— O pălărie de seară, pe care o pun cînd mă duc în societate.

— Ce societate ? O societate secretă ?

Întoarseră pe toate fețele coroana de iederă pe care o împletisem în seara de Crăciun.

— Ați fost la Paris ? mă întrebă el din nou.

— Da.

Mă făcu să înțeleg că în Austria atmosfera era calmă și că pentru binele țării, nu doreau să primească aici revoluționari, cînd ei erau destul de mulțumiți de împăratul lor, Franz. La rîndul meu le spusei că și eu eram cît se poate de mulțumit de el, și că eram, din toate punctele de vedere, un cetățean onorabil. Protestele mele fură inutile. Mă cercetaseră mult mai meticulos decît pe alții și asta pentru simplul motiv că poliția din Copenhaga îmi schimbase numele din Hans Christian în Jean-Chrétien.

La Salzburg se afla o casă veche, pe pereții căreia atîrnau tablouri și inscripții : locuise și murise în ea doctorul Theophrastus Bombastus Paracelsus ¹.

Bătrîna care mă servi la han pretindea a se fi născut în această casă și-mi istorisi povestea lui Paracelsus.

— Era, spuse ea, un om tare învățat, care se pricepea să vindece o boală a celor bogați : guta. Medicii ceilalți, invidioși, l-au otrăvit. Dar el își dădu seama de asta și, cum cunoștea mijlocul de a se scăpa de otravă, se închise în camera sa, cerîndu-î servitorului să nu intre pînă nu-l va chema. Servitorul, curios, nu așteptă porunca și deschise ușa înainte de vreme. Leacul nu apucase să-și facă efectul și Paracelsus căzu mort la pămînt...

¹ Alchimist și medic elvețian, născut la Einsiedeln, în cantonul Schwyz și care a trăit între anii 1493—1541.

Sărmanul Paracelsus ! În timpul lui era considerat drept șarlatan. Poate că în arta lui era un geniu, un precursor, dar proverbul spune că „cel care merge înaintea carului timpului, sfîrșește călcat în picioare de caii căruții“.

Adesea în inima noastră, micile detalii ocupă un loc mai de seamă ca lucrurile importante. Din priveliștea splendidă, din minunea de marmură de la mînăstirea Moeb, pe Dunăre, n-am păstrat decît imaginea unei pete negre pe dușumea. În timpul războiului din 1809, austriecii ocupau malul stîng al Dunării. Napoleon își stabilise în mînăstire cartierul său general. Citirea unei depeșe, sporindu-i mînia, îl îndemnă să-i dea foc și-o aruncă la pămînt, unde arse.

În sfîrșit, apăru turnul Sfîntului Ștefan și iată-mă sosit în capitala împăratului Francisc.

Danezii, în această epocă, se reuneau la Sonnenleitner ; nu-i frecventam regulat, preferînd teatrul.

La Hitzing, l-am văzut și l-am auzit pe Strauss, în mijlocul muzicienilor săi. Armoniile păreau să țîșnească din toată persoana lui, ochii îi străluceau. Era într-adevăr sufletul orchestrei sale, era regele valsului. Am întîlnit-o aici și pe, la fel de celebra artistă și femeie de litere, doamna Weissenhurm. În 1809 ea jucase în Fedra, la Schoenbrunn, înaintea lui Napoleon, care pentru a-și arăta satisfacția, îi făcuse un dar de 3 000 de franci. La 25 de ani ea făcuse un rămășag că scrie în 8 zile o operă dramatică. A scris peste 60 de piese de teatru.

I-am fost prezentat poetului Grillparzer, autorul *Bunicii* și al *Medei*, care, vesel, îmi ură bun-sosit în versuri ; lui Castelli, tipul vienezului amabil, neastîmpărat, flecar, plin de fidelitate familiară față de împăratul lui : „Acestui excelent Franz — îmi spuse el — i-am trimis o mică depeșă în versuri, pentru a-l ruga respectuos să-și păstreze pălăria în cazul cînd, pe străzile Vienei, îl voi saluta într-o zi ploioasă sau friguroasă.“

Îmi arată numeroasele sale bibelouri și importanta lui colecție de tabacheri, dintre care una în formă de melc, ce aparținuse lui Voltaire. „Înclină-te și sărut-o !“ mi-a spus.

Am introdus în cartea mea *Numai un scripcar*, personajul Castelli.

După o lună petrecută la Viena, luai calea întoarcerii spre Praga.

Iată-ne deci din nou înghesuiți în cutia zdruncinătoare. Întâmplarea a rînduit bine lucrurile, plasînd aici toate personajele comice obligatorii. Exista și bătrînul domn ursuz, nemulțumit de tot și de toate. Cînd bombănea împotriva unei cafele proaste pe care o plătise foarte scump ; cînd defăima tineretul corupt, căruia i se oferea astăzi primele locuri. Pomenea și de evreul jegos pînă în vîrfurile unghiilor care nu vorbea decît despre curățenie și se scandaliza grozav că în Ungaria se încălzeau cuptoarele brutarilor cu balegă de vacă. Diligența n-avea locuri rezervate. Totuși cele două mai bune fură ocupate de o pereche care, isteți, se așezaseră, în timp ce noi, înfometăți, luam masa. Bărbatul și dormea cînd fiecare dintre noi se reinstală pentru noapte, dar tovarășa lui era trează pentru amîndoi și părea sporovăială în persoană.

Se apucă să vorbească despre artă, literatură, muzică, plastică, poezie, îi cită pe Calderon, Mendelssohn etc. Din timp în timp se oprea pentru a-și trage sufletul și, cu un suspin, se adresa soțului ei, care dormea într-una, sprijinit de ea : „Ridică-ți un pic capul, îngerașule, că-mi zdrobești umărul !” Apoi începea să vorbească din nou despre biblioteca tatălui ei și cum eu o întrebai cîte ceva despre literatura Boemiei, ea mă asigură că e în relații cu cei mai de seamă poeți care-l vizitează pe tatăl ei, care are toate operele autorilor moderni. Vru apoi să cunoască situația fiecăruia dintre noi, gusturile, obiceiurile și cînd află că sînt om de litere, îmi arată un mare interes.

În zori, bărbatul ei se trezi, bău o ceașcă de cafea, spuse o glumă veche și punîndu-și capul „de înger” pe pieptul soției sale, își reluă somnul întrerupt. Cum eu îmi manifestasem dorința de a merge direct spre Dresda, tovarășa mea își exprimă regretul de a nu mă putea invita să văd biblioteca tatălui ei. Ce păcat ! Cine știe, poate că aș fi putut întîlni acolo un părinte spiritual.

— Locuim, spuse ea, în cea mai frumoasă casă din piață !
Și luîndu-și ziua bună, îmi dădu o carte de vizită.

A doua zi îmi schimbai părerea și hotărîi să petrec două zile la Praga. O voi găsi astfel pe amabila mea tovarășă de călătorie și voi face cunoștință cu scriitorii din Boemia.

Intrai deci în casa mare a cărei adresă mi se dăduse. M-am informat pe rînd la toate etajele : nu auzise nimeni de acest nume și cu atît mai puțin de vreo bibliotecă.

— Există, mi s-a spus, un bătrîn care ocupă sus de tot, două sau trei camere la mansardă, dar nu cred să fie persoana căutată de dumneavoastră !

Dintr-un zel de conștiință urcai o scară îngustă, de-a lungul unui perete de scîndură dat prost la rîndea, și bătui la o ușă scundă. Un bătrîn, înfășurat într-o scurteică unsuroasă, veni să-mi deschidă. În mijlocul unei camere mici, cu tavanul oblic, se afla un coș de rufe plin cu hîrtoage vechi.

— Nu cumva aici locuiește o familie cu acest nume ? spusei eu arătînd cartea de vizită.

— Dumnezeuule ! strigă din camera vecină călătoreea care, dezbrăcată, ținea în brațele ridicate deasupra capului eleganta rochie de călătorie, forțîndu-se s-o tragă pe ea. Alături, soțul căsca zgomotos, aplecîndu-și capul de îngeraș somnoros.

Rămăsei în prag, năucit. Doamna veni spre mine, cu rochia descheiată la spate, cu o bonetă zdrențăroasă peste pletele în dezordine, roșie de rușine ; mă salută :

— Domnul Andersen... bîlbîi ea, dezordinea... biblioteca tatălui meu...

Iată deci la ce se reducea toată povestea ei frumoasă de pe drum : la o mansardă sordidă și la un coș cu hîrtoage !

De la Dresda am plecat direct la Copenhaga. În cursul ultimei mele etape m-am simțit frămîntat de sentimente din cele mai diverse. În realitate Germania nu-mi plăcuse. Italia în schimb mă cucerise în întregime. Sufletul meu dădea pe dinafară de atîtea impresii cîte adunase. Ea îmi apărea acum ca un paradis pierdut și viitorul nu-mi inspira decît teamă. În tulburarea în care sufletul meu fusese aruncat, simțeam cum e gata să iasă la lumină o operă nouă. O forță irezistibilă mă împingea să scriu, dar nu mi-am ascuns că voi încerca mai multe necazuri decît bucurii, chiar dacă voi reuși s-o tipăresc. Și această operă fu *Improvizatorul*.

În una din primele dăți cînd am fost la teatru, în copilăria mea, auzisem aplaudîndu-se cu căldură o cîntăreață și m-am gîndit că ea trebuie să fie femeia cea mai fericită din lume. Mult timp după asta, atunci cînd, școlar fiind, parcurgeam spitalul, am intrat în dormitorul ocupat de vădulele sărmene. Paturile strîmte erau aranjate unul lîngă altul și se parte de cîte un mic dulăpior. Cîteva scaune și o masă completeau mobilierul. Deasupra unui pat se afla portretul unei

femei într-o ramă aurită : „Emilie Galotti, rupînd petalele unui trandafir“. Acest tablou contrasta cu sărăcia locului.

— Cine e ? am întrebat eu.

— E doamna germană ! mi se răspunse. În acest moment, în cameră intră o băbuță, foarte mărunță : obrații îi erau ridăți și purta o rochie sărăcăcioasă de mătase, roasă, care altădată trebuie să fi fost neagră. O aveam în față pe ăntăreața atît de aplaudată în timpul copilăriei mele. Niciodată nu voi uita această scenă.

La Neapole am ascultat-o pe La Malibran, a cărei voce și joc de scenă depășeau tot ceea ce văzusem eu pînă atunci.

Aceste două chipuri le-am contopit într-un singur : Anunziata, din romanul *Improvizatorul*.

Opinia continua să-mi fie nefavorabilă. Chiar cei mai buni prieteni ai mei erau pe punctul de a mă desființa ca poet. Se înșelaseră asupra talentului meu, iată ce se spunea curent. Nu găseam editor. În sfîrșit, Reitzel consimți să-mi publice cartea. Dar a trebuit să deschid o listă de subscripție. A trebuit să fac apel la toți prietenii mei. Natural, am adunat o sumă derizorie, căci nimeni n-aștepta nimic de la această carte. O dată însă apărută, prima ediție fu epuizată, și se scoase o a doua.

Critica rămase mută. Am putut însă observa interesul față de opera mea, iar oamenii cinstiți mi-o mărturisiră cînd îmi citiră cartea. Puteți rîde de mine, dar am vărsat lacrimi de bucurie și de recunoștință față de Dumnezeu și față de oameni.

O mare parte dintre detractorii mei își schimbă părerea și dintre ei mi-am cîștigat un bun prieten care a rămas întotdeauna statornic în ceea ce mă privește : poetul Hauch¹.

Această carte mi-a ridicat din ruine casa, a făcut să se adune din nou în jurul meu prietenii, ba chiar le-a sporit și numărul. Am înțeles că, pentru prima oară, cucerisem, după o grea luptă, stima generală. *Improvizatorul* se traduse în cîrind în Germania, de unde îmi ajunse la ureche zvonul unei admirații indiscutabile. Un critic îmi compara opera cu *Corinne* a doamnei de Stäel. Suedia o traduse și ea și jurnalele publicară, cu această ocazie, articole foarte elogioase. În Anglia, traducerea fu la fel de bine primită. Urmară apoi alte țări, America de nord, Rusia, Olanda, Boemia. În sfîrșit, în

¹ Carsten Hauch (1790—1872), romancier și poet danez, profesor de estetică la universitatea din Copenhaga.

1847, doamna Lebrun traduse *Improvizatorul* în franceză, iar cartea fu comentată cu multă bunăvoință de către presă.

Din străinătate, așadar, mi-a venit consacrarea. Dane-marca a avut în mine un poet, dar se pare că a fost singura țară în care eu eram de prisos. Când părinții se străduiesc, cu dragoste, să cultive în copilul lor cel mai mic germene al unui talent bănuț, în țara mea s-a făcut tot ce a fost posibil ca acest germene din mine să fie înăbușit. Dar soarta a vrut altfel, și numai ca să mă perfecționeze, ca opera mea să-și găsească drumul prin ea însăși.

Puțin timp după *Improvizatorul*, am dat la iveală primele mele povești. Nu trebuie să se creadă că au fost acceptate fără discuție. Oamenii care-mi vroiau binele sau care pretindeau că mi-l vor începura să se lamenteze. După o operă serioasă ca *Improvizatorul*, coborâsem iar — regretau ei — la copilării. Mă sfătuiau să abandonez acest gen, maniera mea de creație nefiind deloc obișnuită. Am părăsit deci poveștile și am dat la iveală un nou roman : *O. T.* A crea era pentru mine o nevoie irezistibilă, cu atât mai mult cu cât eram convins că în roman îmi găsisem adevăratul meu drum. Astfel fură publicate succesiv : *Improvizatorul*, în 1835, *O. T.*, în 1836, și *Numai un scripcar*, în 1837. Compatrioții mei, criticând într-una *Improvizatorul*, un profesor de la Universitate, specialist în ortografie italiană, se offeri să-mi corecteze manuscrisul romanului *O. T.* Când cartea apărură, critica pretinse din nou că a găsit în ea neglijențele gramaticale obișnuite la Andersen. Atunci profesorul strigă :

— Vorbiți degeaba, acest manuscris a fost corectat cu grijă de mine !

Traduceri ale romanului *O. T.* apărură curînd în olandeză, germană, suedeză și engleză ; *O. T.* fu citit și răsцитit. Numărul cititorilor crescă, dar critica nu-mi arată nici un fel de bunăvoință.

În 1837 apărură cartea *Numai un scripcar*. Era un soi de floare răsărită din zbuciumul sufletului meu de poet, împotriva opiniilor răuvoitoare. Făcusem însă un mare pas : izbutisem să mă cunosc pe mine însumi și mai ales lumea. Dar de cîte ori nădejdea de a vedea recunoscut în mine acest dar al lui Dumnezeu nu fusese aproape gata să mă părăsească ! Dacă *Improvizatorul* este o improvizație, o pură imaginație, *Numai un scripcar*, este o operă plămădită din necazurile și suferin-

tele mele și trăită aproape în întregime de mine. Această carte și-a făcut drum în lume fără zgomot. Critica susținea că toată activitatea mea se baza mai mult pe instinct. Se folosea deci la adresa mea o expresie rezervată de obicei animalelor. Dar la oameni, la poeți mai ales, nu există și *Inspirația*? Vor călca, oare, mereu în picioare ceea ce e mai bun în mine?

Chiar în același an, 1837, străbătând Canalul, intrai în Suedia pentru prima oară. Ignoram încă simpatiile scandinave. Din timpul vechilor războaie exista între noi un fel de răceală ereditară. Când, în timpul iernii, cele două țări sînt unite printr-un pod de gheață, și săniile suedezilor ajung pînă la Copenhaga, haimanalele dau busna și îi urmăresc cu hui-duielile lor grosolane. Literatura suedeză aproape că nu se cunoștea la noi și puțini danezi admiteau că numai cu un minimum de osteneală ar fi posibil a-i citi și a-i înțelege pe vecinii noștri. În timpul șederii mele în Suedia am vorbit tot timpul limba maternă.

Mi se părea că străbat o Danemarcă mai mare. Legăturile de sînge care uneau popoarele scandinave îmi deveniră dintr-o dată vizibile. Această călătorie a fost una din cele mai vesele și mai plăcute din toată viața mea. Peisajul suedez, plin de pitoresc, cu pădurile sale întinse, cu lacurile sale, cu minunata și zgomotoasa cascadă de la Trolhättan, cu fiordurile adînci, toată această natură, nouă pentru mine, mă surprinse ca și Stockholm-ul, așezat într-o priveliște ce amintea de aceea a Constantinopolului.

Traversarea în lungul canalului este cea mai minunată călătorie pentru acela care n-a fost încă lămurit asupra acestui drum. Vaporul cu aburi, părăsind regiunea marilor lacuri, se ridică din ecluză în ecluză, de-a lungul muntelui, unde stăpînesc întinsele păduri de pini și de mesteceni.

Din această călătorie datează cunoștința mea cu femeia de litere suedeză Frederikke Bremer¹. Căpitanul, în fața căruia îmi exprimasem dorința de a o cunoaște pe doamna Bremer, la Stockholm, îmi spuse că ea se afla în acel moment în Norvegia. Care nu-mi fu surpriza, cînd, la ora trei dimineața, ieșit pe pod pentru a admira răsăritul soarelui, pe deasupra lacului Vanern, văzui venind spre mine o femeie înfășurată într-un șal. Era ea. În timpul vizitei mele la Stockholm, prietenia noastră s-a strîns și mai mult. Numele meu era destul de

¹ Frederikke Bremer (1801—1865), apreciată literată suedeză.

puțin cunoscut în Suedia, căci nu apăruse încă nici una din traduceriile romanelor mele. Primirea caldă și frățască de care m-am bucurat în această țară, rudenia care lega popoarele scandinave, mi-a inspirat poemul : „*Sintem un singur popor și ne numim Scandinavi*“. Prima reacție a Danemarcei a fost : „Se vede că suedezi fac mare caz de omul ăsta ; dar cîțiva ani mai tîrziu cînd „scandinavismul“ a început să se poarte și să dea roade, poemul meu fu reabilitat într-o așa măsură, încît mulți afirmau chiar că va supraviețui întregii mele opere și că el singur era deajuns pentru a îndreptăți titlul meu de poet. Pus pe muzica lui J. C. Gebauer și Otto Lindblad, a devenit foarte popular atît în Danemarca cît și în Suedia.

La întoarcere, m-am cufundat în studiul istoriei literaturilor străine, dar marea carte a naturii m-a atras întotdeauna mult mai mult decît orice. Vara, în vastele parcuri romantice ale castelelor din Fionia, plimbările mele meditative m-au învățat mai mult decît orice tratat.

Casa lui Collin din Copenhaga a fost pentru mine un adevărat cămin. Căldura și buna dispoziție întîlnite în romanul O. T. și în mai toate operele mele dramatice din această epocă, în atmosfera acestei case le-am respirat. Influența ei sănătoasă, lupta cu succes împotriva dispozițiilor morbide ale sufletului meu.

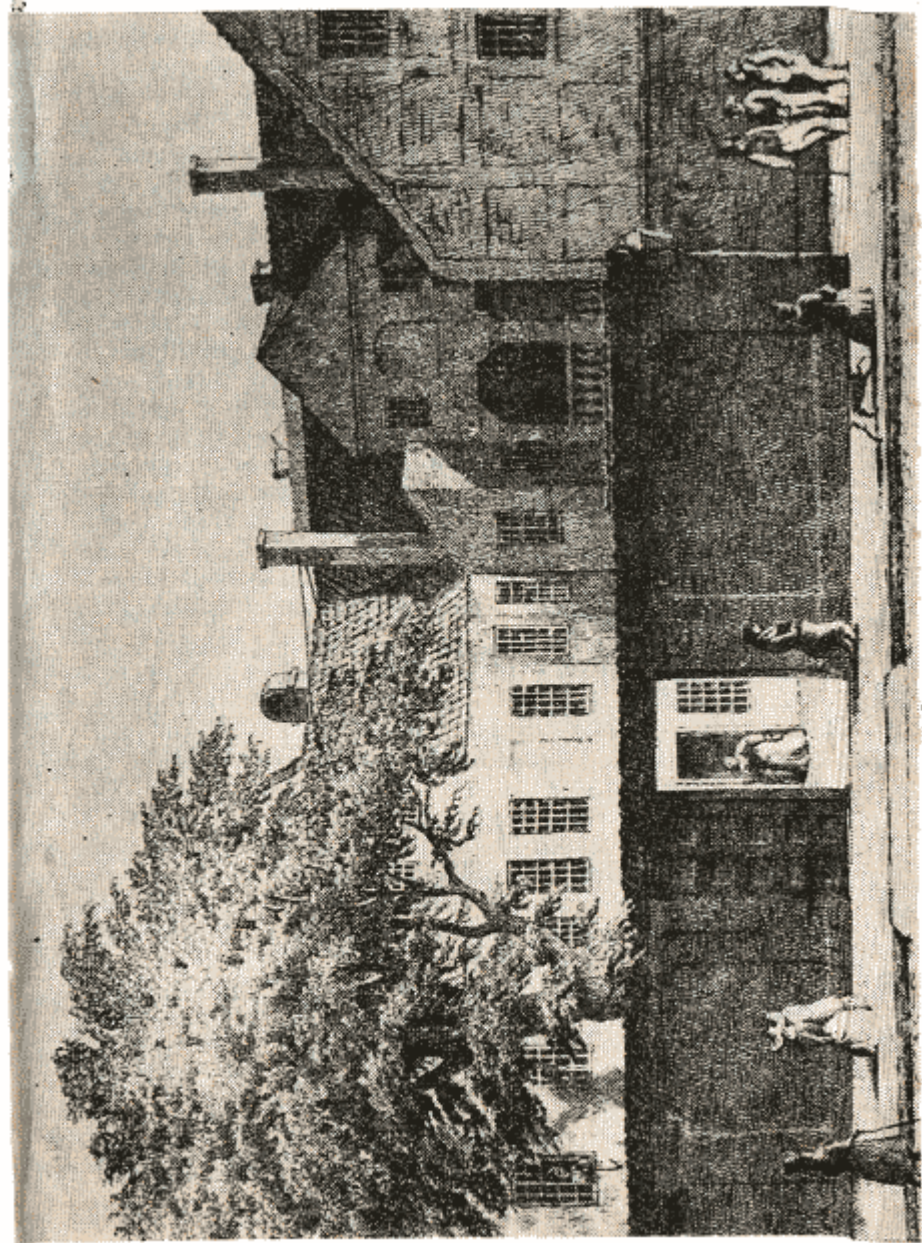
Eram destul de productiv în acea epocă. Operele mele se citeau și se vindeau. La fiecare nouă publicație obțineam contracte mereu mai avantajoase, dar nu trebuie pierdut în vedere că în Danemarca numărul cititorilor e limitat și cum eu încă nu eram considerat autor notoriu, din pricina lui, a bisericuții sale, veniturile îmi erau cît se poate de modeste. Totuși, trăiam. Sigur, nu așa cum se credea în Anglia, atunci cînd se punea problema autorului *Improvizatorului*. Îmi voi aminti întotdeauna surpriza lui Charles Dickens cînd i-am mărturisit cît primisem eu pentru romanul *Improvizatorul*.

— Nouăsprezece livre ? strigă el. Desigur, vrei să spui că pentru o singură coală de tipar.

— Nu, am afirmat eu, pentru toată lucrarea.

— Nu ne înțelegem, insistă el. Este de necrezut ca dumneavoastră să fi primit numai nouăsprezece livre pentru tot !

Casa protectorului său Collin, în care Andersen a găsit adesea mîngîiere la adăpost.

A trebuit să-i afirm cu energie că totuși coala de autor îmi fusese plătită cam cu o jumătate de livră.

— Este de necrezut! repetă el. Aș continua să mă îndoiesc dacă nu m-ați fi asigurat dumneavoastră înșivă!

Din păcate lucrurile așa stăteau și este foarte probabil ca traducătorii mei să fi fost mai bine plătiți decât mine, autorul. Dar, în sfârșit, trăiam, e adevărat, deși cu oarecare greutate, cum am mai spus-o. Să lucrezi tot timpul, să lucrezi ca să poți trăi... Lucrul acesta, simțeam, devenise pentru mine grozav de înjositor. Demersurile pe care le-am făcut pentru a încerca să obțin o oarecare situație, eșuară. Oerstedt mă recomandase călduros directorului Bibliotecii Regale, dar degeaba. Acest înalt funcționar scăpă politicoș de mine, susținând că nu putea coborî „talentul meu” la o muncă pe cât de grea, pe atât de monotona. Am încercat să intru în relații cu „Societatea pentru libertatea presei”, în intenția de a crea un almanah popular asemănător celui care exista în Germania și care era foarte răspândit. Socoteam că descrierile de natură din *Improvizatorul* și cele câteva povești pe care le tipărisem erau suficiente pentru a mă recomanda. Proiectul fu realizat mai târziu sub auspiciile acestei societăți, dar de un alt scriitor.

Trăiam de pe o zi pe alta. De multe ori, domnul Collin fu pentru mine o adevărată providență. Din discreție nu m-am adresat lui decât constrins de nevoi și forțat de împrejurări. Am cunoscut lipsurile cele mai grele. Inutil să mai insist aici.

Într-o zi, în timp ce mă aflam în mica mea cameră de la Nyhavn, cineva bătu la ușă. Era un domn cu o înfățișare distinsă, cu o față deschisă. Se prezentă: contele Conrad Rantzau-Breitenburg, originar din Holstein, ministru de stat. Om foarte cultivat și care călătorise mult, mai ales în Italia, voia să-l cunoască pe autorul *Improvizatorului*. Intră și cu simplitate își exprimă admirația, întrebându-mă dacă ar putea face ceva pentru mine. Nu-i ascunsei cât era de greu să trăiești de pe urma condeiului și să te dezvolți când ești apăsător de griji materiale. Îmi strânse afectuos miinile, îmi făgădui să fie pentru mine un prieten activ și se ținu de cuvânt.

Collin și Oerstedt trebuie să fi continuat să-l informeze tot timpul pe rege despre soarta mea.

În fiecare an Frederik al VI-lea acorda subvenții artiștilor și savanților, fie sub formă de burse de călătorie, fie sub formă

de burse de întreținere. Ambiția mea era să obțin o astfel de bursă de întreținere și ea îmi fu, în sfârșit, acordată : două sute de specii pe an. Bucuria mea nu mai avea margini. Eliberat de obligația de a scrie pentru a trăi, mă simțeam asigurat împotriva bolilor și independent.

Începea pentru mine o nouă existență...

Copilăria mea era acum departe și tinerețe n-avusesem. Pînă aici totul fusese o luptă aspră și continuă. În prezent, la 34 de ani, de-abia intru în adevărata primăvară a vieții. Dar primăverile au și ele zilele lor cenușii și furtunoase, înainte de a veni frumoasa vară ; asemenea zile sînt necesare pentru sămînța care trebuie să crească și să se coacă.

Să vorbim mai întîi de zilele cenușii și furtunoase. O scrisoare a unui prieten, pe atunci în străinătate, va fi o intrare potrivită în materie. El scria : „*Numai imaginația ta își joacă asemenea feste... Danemarca te disprețuiește ? Greșești ! Danemarca și dumneata faceți casă foarte bună împreună, dar v-ați împăca și mai bine dacă n-ar fi teatrul !*” Există o fărîmă de adevăr în această ultimă frază, căci teatrul a fost pentru mine o sursă continuă de amărăciune. Se admite, în general, că oamenii de teatru sînt toți foarte dificili, de la ultimul figurant și pînă la cel care deține primul rol. Autorul își imaginează că părerea lui este suficientă pentru a contrabalansa întregul univers. În această vreme, cînd politica nu juca nici un rol la noi, teatrul exercita o influență orientativă asupra spiritelor. Teatrul regal putea fi considerat printre primele din Europa, căci el reunea elita artiștilor : doamna Heiberg, domnul și doamna Nielsen, Rosenkilde, Phister, doctorul Ryge. Nu trebuie să credem că toți erau genii. Unii, totuși, se considerau astfel și-i făceau pe ceilalți să simtă asta, cu destulă duritate.

În ciuda tuturor acestora, teatrul era pentru scriitor cîmpul de acțiune cel mai productiv și eu încercasem să mă îndrept pe acest făgaș, de data asta într-un gen nou : vodevilul.

Drepturile de autor nu erau pe atunci atît de importante pe cît au devenit mai tîrziu, cînd domnul Collin a fost însărcinat cu funcția de director. Drepturile se calculau în sferturi de oră și dacă ultimul sfert de oră nu era întreg, beneficia de el teatrul. În acest scop a și împărțit vodevilul meu *Despărțire și reîntîlnire*, căci a fost considerat de director drept două piese deosebite, ceea ce mi-a pricinuit o pierdere a drepturilor destul de simțitoare.

Compusesem câteva librete de operă, câteva vodeviluri. În cursul verii lui 1839, am scris *Nevăzutul la Sprogoe*. Veselia puțin forțată a piesei îi asigură succesul și angajă direcția să mi-o treacă în repertoriu. Nu îndrăznisem niciodată să cred în reușita unei asemenea opere atât de superficiale. Totuși, aceeași direcție refuză apoi sistematic orice piesă nouă pe care i-o mai prezentam. Voiam totuși să le arăt domnilor care îmi denigrau toate strădaniile mele continue și susținute, de ce sînt în stare. Dintr-o mică poveste franceză — *Epavele* — am scris o dramă în 5 acte, în versuri. Am împrumutat subiectul, dar l-am brodat cu atât de bogate arabescuri, cu atât de strălucitoare culori, că drama inițială a dispărut aproape cu desăvîrșire. Făcînd din acea povestire o operă dramatică și dîndu-i, prin ritmul versului, o nouă formă poetică, m-am străduit s-o fasonez într-un fel cu totul personal. Natural, piesa fu refuzată de directorul teatrului. Asta n-avea prea mare importanță, alegerea lui fiind tot timpul în contratimp cu gustul publicului. Directorul-adjunct, om cu cap și cu gust, îmi luă apărarea și după câteva discuții, drama fu luată în studiu. Cu două zile înaintea premierei, am avut onoarea s-o citesc prințului moștenitor Christian și soției sale, care-mi arătară multă bunăvoință.

În sfîrșit, ziua de 3 decembrie, 1839, sosi. Piesa fu afișată. În această așteptare, înfrigurată, n-am închis ochii toată noaptea. A doua zi, în fața teatrului, am văzut adunată o mulțime de lume. Deodată ștafete călare începură să străbată în goană orașul. Pîlcuri de oameni, cu obrazul grav, stăteau de vorbă ici-colo, și nu peste mult am aflat și ce se întîmplase : murise Frederik al VI-lea.

Evenimentul fu anunțat din balconul palatului de la Amalienborg, apoi urmă un prelung ura ! în onoarea lui Christian al VIII-lea.

Porțile orașului fură închise și armata depuse jurămîntul. Timp de două luni toată țara păstră doliu.

Apoi viața reîncepu. Teatrul se redeschise cu drama mea *Mulatra*. Piesa, bine jucată, fu primită cu entuziasm. Un mare număr de reprezentații nu-i diminuară succesul. Bucuria mea era la culme. Eliberat de această așteptare neliniștitoare, în sfîrșit, respirai. Publicul și prietenii socoteau că abia acum începe adevărata mea carieră de poet. Tot ce scrisesem pînă atunci nu mai conta. De la *Călătoria pe jos*, nu mai cunos-

cusem asemenea laude. *Mulatra* fu tradusă și prezentată în Suedia cu același succes.

Mă aflu în acea perioadă la baronul Wrangels. Vecinii mei, suedezii, mă primiră atât de cordial, încât am păstrat întotdeauna despre ei o amintire emoționantă. Studenții din Lund îmi oferiră un banchet în vechea lor cetate universitară. S-au ridicat toasturi, s-au rostit discursuri. Ba chiar într-o seară au venit să mă roage să-i las să-mi facă o serenadă. Noutatea mă răscoli în așa hal, că începui să tremur și un frison de febră mă cuprinse când îi văzui înaintînd în grup, cu bonetele lor albastre pe cap. Mă copleși un sentiment de umilință și de nimicnicie; mă socoteam prea neînsemnat în lumea aceasta, iar entuziasmul acestei tinerimi mă ridica atât de sus!

Toți se descoperiră și a trebuit să mă străduiesc serios ca să nu izbucnesc în plîns. Conștiința acestei nimicnii trezi în mine un gînd ciudat care mă împinse să bag de seamă dacă nu zăresc cumva vreun surîs ironic, dar toate chipurile erau deschise și simpatice. Mărturisesc că cea mai mică manifestare contrară m-ar fi rănit de moarte. Se striga „Ura!” și dintre toate vorbele care îmi fură adresate n-am să le uit niciodată pe acestea:

„Cînd patria dumneavoastră, și toate țările din Europa, vă vor mărturisi admirația lor, amintiți-vă că studenții din Lund au fost primii care v-au adus omagiul lor!”

Am strîns mîinile cele mai apropiate, am mulțumit din tot sufletul și o dată reintrat în casă m-am dus într-un colț să plîng în voie, în sfîrșit, destins după atîta emoție.

Cîțiva dintre prietenii mei se bucurară sincer să mă vadă reușind; alții se mulțumiră să surîdă.

Heiberg, întîlnindu-mă într-o zi, îmi spuse, mai de voie, mai de nevoie:

— Cînd te vei mai duce în Suedia ia-mă și pe mine! Voi putea culege o mică parte din laurii dumitale!

Gluma îmi plăcu și-i replicai:

— Du-te cu soția dumitale! Vei culege și mai mulți!

În această epocă, prospețimea imaginației mele, impresiabilitatea și suplețea spiritului meu îmi permisă să-mi încerc puterile în diferite genuri. Am scris atunci *Carte cu chipuri fără chipuri* care, după *Povestiri*, e aceea dintre cărțile mele care a avut cel mai mare și mai răsunător succes.

Începu să circule zvonul viclean că *Mulatra* nu era decât o imitație. Pentru a răspunde acestei insinuări răuvoitoare și a confirma originalitatea ei, am compus o nouă tragedie — *Fiica maurului*. Nutream în acelaș timp nădejdea să-mi sporesc cele câteva economii realizate din reprezentațiile primei mele drame și visam să întreprind o nouă călătorie în Italia, prelungită pînă-n Grecia și poate pînă-n Turcia.

Toată lumea era de acord în a recunoaște că prima mea călătorie avusese asupra dezvoltării mele intelectuale cea mai fericită influență. Viața și lumea erau cea mai bună școală a mea. Cea mai mare dorință era să-mi largesc orizontul prin cunoștințe asupra naturii și asupra oamenilor.

Heiberg, devenit cenzor al teatrului, nu gustă noua mea piesă. Lui, de fapt, nu-i plăcea nici una din operele mele dramatice. Soția lui, pentru care scrisesem rolul principal, socotind că i se potrivește, refuză să-l joace. Știam că publicul nu prea se îndemna să meargă la teatru pentru o piesă în care ea nu figura. Beneficiul meu nu mai putea fi deci cel pe care contam, proiectul de călătorie era compromis, și cu naivitatea mea obișnuită, mi-am arătat necazul. Cine mi-a repetat plîngerea? Cum a fost ea prezentată și cum a fost interpretată? O plîngere formulată împotriva unei actrițe favorite a publicului e, oare, o crimă? Probabil că este, fiindcă începînd din acest moment și mai apoi mulți ani, Heiberg a fost dușmanul meu, socotindu-mă totodată un adversar nedemn de el. Eram vinovat? Aveam dreptate? Cine poate spune? Opinia era totuși împotriva mea. Atunci, descurajat, am abandonat piesa în voia soartei, și suferind cumplit, cu sufletul rănit, am plecat din țară.

Am petrecut câteva zile la Holstein, la contele Rantzau-Breitenburg. Între Magdeburg și Leipzig se stabilise calea-ferrată. Pentru prima oară, m-am folosit de acest mod de locomoție, un adevărat eveniment. Îmi părea că zbor. Am notat această puternică impresie în *Bazarul unui poet*. La Leipzig a trebuit să fac o vizită lui Mendelsohn-Bartholdy¹. Ginerile și fiica lui Collin, aflați într-o excursie pe Rin, îl întîlniseră pe vapor și, în discuția lor, el îi întrebaseră dacă-l cunosc pe poetul Andersen. „E ca și un frate pentru mine!” răspunsese

¹ *Felix Mendelsohn Bartholdy* (1809—1847) renumit compozitor german, unul dintre celebrii romantici ai muzicii.

doamna Drewsen. Mendelsohn le povesti atunci că, în timpul unei boli, citise cartea *Numai un scripcar*. Prinsese mare drag pentru această carte și pentru autorul ei. Domnul și doamna Drewsen trebuiră să promită că mă vor saluta din partea lui și că mă vor invita să vin să-l văd dacă voi trece vreodată prin Leipzig. M-am prezentat deci la Gewandhaus, unde mi se spusese că are o repetiție. El sosi, cu figura ușor crispată, supărat pe cel care-l deranja în timpul repetițiilor.

— Nu pot să vă acord decît cîteva minute, spuse el scurt.

— Dar dumneavoastră m-ați invitat, replicai eu. Mi-ați trimis vorbă să nu trec prin orașul dumneavoastră, fără a veni să vă văd !

— Andersen ! strigă el, înveselindu-se. Mă îmbrățișă și mă trase după el în sală. A trebuit să asist la repetiția celei de a șaptea simfonii a lui Beethoven. Mendelsohn vroia să mă oprească cu forța la masă, eu însă eram invitat în altă parte și curînd după aceea, diligența pleca spre Nürnberg. La Nürnberg am văzut pentru prima oară daghereotipul. În zece minute — se pare — se obținea un portret. Asta mi s-a părut o minune. Daghereotipul și drumul de fier, două minuni ale epocii noastre, erau pentru mine două noutăți pe care le cunoșteam acum încă de la începutul călătoriei.

La 19 decembrie am sosit la Roma și m-am instalat într-un mare apartament, pe care a trebuit să-l împart cu un compatriot. Într-o frumoasă grădiniță, lîngă mînăstirea Capucinilor, mi-am imaginat copilăria *Improvizatorului*. Dar șederea mea în orașul etern n-a fost așa de plăcută ca prima oară. Nu mă simțeam prea bine, timpul era rece și umed, pămîntul se cutremura, Tibrul se revărsase, și inundase străzile pe unde circulau acum vapoare. O febră rea ucidea oamenii și veștile din Danemarca nu erau mai încurajatoare. Fiica *Maurului* n-avusese succes, iar, colac peste pupăză, Heiberg scrisese și el o piesă, *Un suflet după moarte*, în care, mi se scria că eram scuturat zdravăn. Cînd, reîntors la Copenhaga, am citit această operă, am găsit-o atît de spirituală încît prima mea reacție a fost să-i scriu o scrisoare de felicitări lui Heiberg. Dar renunțai.

La Neapole se făcuse de asemenea frig. Munții din împrejurimi și Vezuviul erau acoperiți cu zăpadă, mă simțeam bolnav fizicește și deprimat sufletește. Violente dureri de

dinți, care durară săptămîni întregi, mă aduseseră într-o stare de nervi cumplită.

Într-o zi, m-am lăsat dus de însoțitorii mei pînă la Herculaneum. Străbătînd străzile orașului dezgropat, la un moment dat mi-a fost imposibil să-i mai urmez și am rămas singur, tremurînd de febră. Întîmplarea făcu să ne înșelăm și tremul, în loc să ne ducă la Pompei, ne duse înapoi la Neapole. Credeam că-mi voi da sufletul. Noroc că mi s-a luat repede sînge ; asta m-a salvat.

În săptămîna care a urmat, restabilit în chip miraculos, m-am îmbarcat pentru Grecia pe un vas de război francez, „Leonidas”. Am părăsit Neapolul la 5 martie, într-o după-amiază. Mă simțeam ușor și sprinten. Un fluviu de uitare mă despărțea de toate amintirile mele amare. Sîngele îmi curgea mai viu prin vine și, plin de forță și de curaj, mi-am ridicat cu mîndrie fruntea.

Neapole dispăru scaldat de soare. O pînză de nori ascunde Vezuviul. Noaptea următoare am ieșit pe punte pentru a vedea vulcanul Stromboli în flăcări, luminînd, cu sclipiri de foc, marea liniștită.

Dimineața se semnală Scylla și Caribda, în spuma valurilor care se sfărîmau de stînci. Apoi se contură Sicilia cu ghergheful ei de stînci ieșite pînă aproape de suprafața apei și cu Etna fumegînd. După o scurtă ședere la Malta au urmat zile de neuitat pe Mediterana cu ape albastre și netede ca o oglindă și nopți cu cerul plin de stele, a căror strălucire mă uluia. Luceafărul sclipa ca luna de pe cerurile noastre nordice. Pe navă, viață mondenă : se dansa, se asculta muzică, se jucau cărți. La Syra am părăsit „Leonidas” pentru a lua un alt vapor cu destinația Pireu.

Aspectul portului Syra era acela al unei tabere de corturi. Între căsuțe, pentru a se feri de soare, oamenii întinseseră pînze. Plaja forfotea de o mulțime pestriță. Grecii se arătau pretutindeni, cu vestele lor scurte, de un roșu strălucitor și cu fustanele albe. Sosind la Pireu, nava fu pusă în carantină. Ziarul *Algemeine Zeitung*, vestind sosirea mea, germani și compatrioți veniră să mă salute. Cînd, eliberat de formalitățile administrative, am fost liber să-i urmez prin pădurile de măslini, ei m-au dus la Atena, unde am rămas o lună. Se organizase în cinstea mea o excursie în Parnas, dar zăpada cădea atît de deasă, încît partida proiectată fu înlocuită cu

o vizită pe Acropole. Ca o Elveție muntoasă, cu un cer mult mai înalt și mai clar decât cel al Italiei, Grecia se întindea înaintea mea. Aici era, așadar, acest câmp deătălie a lumii, unde națiuni întregi înarmate se înfruntaseră și se exterminaseră. Ce operă poetică, oricât de măreață ar fi ea, putea să îmbrățișeze asemenea măreție? Fiecare rîu secăt, fiecare colină, fiecare piatră de pe drum, închideau în ele amintiri! În mine curgea o lume de gînduri și bogăția lor mă împiedica să mă fixez asupra vreunui.

Mi-a venit în minte ideea veșniciei divinității; orice am face, ca s-o înlăturăm, e inutil, ea va domina de-a lungul veacurilor. Această concepție am vrut s-o materializez într-un personaj de legendă: jidovul rătăcitor, figură care-mi apărea ca expresia Adevărului etern.

Am conceput însă subiectul într-o manieră cu totul diferită de cea a numeroșilor poeți care l-au tratat. În decursul anilor am fost mereu obsedat de această idee, dar nu m-am simțit niciodată îndeajuns de puternic pentru a-i da o formă definitivă. Ba chiar adesea am fost aidoma căutătorului de comori care, crezînd, în sfîrșit, că a descoperit bogăția, o vede dintr-o dată dispărînd. Mă îndoiam că voi putea aduce cîndva la lumina zilei aurul prețios. Ținînd de asemeni seama de suma cunoștințelor pe care trebuia să le capăt în toate domeniile, m-am pus pe muncă cu bucurie și curaj. Strînsesem cîteva materiale pentru poemul meu *Abasverus*, dar le lăsasem de o parte, așteptînd, cu toate că mă chinuia în permanență dorința de a le relua. Îmi spuneam pentru a mă consola: „Poate că acest copil al sufletului meu, întocmai ca și copiii oamenilor, va crește dormind!”

La 21 aprilie corabia a ridicat pînzele plecînd spre Constantinopol. În arhipelag timpul deveni furtunos. Aveam sentimentul naufragiului și al morții și convingerea că totul se sfîrșise. Cu toate acestea, mă simțeam foarte calm și în timp ce ceilalți pasageri se lamentau, eu m-am dus în cabină. Totul scîrțîia și gemea, și totuși am dormit și nu m-am deșteptat decât la intrarea noastră în golful Smyrna. Atingînd această parte a lumii, am simțit o reculegere asemănătoare celei pe care am încercat-o, copil fiind, în vechea biserică a Sfîntului Canut din Odense. Smyrna era splendidă cu acoperișurile ei roșii și ascuțite, asemănătoare celor din Nord, dominate de minarete. Străzile strîmte aminteau de cele ale Ve-

neției. Un struț și o cămilă au apărut la un capăt și toată lumea din stradă trebui să se lipească de perete pentru a le face loc să treacă. Mulțimea se agita, alcătuită din turcoaise, voalate pînă sub ochi, din evrei, armeni, cu pălării albe și negre, dintre care unele aveau forma unei cale întoarse. Spre seară vaporul părăsi Smyrna. Luna, în limpezimea ei, scălda mormîntul lui Achille din cîmpia Troiei. La ora șase dimineața, prin Dardanele, nava intră în marea de Marmara. Pe coasta europeană se vedea un oraș cu acoperișurile roșii, cu mori și o frumoasă fortăreață. Distanța între cele două maluri — european și asiatic — nu era, după căpitan, decît de două leghe și jumătate. Gallipoli, la intrarea în marea de Marmara, înconjurat de stînci joase, goale și sălbatice, avea aerul sumbru al unui oraș nordic, cu casele sale vechi, cu etaje ieșite în afară și cu balcoane de lemn. Aici vîntul sufla ascuțit și cerul cenușiu era posomorît ca un cer de iarnă.

A doua zi văzurăm Constantinopolul, cetatea pe care doar visul poate s-o creeze. Moscheile străluceau în mii de culori din cele mai strălucitoare, una mai bogată ca alta, și grădinile seraiului inundate de soare păreau să înoate în lumină în fața noastră. Pe coasta Asiei se etajau păduri de chiparoși și minaretele din Scutari; spectacolul era minunat. În jur, marea era acoperită de o flotilă de mici nave, de pe care se ridica un tumult de strigăte, de chemări, de răcnete.

Șansa mea de călător, care m-a urmărit aproape întotdeauna, m-a favorizat din nou. În timpul șederii la Constantinopol se nimeri sărbătoarea lui Mohamed. L-am văzut pe sultan și strălucitul său cortegiu ducîndu-se la marea moscheie. Străzile, piețele erau pline de oameni în somptuoase costume orientale. Seara, toate minaretele se luminau și lanțuri de lampioane se legănau în aer, rivalizînd cu stelele. În port, vapoarele păreau încadrate în cercuri de foc. Ce luminoasă noapte orientală! N-am trăit niciodată o asemenea feerie.

Proiectasem să mă reîntorc prin Marea Neagră și să călătoresc pe Dunăre în sus. Dar se zvonise că o parte din Rumelia și din Bulgaria erau în revoluție și că mai multe mii de creștini fuseseră masacrați. Toți țevărășii mei de călătorie renunțară la acest itinerar și mă rugară și pe mine să iau, împreună cu ei, drumul Greciei și apoi pe cel al Italiei. Cum nuream o dorință nebună să încerc această aventură, intrai în

luptă cu mine însumi. Nu m-aş putea lăuda nici pe departe că aş fi unul din categoria oamenilor curajoşi; trebuie să spun însă că mai curînd mă tem de un risc mic decît de un pericol real. Cînd sînt aproape de a-mi atinge scopul, am o voinţă care nu ştie să se plece şi care, an de an, devine tot mai fermă. Tremur, mi-e teamă, dar fac aşa cum trebuie. Dacă se combate din toate puterile această laşitate innăscută, se poate, fără ruşine, mărturisi asemenea slăbiciune.

Aceste maluri ale Dunării, pe atunci încă puţin vizitate de turişti, aceste ţări încă necunoscute mie, îmi exaltau curiozitatea, cu toate că imaginaţia mă făcea să-mi închipui tablouri din cele mai îngrozitoare, din cele mai sinistre. Am petrecut o noapte albă în conflict cu mine însumi. Dimineata m-am dus la baronul Stürmer pentru a-i cere sfatul. El fu de părere că puteam risca. De altfel, doi dintre compatrioţii săi, curieri militari, mi se alăturară şi, la nevoie, o escortă ne putea proteja. Mă decisei atunci să plec şi o dată hotărîrea luată, teama mă părăsi. La 4 mai, seara, m-am îmbarcat pe o navă ancorată aproape de grădinile Seraiului, apoi depăşind minutul Bosfor, aflat în ceaţă, trecurăm pe marea agitată. La plecare, aflară trista veste că vaporul austriac pe care trebuia să ne îmbarcăm naufragiase în acea noapte pe o stîncă din Marea Neagră.

Căruţe uşoare de răchită trase de boi mari, albi, ne transportă prin ținuturi aproape pustii, străbătute doar de cîinii sălbatici. Monumente funerare în ruină, urmele incendiilor atestau că războiul trecuse şi pe acolo.

La Rusciuk, pe Dunăre, văzurăm cu ochii noştri frămîntările despre care se vorbea atît. Pe mal se agita o mulţime imensă. Doi oameni tineri fuseseră aruncaţi pur şi simplu în apă. Unul a putut, înotînd, să ajungă la celălalt mal. Al doilea, asaltat de o grindină de pietre, reuşi cu mare greutate să ajungă la adăpostul salvator pe care i-l oferea vaporul nostru. Urcînd pe fluviu în sus, am pătruns, în plină revoluţie, în regiunea muntoasă a Balcanilor cu piscuri ninse. Curierii şi escortele lor fuseseră masacraţi. Unul dintre ei, scăpat ca prin minune de la moarte, rămase ascuns în trestii pentru a pîndi trecerea vaporului nostru. La lumina lămpii avea un aspect cumplit, înarmat pîn-n dinţi cum era şi cu veşmintele din piele de oaie mînjite de nămol.

Ca o pădure virgină se deschise Serbia înaintea noastră. Ambarcaţiuni mici străbăteau apele repezi ale Dunării, prin

locul denumit Porțile de Fier, descris de-altfel în cartea mea *Bazarul unui poet*. La Orșova am fost opriți în carantină într-o clădire amenajată de țărani din Valahia. Apoi spectacolul mișcător și pestriț reîncepu. Priveliștea scăldată-n soare era punctată de vestigiile dominației romane, de admirabilul basorelief al lui Traian săpat în stîncă.

Cetele de țărani în costume pitorești se amestecau cu cele ale soldaților austrieci și cu triburile de țigani nomazi adăpostiți în bordeie.

Ultima etapă spre Pesta a fost dezagreabilă, căci vaporul fu invadat de mulțimea ce se îndrepta spre marele bîlci, și ce tablou curios al vieții populare maghiare ! Timp de 21 de zile am urmat cursul Dunării spre Bratislava, pentru a debarca, în sfîrșit, în Prater, orașul împăratului Franz. Apoi din nou prin Praga și Dresda ajunsei acasă.

În timpul acestei călătorii, pînă la Hamburg, valiza mea n-a fost cercetată de vamă decît de două ori. De la Hamburg la Copenhaga de cinci ori !

La Hamburg m-am oprit pentru a asista la o serbare muzicală, unde mi-am întîlnit o mulțime de prieteni. Seara, la masa gazdei, am vorbit cu entuziasm despre Grecia și Orient. Se afla acolo o bătrînă doamnă din Copenhaga care m-a întrebat :

— Spuneți-mi, domnule Andersen, în cursul lungilor dumneavoastră călătorii ați văzut locuri tot atît de plăcute ca în mica noastră Danemarcă ?

— Desigur, doamnă, i-am răspuns.

— Vai, dar nu sînteți deloc patriot !

Am ajuns la Odense, tocmai bine pentru tîrgul care se ține de Sfîntul Canut. O femeie de treabă care mă cunoștea mi-a spus :

— E foarte draguț din partea dumitale că ți-ai aranjat astfel călătoria ca să poți fi de față la acest tîrg. Am spus-o întotdeauna că dumneata îți iubești orașul !

Prin asta aveam, într-adevăr, aerul unui bun patriot. În mijlocul lui august mă întorsei la Copenhaga, dar fără nici o tragere de inimă. M-am bucurat să revăd ceea ce mi-era drag și am găsit firese să exclam : „Clipa întoarcerii e buchetul întregii călătorii“.

În curînd apăru *Bazarul unui poet*, cuprinzînd impresii din călătoriile în Germania, Italia, Grecia. S-a citit mult și a

avut ceea ce se cheamă un adevărat succes. Mai multe personalități ale țării mele se bucurară sincer, între alții și Oerstedt și Oehslenschläger, care mă încurajară cu căldură, și-mi mulțumiră. Cartea fu tradusă în germană, engleză și suedeză. Editorul englez Richard Bentley scoase o foarte frumoasă ediție împodobită cu portretul meu, din care îi trimise un exemplar și regelui Christian al VIII-lea. Germania avu aceeași inițiativă și regele se bucură de renumele meu în străinătate. Se mira însă de rezistența pe care trebuia s-o înfrîng în țara mea unde cele mai mici slăbiciuni îmi erau subliniate și calitățile adesea depreciate. Tocmai se reprezenta piesa *Mulatra*, cînd Christian al VIII-lea veni la teatru pentru prima oară după încoronare.

— Regele vă salută, îmi spuse cu voce joasă, în momentul ridicării cortinei, prietenul meu Thorvaldsen, așezat la parter, alături de mine.

— Vă înșelați, cu singuranță, spusei eu ! Poate pe dumneavoastră.

Întorcînd capul spre loja regală, îl văzui pe rege înclinîndu-și capul către mine. Teama de a mă fi înșelat și de a provoca batjocura spectatorilor mă paraliză și rămăsei jos. A doua zi mă dusei la rege pentru a-i mulțumi de bunătatea lui deosebită. El glumi cu blîndețe asupra refuzului de a-i răspunde la salut.

Citeva zile după asta, trebuia să aibă loc la curte un bal mascat, pentru toate păturile sociale. Am primit și eu o invitație.

— Ce-ai să faci acolo ? mă întrebă un bătrîn savant la care tocmai mă găseam atunci și cu care vorbeam despre serbare.

— Dar e mediul unde sînt întotdeauna bine primit, i-am răspuns eu glumind.

— Nu-i lumea dumitale ! exclamă el cu minie.

Rîzînd, ca și cum n-aș fi simțit împunsătura, i-am răspuns :

— Regele, în persoană, m-a salutat seara trecută din loja lui, așa că sper să pot asista și eu la bal...

— Te-a salutat, dar din loja regală ! Socotiți că asta-ți dă dreptul să te crezi ?

— Dar la balul acesta vor veni oameni aparținînd păturei din care fac și eu parte — adăugai serios — studenții !

— Care studenți ?

I-am numit un tânăr student chiar din familia lui.

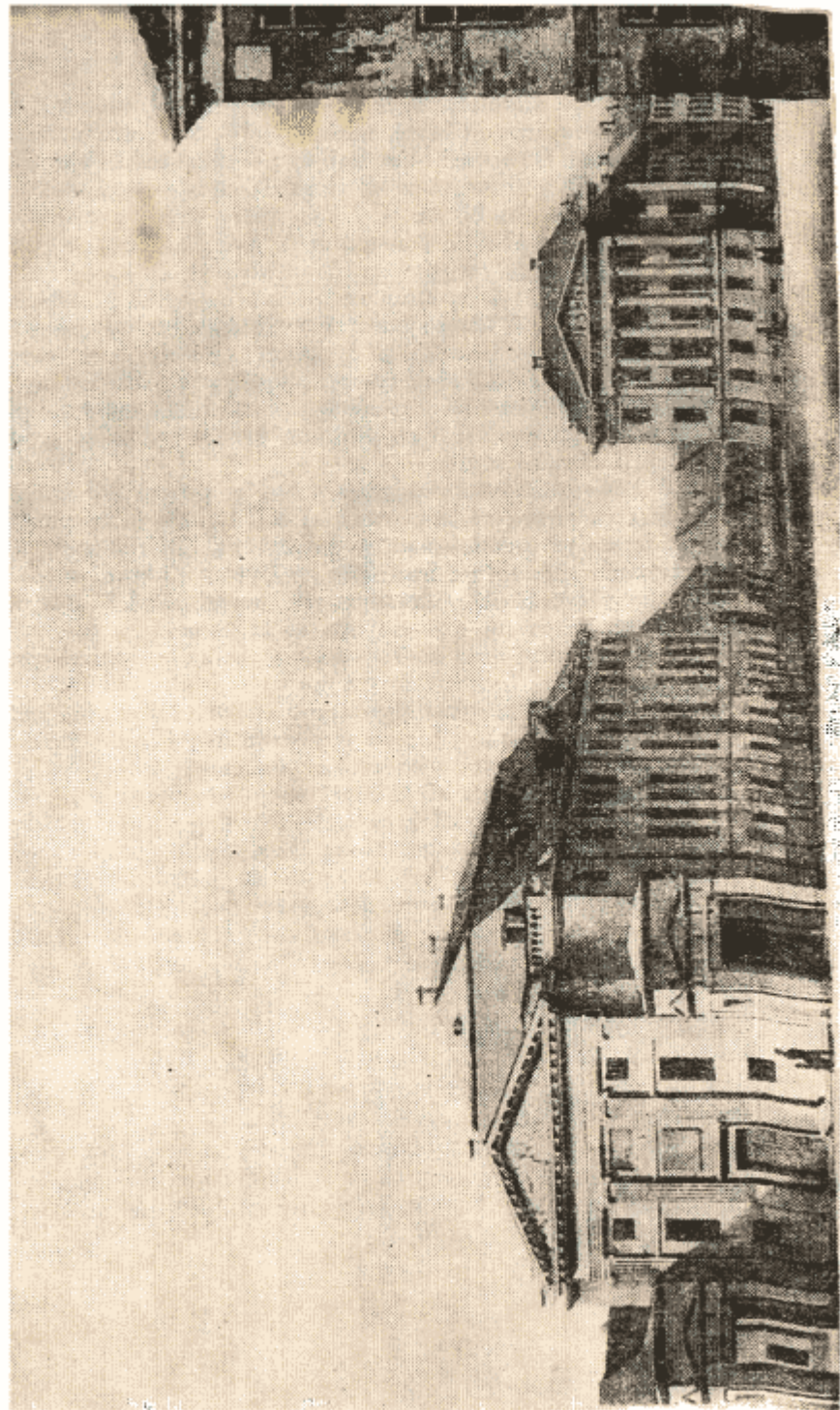
— Mohe, te cred ! Numai că el e fiul unui consilier de stat, pe cînd tatăl dumitale ce-a fost ?

— Tatăl meu, spusei eu fierbînd de mînie, a fost un meseriaș cinstit și la locul lui. Iar eu mi-am creat, cu destule strădanii, situația în care mă aflu azi, așa încît cred că merit un pic de stimă !

După întoarcerea din această ultimă călătorie și după tipărirea *Bazarului* critica își schimbă modul de a mă judeca, devenind mai binevoitoare. Vasul meu plutea acum în ape mai liniștite, îndreptîndu-se spre renumele la care aveam dreptul în țara mea, după cum îmi prezisese cîndva Oerstedt.

În 1838, Copenhaga celebră reîntoarcerea lui Thorvaldsen. Evenimentul se transformă într-o adevărată sărbătoare națională. Bărci pline cu flori, frumos pavoazate, se încrucișau între Langelinie și Trekroner. Pictorii, sculptorii veniseră cu emblemele lor. Studenții arborau steaguri împodobite cu chipul Minervei și poezii purtau un Pegas aurit. Friza muzeului Thorvaldsen, din Copenhaga, imortalizează această primire. Cînd vasul își aruncă ancora o explozie de aclamații îl salută pe marele artist. Mulțimea alergă înaintea lui și oame-nii, deshămînd caii, conduseră ei trăsura prin Amalienborg, pînă la locuința sa. Seara, artiștii făcură în cinstea lui o serenadă. Torțele străluceau sub marii arbori din grădina botanică. Tineri și bătrîni intrau pe porțile larg deschise pentru a veni să-și exprime admirația față de ilustrul bătrîn care, cînd le mulțimea cu mîinile împreunate, cînd îi îmbrățișa afectuos pe cei pe care-i cunoștea mai bine. Inima-mi bătea să-mi spargă pieptul în timp ce-l contemplam pe cel care în străinătate știuse atît de bine să mă consoleze, pe cel care îmi spusese strîngîndu-mă la piept : „Noi vom fi întotdeauna prieteni !” Dar în mijlocul acestui entuziasm, între miile de ochi fixați asupra lui, nu vroiam să fiu nici privit, nici judecat ca un ambițios capabil, într-o asemenea zi, să se prevaleze de o astfel de prietenie. Și mă pierdui în mulțime pentru a nu fi zărit. De-abia după cîteva zile m-am prezentat

Teatrul Regal din Copenhaga după o litografie a vremii.

la el la o oră matinală, sigur că nu voi întâlni pe nimeni. El mă strînse bucuros în brațe, mirîndu-se de a nu mă fi văzut mai devreme. De atunci l-am întâlnit pe Thorvaldsen aproape zilnic. Am fost invitat cu el timp de cîteva săptămîni la baronul Stampe la Nysoe. Cea mai mare parte a operelor create în Danemarca le-a conceput în micul atelier, pe care baronul Stampe îl ridicase anume pentru el în parcul său.

Într-o dimineață în timp ce lucra la propria sa statuie, intrai în atelier și-i dădu-i bună ziua. Thorvaldsen se apropia, se dădea înapoi, mușcîndu-și cu putere buzele, cum avea obiceiul să facă atunci cînd era preocupat, și nu-mi răspunse. Fără a insista m-am strecurat afară neobservat. La masă sculptorul s-a arătat mai tăcut ca de obicei și cum i se spuse acest lucru, el a răspuns scurt :

— Am vorbit toată dimineața, ba chiar pentru mai multe zile, fără ca cineva să binevoiască să mă asculte. L-am simțit pe Andersen în spatele meu, m-am apucat să-i povestesc o lungă istorie care mi s-a întîmplat cu Byron. Ei bine, povestea a durat o oră, dar numai pentru pereți, fiindcă atunci cînd m-am întors nu mai era nimeni în cameră !

La insistențele noastre Thorvaldsen reluă povestirea pe care o scurtă fără îndoială foarte mult.

— Era la Roma, spuse el, și trebuia să execut statuia lui Byron. Dar de îndată ce începu să pozeze își schimbă numai-decît expresia obișnuită a obrazului. „Încearcă să fii calm și nu face astfel de grimase”, îl rugai eu.

— Dar eu sînt întotdeauna astfel !

— A, bine, foarte bine și l-am făcut după placul meu. Statuia o dată terminată, toată lumea fu izbită de marea asemănare. Singur Byron protestă : „Asta nu sînt eu. Eu am un aer mult mai nenorocit decît ăsta !” El pretindea întotdeauna că e foarte nenorocit, adăugă Thorvaldsen cu un aer glumeț.

Pentru Thorvaldsen era o mare plăcere ca după-masă, cu ochii pe jumătate închiși, să asculte muzică ; totuși el prefera mai mult decît orice să joace loto. Nu se juca decît pe jetoane de sticlă și totuși fiindcă lui îi plăcea grozav de mult să cîștige, se aranjau întotdeauna de așa manieră lucrurile încît sculptorul să aibă onorurile partidei. Cu timpul, aceste partide mă plictiseau întotdeauna și adesea în serile cu clar

de lună mă salvam sub copacii mari, surd la strigătele care mă chemau să joc loto. În societatea lui mi-am compus cele mai multe din basmele mele, printre care și *Negustorul de nisip*. El le asculta cu mult interes și plăcere, cu toate că-n Danemarca acest gen nu era încă gustat. Adesea, la apusul soarelui, venea la mine și bătîndu-mă pe umeri mă întreba :

— N-ai vreo poveste pentru noi, ăștia mici ?

Nu se plictisea de poveștile mele și adesea, în timp ce modela vreuna dintre operele sale din cele mai poetice, asculta cu voie bună, cu surîsul pe buze, *Mingea și sfîrleaza* sau *Răzușca cea urîță*. Într-o dimineață intrai în atelier. Thorvaldsen lucra la basorelieful său *Drumul Golgotei*.

— Cum ți se pare că l-am îmbrăcat pe Pilat ? mă întrebă el.

— Nu spune nimic ! strigă baroana Stampe. E bine ! E admirabil !

Thorvaldsen își repetă întrebarea.

— Pentru că insistăți, îmi pare, spusei eu, că l-ați îmbrăcat pe Pilat mai mult ca pe un egiptean decît ca pe un roman.

— Nu-i așa ? E și părea mea... și sfărîmînd huma, distruse lucrarea.

— E vina dumitale c-ai venit să distrugi o operă nemuritoare, se lamentă baroana.

— Ei bine, vom face o altă operă nemuritoare, spuse el vesel și se apucă să-l modeleze pe Pilat așa cum se vede în biserica Maicii Domnului din Copenhaga. Acest bătrîn era un uriaș ! În ultima zi a vieții sale stăteam alături de el la masa lui. Era mai vesel ca de obicei, ne vorbea despre proiectele sale, de o călătorie apropiată în Italia. Îmi propuse să-l însoțesc la teatru, dar eu n-aveam bilet pentru seara aceea, așa că am plecat. Îl văd încă și acum așezat în fotoliul lui, cu ochii închiși, părăind că doarme. Am deschis fără zgomot ușa. El s-a întors spre mine, a deschis ochii și mi-a surîs. A fost ultimul lui salut. A doua zi băiatul de la Hotel Nord unde locuiam îmi spuse :

— Ce curios lucru ca Thorvaldsen să moară așa dintr-o dată !

— Thorvaldsen ? strigai eu. Cum se poate ? Doar am mîncat cu el aseară !

— Se spune totuși că a murit ieri seară la teatru !

— Poate că e doar bolnav... și încercai să mă conving că e așa, în timp ce o teamă cumplită îmi strângea gâtul.

Îmi luai pălăria și mă năpustii spre locuința prietenului meu. Corpul îi era întins pe pat. Camera era plină de oameni tăcuți. Baroana, îngenuchiată la căpătîiul lui, plîngea. Moartea lui Thorvaldsen a fost un doliu național și funerațiile sale fură solemne.

Economiile realizate din vânzarea ultimei mele cărți, îmi îngăduiră, în 1843, să întreprind o călătorie la Paris.

În *Revista Parisului*, Marmier¹ publicase un articol și despre mine intitulat : *Viața unui poet*. Tradusese *Martin* și alte câteva din poemele mele. În lumea literară nu eram deci un necunoscut. La Victor Hugo am fost poftit de multe ori și am fost în așa fel primit încît Oehlenschläger, cum de altfel și mărturisește în *Viața sa*, regreta că nu fusese și el primit la fel. Trebuia deci să mă simt foarte flatat. Victor Hugo m-a invitat la Comedia Franceză la o reprezentație a noii sale drame, foarte contestată, *Burgravi*, care în toate serile era fluierată și parodiată în teatrele mici. Soția sa era foarte frumoasă și avea grația care le caracterizează pe franțuzoaice și impresionează atît de favorabil pe străini. I-am dedicat o poezie tradusă, cred, de Marmier.

La domnul și doamna Ancelot am întîlnit un mare număr de personalități franceze și străine, între alții pe Louis Blanc, pe criticul german Rellstab, pe celebrul scriitor și diplomat spaniol Martinez de la Rossa, Lamartine, în casa sa și în țînuta sa, de o aristocrație rafinată, îmi apărură ca un prinț al literelor. M-am scuzat că mă exprimam atît de greu în limba franceză. El îmi răspunse, cu cea mai desăvîrșită politețe, că el însuși ar trebui mai curînd muștrat că nu cunoaște limbile nordice.

— Literatura dumneavoastră e așa de sinceră, de înfloritoare ! Solul dumneavoastră poetic este atît de ciudat de fertil, încît n-ai decît doar să te apleci pentru a aduna cornuri de aur !²

¹ Xavier Marmier (1809—1850), primul traducător în limba franceză a operelor lui Andersen.

² Aluzie la cornurile de aur care au fost găsite în Schleswig, în 1639 și 1734. Adam Oehlenschläger, inspirat de această descoperire, a scris unul dintre cele mai frumoase poeme ale sale.

Cunoștea mulți oameni și multe lucruri din Danemarca, ceea ce m-a surprins la un francez. Soția sa avea unul din acele caractere amabile, și ferme, care inspiră încredere și atașament. Am păstrat de la Lamartine aceste câteva versuri, pe care mi le-a adresat înainte de plecare

*„Cachez-vous quelques fois dans les pages d'un livre
Une fleur du matin cueillie aux rameaux verts ?
Quand vous rouvrez la page après de longs hivers
Aussi pur que printemps son parfum vous enivre.
Après les jours mornes qu'ici mon sort doit vivre
Qu'un heureux souvenir sorts encore de ces vers.”¹*

Paris, 3 mai 1843

Lamartine^a

Alexandru Dumas mă primea de obicei în pat, chiar târziu, după-amiaza. Înconjurat de hîrtii, de pene, el lucra la ultima sa dramă. Într-o dimineață l-am găsit așa. El îmi făcu un semn amical din cap și-mi arătă un scaun.

— Luați loc o clipă acolo, mai spuse el, mă vizitează în acest moment muza, dar ea nu va zăbovi prea mult !

Vorbea singur, scriind, apoi deodată strigă sărind din pat :

— Evviva ! E gata și cel de-al treilea act !

El locuia atunci la „Hotel des princes“, strada Richelieu. Soția sa era la Florența și fiul său, tînărul Dumas, avea în oraș un apartament separat.

— Trăiesc aici ca un burlac, așa că ia-mă ca atare !

Mă duse la multe teatre și mă făcu să pătrund în culise. Aici era o mulțime de oameni de toate soiurile : mașiniști, coriste, dansatoare : un spectacol din *O mie și una de nopți*. La ieșire ne încrucișarăm cu un bărbat tînăr.

— E fiul meu, spuse Alexandru Dumas, l-am avut la optsprezece ani. Acum are și el vîrsta mea de atunci, dar n-are copii...

¹ În paginile cărții ascundeți cîteodată
O floare timpurie din ramuri verzi culeasă ?
Cînd veți deschide cartea, în iarna viforoasă,
Mireasma ei gingașă simți-ve-ți cum vă-mbată.
După-ntristate zile trăite-aici, odată,
O dulce amintire din versul meu răzbată.

Nutream cea mai mare dorință de a face cunoștință cu Rachel și încă n-o văzusem pînă în seara în care Dumas mă duse la Comedia Franceză. Se reprezenta *Fedra*. Mă conduse în spatele scenei. Piesa începuse. În culise se pusese, în spatele unui paravan, o masă cu răcoritoare și cîteva taburete. Se afla acolo și o fată care — cum a spus un autor francez — știa să taie din blocurile de marmură ale lui Corneille și Racine, statui vii. Era foarte slabă, foarte fină și părea foarte tînără. Aici, ca și mai tîrziu la ea acasă, mi-a părut însăși personificarea durerii. Părea o fată venită să-și plîngă o durere, dar care se reculege în faptul de acum împlinit. Vocea sa era profundă și gravă. Furată de conversație, nu mă observă. Alexandre Dumas băgă de seamă și mă prezentă :

— Iată, spuse el, un adevărat poet și unul dintre cei mai fervenți admiratori ai dumneavoastră. Știți ce mi-a spus urcînd încoace ? „Inima îmi bate atît de tare încît mă doare cînd mă gîndesc că o voi auzi pe cea care, în Franța, vorbește cea mai frumoasă limbă franceză.“

Ea îmi surîse și, încurajat, luai parte la conversație. I-am spus că, străbătînd lumea, am văzut multe lucruri interesante, dar că n-o cunoșteam pe Rachel și că, scopul meu, venind la Paris, era să ajung în preajma ei. Pentru aceasta am cheltuit prețul uneia din ultimele mele opere. Mă scuzați și că vorbesc atît de prost franțuzește.

— Dacă spuneți lucruri atît de galante franțuzaicelor, toate vor găsi că vorbiți foarte bine. Dacă mă duc într-o zi la Copenhaga sau la Petersburg, o să fiți ghidul meu, căci sînteți singura persoană pe care o cunosc pe acolo. Pînă atunci, pentru că ați venit la Paris mai ales pentru mine, trebuie să ne vedem mult mai des. Veți fi oricînd binevenit în casa mea. Primesc joia. Și acum mă cheamă datoria !

Ne întinse mîna, ne făcu o reverență grațioasă și din cîteva pași fu pe scenă. Mai înaltă, cu chipul său expresiv, total transformat, părea muza tragediei în persoană. Zgomotul aplauzelor pe care le primea urcau pînă la noi.

Pentru mine, nordic, e greu să mă obișnuiesc cu manieră franceză de a interpreta tragedia. Rachel juca întocmai ca actrițele noastre, dar la ea, lucrul acesta părea cît se poa de natural. Există în jocul acestei femei realism, putere, de concepția ei diferă de a noastră.

Locuința îi era de o rară bogăție, poate puțin cam artificială. Primul salon, cu tapițerie albastră-verde, era luminat de lămpi cu globuri mate și ornamentat cu statui reprezentând poezii francezi. În salonul de ceremonie domina culoarea roșie. Rachel era îmbrăcată într-o toaletă neagră, aproape așa cum a reprezentat-o o celebră gravură engleză. Societatea era compusă mai mult din bărbați. Artiști și savanți. Servitorii, în livrele somptuoase, îi anunțau pe vizitatori. Am auzit anunțându-se o mulțime de ranguri. Ceaiul și răcoritoarele se luau mai ales în maniera germană. Ea îmi și arată chiar câteva cărți germane: *Sappho* de Grillparzer¹ din care dorea cu ardoare să creeze roluri, *Maria Stuart* de Schiller. Am văzut-o evocând această figură patetică și am admirat grandoearea regală din scena cu Elisabeth. Juca, mai ales în ultimul act, cu o veridicitate, cu un calm care ar fi putut să fie invidiat de oricare artistă nordică sau germană. Acest act, de altfel, plăcea mai puțin publicului francez.

— Compatrioții mei, îmi spuse ea, nu sînt obișnuiți cu această manieră, singura totuși acceptabilă; nu poți să fii vehement cînd inima totuși ți se sfărîmă, cînd adresezi un ultim rămas-bun prietenilor. În salonul Rachelei se aflau multe cărți scump legate, închise în niște vitrine. Era acolo reprezentată, dacă se poate spune așa, noblețea literelor: Goethe, Schiller, Calderon, Shakespeare. Îmi puse câteva întrebări cu privire la Danemarca, la Germania, apoi despre literatura și arta țării mele. Cu un gest amical mă încuraja cînd, ezitînd asupra alegerii expresiei, mă opream din vorbă.

— Continuăți, spunea ea, nu vorbiți bine franțuzește, e adevărat, dar ceea ce mă interesează la dumneavoastră este sufletul. Și cred că-l înțeleg.

La ultima noastră întrevvedere ea scrisese pe albumul meu:

„*Arta înseamnă Adevărul. Sper că acest aforism nu va părea paradoxal unui scriitor atît de distins ca domnul Andersen. Rachel.*”

Paris, 28 aprilie 1843.

¹ Unul dintre autorii cei mai simpatici mi-a fost revelat persoana lui Alfred de Vigny. Se căsătorise cu o engle-

² ¹ *Franz Grillparzer* (1791—1872), poet austriac, la început romantic, apoi clasic. S-a îndreptat către estetica lui Goethe.

zoaică și se părea că în această casă fuseseră reunite ce era mai bun din cele două rase.

El a fost acela care, în ultima seară a șederii mele la Paris, a urcat numeroasele etaje pentru a-mi aduce ca amintire operele sale sub braț, cu toate că la acea oră, cu rangul său social și cu valoarea sa literară, ar fi trebuit să strălucească în vreun salon renumit. Cuvintele sale fură atât de afectuoase, privirea sa atât de profund sinceră, încît părăsindu-l, aveam lacrimi în ochi. Aproape în ajunul plecării mele am fost prezentat sculptorului David¹. Simplitatea, naturalul lui, îmi aminteau de Thorvaldsen. Regreta că ne întîlnisem atât de tîrziu și dorea să-mi facă bustul.

— Dar nu mă cunoașteți ca poet ! strigai eu. Nu puteți să știți dacă merit această onoare.

El mă privi adînc și mă bătui afectuos pe umăr.

— Am citit în ființa dumneavoastră înainte de a vă citi cărțile. Sînteți un poet!

La contesa Bocarmé l-am întîlnit pentru prima oară pe Balzac. Tot acolo am văzut o doamnă bătrînă a cărei figură mi-a atras atenția. Era foarte anturată. Contesa mă prezentă. Era doamna Reybaud², autoarea micii povești *Epavele* din care mă inspirasem pentru prima mea dramă, *Mulatra*. I-am povestit acest lucru și faptul a interesat-o într-atît încît, începînd din ziua aceea, ea deveni protectoarea mea.

Balzac îmi apăru în acest salon ca un arbitru al eleganței, avea dinți albi, buze roșii, fruntea înaltă și un aer genial. Vorbea puțin, în tot cazul, în acest cerc. O doamnă care făcea versuri se agăță de noi și conducîndu-ne către canapea, se așeză între noi.

Minaudière, ea era, strigă : „Alături de voi mă simt atît de mică !“ Întorsei ușor capul, și în spatele doamnei am întîlnit privirea ironică a lui Balzac și surîsul său malițios.

La cîtva timp după asta, străbătînd curtea Luvrului, m-am încrucișat cu un om a cărui aliură, aspect și talie îmi părură a fi cele ale lui Balzac, dar trecătorul era îmbrăcat în haine uzate, aproape sărăcăcioase. Ghetele nu-i erau văxuite și pan-

¹ David D'Angers (1788—1856), celebru sculptor francez, autorul, printre altele, al frontonului vestitului Panthéon din Paris, ca și al portretelor lui Racine, Hugo, Mirabeau, Napoleon etc.

² E vorba de contesa Fanny Reybaud, care scria sub pseudonimul de H. Arnaud.

talonul era murdar de noroi, pălăria turtită și roasă. Îmi surise; surprins, nu m-am oprit. Totuși asemănarea era prea izbitoare, așa că am alergat după el. „Sînteți, nu-i așa, domnul Balzac?! Rîse, își arată dinții albi și se mărgini să răspundă :

— Domnul Balzac va pleca mîine la Petersburg !

Îmi strinse mîna (a lui era moale și fină), salută și-și continuă drumul. Era, desigur, Balzac, care sub această deghizare făcea cîteva excursii documentare în lumea interlopă a Parisului sau poate un alter-ego al lui care se amuza să inducă în eroare un străin.

Cîteva zile mai tîrziu contesa Bocarmé îmi prezentă complimente de la Balzac aflat în drum spre Petersburg.

În intervalul de la prima călătorie la Paris, Heine se căsătorise cu o tînră pariziană vioaie și frumoasă. De această dată am avut curajul să-l vizitez. Mă prezentă soției sale ca pe autorul *Soldatului de plumb*, pe care el i-l povestise. O ceată veselă de copii îl înconjurau.

— Cum nu avem copii — spuse poetul — i-am împrumutat pe cei ai vecinului...

Prima mea culegere de povești publicată după *Improvizatorul* nu s-a bucurat de prea mult succes. Se pretindea că n-aveam nici o aptitudine pentru acest gen. Dacă țineam neapărat să mă consacru poveștilor, aș face bine — mi s-a spus — să studiez povestitorii francezi. O notă critică apărută în 1836 mă mai amuză și astăzi. În acea epocă ea însă m-a întristat profund. Se spunea acolo : „Poate oare să-i intereseze pe copii această lectură ? Cu siguranță, nu ! Gălesc ei în ea un exemplu moral ? Se poate garanta că aceste povești nu sînt, pînă la un anumit punct, chiar vătămătoare ? Nimeni nu va contesta că sentimentul de pudoare, înnăscut la copii, nu va fi lezat citind cum o prințesă adormită este dusă pe spatele unui ciine la un soldat acasă, care o îmbrățișează și cum prințesa, deșteptată din somn, își povestește aventura ciudată din timpul nopții¹.

Povestea Prințesa și mazărea e lipsită total de sare, ba chiar și de delicatețe. E inadmisibil ca să i se citească așa ceva unui copil, fără să-i înșeli judecata. Într-adevăr, copiii!

¹ E vorba de frumoasa poveste a lui Andersen intitulată *Amnarul*.

va crede că persoanele nobile sînt întotdeauna și în mod necesar înzestrate cu o sensibilitate exagerată". Critica termina cu dorința ca autorul să nu-și mai piardă vremea în zadar scriind povești pentru tineret.

Și, totuși, am continuat să le scriu. Mă împingea o nevoie irezistibilă și cu toate foarte timidele și rarele încurajări, am îndrăznit să public în anul următor o nouă culegere. Apoi o a treia unde se găsea printre altele *Mica sirenă*. Această poveste atrase atenția, care spori mereu o dată cu noile publicații. De fiecare Crăciun apărea cîte o carte de povești și în curînd n-a mai fost nici un Crăciun fără povești. Domnul Phister și doamna Joengersen avură ideea să citească unele din ele la teatru. Această inovație aduse o schimbare în ceea ce privește alegerea poemelor obișnuite de care toată lumea se plictisise. Pentru ca lectorul să știe despre ce este vorba, mi-am intitulat primele mele volume *Povești pentru copii*. Le-am transcris așa cum le povestisem prin viu grai copiilor. Putusem să constat că plăceau vîrstelor celor mai diferite. Pe cei mai tineri îi amuza decorul, cei mai în vîrstă căutau în povești, mai curînd, ideea. Poveștile plăcură deci la toți și chiar seduseră pe cei mari, ceea ce trebuie să fie, după părerea mea, însuși scopul poveștii în epoca noastră. Găsisem drumul spre toate inimile. Atunci am înlocuit titlul de *Povești pentru copii* și l-am înlocuit cu titlul *Noi povești*. Ele au fost primite cu toată bunăvoința pe care mi-o puteam dori, dar mă îndoiam întotdeauna că lucrarea următoare va mai răspunde unei atît de fericite dispoziții. În sfîrșit, în țara mea mi se apreciau poveștile ! Gîndul acesta îmi dădea putere și curaj. Acum evoluam pe un teren solid. O dulce bucurie îmi pătrunse inima, învăluind-o într-o căldură binefăcătoare ; o ardoare nouă mă înălța. Trebuia să mă perfecționez în acest gen. Să mă pătrund intens de esența poveștii și să mă adăp de la izvoarele inepuizabile ale bogatei naturi.

Dacă se urmează ordinea cronologică a acestor povești se poate constata limpede progresul, clarificarea ideilor, maniera

Ilustrație la „Povestea unei mame” de H. Ch. Andersen, aparținînd unuiu dintre pictorii de prestigiu ai Danemarcei, Fritz Syberg (1862—1939).

mai ponderată de a-mi folosi mijloacele și, îndrăznesc să spun, mai multă viață și prosperime. Mi-am tăiat drum în stînca abruptă a destinului, am urcat pas cu pas treptele sale, iar acum ocupam un loc statornic în literatura țării mele. Această liniște plăcută care mă învăluia îmi părea mai favorabilă dezvoltării talentului meu, decît amara și nemiloasa critică de altădată. Recunoșteam totuși că această dură școală îmi fusese necesară dezvoltării și fericirii mele de azi.

Poveștile mi-au fost traduse în aproape toate limbile europene. Urmînd calea pe care mi-o arătase soarta, reușisem cu mult mai bine decît pe calea trasată de critică. Dacă n-aș fi făcut, cum mă sfătuia ea, decît să copiez modelele franceze, basmele mele n-ar mai fi fost niciodată traduse în această limbă. O ediție franceză mă compara cu La Fontaine și puneă poveștile mele alături de nemuritoarele sale fabule. „*Now! La Fontaine — spuneau ei — face să vorbească animalele cu înțelepciune; el se asociază necazurilor și bucuriilor lor, pare a deveni confidentul lor, știe să le dea un limbaj atît de naiv, atît de picant și atît de natural, încît nu pare decît reproducerea fidelă a ceea ce a auzit într-adevăr.*”

În seara aceea — ne aflam în anul 1840 — am legat o prietenie care a avut pentru mine o mare valoare spirituală. Am văzut în registrul străinilor din hotelul unde locuiam, numele Jenny-ei Lind. Știam că este cea mai mare cîntăreață a Suediei. În țara ei eram cunoscut și mi se făcuse mari onoruri. De aceea n-am socotit că ar fi un gest nelalocul lui dacă m-aș duce să-i fac o vizită de rigoare. În afara Suediei, ea era aproape necunoscută și pot să afirm că mulți oameni din Copenhaga nu auziseră niciodată de numele ei. Cîntăreața m-a primit politicos, ca pe un străin, aproape rece.

În 1843, Jenny Lind a revenit la Copenhaga. Am aflat asta de la prietenul meu, Bournonville, șeful baletului, a cărui soție era foarte legată de Jenny. El adăugă cum că Jenny se interesase mult de mine, îmi citise cărțile și ar fi bucuroasă să mă revadă.

Pe scenă, Jenny Lind era marea artistă care-și eclipsa întreg anturajul; în viața particulară era o fată tînără, foarte

*Desene decupate din hîrtie, executate de
H. Ch. Andersen.*

modestă, cu suflet sfios și copilăros. Trecerea sa prin Copenhaga a însemnat o adevărată revoluție în istoria operei daneze. Ea mi-a revelat arta muzicală în toată înalta ei grandoare, părîndu-mi-se că văd în ea pe una dintre vestalele sale.

În anul următor, la Berlin, am primit vizita lui Meyerbeer¹. În cursul conversației, el îmi vorbi între altele și despre Jenny Lind. Îi ascultase cîntecele suedeze și fusese încîntat.

— Și jocul ei? mă întrebă el.

I-am exprimat admirația mea. El îmi spuse atunci că era posibil să fie angajată pentru o serie de reprezentații la Berlin. S-a dus într-adevăr și și-a entuziasmat publicul. Din Germania, renumele ei se întinse în toată Europa.

În 1845, Jenny reveni la Copenhaga: a fost un adevărat delir. Faima gloriei face ca geniul să fie vizibil pentru toți. Oamenii făceau coadă în fața teatrului, pentru a obține măcar un bilet. Lucrul acesta s-a repetat în toate marile orașe ale Europei și Americii.

Fiecare din atitudinile sale puteau să servească drept model unui sculptor. Ceea ce părea studiu impus, căutare laborioasă înaintea oglinzii, la ea era inspirație spontană. Rolul Normei din opera cu același nume era în mod deosebit, cel mai plastic. L-am văzut interpretat de La Malibran, Grisi, doamna Schroeder-Devrient. Toate l-au jucat în mod genial, dar Jenny Lind m-a sedus și m-a transportat.

— Au trebuit secole — spunea Mendelsohn — pentru a produce o asemenea personalitate! Este și părerea mea intimă. Cînd ea intra în scenă, era ca și cum ar fi oferit o li-coare sacră, într-o cupă de preț. Nimic nu putea rivaliza cu grandoarea actriței, decît ea însăși în viața sa particulară, unde era fericită să se retragă de lume și să nu-i mai aparțină. Totuși artista iubea din tot sufletul arta pe care o considera

¹ Giacomo Meyerbeer (1791—1864), compozitor german, autor a numeroase opere, dintre care cităm: *Robert-diavolul*, *Hughenoții*, *Africana*, *Dinorah* etc.

Jenny Lind, una dintre cele mai celebre dansatoare ale vremii, de care Andersen a fost multă vreme îndrăgostit.

ca pe o misiune pentru care se simțea gata de toate sacrificiile. Un caracter ca al ei, plin de noblete și de pietate, nu putea să fie corupt prin omagii. I-am vorbit odată despre un spectacol dat pentru asociația „Ocrotirea copiilor sărmani”, ale cărei resurse erau atunci foarte limitate.

— Sînt ocupată aproape în toate serile, răspuse ea, dar am să aranjez astfel lucrurile pentru a-mi rezerva una din aceste seri, în care prețurile locurilor să fi duble! Avea totuși principiul de a nu schimba niciodată costul biletelor cînd cînta. Reprezentația aduse un destul de mare beneficiu. Cînd i-am anunțat acest lucru, am adăugat că traiul acestor copii sărmani era acum asigurat pe mai mulți ani. Obrazul i s-a luminat și lacrimi i-au umplut ochii :

— Cît sînt de fericită ! strigă ea, că am o voce atît de frumoasă !

O iubeam cu o adevărată dragoste frățească. Eram fericit să cunosc și să înțeleg o inimă atît de mare. Ne vedeam aproape în toate zilele. Înainte de a părăsi Danemarca, ea dădu un mare banchet la care fură invitați toți cei ce-i aduseseră diverse servicii. Toți, afară de mine poate, primiră cîte o mică amintire. Lui Bournonville ea îi oferî o cupă de argint care avea următoarea inscripție : „*Maestrului de balet Bournonville, care a fost pentru mine un adevărat părinte în Danemarca, cea de a doua patrie a mea*”. Bournonville îi mulțumi spunînd că de acum înainte toți danezii ar vrea să-i fie copii numai pentru a fi frați cu ea.

— Acoasta ar fi cam mult pentru mine, spuse ea glumind. Așa că, hai să-i contopim pe toți într-unul singur : Andersen, vrei să-mi fii frate ?

Ciocni cupa ei de șampanie cu a mea și toți băură în sănătatea „fratelui”. Apoi Jenny părăsi Copenhaga. Porumbelul călător zbură dintre noi. Îmi era nespus de dragă. În Anglia, în Germania ne-am revăzut mereu. Din toate acestea s-ar fi putut scrie un frumos poem *Cartea inimii* (a inimii mele, se-nțelege). Datorită ei am înțeles că persoana artistului trebuie să fie sacrificată în favoarea idealului artistic. Jenny Lind va rămîne în sufletul meu pînă la moarte.

În 1844 am întreprins o nouă călătorie în Germania. Cînd, în 1831, am pășit pentru prima oară în Elveția Saxonă, Goethe trăia încă. Aș fi dorit mult să-l văd, dar se spunea că era greu de ajuns la el și n-aveam nici scrisori de reco-

mandare. Nici una dintre cărțile mele nu fusese încă tradusă în germană. Am renunțat deci atunci la proiectul de a vizita Weimarul, înainte de a fi scris o operă capabilă să-mi facă numele cunoscut în Germania. Asta s-a întâmplat cu *Improvizatorul*, dar Goethe era atunci mort. Am încercat dorința irezistibilă de a vedea totuși acest oraș, de unde se răspîndise o atît de mare lumină asupra lumii, unde trăiseră Goethe, Schiller, Wieland, Herder. La 24 iunie am sosit la Weimar. Se celebra aniversarea marelui duce și totul avea aerul de sărbătoare. Nu știam pe atunci cît de mult aveam să mă atașez de acest oraș, cîți prieteni necunoscuți mă vor înconjura. Nu știam că aici îmi voi găsi al doilea cămin al meu. Recomandat demnului prieten al lui Goethe, bătrînul cancelar Müller, m-am bucurat la el de cea mai aleasă primire. Am fost prezentat marelui duce și marei ducese de Saxa-Weimar, poștit la masa lor și invitat la partidele de vînătoare de la Ettersburg, de la marginea pădurilor imense. În parcul de unde se vedeau munții Harz, se afla un arbore venerabil, în a cărui scoarță erau săpate numele lui Goethe, Schiller și Wieland. Jupiter însuși își înscrisese aici numele, printr-un trăsnet într-o creangă groasă, pe care o crăpase. Cancelarul Müller mă conduse la Fürsten Gruft unde se odihnea marele duce Carol-August cu soția lui. Aproape de cuplul princiar, care știuse atît de bine să-i cinstească pe cei doi mari maeștri ai gîndirii, dormeau cei doi prieteni nemuritori: Goethe și Schiller. Coroane uscate de lauri zac pe mormintele și peste numele lor nepieritoare și sînt unicul ornament. Acest prinț și cei doi poeți au mers alături în viață. În moarte, pulberea lor s-a amestecat sub aceeași boltă.

Revenit în Danemarca am primit de la contele Rantzau-Breitenburg o invitație de a petrece cîtva timp la regele Cristian al VIII-lea și la regina Carolina, în Orașul apelor din Foehr. Natura atît de deosebită a acestui oraș, am descris-o în romanul *Două baronese*.

Am făcut, cu perechea regală, o excursie la Halliger. Acestea sînt niște insule mici, desprinse de continent de forța apelor. Alcătuiesc pămînturi joase, care vor dispărea într-o bună zi înghițite de valuri. Insula Oland are un mic orășel ale cărui case, strînse unele în altele, au aerul de a-și sprijini reciproc nenorocirea. Sînt construite din lemn și au ferestre mici, asemănătoare hublourilor. Bărbații sînt tot timpul pe mare,

iar în micile lor cămăruțe, cu pereți făcuți din panouri de lemn, așteaptă așezate în fața vîrtelnițelor, adesea săptămîni și luni întregi, femeile și fetele. Se întâmplă uneori ca marea să urce pînă în preajma căsuțelor care par atunci epavele unor vase. În 1825 un curent al mării, foarte puternic, a luat cu el căsuțele și pe locuitorii lor.

Cimitirul e și acum pe jumătate înghițit de apă. Coasta poartă încă urmele cataclismului. Și acești oameni își mai iubesc încă Halligerul lor; pe pămînt sigur, îi duc dorul.

La 6 septembrie, 1843, se împlineau 25 de ani de cînd, singur și sărac, plecasem la Copenhaga. Ironia soartei a făcut ca această aniversare s-o celebrez în sînul familiei regale, de care mă legam tot mai mult. Retrăiam în mine toate clipele grele prin care trecusem, odihneau în fața ochilor mei toate spectacolele naturii pe care le văzusem. Sufletul meu înălțat contempla într-o viziune clară acești 25 de ani, cu toate mulțumirile și bucuriile lor. Realitatea întrece adesea chiar și cele mai frumoase vise.

În primăvara lui 1844 am terminat povestea dramatică *Floarea fericirii*. Am vrut să arăt în această lucrare că nu numele nemuritor al artistului sau splendoarea coroanei regale îl face pe om fericit. Fericirea se află acolo unde îi e dragă lui viața și unde este iubit. Am depus această piesă la Teatrul Regal, unde era cenzor Heiberg. Lipsa de solitudine din partea sa era provocată — credeam eu — de o părere preconcepută. Acest gînd îmi era mai greu de îndurat decît refuzul propriu-zis al piesei. Pentru ce erau relațiile dintre noi atît de încordate cînd eu făcusem tot ce era posibil ca să le mențin cît mai cordiale? Am încercat o apropiere, nu atît pentru a-mi apăra piesa cît pentru a-i cere, printr-o scrisoare, o explicație cinstită a atitudinii sale. El veni imediat să mă vadă; dar nu eram acasă. A doua zi de dimineață m-am dus eu la el. M-a primit foarte prietenos și întrevăderea noastră duse la o mai bună înțelegere. El îmi explică motivele pentru care-mi respinsese piesa. Din punctul lui de vedere erau foarte adevărate, dar nu și dintr-al meu. Nu puteam fi deci de acord. Îmi afirmă că nu avea nici cea mai mică urmă de ne-

*H. Ch. Andersen pe scările castelului din
Frijsenborg.*

mulțumire în ceea ce mă privește și-și aduse omagiul talentului meu. Atunci făcui aluzie la atacurile sale în jurnale unde mă acuza de lipsă de imaginație.

— Mi se pare că am dat totuși dovadă de o fărîmă de imaginație măcar în romanele mele — spusei ; numai că dumneata n-ai citit nici unul. Ai mărturisit, de-altfel, singur acest lucru.

— Așa e — consimți el. Nu le-am citit încă. Dar am să repar cît mai curînd această greșală.

— Mai tîrziu, am continuat eu — ți-ai bătut joc de mine în ceea ce privește descrierea Dardanelelor din *Bazarul unui poet*. N-am descris niciodată Dardanelele ca pe un lucru nemaivăzut de frumos. Am vorbit cu entuziasm doar despre minunatul Bosfor. Dar nici pe asta n-ai citit-o... Detești cărțile groase ?

— Ah, deci era vorba de Bosfor, spuse el cu surîsul lui caracteristic ; nu-mi mai amintesc, iar ceilalți oameni nici atîta. Dar de altfel nu asta e ceea ce vreau eu să rețin.

După aceasta, conversația noastră fu mai liberă și mai amicală. El îmi spuse cît de mult îmi aprecia poveștile. Cînd am plecat, m-a rugat să mai trec pe la el, asigurîndu-mă că voi fi întotdeauna bine primit. Am început, de atunci, să înțeleg din ce în ce mai bine firea acestui poet și îndrăznesc să cred că și el a înțeles-o pe a mea. Foarte diferiți unul de altul, ne îndreptam tot către același țel.

Se întîmpla adesea să mă întreb : „Oare piesele mele sînt judecate cu severitate fiindcă sînt într-adevăr slabe sau numai pentru că eu sînt autorul lor ?” Pentru a mă lămuri asupra acestui lucru trebuia să fac o experiență : să scriu, anonim, o piesă și s-o las în voia soartei. Dar eram eu oare în stare să tac ? Toată lumea era de părere că acest lucru mi-ar fi imposibil, părere de care am profitat. În timpul unei șederi la Nyso am scris piesa *Regele visează*. Nimeni, în afară de Collin, nu știa că eu sînt autorul. Am auzit că Heiberg atît de dur în revistele lui cu mine, s-a interesat de ea, și dacă-mi amintesc bine, a și pus-o în scenă. Trebuie de asemenea să adaug că, mai tîrziu, bănuindu-i paternitate, i-a făcut piesei o cronică elogioasă. O nouă experiență îmi procură și mai multă bucurie și amuzament. Exact în epoca în care cu toate greutățile întîmpinate izbutisem să pun în scenă *Floarea fericii*, am scris și am dăruit teatrului o nouă piesă anonimă :

Noua cameră a leuzei. Comedioara a fost foarte bine jucată. Doamna Heiberg mai ales, în rolul Christinei, a fost de-a dreptul extraordinară, plină de fantezie și de veselie. Piesa, se știe, a avut un succes enorm. Doar Collin și Oerstedt știau că eu am scris-o. Nimeni nu bănuia că eu aș fi autorul. După reprezentație, în timp ce mă îndreptam către casă, am întâlnit pe unul din tinerii și îndemânatici noștri critici, care-și exprimă în termeni categorici toată plăcerea și toată satisfacția pe care le încercase. Am fost foarte emoționat și temându-mă să nu mă dau de gol, printr-o vorbă sau printr-un gest, i-am spus pe negîndite :

— Știu cine este autorul...

— Cine este ? mă întrebă el nerăbdător

— Chiar dumneata ! Totul în persoana dumitale te dă de gol : agitația, zîmbetele, atitudinea. Dacă vrei să-ți păstrezi anonimatul, grăbește-te să te întorci acasă !

Se roși, începu să se bîlbîie. Cu mîna pe inimă afirmă că n-are nici un merit în acest succes.

— Eu știu ce știu — îi spusei rîzînd, și, amabil, mă grăbii să plec.

Directorul teatrului, Adler, la care m-am dus să discut despre *Floarea fericirii*, mi-a spus :

— Piesa dumitale e prea poetică, gen care nu se bucură de mare solicitare, așa că n-avem ce face cu ea. A, dacă ai putea să ne scrii ceva cam în genul *Noii camere a leuzei*, da ! Iată cam ce ne-ar trebui. Numai că la așa ceva n-ai talent : dumneata ești un liric ; îți lipsește fantezia și n-ai simțul comicalului pe care îl posedă atît de bine autorul anonim al acestei piese.

— Evident, nu-l am ! Și mă apucai să laud piesa.

Succesul ei ținu și spori. Nici unul nu ghicea cine este autorul. Unii îl bănuiau pe Hostrup¹. Cîțiva mă bănuiau pe mine, însă fără să fie prea siguri. „Dacă e Andersen — spuneau ei — o să aflăm curînd, căci el nu poate să-și țină gura.”

— Sigur, eu nu pot să tac, strigam cu putere. Iar în șoaptă îmi făgăduiam să nu mă dau de gol, atîta vreme cît piesa va mai fi jucată. M-am ținut de cuvînt și abia anul tre-

¹ Christian Hostrup (1818—1892), poet danez care a scris mai mult vodeviluri.

cut am recunoscut-o, inserînd-o într-o ediție a operelor mele complete.

În timpul cînd, cu amărăciune, sufeream atacurile unei critici dure și agresive, am fost de mai multe ori pe punctul de a părăsi încrederea în mine, dar o reacție subită, ca un fel de toană, dacă pot spune astfel — mă ridica deasupra mizeriei și tristeții mele și-mi arăta limpede o dată cu greșelile și slăbiciunile mele, stupiditatea, ridicolul acestei fade și veșnice critici. Într-o zi, aflîndu-mă într-o astfel de stare de spirit, scrisei un articol asupra lui Andersen — autorul. Era foarte sever și se termina, recomandîndu-i lui Andersen să-și completeze studiile și să-și arate recunoștința persoanelor care binevoiau să-l călăuzească. Nu m-am mulțumit numai să repet reproșurile tradiționale, ci am adăugat și altele de care dușmanii mei nu puteau să nu se slujească dacă ar fi vrut să mă atace într-un fel mai violent. Invitat la Oerstedt, i-am spus că i-am adus copia unei critici insolente, cu privire la mine, și i-am citit-o cu voce tare.

— E într-adevăr prea dură, spuse Oerstedt și prea severă pentru Andersen. Totuși se găsesc în ea cîteva trăsături care arată o foarte bună cunoaștere a personalității dumitale.

— Te cred, exclamai eu, fiindcă eu am scris-o !

A fost o mare surpriză. S-a rîs și s-a glumit mult asupra acestui fapt. Cea mai mare parte a oamenilor se mirau că putusem să scriu asemenea lucruri despre mine însumi.

— E un adevărat umorist ! spuse Oerstedt.

Pentru prima oară descopeream în mine această dispoziție.

Baie înviorătoare a sufletului, filtru al Medeei, care-ți redă forța și tinerețea, iată ce sînt pentru mine călătoriile. Îmi sînt necesare nu pentru a-mi reînoui inspirația (izvorul acesta este destul de bogat și viața prea scurtă pentru a-l slei), ci pentru a-i da, într-un cadru neobișnuit, o expresie, o formă viguroasă și inedită.

La sfîrșitul lui octombrie 1845, am părăsit din nou Copenhaga. Altădată cînd plecam, spuneam : „Dumnezeu știe cînd voi mai vedea acest oraș“. Astăzi gîndeam : „Cîți vor lipsi oare pentru totdeauna cînd mă voi reîntoarce ?“

Ducele de Augustenborg trebuia să-și sărbătorească nunta de argint și printre danezii poftiți să ia parte la eveniment mă număram și eu. Între timp o agitație și o fierbere de-

osebită puseră casa ducală într-o instabilitate care prejudicia interesele daneze. Cu toate că activitatea mea mă ținea departe de politică, preferam totuși să evit a fi martorul unor vorbe uneori cam tari pentru urechile mele de înflăcărat patriot; așa că am tot amînat vizita la duce. M-am dus să petrec vreo cincisprezece zile la castelul Gravensteen, unde aveau loc partidele de vînătoare. Aici, nimic nu-mi mai rănea inima mea de danez. În familia ducelui se vorbea în limba noastră maternă. Mi-am dat seama perfect de lealitatea ducelui, atît de puțin cunoscut la Copenhaga. În această atmosferă de lux princiar, am scris o poveste despre cea mai cruntă sărăcie și mizerie: *Fetița cu chibriturile*, inspirată de o gravură pe care redactorul unui almanah mi-o trimisese, cerîndu-mi să-i scriu o poveste.

La Hamburg mi-am revăzut prietenii vechi și m-am atașat de unul nou, pictorul Speckter, care, spre marea mea surpriză, executase o serie de ilustrații la povestirile mele.

Într-o seară ne îndreptam, plimbîndu-ne, spre teatru. În dreptul unei case arătoase, el mă opri spunîndu-mi:

— Să intrăm mai întîi aci! Aceștia sînt prietenii mei și prietenii poveștilor duminicale. Ce bucurie va fi pentru copii să te vadă!

— Dar teatrul?

— Mai avem un sfert de oră... Acordă-mi numai două minute, zise el și mă trase de mîncă.

De îndată ce aflară cum mă cheamă, o droaie de copii mă înconjură.

— Acum spune-ne o poveste, numai una.

Le spusei una și mă grăbii să ajung la teatru.

— Ciudată vizită! strigai eu.

— Minunată, replică Speckter entuziasmat, cum nu se poate mai minunată. Copiii îl adoră pe Andersen și poveștile sale și cînd se așteaptă mai puțin iată-l deodată că apare în fața lor. Le spune o poveste și gata, dispare! Pentru ei i-a vizitat basmul însuși și întîmplarea aceasta va rămîne veșnic vie în amintirea lor.

La Oldenburg am fost primit de marele duce. O doamnă de la curte tocmai povestea o întîmplare ciudată, care mă emoționează profund; era vorba de nenorocita regină Caroline-Mathilde.

— Tatăl meu — spunea doamna — a făcut parte din grupul celor trimiși s-o aducă din Anglia pe tînăra prințesă, viitoare soție a lui Christian al VII-lea. În timpul traversării izbucni o furtună puternică și drapelele englez și danez îngemănate fură smulse de pe catarg și aruncate cît colo. Asta era pesemne o prevestire rea și ochii Carolinei-Mathilde se umplură de lacrimi, dar repede ea luă un ac și ață și, în mijlocul mugetului valurilor, se apucă să cîrpească drapelele zdrențuite.

Citisem multe din poveștile mele băiețușului poetului Mosen, care le ascultase cu multă atenție. În ajunul plecării mele, mama lui îi spuse să-mi dea mîna, căci poate nu mă va mai vedea multă vreme; copilul izbucni în lacrimi. Seara, la teatru, Mosen veni să mă caute :

— Micul meu Eric, îmi spuse el, are doi soldați de plumb. Ei bine, m-a însărcinat să vă dau unul ca amintire !

În povestea mea, *Casa cea veche*, mi-am amintit de soldatul de plumb dăruit odinioară de micul Eric.

În timpul ultimei mele șederi la Berlin fusesem și la frații Grimm, dar atunci nu prea am avut vreme să ne cunoaștem. Acum, deși nu aveam nici o scrisoare de recomandatie, m-am hotărît să-i vizitez, spunîndu-mi că dacă cineva din Berlin mă cunoaște cît de cît, apoi cu siguranță că în primul rînd mă cunosc frații Grimm. Sunai și servitoarea mă întrebă :

— Pe care din cei doi domni doriți să-l vedeți ?

— Care a scris mai mult ?

— Iacob e mai savant.

— Ei bine, fii bună și condu-mă la el.

Femeia mă conduse și iată-mă față în față cu Iacob Grimm, cu obrazul său atît de deosebit de expresiv.

— Îmi permit, spuse eu, să mă prezint fără scrisoare de recomandatie, căci sper să nu fiu în ochii dumneavoastră un necunoscut...

— Cine sînteți dumneavoastră ?

— Andersen.

Grimm păru oarecum încurcat.

— Nu cred, spuse el, să fi auzit vreodată de numele dumneavoastră. Ce-ați scris ?

Desene decupate din hîrtie de H. Ch. Andersen.

Destul de fisticit îi citai câteva din poveștile mele.

— Nu le cunosc, dar poate ai mai scris și alte lucruri ; S-ar putea ca din alte opere să-mi amintesc de numele dumneavoastră...

Îi enumerai câteva din romane, dar el scutura mereu din cap în semn negativ, iar eu mă simțeam din ce în ce mai năucit, aproape bolnav.

— Doamne, ce trebuie să credeți despre mine, un intrus care-și enumeră singur lucrările ? Și totuși într-o Culegere de povești din toată lumea, dedicată domniei-voastre, există vreo câteva și din poveștile mele !

Și mai rușinat, omul mărturisi că habar n-avea de acea carte

— Dar, adăugă el, oricum, sînt foarte fericit că am făcut cunoștință cu dumneavoastră. N-ai vrea să vi-l prezint și pe fratele meu, Wilhelm ?

— Mulțumesc, făcui eu, pregătindu-mă să plec, căci avînd atît de puțină șansă cu primul frate, nu simțeam nici o dorință de a reîncepe și cu al doilea.

La cîtva timp după această întîmplare, Iacob Grimm sosi la Copenhaga ; în costum de călătorie, înainte chiar de a se duce la hotel, veni să mă caute exact în momentul în care îmi închideam cuferele, pregătindu-mă pentru o călătorie în provincie.

— Acum, spuse el, strîngîndu-mi cu prietenie mîinile, știu cine-i Andersen !

Întrevederea noastră fu scurtă, aproape tot cît și cea de la Berlin, dar acum eram cunoștințe vechi. Iacob Grimm e una dintre personalitățile cele mai simpatice. La fel de mult îl apreciez și pe fratele său, Wilhelm. Îmi citeam într-o seară una dintre povești la contesa Bismarck-Bohlen. Dintre auditori, unul mai ales mă urmărea cu foarte mare interes. Era Wilhelm Grimm.

— Sînt sigur că dacă dumneavoastră ați fi venit mai în tîi la mine, v-aș fi recunoscut, îmi spuse el.

În timpul Crăciunului am făcut o călătorie la Berlin. Așa cum îmi făgăduise Meyerbeer, Jenny Lind se găsea acolo. Visasem adesea să petrec împreună cu ea această seară de sărbătoare. Eram atît de convins că ea îmi va ghici dorința, încît am refuzat orice invitație pentru acea seară. Crăciunul sosi, dar ea uită să mă poștească. Am rămas singur în cămăruța mea de la

hotel, unde m-am simțit abandonat de toți și de toate. Tîrziu, am deschis fereastra și cerul înstelat mi-a fost pom de Crăciun.

A doua zi, întîlnindu-mă cu Jenny Lind, i-am povestit cum îmi petrecusem seara de Crăciun.

— Dar eu credeam că ești invitat la cine știe ce prinți și prințese, spuse ea.

I-am mărturisit apoi cum, pentru a putea petrece împreună cu ea acea seară, refuzasem toate invitațiile care mi se făcuseră și cît de mult mă bucurasem la gîndul că vom fi împreună. De altfel, venisem la Berlin numai în acest scop.

— Copil ce ești ! spuse ea, mîngîindu-mi fruntea. Habar n-am avut de asta... Și-apoi, am fost invitată... Ei, dar vreau să repar greșeala... Pentru copii, vom aprinde pomul în ajunul Anului Nou.

Și într-adevăr, în ultima zi a anului, la celebra cîntăreață, într-un pomîșor mic, împodobit cu ghirlande scînteietoare, străluceau luminițele tremurătoare a nenumărate lumînărele. Ca la un ospăț pentru copii, eu puse pe masă dulciuri, apoi cîntă arii din opere și cîntece suedeze.

Sosind la Berlin am fost poftit la masă de însuși regele. Am fost așezat alături de Humboldt¹, pe care-l cunoșteam mai bine. Regele m-a primit cu multă gentilețe și a manifestat un deosebit interes pentru romanul meu *Numai un scripcar*, adăugînd că după ce-l citise se gîndea mereu la sărmanul Christian, atunci cînd vedea o barză. Moartea păsării din curte — mărturisi el — îl emoționase profund. Am petrecut la castelul din Potsdam o seară de neuitat. I-am citit regelui patru din poveștile mele : *Bradul*, *Rățușca cea urîță*, *Mingea și sfîrleaza* și *Prințesa și porcarul*. Regele fu foarte vesel și păru să mă asculte cu plăcere, iar vorbele sale fură pline de spirit.

În ajunul plecării îmi dădu dovadă de mare bunăvoință, acordîndu-mi decorația *Vulturul roșu*. Mărturisesc că am fost foarte emoționat.

La Jena îi vizitam aproape zilnic pe profesorii Hase și Wolf. Lor le datorez faptul că, în sfîrșit, am reușit să intru în posesia drepturilor de autor. Pînă atunci traducerile mele, deși destul de numeroase în Germania, nu-mi aduseseră nimic, fiind

¹ *Alexander von Humboldt* (1769—1859), celebru naturalist, explorator și scriitor german, autor a numeroase călătorii cu scopuri geologice, geografice, etnografice.

fericit cînd editorii binevoiau să-mi trimită și mie cîteva exemplare.

Am revăzut Weimarul și curtea sa atît de propice artiștilor, apoi Dresda, Praga, Viena, unde i-am întîlnit din nou, cu plăcere, pe Grillparzer și pe Castelli. Liszt m-a invitat la unul din concertele sale.

Apoi, prin sudul Austriei, am ajuns la Triest.

E o adevărată vrăjitorie a epocii noastre ca să părăsești scara Triestul și să te trezești a doua zi dimineată la Ancona. Revedeam pentru a treia oară pămîntul Italiei și luxurianta sa vegetație. Primăvara își depusese sărutările pe arborii fructiferi, iar aceștia străluceau plini de flori. Ulmii se înălțau asemenea unor cariatide, iar vița de vie se răsucea pe trunchiunile lor. Dominînd acest ocean de verdeată, munții, acoperiți de zăpadă, se înălțau în zăle.

Am luat diligența către Roma. În ea se afla un tînăr ungur care — spunea el — își adusese cu sine un adevărat arsenal de puști și de pistoale pentru a preîntîmpina atacurile inevitabile ale tîlharilor.

— Unde vă sînt armele ? l-am întrebat eu.

— În valiză, chiar sub banca pe care stați dumneavoastră.

Această declarație mă făcu să nu mă simt tocmai bine. Îi spusei că nu era nici urmă de tîlhari prin locurile acelea și încercai să-l conving să-și pună valiza în altă parte.

Apoi, din nou cîmpia romană, care-și etala pustietatea atît de propice meditațiilor și, în sfîrșit, Roma. Eram în 31 martie, 1846. Mă simțeam plin de grațitudine față de Dumnezeu, care-mi dăruise tocmai mie această bucurie refuzată atîtor altora. N-aș putea exprima mai bine ce simțeam decît am făcut-o în această scrisoare adresată unui prieten :

„Îmi petrec viața în mijlocul ruinelor și al străzilor pietroase. Trandafirii încă înfloresc și clopotele sună tot timpul. Totuși, nu mai e Roma de acum 13 ani, cînd am văzut-o pentru prima oară. Totul e acum modernizat, chiar și ruinele. Iederile sălbatice și tușișurile au dispărut. Totul pare mai curat, nu se mai aud tamburine și fetele nu mai dansează pe la răspîntii acel saltarello al lor. La țară învățămintul pătrunde o dată cu drumul de fier, pe nevăzute. Țăranii nu mai sînt la fel de credincioși. La sărbătoarea Paștilor, în fața bisericii Sfîntul Petru, mulțimea, în loc să îngenuncheze cînd papa îi dădu binecuvîntarea, rămase în picioare, la fel ca mine, străin protes-

tant. Raționamentul a triumfat și aici asupra credinței. Peste puțin, când drumul de fier va lega între ele toate orașele Italiei, Roma se va transforma și mai mult. Dar ce importanță are asta ! Orice s-ar întâmpla, Roma trebuie iubită. E ca o carte frumoasă de povești căreia îi desoperi la fiecare pas noi minuni. Trăiești aici deodată și visul și realitatea.“

Aerul Romei, nefăcându-mi bine, a trebuit să plec la Neapole. Dar căldura era aici intolerabilă și vântul sirocco bătea cu arșița lui cumplită. M-am gândit că pentru mine, omul din nord, această temperatură va fi salutară pentru mai târziu. Ignoram puterea mare a soarelui și atunci când napolitanii, în orele de arșiță stăteau cuminiți, adăpostiți în casele lor, sau se strecurau de-a lungul pereților în dunga subțire de umbră, eu străbăteam, fără nici o precauție, orașul, vizitând muzee. Iată însă că într-o zi, în mijlocul lui Largo di Castello, respirația mi se tăie. Soarele, roșu ca focul, mă orbi dintr-o dată, iar razele lui ascuțite începură să-mi străpungă capul și spatele. Am leșinat. M-am trezit într-o cafenea, cu gheață la cap. Picioarele grele ca plumbul îmi erau complet înțepenite. Începând din acest moment n-am mai avut curajul să ies decît seara. Cea mai mică oboseală mă copleșea. Am fost sfătuit să părăsesc Neapolul și să mă duc la Sorrento, orașul natal al lui Tasso. Am închiriat împreună cu o familie engleză, întâlnită la Roma, o casă la marginea mării, ale cărei valuri veneau pînă sub stîncile din spatele grădinii noastre.

În timpul zilei soarele ne ținea prizonieri în casă și eu profitai de acest lucru pentru a lucra la cartea de față, *Povestea vieții mele*. Scrisesem primele pagini la Roma, am continuat-o apoi la Neapole, și mai târziu în Pirinei.

Trecură cîteva săptămîni. Mă simțeam mai bine așa că am hotărît să mă întorc la Neapole pentru ca de aici să plec la Marsilia, apoi la Barcelona, să vizitez Alhambra și Sevilla. Din Danemarca trebuia să-mi vină o scrisoare de credit care nu mai sosea. Așteptînd, locuiam într-un hotel din centrul orașului. Situație infernală : soarele, tot timpul neîndurător, ne obliga să stăm toată ziua cu ferestrele și cu ușile închise. Nici o adiere de aer. Cel mai mic colțișor de umbră era suprapopulat de locuitori palavragii și zgomotoși. Prin fața ușii mele trăsurile treceau fără încetare și negustorii ambulănți își strigau marfa în gura mare. Larma mulțimii venea întocmai ca zgomotul mareei. La acestea se mai adăugau clopotele, care sunau din oră în oră și

vecinul meu, exersînd game la pian, de dimineața pînă seara. Simțeam că înnebunesc. Băile în mare nu mă mai înviorau. Atît de întăritoare, în general, păreau să aibă aici un efect contrar. În ciuda tuturor acestor mici necazuri am compus aici o poezie, *Umbra*, dar eram atît de obosit, încît am fost nevoit s-o rescriu mai tîrziu, în prospețimea și răcoarea Nordului. Soarele mă apăsa pe piept ca un coșmar. Îmi părea un vampir gata să mă devoreze. Am fugit la țară, dar razele lui mă urmăreau la fel de arzătoare ca și în oraș, doar că aerul părea nițel mai curat. Căldura, ca o tunică a lui Nessus, îmi înghițea forțele și îmi usca măduva.

Mă crezusem un copil al soarelui, căci mă atrăgea în mod irezistibil. Dar acum mă săturasem pînă peste cap de atîta soare. A trebuit să recunosc că zăpada Nordului, pe care o strînsesem atîția ani în inima mea, se topise toată, din care pricină mă și simțeam atît de deprimat. În vara aceea neobișnuită toți străinii se aflau, de-altfel, în starea mea. Napolitanii, ei înșiși, afirmau că de multă vreme nu mai avuseseră o asemenea căldură. Turiștii plecară. Aș fi făcut și eu la fel, dar așteptam mereu și zadarnic scrisoarea de credit. În fiecare zi mă duceam să întreb și-n fiecare zi „puternicul Rotschild“, căruia mă adresam la bancă, îmi dădea același răspuns : „Nici o scrisoare pentru dumneavoastră !“

Într-o zi, enervat de veșnica mea întrebare, el trase cu violență sertarul care conținea scrisorile de credit ale clienților străini.

— Vedeți bine că nu-i nici o scrisoare pentru dumneavoastră ! spuse el cu ciudă, împingînd sertarul. În acel moment o scrisoare cu pecete căzu jos. Căldura topise ceara pecetilor și ea rămăsese lipită de fundul dulapului. Mișcarea brutală o eliberase. Era scrisoarea mea. De o lună stătea acolo ascunsă și putea să mai stea încă mult și bine. În sfîrșit, puteam pleca !

M-am imbarcat pentru Marsilia, pe vaporul „Castor“. Vaporul avea numeroși pasageri. Puntea era supraîncărcată de trăsuri. În cabină aerul era irespirabil. Am cerut și mi s-a făcut patul sub una din aceste trăsuri. Mulți îmi urmau exemplul. În curînd puntea nu mai fu decît un dormitor cu lungi rînduri de paturi. Unul dintre membrii înaltei nobilimi en-

Radio portable.

gleze, lordul Douglas, era și el pe bord împreună cu soția sa, o prințesă de Baden. Între noi s-a înfiripat o discuție. Le-am spus că sînt danez, fără a le mărturisi însă cine sînt. Conversația se referea la Italia și la autorii care scriseseră despre această țară. Citai cartea *Corinne* a doamnei de Stäel.

— Aveți, mă întrerupse el, în țara dumneavoastră un scriitor care a dăruit Italiei o frescă mult mai bună decît *Corinne*...

— Nu-i și părerea danezilor, replicai eu.

Dar el începu să laude cu foc *Improvizatorul* și pe autorul său.

— Ce păcat, spusei eu, că Andersen a stat atît de puțin în Italia înainte de a-și scrie cartea !

— Cum așa ? Cred că trebuie să-și fi petrecut acolo cel puțin cîțiva ani !

— Exact nouă luni ! Asta v-o pot spune cu toată siguranța !

— În orice caz mi-ar plăcea să-l cunosc și eu pe autorul acestei cărți !

— Nimic mai ușor ! E chiar pe acest vapor, zisei eu și mă prezentai.

Vremea se strică și timp de mai multe zile uraganul bîntui cu furie. Nava se ridica și cobora cu noi, ca un butoi, cînd pe culmea cînd în prăpastia valurilor zbuciumate. Trăsurile se clătinuau scîrțîind, deasupra capului nostru, pîrînd că au să ne strivească. Portul Genova ne acordă în sfîrșit, adăpost. Mulți pasageri debarcară. Aș fi vrut să-i imit și eu, dar din păcate scrisoarea mea de credit era valabilă numai la Marsilia.

Am considerat asta ca un semn misterios care îmi arăta drumul spre Spania.

La Marsilia am întîlnit din întîmplare pe unul din bunii mei prieteni, celebrul violonist Ole Bull¹. După reîntoarcerea din America, străbătea Franța, unde fusese peste tot primit cu mare entuziasm. Bull mi-a spus — lucru pe care nu-l știam — că în Lumea Nouă² aveam un mare număr de prieteni. Acolo erau reeditate traduceri englezești din operele mele. Străbăteam cu diligența, Provența. Prea mulți trandafiri nu vedeam, în schimb rodiile erau în floare și drumul era străjuit cît vedezi cu ochii de verdele lor proaspăt. În ghid scria că femeile

¹ Ole Bull (1810—1880), celebru violonist norvegian.

² America.

din Arles sînt socotite printre cele mai frumoase din lume, păstrînd pur tipul roman. Cartea avea dreptate : e curios să constatăi că aproape toate fetele, chiar și cele mai sărace, sînt fermecătoare. Atitudinea lor e nobilă, formele armonioase și ochii expresivi. Le admiram toți. Fetele își dădeau seama de asta, dar nu fugeau ca gazelele a căror grație și privire de altfel le și aveau. Omul este fără doar și poate capodopera creației !

Arenele din Nîmes egalează în frumusețe cele mai de seamă monumente ale antichității din Italia. Nu știam că sudul Franței posedă asemenea relicve grandioase. Casa Patrată este replica splendidă a templului lui Teseu din Atena, iar Roma n-a păstrat nimic în stare mai bună.

Brutarul Reboul¹, care a scris multe poeme frumoase, locuiește la Nîmes ; e poetul de care vorbește Lamartine în a sa *Călătorie în Orient*. Am găsit casa și am intrat în brutărie. Un om cu mînele cămășii suflecate băga pîinea în cuptor : Reboul însuși. Fața sa exprima noblețea caracterului său. Mă prezentai și el avu politetea să-mi spună că mă cunoștea, din poemul *Martin*, publicat în *Revue de Paris*. Mă întrebă dacă timpul mi-ar îngădui să poftesc la el după-amiază. Ar avea atunci mai multă vreme la dispoziție ca să mă primească mai bine. Cîteva ore mai tîrziu am fost poftit într-o odăiță aproape elegantă, împodobită cu tablouri, statuete și cărți, nu numai de literatură franceză, ci și traduceri din autorii greci. Unele din tablouri reprezentau poemul său cel mai cunoscut : *Copilul muribund*. Știa din cărțile lui Marmier, *Cîntările nordului*, că și eu tratasem acest subiect.

— L-am scris, spusei eu, încă pe băncile școlii !

Dimineața stătusem de vorbă cu un brutar îndemînat și energic ; acum mă întrețineam cu un adevărat poet. Vorbea cu căldură despre literatura țării lui și-și exprimă dorința de a cunoaște Nordul, a cărui natură și viață intelectuală îl interesau în cel mai înalt grad.

Cu un sentiment de reală venerație l-am părăsit pe acest om, în care muzele dezvoltaseră un atît de frumos talent și care, în ciuda renumelui, își păstra bunul-simț, preferînd să fie brutar celebru la Nîmes, decît un poet oarecare, pierdut printre sutele de alți poeți la Paris.

¹ Jean Reboul (1796—1864), poet francez născut la Nîmes. De meserie brutar, el a scris numeroase cîntece satirice, cîteva tragedii și a publicat interesante oulgeri de versuri.

După Montpellier, am străbătut mlaștina din Thau. Valul de căldură cădea asupra noastră copleșitor și ne paraliza forțele. Mi s-a atras atenția că în aceste condiții nu voi putea suporta călătoria în Spania, dar Spania era țelul meu, cu atât mai mult cu cât începusem să zăresc culmile albastre ale Pirenelor, care mă atrăgeau atât. Pe suprafața mlaștinei pluteau mii de meduze. S-ar fi putut zice că apa, evaporată de soare, nu mai îngăduia decât această tremurătoare masă gelatinoasă.

Pe un șlep lung, amenajat mai curînd pentru transportul mărfurilor decât pentru cel al turiștilor, canalul Languedoc ne duse pînă la Béziers. Podul plutitor era tixit de lăzi și de cutere, pe care se cocoșaseră oamenii ce încercau zadarnic să se adăpostească de soarele torid, sub umbrele. Înghesuți unii în alții, eram ca muștele într-o cutie de zahăr. Nu o fărîmă de aer proaspăt, nu o picătură de apă, decât numai cea a canalului, stătută și gălbuie. Cînd am debarcat, eram aproape leșinat și peste toate aceste mici mizerii, soarele implacabil. Se putea crede că toți copacii își vînduseră umbra. Sudul Franței este — se spune — o fărîmă din Paradis. În aceste condiții, am avut impresia că-i o bucată smulsă direct din iad, cu tot focul lui infernal.

Am fost sfătuit foarte serios să mă duc cît mai curînd în Pirenei, și am și plecat îndată la Vernet, unde aerul e atât de plăcut cum nu mai cunoscusem de multă vreme. Cum Vernet se află aproape de granița spaniolă, am pățit și eu ca Moise : mă găseam pe pragul țării la care rîvneam atîta, dar în care nu puteam intra.

Nădăjduiam totuși că voi avea noroc de o iarnă rece, ca să pot rămîne în acest ținut bogat, unde în momentul de față soarele mă țintuia cu săbiile lui înflăcărate.

Pe drumul întoarcerii, trebui să mă opresc la Lyon, de unde urma să mă duc în Elveția, dar consulul elvețian refuză să-și pună viza pe pașaportul meu înainte ca poliția lioneză să și-l fi pus pe al ei ; numai că poliția declară că pașaportul meu nu era în regulă. Eu care în timpul călătoriei sînt atât de preocupat de pașaport pînă la punctul în care această solicitare atinge comicul, tocmai eu dintre mii de călători sînt cel pe care cade întotdeauna beleaua. Cînd se scrie pe el un număr fals ; cînd e ilizibil ; cînd un jandarm italian, oprindu-se la numele de Christian, crede că descoperă în el numele nu știu cărei secte religioase...

De data asta, la Lyon, nu era vorba nici mai mult nici mai puțin decît să mi se expedieze pașaportul la Paris pentru a fi vizat acolo de ministrul de interne. Toată ziua am făcut naveta între hotelul meu și prefectura poliției. În sfîrșit am picat în mîinile unui înalt funcționar, care-și dădu osteneala să examineze pașaportul și să mă interogheze el însuși. Pînă la urmă, recunosc că totul era în ordine și-mi îngădui să plec.

În seara sosirii mele la Copenhaga, se reprezenta la teatrul de operă, *Mica Kirsten*, de compozitorul Hartmann, pentru care scrisesem libretul. În cursul absenței mele, fusesem înștiințat de succesul piesei. Heiberg, el însuși, judecase textul cu multă bunăvoință. Asistam cu Hartmann la reprezentație. Am fost recunoscut și la lăsarea cortinei aplauzele izbucniră însoțite totodată și de fluierături.

— Nu mai înțeleg nimic, spuse Hartmann, pentru prima oară aud așa ceva !

— Nu te tulbura, îi răspunsei. Nu tu ești cel vizat ! Compatrioții mei își manifestă astfel bucuria de a mă revedea !

Sănătatea îmi fusese destul de încercată de șederea în sud, în acea vară toridă ; cu toate acestea forțele mele intelectuale rămăseseră neschimbate. Mi-am terminat poemul *Ahasverus*.

Îi arătam lui Oerstedt în acești ultimi ani tot ce scriam. Solicitudinea sa neobosită, înțelegerea pe care o avea față de mine, vorbele sale socotite, au avut asupra creației mele cea mai fericită influență. Așa cum inima sa bătea pentru Frumos și pentru Bine, gîndirea sa pătrunzătoare se întorcea întotdeauna către Adevăr. Din gîndirea lui țîșnea un izvor nesecat de măiestrie și de experiență, trecută însă prin prisma științei. Discutam adesea asupra adevărului etern al religiei. Reveneam întotdeauna de la el cu gîndirea clară și cu sufletul îmbogățit. În clipele grele ale debutului meu, cînd eram încă necunoscut, cînd mă abandonam descurajării, el a fost cel care — nu voi osteni niciodată s-o repet — m-a consolât, mi-a ridicat moralul, mi-a prezis un viitor mai bun.

În inima noastră există colțuri tainice unde nici cei mai buni prieteni ai noștri nu pot pătrunde. Adesea, la poet, accentele profunde urcă tocmai din aceste grădini secrete. Nu se poate spune dacă ele sînt realitate sau poezie. De-a lungul *Poveștii vieții mele*, asemenea accente vibrează uneori.

Bunăvoința regelui Christian al VIII-lea spori în cea ce mă privește, după lectura *Poveștii vieții mele*. Într-o zi mă în-
trebă dacă nu mi-ar plăcea să vizitez Anglia.

— Ba da, Sire, mi-am făcut planul de a mă duce acolo la vară.

— Să știți că bursa mea e la dispoziția dumneavoastră. Îi exprimai regelui toate mulțumirile mele, dar n-aveam nevoie de bani; editorul meu german îmi trimisese 800 de rigsdaleri.

— Dar nu uitați, adăugă el, că dumneavoastră reprezentați literele daneze și că trebuie să vă susțineți rangul.

— Nădăjduiesc să pot, Majestate, iar dacă-mi vor lipsi banii, mă voi întoarce, pur și simplu.

— În orice caz, puteți să-mi scrieți direct despre tot ce veți avea nevoie !

La mijlocul lui mai, 1847, am părăsit Copenhaga într-o frumoasă zi de primăvară. Barza, cu aripile întinse, zbura din cuibul ei.

M-am dus mai întâi pînă la Odense. Am asistat la marea sărbătoare a tirului, care este sărbătoarea orașului. O generație nouă de băieți tineri purtau, pe străzi, ca și în timpul copilăriei mele, ținta ciuruită de găuri : mulțimea agita ramuri verzi. Plutea același entuziasm, era aceeași afluență ca și odinioară ; totuși cît de diferite mi se păreau toate acestea acum !

Un băiețuș, neștiutor, stătea în fața unei ferestre. Vederea sa mă emoționează în chip ciudat. Cu toate că fața îi era armonioasă și ochii strălucitori, avea în el ceva anormal. Alții îl înghionteau și-l izgoneau. Mi-am amintit de copilăria mea, de mine însumi, de bunicul meu nebun. Dacă aș fi rămas la Odense și dacă m-aș fi dus la ucenicie, dacă timpul și împrejurările n-ar fi disciplinat tendințele imaginației mele, dacă nu m-aș fi adaptat anturajului, ce-aș fi devenit ?

După cîteva zile petrecute la prietenii din Oldenburg, m-am îndreptat spre Olanda. Diligența luneca pe străzile asfaltate și curate ca podeaua unei lăptării. Casele și cetățile respirau în-destulare și curățenie. Arbori stufoși se aplecau deasupra canalelor unde șlepurile grele, vopsite în culori vii, cu familiile lor de marinari, alunecau lin. Femeia ținea cîrma, iar bărbatul își fuma liniștit pipa.

Peste tot, în Olanda, am fost primit cu căldură. Prietenii muzei mele, în ajunul plecării din Haga, organizează o mare

serbare în cinstea mea. Asistența era numeroasă. Se închinăra toasturi. Acel care mă mișcă cel mai mult fu cel al lui Van de Vliet, care bău în sănătatea lui Collin, nobilul meu protector, părintele meu spiritual.

Viața la Rotterdam pare mai intensă ca la Amsterdam. Totul este consacrat comerțului. Din acest port m-am îmbarcat pentru Anglia.

O mulțime de bărci mici de pescari acopereau marea la gura Tamisei. S-ar fi putut spune, un cârd de pui de pasăre, un pumn de petece de hîrtie, un câmp de bîlci sau o tabără cu toate corturile sale.

Tamisa arată într-adevăr că Anglia e regina mărilor. De aici o pornesc în toate părțile vapoare nenumărate. Se succed din minut în minut, fără oprire, aidoma unor ștafete. Iată un vas-curier acoperit cu un panaș de fum și o cocardă de foc. Umflîndu-și pieptul, ca o lebădă, marile nave cu pînze și yahrturile de plăcere duc pe ele tineri și eleganți gentlemen. Am încercat să număr toate aceste nave, dar cu cît înaintam cu atît deveneau mai numeroase, așa că a trebuit să renunț. O furtună violentă izbucni dintr-o dată. Fulgerele albastre, orbitoare, brăzdau fundalul negru al norilor. Tunetul bubuia ca un tun.

— Știe că veniți și vă urează bun-sosit ! îmi spuse în glumă un tînăr englez.

— Da, gîndii eu, bunul Dumnezeu știe !

N-aveam nici o scrisoare de recomandăție pentru Londra.

— N-aveți nevoie de recomandăție, îmi spuse ambasadorul danez, contele de Reventlow, pe care l-am vizitat a doua zi. În Anglia sînteți cunoscut prin opera dumneavoastră. Astă-seară are loc o reuniune într-un cerc foarte căutat. Vreau să-i scriu un cuvînt lady-ei Palmerston și îndrăznesc să sper că voi obține o invitație pentru dumneavoastră !

O avui cîteva ore mai tîrziu și mă dusei împreună cu contele de Reventlow. Lordul și lady Palmerston mă primiră cu prietenie. Se afla acolo și marele duce moștenitor de Weimar, împreună cu tînăra sa soție. El mă salută cu căldură și mă prezentă ducesei de Suffolk care mă felicită pentru *Improvizatorul*. „Cea mai bună carte despre Italia“, binevoi ea să spună, iar eu m-am și trezit înconjurat de toate doamnele din cea mai înaltă aristocrație engleză.

— În seara aceasta ați făcut în *high-life*¹, spuse contele de Reventlow, un salt pe care alți oameni l-ar reuși abia în ani de zile.

În Anglia totul e supus etichetei. Regina, ea însăși, e prizoniera etichetei pînă și în propriul său apartament. Mi s-a povestit că, aflîndu-se într-o zi într-unul din acele delicioase parcuri ale Londrei, a trebuit, în ciuda dorinței sale, să se întoarcă la palat, căci dacă la ora opt fix nu era așezată la masă, toată Anglia ar fi fost scandalizată. În această țară a libertății lumea se dă în vînt după etichetă.

Tema tuturor conversațiilor în acest moment era Jenny Lind și numai Jenny Lind. Ea locuia în afara orașului, într-o căsuță fermecătoare, înconjurată de gard viu. Zilnic, o mulțime de oameni își făceau treabă pe dinaintea casei cîntăreței, sperînd s-o zărească. În ziua aceea avui noroc, căci trecînd prin dreptul ferestrei, ea mă văzu și alergă înaintea mea. Ce fericită era în căsuța ei și sub arborii aceia stufoși ! Îi spusei că mă simt obosit de toate aceste recepții și omagii exagerate. „Ah, vezi acum ce înseamnă succesul !” zise ea.

În jurnalul lui Howitt apăruse o notiță asupra mea, însoțită de un portret. Ziarul era expus în toate librăriile. Într-o zi am intrat într-o mică prăvălie pentru a-l cumpăra.

— Crezi că portretul ăsta seamănă într-adevăr cu Andersen ? am întrebat-o pe vînzătoare.

— Oh ! sigur ; asemănarea e chiar izbitoare ! răspunse ea. L-aș recunoaște de îndată după această imagine ! Cu toate acestea, vînzătoarea nu mă recunoscuse !

Unul dintre prietenii mei, baronul Hambro, mă pofti la proprietatea sa aproape de Edinburg, așa că am părăsit Londra.

Am văzut York și magnifica sa catedrală, casele sale pitorești, cu stîlpi de lemn sculptați și ieșiturile în afară² ale etajelor atît de deosebite, cum nu mai văzusem niciodată.

O mulțime de rîndunici săgetau aerul iar pe deasupra capului meu trecu în zbor prietena mea, barza.

În sfîrșit, iată lăsată în urmă granița dintre Anglia și Scoția ; am pus piciorul în țara lui Walter Scott și a lui Burns.

¹ Înalta societate (engl.).

² *Encorbellement* — ieșitură în afară a unui etaj suprapus (de regulă a etajelor de lemn ale locuințelor medievale).

Ținutul devine aici mai muntos. Trenul merge de-a lungul coastei, pe mare se văd vapoare și în curînd iată-mă la Edinburg. Cartierele moderne ale orașului oferă construcții fără un stil anume. Drumurile sînt rectilinii, tăiate în unghi drept, formînd careuri întocmai ca renumitele stofe scoțiene. Este, de altfel, singurul lucru pe care l-am putut califica scoțian, în această parte a orașului. Vechile cartiere sînt mai pitorești, misterioase, cu străzile lor sumbre și înguste. Casele, cu fațada la strada principală, au două, trei etaje, dar de pe partea din spate, care domină o prăpastie adîncă, ele par mult mai înalte.

Cu gazda mea, baronul Hambro, am vizitat spitalul „George Hériot” cunoscut din romanul lui Walter Scott. A trebuit să ne scriem numele într-un registru și eu mi-l scrisei pe al meu așa cum mi s-a spus mereu în Anglia : Hans Christian Andersen. Bătrînul paznic îl citi și, cu o bunăvoință deosebită se puse să-l urmeze pe domnul Hambro care avea obrazul jovial și pletele de un alb ca argintul. În sfîrșit, nemai putîndu-se stăpîni, îl întrebă dacă el era poetul danez.

— Exact așa cum mi l-am închipuit întotdeauna, cu obrazul blajin și cu aceste plete albe care-mi inspiră respect !

— Nu, iată-l pe poet ! spuse domnul Hambro arătîndu-mă.

— Cum, așa de tînăr ? Și eu să mărturisesc că l-am citit și copiii mei de asemenea ? Nu se poate ! E aproape curios să văd un astfel de om ! Alții sînt bătrîni sau morți de mult cînd auzi vorbindu-se despre ei !

Îi strînsei bătrînului mîna și fui uimit să aflu cît eram de simpatizat de acești oameni simpli, căci toți citiseră *Rățușca cea urîtă* și *Pantofiorii roșii*.

Am traversat golful Stirling. Un trubadur al timpului nostru cînta la viola sa vechi balade scoțiene. Aceste cîntece melancolice au însoțit tot timpul vaporul nostru care se apropia de faleză dominată de stînci asemănătoare unor sentinele postate în avangardă. Ceața care învăluia totul, se risipi o clipă și-mi îngădui să văd patria lui Ossian¹ în adevărata ei lumină.

¹ Vechi bard irlandez din secolul al III-lea.

E foarte scump să călătorești în Anglia și în Scoția, dar face. Totul e aici excelent. Ești înconjurat de mici atenții. Hanurile sînt confortabile. Callender nu-i propriu-zis decît un tîrg, dar ai impresia că hanul e un castel. Covoare moi acoperă scara și coridoarele, un foc bun arde în cămin și e nevoie de el chiar dacă soarele strălucește. Scoțienii se plimbă cu genunchii goi, dar poartă costume de iarnă : pledurile lor multicolore, în care sînt înfășurați. Chiar și băieții cei mai săraci au cîte unul, chiar dacă nu-i decît o zdreanță. În fața ferestrei mele, fluviul șerpuiește la picioarele colinei care se aseamănă cu dolmenele noastre, un arc de pod e împodobit cu verdeață veșnică și stîncile se ridică în pragul ținutului muntos.

Dis-de-dimineață am luat vaporul care traversează Lock Katrine. Priveliștea devine din ce în ce mai sălbatecă, de-abia cîteva căsuțe de cărămidă, solitare, risipite printre mărăcinișul în floare. Lock Katrine e lung și îngust, cu ape sobre și înconjurat de munți de un brun-verzui. Cît vezi cu ochii, marginile îi sînt acoperite de mărăcini și de scaieți. În Iutlanda, mărăcinișul seamănă cu marea calmă ; aici, cu un ocean zbuciumat. Am văzut insulița păduroasă a Elenei, imortalizată de Walter Scott ; am debarcat la Ballock și am ajuns la Dumbarton, un adevărat oraș scoțian, aproape de Clyde.

A doua zi era duminică, zi care, aici, are o mare semnificație. Totul se oprește, chiar și trenurile, afară de cel de la Edinburg, către Londra, care, spre marele scandal al scoțienilor teribil de habotnici, circulă normal. Ușile caselor se închid. Toți rămîn înăuntru ca să citească Biblia sau să se îmbete. Îmi părea nespus de greu să stau astfel toată ziua închis în casă așa că am propus o plimbare. Mi se răspunse că așa ceva nu se cade și că i-aș scandaliza pe toți locuitorii orașului. Spre seară, totuși m-am hazardat să ies. Peste tot domnea o tăcere mohorîță și îndărătul ferestrelor, oamenii stăteau la pîndă. Un francez îmi spuse că ducîndu-se într-o duminică la pescuit cu doi englezi, un domn bătrîn întîlnindu-se cu ei le reproșase vehement impietatea. Să te amuzi duminica ! Cel puțin dacă nu rămîneau acasă să citească *Biblia*, nu trebuia să-i scandalizeze pe alții ! O atît de riguroasă

respectare a regulii de duminică nu poate în general să fie prea sinceră. Când e, o respect ; dar, impusă, ca un obicei ereditar, nu putea fi decît o mască a ipocriziei !

Am intrat cu Hambro într-o mică librărie pentru a cumpăra cărţi şi hărţi ale regiunii.

— Aveţi cumva vreun portret al cunoscutului poet danez Andersen ? întrebă Hambro în glumă.

— Da, sigur că am, răspunse omul ; se spune chiar că el călătoreşte acum prin Scoţia.

— L-ai putea recunoaşte ?

Librarul îl privi pe Hambro, îmi căută portretul, îl privi fix şi strigă :

— Dar sînteţi chiar dumneavoastră ! Cît e de mare asemănarea !

Cînd auzi că eram eu, bravul om nu mai putu de bucurie. Îşi chemă soţia şi copiii pentru a mă vedea, pentru a-mi vorbi. Toţi păreau bucuroşi că m-au întîlnit ; a trebuit să strîng mîna fiecăruia. Eram foarte mişcat. Aici în Scoţia eram într-adevăr cunoscut măcar după nume.

Luîndu-mi rămas bun de la Hambro m-am simţit foarte perplex. Să mă întorc la Londra şi de acolo în Danemarca sau să-mi urmez călătoria pînă la Lock Laggan, unde se aflau atunci în vilegiatură regina Victoria şi prinţul Albert ? O scrisoare mă anunţa că aş fi primit cu plăcere. Încă din timpul şederii mele la Londra regina Victoria şi prinţul Albert mă invitaseră să merg să-i văd în insula Wight. Agitaţia vieţii mondene mă surmenase într-atît, încît am ezitat să primesc. Eram însă foarte flatat de o asemenea bunăvoinţă. Am cerut atunci sfatul lui Reventlow care se angajă să mă scuze, invocînd starea proastă a sănătăţii mele şi cerînd favoarea de a fi primit, mai tîrziu, în Scoţia. Totuşi călătoria mea în această regiune nu-mi readuse forţele. Pe de altă parte mi se spusese că dacă vreau să merg la curte, trebuia să mă prezint acolo într-un echipaj, cu siguranţă mai presus de puterile mele. Mi-a fost tare penibil, dar am luat hotărîrea de a mă scuza, pretextînd mereu sănătatea mea care mă obliga să mă întorc în patrie.

Trebuie să vă povestesc o pățanie destul de neînsemnată, dar care, după părerea mea, e o dovadă a soartei mele norocoase. Cumpărasem de la Neapole un mic baston din lemn de palmier, foarte simplu, pe care îl purtam cu mine aproape în toate călătoriile. Traversînd mărăciunișul, unul dintre fiii lui Hambro luă bastonul și jucîndu-se îl ridică în aer :

— Privește, palmierule, spuse el, cel mai înalt munte al Scoției. Vezi și marele lac ! și așa mai departe.

Am făgăduit ca la întoarcerea mea la Neapole, bastonul să vorbească fraților săi despre țara cetinilor, unde sălășluia spiritul lui Ossian, despre țara ai cărei ciulini roșii înfloresc pe blazoane. Vaporul sosi mai curînd decît ne așteptam. Trebuiam să coborîm în grabă.

— Unde mi-e bastonul ? am întrebat eu.

Fuse uitat la han.

Pe cheiul Edinburgului, așteptam trenul spre Londra. Un tren venind din Scoția tocmai intra în gară. Îndreptîndu-se către mine ca și cum mă cunoștea, controlorul surîzînd, îmi întinse bastonul de lemn de palmier.

— A călătorit de unul singur ! De el era prinsă o mică etichetă : *Pentru poetul danez H. Ch. Andersen.*

Acționaseră cu atîta ordine și atîta grijă, încît bastonul, trecînd din mînă în mînă, ajunsese, în sfîrșit, la mine. Inspirat de această întîmplare voi scrie poate o poveste. Sper s-o fac într-un chip la fel de fericit, pe cît i-a fost și călătoria.

Prin New-Castle și York coborîm spre sud. În vagon am făcut cunoștință cu poetul Hook. El îmi spuse ce vorbeau jurnalele din Scoția despre mine și cum povesteau vizita mea la regină. Și cînd te gîndești că nu făcusem niciodată asemenea vizită ! În ultimul număr din „*Punch*”, un mic articolaș, puțin cam acru, semna că eu, un poet străin, fusesem invitat la regina Angliei, onoare de care nu beneficiase pînă acum nici un poet englez.

Această mică întepătură și menționarea acestei vizite, care nu avusese loc, m-au contrariat profund. Unul dintre tovarășii mei de călătorie îmi spuse că a fi citat în acest jurnal e un semn de mare popularitate. Mulți englezi plăteau foarte scump o asemenea cinste.

Sederea în Anglia și Scoția îmi pricinui o mare oboseală ; dar acestea au fost zile de neuitat pentru mine, zile de soare și de bogăție, de apoteoză a cinstei și a stimei.

— I-am parăsit, cu o adevărată părere de rău pe cei care mă primiseră atât de bine. Printre prietenii de care mă atașasem și pe care nu-i voi mai vedea-multă vreme se afla și Charles Dickens. Făcusem cunoștință cu el la lady Blessington, dar nu l-am mai întâlnit la Londra. Schimbasem câteva scrisori și el îmi oferise, cu dedicație, o frumoasă ediție a operelor sale. Am auzit apoi că-și făcea vilegiatura pe malul mării Mînecii, cu familia sa. Am primit o invitație la masă. Dickens și soția lui mă primiră cu o afectuoasă cordialitate în mica lor casă de pe litoral. Totul era la ei atât de bine aranjat încît nici n-am băgat de seamă de la început priveliștea magnifică pe care o oferea marea prin ferestrele sufrageriei. Imensă, ea se desfășura cît puteai cuprinde cu privirea. Apa se retrăgea într-un fel ciudat de repede în timp ce marele banc de nisip, unde odihneau osemintele atîtor marinari, părea să vină spre noi. Apoi se aprinseră farurile.

Vorbirăm despre Danemarca și despre literatura daneză, despre Germania și despre limba ei, pe care Dickens avea intenția s-o învețe. Un cîntăreț din flașnetă se făcu auzit în timpul mesei. Dickens îi adresase cîteva cuvinte în italiană. Limba maternă făcu să-i strălucească omului obrazul. După masă fură aduși copiii.

— E casa plină, făcu Dickens.

Aveau șase. Toți mă îmbrățișară. Cel mai mic își sărută propria-i mîină, apoi mi-o dădu mie. Doamna Dickens părea de aceeași vîrstă cu soțul ei. Era puțin corpulentă și pe obrazul ei era imprimată o asemenea bunătate, încît simțeau de îndată încredere în ea.

L-am mai văzut pe Dickens încă o dată. Mi-a făcut surpriza să mă aștepte pe puntea vaporului cînd mă imbarcam.

— Vreau, spuse el, să-ți mai spun o dată adio.

Rămase cu mine pînă sună clopotul de despărțire. Imi strînse mîinile și ochii săi atît de buni și de expresivi nu puteau să se mai desprindă dintr-ai mei. Cînd nava ridică ancora, el se sui pe punctul cel mai înalt de lîngă far, așa de îndrăzneț, așa de plin de tinerețe, așa de frumos ! Agitîndu-și pălăria îmi trimise ultimul salut de pe pămîntul Angliei.

Puțin timp după reîntoarcerea mea la Copenhaga, priveam de la înălțimea ferestrei mele mișcarea străzii. Doi tineri, bine îmbrăcați, se opriră în dreptul meu și unul din ei, arătându-mă cu degetul, spuse rîzînd și atît de tare, încît nu pierdui nici un cuvînt :

— Iat-o pe maimuța noastră națională întoarsă din străinătate !

Erau brutali, erau răutăcioși. Aceste vorbe mă răniră pînă în adîncul inimii. Din fericire, aveam și prieteni devotați care se bucurau de onoarea care-mi fusese arătată, iar prin mine întregii națiuni daneze. Unul dintre tinerii noștri critici veni la mine și strîngîndu-mi mîna : „Nu v-am citit — zise — pînă acum cu prea multă atenție, o voi face însă de acum încolo. S-a vorbit urît despre dumneavoastră. Ați fost disprețuit. Gîndesc că trebuie să fiți cu mult deasupra a ceea ce se spune aici, pentru că ați fost atît de bine primit în Anglia. Cînstit v-o spun, mi-am schimbat total părerea în ceea ce vă privește !”

Unul dintre prietenii mei cei mai scumpi îmi arăta întotdeauna ce se scria despre mine. El trimisese unuia dintre marii noștri redactori de jurnale cîteva extrase din articolele apărute în Anglia. Se menționau aci ovațiile cu care fusesem întîmpinat la Londra. Se lăuda *Povestea vieții mele*. Dar redactorul n-a vrut să reproducă aceste articole — căci, spunea el — toată lumea pretindea că acolo toți își bătuseră joc de Andersen. De altfel, el nu credea așa ceva, dar nu putea să-și împiedice compatrioții să aibă această credință.

Un alt jurnal scria că în această călătorie cheltuisem banii statului. M-am plîns de asta regelui.

— Ați refuzat suma pe care v-am oferit-o din toată inima. Puțini oameni ar fi făcut astfel în locul dumneavoastră. Danezii sînt, e adevărat, prea nedrepți față de dumneavoastră. Nu vă cunosc !

Prima carte pe care am scris-o după reîntoarcerea mea cuprindea o culegere de povești pe care am trimis-o în Anglia, aproape de Crăciun cu această dedicație : „*Un dar de Crăciun prietenilor mei englezi, închinat lui Charles Dickens.*”

Statuia lui H. Ch. Andersen din Parcul Regal din Copenhaga.

Mă aflu din nou în cămăruța mea, în Danemarca, dar în orice clipă gândul îmi zboară către prietenii scumpi din Anglia, care au transformat pentru mine, realitatea într-o poveste minunată.

Deși absorbit de muncă, cinci mici povești au înflorit în-tocmai ca florile pădurii. Am încercat ispita irezistibilă de a trimite în Anglia, ca amintire de Crăciun, acest mic buchet de preț al grădinii mele. Dumitale l-am închinat, scumpul, nobilul meu Dickens, dumitale, la care țin nemăsurat de mult și de care, după întâlnirea noastră, mă simt legat din suflet. Dumneata m-ai părăsit ultimul pe coasta Angliei. Ultimul mi-ai strigat bun-rămas la plecarea mea. Este deci drept să-ți adresez din Danemarca primul meu salut, exprimat cu toată sinceritatea unei inimi afectuoase și devotate.

Hans Christian Andersen*

6 decembrie 1847

Critica a primit cărticica mea cu vorbe măgulitoare, dar cea mai mare, cea mai caldă mângâiere pentru mine au fost mulțumirile lui Dickens. Simțeam în ele toată dragostea lui :

„Mii de mulțumiri, scumpul meu Andersen, pentru atât de amicala amintire. E inutil să-ți mai spun cât apreciez cartea dumitale de Crăciun. Sînt foarte mîndru și adînc onorat de această mărturie a stimei, venind de la un om ca dumneata. Toată casa s-a bucurat. Ne-am îndrăgostit cu toții de ultima dumitale lucrare. Băiatul, bătrînul și soldatul de plumb¹ sînt mai ales favoriții mei. Am citit și răsцит această ultimă poveste, totdeauna cu o nouă plăcere. La Edinburg, unde am petrecut cîteva zile, am întîlnit pe mulți dintre prietenii dumitale. Am vorbit mult despre dumneata. Grăbește-te să te întorci la noi curînd. Totuși, orice ai face, nu înceta niciodată să scrii ; nu putem îndura să pierdem nici unul din gîndurile dumitale. Ele sînt prea adevărate și prea frumoase pentru a le păstra în dumneata sau numai pentru dumneata. De multă vreme ne-am întors în casa noastră. Soția îți trimite multe salutări ca și sora ei. Copiii se bucură împreună cu noi. Cum

* E vorba de personajele din povestea lui Andersen, Casa cea veche.

sîntem animați de aceleași sentimente, în ceea ce te privește, te rog să le strîngi laolaltă într-o amintire afectuasă a prietenului și admiratorului dumitale sincer,

Charles Dickens*

Spre Crăciunul lui 1847, a apărut în daneză și germană poemul meu *Ahasverus*. În epoca în care concepeam în mintea mea acest poem Oelenschläger mă întrebă într-o zi :

— E adevărat ce se spune ? Se zvonește că dumneata ești pe cale să compui o dramă despre istoria lumii, de la origini și pînă astăzi. Nu cred că acest lucru e posibil...

I-am expus concepția mea așa cum am mai arătat-o aici.

— Și în ce formă te simți în stare să exprimi toate astea ?

— Am intenția să folosesc toate genurile : liric, epic, dramatic, cînd în versuri, cînd în proză.

— E o nebunie ! exclamă marele poet, cu patimă. Sînt — mi se pare — cît de cît calificat pentru a ști ce înseamnă poezia. Acolo totul e formă și măsură care trebuie respectate. *Ramura verde* e ramură verde, arșă, ea nu rămîne decît cărbune. Ce poți să răspunzi la asta ?

— Pot foarte bine să răspund, replicai eu cu condescendență, deși un mic spiriduș mă-nghiontea. Dar n-aș vrea să vă supărați de ceea ce vă voi spune...

— Nu, n-ai nici o grijă.

— Ei bine, vedeți, eu mă leg de propriile *dumneavoastră* cuvinte : ramura verde e ramură verde și cărbunele e cărbune. Aceasta, evident, este o parabolă. Dar putem și să spunem : sulful e sulf și salpetrul e salpetru ! Cel care a avut ideea de a amesteca aceste elemente a inventat praful de pușcă.

— Andersen ! E cumplit să te aud că vrei să inventezi praful de pușcă. Ești, evident, prea gentil. Am să încep să cred, ca de altfel toată lumea, că ești ambițios.

— Asta, îmi suflă spiridușul meu cel năstrușnic, face parte din meserie.

— Meserie, meserie, bodogăni scumpul și marele poet, ca și cum n-ar fi înțeles.

Cînd *Ahasverus* a apărut, el l-a citit și cum eu l-am rugat să-și dea părerea asupra acestei lucrări, mi-a scris o scrisoare

unde și-a exprimat deschis puțină plăcere pe care i-o făcuse această lucrare. Cuvintele sale au avut întotdeauna în ochii mei multă autoritate ; mulți oameni au fost de aceeași părere, fără îndoială. Iată pentru ce transcriu aici această scrisoare, pentru a nu ascunde nimic din maniera lui de a vedea lucrurile :

Scumpul meu Andersen,

Am recunoscut și stimat întotdeauna talentul dumitale de povestitor naiv, spiritual și original, maniera dumitale de a trata nuvela sau impresiile de călătorie.

Când ai abordat genul dramatic prin Mulatra, m-am bucurat la fel de darurile dumitale, cu toate că subiectul mai fusese tratat și că frumosul care se găsește acolo e mai mult de ordin liric. E mult de când mi-ai vorbit de proiectul dumitale și de când te-am avertizat sincer de puțină încredere pe care mi-o inspira și forma și planul. Totuși, ai părut neplăcut surprins, când la ultima noastră întâlnire ți-am repetat-o, adăugînd că n-am citit decît cîteva fragmente. Acum am citit toată cartea cu atenție și părerea mea rămîne aceeași. Trebuie să mă ierți dacă îți vorbesc fără înconjur. Cartea a făcut asupra mea o impresie neplăcută și confuză. Mi-ai cerut să ți-o spun deschis. Nu știu să discut altfel cu dumneata decît cinstit și nu vreau să folosesc, în ceea ce te privește, minciuni politicoase. Mă așteptam la o compoziție dramatică, dar Ahasverus nu-i un subiect de dramă. Poate pentru această rațiune Goethe l-a părăsit. Această legendă barocă ar cîștiga mult dacă ar fi tratată într-o manieră umoristică, văzută ca o poveste, făcînd din acest cizmar obiectul unei poezii speculative, și renunțînd de a scoate din subiectul respectiv o operă lirică, și cu atît mai puțin una dramatică. Drama cere o acțiune strînsă, completă, ușor de sesizat, care se explică și se desfășoară prin personajele sale. Nu văd nimic din toate astea în piesa dumitale. Ahasverus e situat aici pe planul al doilea. Personajele mute rămîn, de asemenea, pasive. Poemul e construit din aforisme lirice, uneori din fragmente, din povestiri. Totul, puțin coerent. Pare că aici se etalează multe pretenții, dar puțină realizare. Opera nu îmbrățișează nimic mai mult

decît istoria universală de la naşterea lui Christos pînă în zilele noastre. Pentru oricine ar studia profund şi fidel istoria cu scenele ei grandioase şi cu figurile ei nemuritoare, lucrarea asta e o hrană spirituală puţin reconfortantă cu aforismele ei lirice, cu scenele populate de pitici, privighetori, sirene. Totul se aseamănă cu un vis. Aici se revelă tendinţa dumitale naturală de a scrie poveşti. Imaginile sînt ireale. Cîteodată — sînt de acord — se găsesc şi pasaje lirice şi descriptive binevenite : gladiatorii, hunii, barbarii. Aceasta însă nu-i destul. Subiectul dumitale e lipsit de profunzime şi nu atinge grandoarea care caracterizează sublimul ! Nu străbate de aici nici un semn al istoriei în toate manifestările sale şi gîndirea nu-i deloc solicitată. Toate aceste tablouri nu ne arată nimic nou, original şi nimic nu ne emoţionează. Dimpotrivă sînt cîteva lucruri chiar odioase, ca de pildă felul în care Barabas, după crimă sa, obţine demnităţi şi onoruri. Nu-l vedem întreprinzînd nimic, nu putem să-i urmărim desfăşurarea caracterului. Ni se povesteşte pur şi simplu că convertirea lui Barabas, după asasinarea unei bătrîne, aduce bucurie în cer.

Iată deci părerea mea. Ți-am scris exact ce-am simţit şi n-am să schimb o iotă pentru a-ţi fi agreabil sau pentru a te flata. Iartă-mă dacă te-am rănit fără să vreau şi fii sigur că recunosc şi stimez în dumneata pe poetul plin de originalitate în toate privinţele.

Al dumitale devotat

A. Oehlschläger."

Această scrisoare conţine, sigur, lucruri juste şi adevărate, dar eu văd problema sub alt aspect decît marele poet. L-am numit pe *Abasverus* poem dramatic, dar el nu trebuie pus strict în această categorie. Nu poate fi vorba aici de intrigă dramatică ; nu se găseşte aici culoarea care dă relief caracterelor. Forma sa schimbătoare trebuia să limpezească, să simbolizeze această idee : omul, chiar dacă a renegat divinitatea, merge totuşi spre perfecţiune, spre cunoaştere. Din acest punct de vedere, am vrut să arăt pe scurt şi prin imagini transformările umanităţii de-a lungul secolelor. Punctele culminante ale istoriei mi-au servit drept cadru. Nu trebuie comparat *Abas-*

verus cu o dramă de Scribe sau cu o epopee de Milton. Cît privește detaliile aforistice, ele sînt ca elementele unui tablou făcut în mozaic. Un edificiu, oricare ar fi el, e întotdeauna compus din pietre suprapuse și juxtapuse. Nu e considerat însă după aceste elemente separate — ci se judecă edificiul în ansamblu.

Cîteva voci, mai tîrziu, s-au ridicat pentru a-mi justifica credința în această operă, care indică o tranziție apreciabilă în viața mea de poet.

Anul 1848 deschise o perioadă de agitație și de profunde tulburări. Marile frămîntări ale epocii lăsară urme însîngerate și în patria mea.

Încă din primele zile ale lunii ianuarie regele căzu bolnav. L-am văzut pentru ultima oară, culcat pe șezlongul său, în seara cînd m-a poftit să iau ceaiul cu el și să-i citesc ceva. I-am adus romanul meu neterminat, *Cele două barone* și vreo două-trei povești. I-au plăcut mult, a rîs din toată inima și și-a luat rămas-bun de la mine cu cuvintele :

— La revedere și pe curînd !

Nu l-am mai revăzut, căci starea i s-a agravat. În seara zilei de 20 ianuarie, la orele zece și un sfert, s-a sfîrșit... Constituția a fost proclamată la 28 ianuarie, în timp ce regele Christian se afla încă pe catafalc, căci de abia la 5 februarie a fost îngropat în catedrala Roskilde.

Un curent puternic străbătea acum Europa.

La Paris izbucnise revoluția și Ludovic-Filip fusese nevoit să părăsească Franța împreună cu familia sa. Ca un flux puternic revoluția cucerise și orașele Germaniei. La noi în țară încă mai era căminul păcii, te puteai duce la teatru, vizita muzee, puteai să te interesezi de artă și de tot ce era frumos, numai că această pace nu putea să dureze : valul urca spre noi. Revoluția izbucni în Holstein¹. Vestea se răspîndi iute ca fulgurul.

Mulțimea circula pe străzi zi și noapte cîntînd cîntece patriotice. Tocmai atunci sosiră la Copenhaga cîțiva deputați din Holstein. Cum furia împotriva acestei provincii era mare, regele Frederik al VII-lea a dat o proclamație :

¹ Provincie daneză, anexată pe atunci de statul german.

„Incredințez pe deputații din Holstein, onoarei poporului danez !”

Se începu mobilizarea pe pământ și pe mare.

Unul dintre oamenii noștri cei mai de văză veni să mă roage să creez un curent de opinie în favoarea noastră, prin intermediul presei engleze, unde eram cunoscut și citit. Scrisei, fără întârziere, domnului M. Jordan, redactor la *Literary Gazette*. Scrisoarea mea, care zugrăvește exact starea de spirit din Danemarca, fu imediat publicată.

„Copenhaga, 13 aprilie 1848

Dragă prietene,

N-au trecut decît cîteva săptămîni de cînd ți-am scris. Evenimentele care s-au precipitat dau acestui interval valoarea mai multor ani. Politica n-a fost niciodată partea mea tare : poetul are, socot eu, o altă misiune de îndeplinit, dar cînd pămîntul se cutremură, nu ne putem ține pe el fără să-i simțim zdruncinăturile pînă în virfurile degetelor.

Trebuie deci să vorbesc.

Da, avem război, dar nu război susținut de entuziasmul întregului popor danez, un război pentru care și nobilul și țărănul, pătruns de cauza lui dreaptă, se înrolează în rîndurile armatei. Despre acest entuziasm, despre acest spirit patriotic, care susține poporul danez, în totalitatea lui, vreau să vorbesc astăzi.

Masca sub care șefii partidului din Schleswig-Holstein ne-au arătat în decursul anilor poporului german, atît de îndemînativ și de cinstit, maniera în care prințul de Noer a luat Rendsborgul, sub pretextul că acționează în interesul regelui Danemarcei, prizonier al constituției sale, toate acestea i-au revoltat pe danezi și i-au ridicat ca pe un singur om. Micile preocupări ale vieții cotidiene cedează pasul marilor și nobilelor sentimente. Totul e acum în mișcare, dar ordonat și unit. Contribuțiunile bănești curg din toate părțile. Ucenicul cel mai sărman, sluga cea mai modestă, își aduc obolul lor. Auzindu-se că lipsesc caii, în numai cîteva zile aceștia au sosit de la țară într-un număr atît de mare, încît ministerul de război

a trebuit să ordone suspendarea trimiterilor. Prin case și școli de fete se pregătesc pansamente ; în școlile de băieți se toarnă gloanțe. Tinerii de neam se angajează ca simpli soldați și această egalitate întărește curajul și ardoarea combatanților.

Printre voluntari se află și fiul unui guvernator din Norvegia, aparținând uneia dintre cele mai de seamă familii din țară. Trecând prin Copenhaga a fost cuprins de un asemenea entuziasm, pentru cauza noastră dreaptă, încît a dorit din toată inima să se angajeze în armata daneză. Cum calitatea sa de străin nu-i îngăduia acest lucru, a cumpărat o proprietate în Danemarca și a putut în acest chip să îmbrace uniforma de simplu soldat. S-a prezentat la batalion decis să trăiască întocmai ca și camarazii săi, cu pîine cazonă și cu cei doisprezece șilingi pe zi. Toți fac la fel și pleacă la război veseli ca la sărbătoare. Insuși regele s-a îndreptat către cartierul general al armatei. O parte din garda sa e alcătuită din soldați din Holstein. S-a hotărît, la început, să nu ridice armele împotriva compatrioților lor, dar ei au cerut, ca o favoare, să facă parte din această expediție.

Armata noastră înaintează repede și victorioasă. Insula Als a fost cucerită, ca și orașele Flensburg și Schleswig. Am ajuns la frontiera Holsteinului și am luat peste o mie de prizonieri care au fost, în cea mai mare parte, duși la Copenhaga. Ei sînt foarte porniți împotriva prințului de Noer care, după ce le-a făgăduit să-și sacrifice și sîngele și viața, i-a părăsit în prima luptă în care danezii au intrat cu tunurile și baionetele în Flensburg.

Trăim o epocă furtunoasă, totul se schimbă mereu, dar ceea ce nu se schimbă niciodată e Dumnezeu și dreptatea sa. El ține cu Danemarca, care-și apără drepturile și care trebuie să-i fie recunoscute. Adevărul este pentru popoare fermentul victoriei.

Fiecare națiune are dreptul la prosperitate pe calea Binelui și a Frumosului. Aceasta ar trebui să fie deviza Europei.

Grație acestui lucru pot să privesc cu încredere viitorul. Germanii sînt un popor cîstit, ei vor afla cine sîntem și ce vrem și necazul lor de acum se va schimba în respect și prietenie.

Fie ca această dorință să se realizeze, jîe ca Dumnezeu să-și întoarcă spre toate țările chipul său luminat.

Hans Christian Andersen.*

Scrisoarea se află printre puținele pe care le-au reprodus ziarele străine.

Sufeream din pricina acestui război mai mult decît alții. Niciodată nu mi-am dat mai bine seama cît de scurtp mi-era pămîntul natal și cît de daneză mi-era inima. Aș fi putut să mă înrolez și eu și să-mi dau cu bucurie viața pentru a contribui la victorie, dar eram cît se poate de mișcat la gîndul prieteniei de care mă bucurasem în Germania. Spre sfîrșitul toamnei am părăsit Glorupul, unde îmi petrecusem vara. Apropierea iernii opri operațiile militare. Cîțva timp viața păru să-și reia cursul normal.

În ciuda împrejurărilor, romanul meu *Două baronese*, pe care-l terminasem în timpul vilegiaturii, fu primit cu bunăvoință. Heiberg îmi adresează un cuvînt prietenos și mă poartă la masă. Ridică un toast în cinstea cărții „de care m-am despărțit înviorat, ca după o plimbare primăvărată prin pădure”.

La 18 decembrie trebuia să se celebreze centenarul teatrului danez. Heiberg și Collin s-au înțeles să mă însărcineze să scriu un prolog cu prilejul acestei sărbători. Bournonville compuse un balet: *Amintiri de demult*, unde reînvia cele mai pitorești scene din repertoriul baletului. Proiectul meu, inspirat de tendința aceluia moment, fu aprobat de direcție. Știam că publicul venea la teatru, dar gîndurile lui erau la cei de pe front. Trebuia deci să le urmăim și noi pentru a le readuce atenția la scena daneză. Cu convingerea intimă că, în zilele noastre, puterea unui popor rezidă mai mult în forța sa morală decît în tăria spadei sale, scrisei *Bastionul artei*, care în ciuda cîtorva critici veninoase își împlini misiunea.

Prima reprezentație a *Nunții la malul lacului Como* avu loc în ianuarie. Muzica compozitorului Glaser avu un succes grozav; divertismentul de balet al lui Bournonville primi laude la fel de mari, dar despre mine — nici un cuvînt.

Într-una din serile lui aprilie sosi vestea că în Joia sfîntă vasul de război „Christian al VIII-lea” făcuse explozie și se

încease cu tot echipajul. Izbucni un imens strigăt și se proclamă doliul național. Un singur supraviețuitor scăpase ca prin minune. În stradă m-am întâlnit cu căpitanul Wulf, unul dintre fiii protectorului meu care, cu ochi strălucitori, îmi strînse mâna, strigând :

— Știi cine a venit o dată cu mine ? Locotenentul Ulrich, supraviețuitorul de pe „Christian al VIII-lea” !

Habar n-aveam cine e locotenentul Ulrich, dar la această veste am izbucnit în lacrimi.

— Unde e ? Trebuie să-l văd !

— S-a dus să se prezinte la Ministerul Marinei, apoi va alergera la mamă-sa, care-l crede mort.

Am intrat în primul magazin aflat în cale ca să consult un anuar și găsim-i adresa am dat fuga într-acolo.

În clipa în care am sunat, m-am gândit că poate familia n-avea știre de ceea ce se petrecuse. Drept pentru care întrebai servitoarea :

— E veselie ori tristețe la dumneavoastră ?

— Veselie mare, răspunse ea cu obrazul strălucind, pentru că băiatul e ca și picat din cer !

Intrai în salon. Toată familia era adunată, îmbrăcată încă în haine noi de doliu, și, în mijlocul lor, sănătos și zdravăn, fiul pe care-l crezuseră mort. Mă arunca de gîtul lui, nu puteam face altfel. Plînsei și toți înțelesesă că nu venisem acolo ca un simplu străin.

Sufletul mi-era bolnav. Sufeream și fizic și moral și simteam nevoia să schimb mediul. Drept pentru care m-am hotărît să-mi revăd prietenii din Suedia, să vizitez Dalarn și să ajung poate pînă în Haparanda pentru sărbătorile solstițiului de vară.

De înălțare am pornit spre Helsingborg. Era o frumoasă zi de primăvară, tinerii mesteceni umpleau aerul de parfumul lor proaspăt, soarele strălucea. Călătoria a fost un adevărat poem, așa cum am încercat s-o redau, s-o exprim, în cartea mea *În Suedia*.

Göteborg mi-a părut mult mai însuflețit, mai evoluat decît alte orașe suedeze, luminat cu gaz, ca orașele englezești sau olandeze.

Poetul-baron Beskow mă prezintă regelui Oskar, care mă primi cu multă bunăvoință. I-am mulțumit pentru decorația *Steaua Nordului*, cu care mă onorase. Am vorbit apoi despre asemănarea dintre Stockholm și Constantinopole și de partea de sud a lui Loch Lomond, despre război, despre disciplina și devotamentul voluntarilor suedezi în timpul șederii lor în Fionia. La întoarcere am fost invitat la masa regală și așezat în fața reginei, alături de Beskow. Regina mi-a spus că mă cunoaște prin multe din operele mele, între altele *Povestea vieții mele*. Prințul Gustav se întreținu cu mine cu multă vioiciune. După-masă a trebuit să le citesc *Inul*, *Rățușca cea urită*, *Gulerul* și *Povestea unei mame*; familia regală avea lacrimi în ochi. Când am plecat, regina mi-a întins mîna să i-o sărut și m-a poftit să mai vin să le citesc povești.

Simpatia mea, dacă îndrăznesc să mă exprim astfel, se îndrepta mai ales către prințul Gustav. Avea ochi mari, albaștri, adînci și expresivi. M-a uluit talentul său excepțional pentru muzică. Discuția noastră avu ca obiect arta, poezia, războiul și fui bucuros să aud că, întocmai ca și mine, el îl aprecia mult pe marele duce de Weimar.

Pentru a călători în Suedia trebuia să ai propria ta trăsură. Ar fi trebuit să cumpăr una dacă guvernatorul nu mi-ar fi pus-o, cu delicatețe, pe a sa la dispoziție. Aici începe o viață de călătorie mai deosebită, oarecum asemănătoare celor pe care le faci în America, unde nu există drumuri de fier. La Leksand, unde lacul Siligen se întinde neted ca o oglindă, lumea împletea cununi și ghirlande destinate să împodobească prăjiniile de mai¹ cu verdeață, pentru sărbătorirea solstițiului de vară. Sălcii cu ramuri groase se aplecau deasupra torentului în care înotau lebede sălbatece, iar jos, pe coasta Morat, către hotarul norvegian, munții se profilau pe cer. Toată această viață, această mișcare, aceste costume pitorești, sub soarele cald îmi oferiră un spectacol mult deosebit de ceea ce socoteam eu să găsesc în acest Nord calm și rece. Vapoarele încărcate de bătrîni și de tineri, ba chiar și de prunci, toți îmbrăcați în

¹ Prăjini împodobite cu verdeață și cu flori, în jurul cărora țăranii dansează pentru a inaugura solstițiul de vară.

haine de duminică, se îndreptau spre biserică ; pentru a reda această minunată priveliște orice cuvînt îmi pare sărac ; profesorul Marstrand¹, influențat de descrierile mele, a venit aici două veri la rînd în timpul sărbătorilor și ne-a dăruit tablouri pline de viață și de culoare. La Leksand e ultimul han. După obiceiul țării trebuie să intri la pastor, fără să-i spui cine ești ; așa am făcut, numai că, a doua zi, trecînd peste un pod, am întîlnit un grup de copii care-l aclamau, fluturîndu-și pălăriile, pe cel ce scrisese pentru ei povești : „Andersen se află în Dalarne”.

Mă gîndii la bieții mei prieteni de la spitalul Hériot din Edinburg și la tineretul Scoției. Îmi înălțai inima recunoscătoare către bunul Dumnezeu, rugîndu-l să-mi ierte suspinele și lacrimile din ceasurile mele de amară descurajare.

Întinderea nesfîrșită a pădurilor, adîncile lacuri limpezi, unde-și au cuiburile lebedele sălbatice, toate acestea erau noi pentru mine, dar ceea ce mă izbi cel mai mult, fu lumina romantică pe care o aruncau peste acest colț pitoresc vechile legende și faptele istorice legate pretutindeni de viața dramatică a lui Gustav Vasa.

La Fahlun, îmi amintesc mai ales de o mică întîmplare consemnată în cartea mea *În Suedia*, sub titlul : *Ceea ce spun jirele de iarbă*.

În grădina guvernorului, patru tinere fete se distrau să lege în palmă patru fire de iarbă ca să facă un inel. Dacă reușeau, li se îndeplinea o dorință, dar nici una n-a reușit. Însistară să încerc și eu și cînd deschisei mîna, cele patru fire de iarbă alcătuiau într-adevăr un inel.

— Și-acum dorința, strigară ele.

— Doresc ca Danemarca să repurteze o mare victorie și să obțină curînd o pace onorabilă.

Puțin timp după asta am aflat despre victoria danezilor la Fredericia.

Prin Genfle am revenit la Upsala, fără să mă mai opresc și la minele din Dannemora. Vizitasem mai înainte minele din Harz. Coborîsem în catacombele Romei și ale Maltei și avu-

¹ Pictor danez (1810—1892), care a fixat pe pînză scene remarcabile din viața populară.

sesem adevărate coșmaruri. N-aș mai fi vrut să cobor sub pământ înainte de a fi depus pentru totdeauna în el.

În vechea Upsala am vizitat colinele săpate de cercetători, coline care poartă numele de Odin, Thor și Freyr¹. Pașnica bătrână care mă conducea, auzindu-mi numele, spuse bucurasă :

— Voi face lumină pentru dumneavoastră întocmai ca pentru domnii cei mari din Stockholm.

Întorcându-mă, am văzut arzând lumînări la vechea urnă ce închide — zice-se — rămășițele lui Odin și ale urmașilor săi, iar de jur împrejur cenușa animalelor sacrificate.

Putem numi regiunea Montala „grădina canalului Götha”. E un amestec fermecător, unde se întâlnesc frumusețile naturale ale Suediei și ale Danemarcei. Peste tot, păduri somptuoase de fagi, lacuri, stînci, torente. Sub fereastra mea, la picioarele copacilor stufoși, curgea Motala, cea mai repede dintre apele verzi și transparente în care se zărea cea mai mică pietricică și cel mai mic pește. De la Motala am făcut o excursie la Vadstena. Bogatul său castel este acum hambar de grâu, iar puternica sa mînăstire un spital de nebuni.

În ajunul plecării mele m-am culcat devreme și am adormit repede. M-a deșteptat un cor. M-am sculat și am întrebat dacă sosise cumva vreun personaj de seamă prin împrejurimi.

— Serenada e pentru dumneavoastră, mi se răspunse.

— Pentru mine ! exclamai eu fără să pricep.

S-a cîntat imnul național al Danemarcei. Erau muncitori din Motala, care, auzind despre plecarea mea apropiată, țineau să-și arate simpatia nu numai pentru Andersen-poetul, ci și pentru Andersen-danezul. Această simpatie față de țara mea crescuse pretutindeni în Suedia, aidoma unei flori, în tot timpul călătoriei mele. Nu și-ar fi închipuit cei din Danemarca o asemenea primire sinceră și credincioasă.

La Kunnekule am petrecut cîteva zile la contele Hamilton-tatăl. Unul dintre fiii lui este căsătorit cu fiica poetului suedez Geijer. Ea seamănă uimitor cu Jenny Lind și vocea sa are același timbru. Micuța Anna, singurul copil din casă, de obicei timidă față de străini, s-a atașat imediat de mine.

¹ Zei din mitologia scandinavă.

Cartea mea *In Suedia* e cu siguranță opera la care am lucrat cel mai mult. Îndrăznesc să spun că nicăieri nu se afirmă mai puternic ca aici gustul meu pentru descrierile de natură, miraculosul și humorul și, atât cât comportă o povestire în proză, lirismul.

Critica suedeză a fost foarte elogioasă, iar critica daneză, care se arătase destul de binevoitoare în acești ultimi ani, a fost destul de generoasă.

Anul 1850 a fost un an de doliu pentru Danemarca și pentru toată lumea literelor. La 20 ianuarie se stinse din viață Oehlenschläger. Moartea i-a fost liniștită. Prietenii îl înconjurară și el ceru să i se citească, cu voce tare, scena din tragedia sa *Socrate*, în care marele filozof vorbește despre nemurirea sufletului. Era liniștit, s-a rugat să nu se chinuie prea mult, apoi capul i-a căzut pe pernă și a adormit pentru totdeauna. L-am văzut, boala îi dăduse aspectul unei statui de bronz, cu fruntea sa înaltă și cu o expresie plină de noblete.

La 26 ianuarie a fost condus la mormînt de întreg poporul danez. Funcționari, studenți, marinari se constituiră în echipe ca să-i poarte sicriul în tot lungul drumului care ducea la Frederiksborg, unde se născuse și unde dorise să fie îngropat.

În timpul ultimilor săi ani Oehlenschläger devenise mai blînd, mai cordial și mai plin de bunăvoință față de mine. Într-o zi în care ziarele mă împrășcau, el îmi dăruî mica *Stea a Nordului*, aceeași decorație cu care mă onorase și regele Suediei, spunîndu-mi :

— Eu am purtat-o destul ! Păstrează-o în amintirea mea. Ești un poet adevărat, s-o știi de la mine. Lasă-i să urle cît or vrea !

La 14 noiembrie, în anul trecut, organizase în cinstea sa un banchet : acum i se făceau funeraliile. Înainte de a muri, Oehlenschläger ceruse să i se reprezinte tragedia sa *Socrate*. Mi-e greu să înțeleg de ce acest mare poet, în ceasul morții sale, era frămîntat de o atît de mărunță preocupare. Mi-ar fi plăcut mai curînd să-l aud spunînd ca poetul muribund al lui Lamartine :

„Crezi că lebăda cînd urcă spre soare mai vede umbra aripilor sale pe valuri ?”

Fusese creat un nou teatru, un teatru popular, ieșit aproape în chip miraculos din pământ, dar nimeni nu se gândea că ar putea avea un viitor. Fondatorul lui era un ~~om~~ tînăr, care, lipsit de bani, avea în schimb darul de a face să vină banii, căci era un minunat organizator. Copenhaga îi e datoare domnului Carstensen, pentru crearea centrului de atracție „Tivoli“, care poate să rivalizeze cu oricare instituție de acest gen, dacă nu chiar le întrece.

Teatrul — după cum am mai spus — nu inspira de loc încredere. Repertoriul îi era limitat, căci autorii cunoscuți nu catadicseau să-și aducă aici piesele. Directorul îmi ceru concursul și încercarea mea întrecu toate speranțele. Compusesem mai demult o feerie pentru teatrul regal : *Floarea fericirii*. Deși destul de bine primită, nu se jucase decît de șapte ori. Aveam totuși ferma convingere că talentul meu de povestitor putea da roade și în acest sens ; găsisem în *O mie și una de nopți* subiectul noii mele piese intitulată *Mai presus decît perlele și aurul*. Piesa a salvat teatrul. Toate clasele sociale dădură buzna s-o vadă și, în timpul unei lungi suite de reprezentații, sala, care avea 2 500 de locuri, fu plină.

Am scris apoi, tot pentru acest teatru, o altă feerie : *Negustorul de nisip*. Pe acest zeu al visului nordic, pe care încercasem să-l personific, să-i dau formă și viață în una din poveștile mele, am vrut să-l aduc pe scenă și să-l pun să rostească acest adevăr : că sănătatea, voia bună, pacea sufletului sînt întotdeauna de preferat banilor. Am muncit mult la această lucrare pe care directorul a montat-o cu multă grijă pe scena mult prea mică pentru ea.

La premieră, sala era plină și am putut vedea în cadrul aceleiași seri și agitația furtunoasă și liniștea atentă și aprobatoare a publicului.

În timpul primului act fu zgomot, se rîse ; în timpul celui de-al doilea se auziră chiar cîteva fluierături ; la începutul celui de-al treilea, cîteva persoane plecară.

— Baliverne goale ! Acum am ajuns în China ; pînă la urmă Dumnezeu știe pe unde ne mai poartă !

În cursul celui de-al treilea act, sala se potoli ; ascultau toți în cea mai mare liniște. Deodată publicul înțelese ideea piesei și entuziasmul lui zgudui teatrul.

În timpul acestor minute ostile, nu m-am simțit deloc întristat ; pentru prima oară în viața mea mi-am dat însă seama cât sînt de nedrepti și am fost profund jignit. Așa că, atunci cînd izbucniră aplauzele, rămăsei impasibil. La ieșire, cîteva persoane se apropiară de mine să mă felicite ; n-am putut să le spun un cuvînt. Rîseseră de mine ; îmi trebuia timp ca să uit. Piesa a stat mult timp pe afiș ; oamenii din popor îmi mărturiseau admirația. Un meseriaș, întîlnindu-mă, îmi strînse mîna, spunîndu-mi :

— Mulțumesc, domnule poet Andersen ! Am petrecut o seară minunată !

Aceste cuvinte au fost pentru mine mai de preț decît cea mai elogioasă critică.

Tot în legătură cu asta mi s-a întîmplat într-o zi un lucru curios : o doamnă, la care mă duceam adesea, îmi povesti că, într-o dimineață îl văzuse pe rîndașul de la cai cu fața transfigurată :

— Ce-a pățit Hans ? O întrebasese ea pe slujnică. Pare atît de mulțumit...

Cu o seară înainte lui Hans, de felul lui un om greoi și cam adormit, i se dăduse un bilet de teatru.

— S-a schimbat grozav, zise slujnica. Cînd s-a întors era din cale-afară de mulțumit de tot ce văzuse și auzise. „Am crezut pînă azi că oamenii bogați și nobili sînt întotdeauna fericiți ; acum știu că și noi, ăștilalții, putem fi. A fost ca la predică, dar mai frumos pentru că puteai să și vezi...”

Nici o apreciere nu m-a flatat atît ca vorbele acestui băiat cu suflet simplu.

În timpul verii am terminat la Glorup, cartea *În Suedia*. A fost ultima pe care a mai citit-o Oerstedt. Cel mai mult i-au plăcut capitolele *Credință și știință* și *California poeziei*.

— Ți s-a reproșat, mi-a spus el într-o zi, în felul lui blînd și plăcut, lipsa dumitale de erudiție. Poate însă că dintre poeți vei fi singurul care va fi făcut cel mai mult pentru știință !

Să nu se creadă cumva că aș vrea să-mi asum vreun merit în domeniul științei. Nu, am vrut numai, ca poet, să scot la iveală comorile acestui izvor atît de puțin cercetat. Am încercat să aplic știința în *Picătura de apă*. Oerstedt menționează acest

lucru în lucrarea sa *Spiritul naturii*, spunînd : „Descoperirile moderne au și început să pătrundă în lumea literelor“. El înțelegea dragostea mea pentru știință și se bucura de interesul pe care-l arătam noilor invenții, factori puternici ai progresului material al epocii noastre.

— Da, adăugă el, ai păcătuit totuși împotriva științei și ai uitat ce-i datorezi, pentru că în poemul dumitale, *Danemarca, patria mea*, n-ai pomenit nimic despre ea !

Am încercat să repar acest lucru, adăugînd poemului încă o strofă.

După luptă și victorie, în sfîrșit, pacea ! Am cules vestea cu inima plină de entuziasm. Reîntoarcerea soldaților se sărbătorește prin serbări mărețe, care-mi luminează viața și pe care le voi păstra de-a pururi în inima mea ca pe o amintire prețioasă.

În cinstea voluntarilor suedezi și norvegieni compusesem un cîntec de bun-venit cu care au fost primiți la porțile orașului. Toate breslele se aflau acolo cu steagurile și cu emblemele lor, ceea ce nu se prea vedea decît la teatru. Cînta muzica, iar merlele de aur erau aruncate de jeturile de apă de la Gammel Tory întocmai ca la serbările regale. La toate casele fluturau drapele daneze, suedeze și norvegiene, purtînd inscripții simbolice : *Victorie, Pace*. Fiecare se simțea în sinea lui mai danez și la intrarea soldaților începură să-mi curgă lacrimile de-a lungul obrazilor.

În timpul acestor sărbători ale victoriei am fost încercat de două mari pierderi : moartea doamnei Emma Hartmann, apoi cea a lui Oerstedt.

Doamna Emma Hartmann era însăși viața și veselia. De cîte ori buna sa dispoziție nu mi-a redat curajul pierdut ?! În casa ei găseam întotdeauna un colțișor înșorit. În timp ce mama trăgea să moară, fetița cea mai mică, Maria, căzu bolnavă. În povestea mea *Casa cea veche* am schițat-o din cîteva trăsături. În vîrstă numai de doi ani, fetița, de îndată ce auzea o muzică, începea să danseze. După ce muri maică-sa se ofili întocmai ca o floare care se vestejește. De parcă mama i-ar fi cerut Domnului : „Dă-mi unul dintre copii, pe cel mai mic, care încă nu poate trăi fără mine !“ și Dumnezeu i-a ascultat ruga.

Patru zile după asta l-am pierdut pe Oerstedt, pe care-l cunoșteam aproape de la sosirea mea la Copenhaga și cu care împărtășisem adesea necazurile și bucuriile.

Când l-am văzut ultima oară, era încă plin de vigoare și se bucura la gândul verii apropiate.

— Duminică — spunea el — mă voi ridica !

Și duminică se ridicase într-adevăr, dar la ceruri.

Era pace și soarele vesel al primăverii strălucea. Simțeam nevoia să plec, să părăsesc orașul pentru pădurea de fagi cu proaspătul ei frunziș, de-un verde cald. Prietenii mei din Christienlund mă așteptau. Tinerii proprietari își doreau, pe casă, un cuib de berze. Puseseră pînă și roata pe acoperiș. Dar berze, ioc : „O dată cu sosirea mea vor fi și berzele acolo“. Prezicerea îmi fu de bun augur căci în dimineața sosirii mele, îndată ce-am pășit în curte, am și văzut perechea de berze trudind de zor să-și meșterească cuibul.

În cursul anului două berze trecuseră în zbor pe deasupra mea. După o veche credință aceasta însemna călătorie. Numai că de astă dată călătoria mea fu scurtă : n-am depășit porțile Pragăi.

La Christienlund primăvara își avea emblema ei : o ramură de măr înflorit. La marginea unui șanț mărul se înnoiește în toată splendoarea sa și la vederea lui a înflorit și în mine povestioara *Este o deosebire*.

Cea mai mare parte a lucrărilor mele și-au aflat inspirația în faptele din jur. Fiecare, dacă știe să privească în jurul lui cu ochii poetului, poate să zărească acele manifestări ale frumuseții, pe care eu le numesc poezia hazardului. Și iată câteva exemple :

În ziua morții lui Christian al VIII-lea, o lebădă sălbatică, izbindu-se de săgeata din turnul catedralei Roskilde, și-a străpuns pieptul. Oehlenschläger a evocat această întâmplare în poemul său consacrat memoriei regelui.

Într-o zi, cînd, pe mormîntul lui Oehlenschläger, au vrut să înlocuiască coroanele veștede cu altele proaspete, au văzut că o pasăre cîntătoare își făcuse cuib într-una din ele.

Mă aflam odată, de Crăciun, la Bregentved. Aproape de obelisc, o pătură ușoară de zăpadă acoperise piatra. Fără să-mi

dau seama, am scris, cu vârful bastonului : „*Nemurirea e ca zăpada ! ; mâine nu va mai rămîne nimic din ea !*” Urmă un îngheț, apoi frigul cedă. La cîteva zile după asta, trecînd pe acolo, am văzut că, din cele scrise de mine, nu mai rămăsese decît cuvîntul : *Nemurirea*.

Adevărata mea reședință de vară era dragul meu Glorup, domeniul venerabilului meu prieten, contele Moltke-Hvidfeldt. Vara aceasta a fost ultima pe care am petrecut-o cu el : în primăvara următoare a murit. Contele vroia să dea o mare serbare pentru toți țăranii de pe pămînturile lui, care fuseseră în război și-mi încredință mie sarcina asta. M-am consacrat ei din toată inima și am izbutit să le procur acestor oameni o fărîmă de fericire. De fiecare parte a bazinului central se întindeau două alei de tei. Într-una, am ridicat un cort spațios. Arborii, ale căror trunchiuri serveau drept coloane, erau îmbrăcați în damasc roșu, steme multicolore și jerbe de flori strălucitoare alcătuiau capitelurile. Douăsprezece lămpi decorate cu ghirlande în culorile naționale luminau sala, de pe fondul roșu al tapetului se detașau monograma regelui și stemele care purtau numele generalilor.

Sub un grup de drapele, o estradă era destinată orchestrei și alături se aflau loji special amenajate. În partea superioară a sălii, în mijlocul jerbelor de nu-mă-uita, ardea o flacăară într-un vas îmbrăcat în zăbranic. Pe o stemă neagră erau scrise numele ofițerilor căzuți în război ; pe o alta era scris „Soldatul”, iar lista victoriilor acoperea o a treia stemă. O cunună de frunze de fag roșii și o altă cunună de frunze de laur aurite dominau totul, dînd o impresie de măreție solemnă.

— Vai, cît e de frumos ! spuse un țaran. Dacă regele ar putea vedea asta, ar fi grozav de mulțumit !

— Treaba asta a costat pe puțin o mie de scuzi ! șușoti un altul.

— Poate vrei să spui un milion ! îl corectă nevastă-sa.

— Cu adevărat raiul ! adăugă un bătrîn paralytic care fusese și el adus. Și muzica asta ! Și masa asta grozavă ! Raiul, ce mai !

N-am primit niciodată laude mai numeroase pentru întreaga mea operă, cît am primit în ziua aceea, pentru talentul

meu de decorator. Pentru mine, însă, care trăisem atîta vreme în teatru, totul n-a fost decît o joacă.

Sărbătoarea avu loc la 7 iulie, pe o vreme splendidă. Soldații defilară, pastorul rosti un discurs de bun-venit și muzica intonă *Bravul soldat*, după care cortegiul se îndreptă spre sala unde mesele îmbelșugate îi așteptau pe musafiri. Fură trase lovituri de tun, orchestra începu să cînte, ochii să strălucească. Bătrînul conte bău în sănătatea regelui, eu îmi citii poemul închinat soldaților, apoi fu intonată cantata mea.

Printre numeroasele toasturi care se ținură, un soldat ridică paharul „pentru cel care împodobise atît de frumos sala”. Spre seară, sosiră fetele și începu dansul. Alea care ducea spre bazin era luminată. O corăbioară cu trei catarge se legăna pe apă acoperită de lampioane colorate.

— La anul vom organiza o serbare la fel de frumoasă, spuse bătrînul conte, căci e minunat să le poți face o bucurie acestor oameni de treabă! Sînt cu toții atît de curajoși și de cinstiți.

Dar aceasta a fost ultima sa serbare.

Anii de război despărțiră ultima mea călătorie de cea pe carea aveam de gînd să o întreprind în Germania. Încă nu vizitasem cîmpul de luptă, căci cît timp acolo se purtau bătălii, nu voiam să apar în postura unui curios. În inima mea, sîngeroasele evenimente erau încă vii și doream să văd acele locuri de luptă și suferință.

Din Svendborg, vaporul ne duse pînă la Als, unde se mai vedeau încă urmele fortificațiilor. La Flensburg, ȧnta mea principală era cimitirul luptătorilor. Deasupra fiordului și a orașului se întindea această grădină a morții unde am căutat și am găsit mormîntul lui Frederik Laessoe. Am cules de aici, cîte o frunză verde pentru mama sa și pentru mine. M-am gîndit la viața lui atît de scurtă, dar totuși atît de plină și la prietenia noastră. Ne aflam chiar pe locul de bătălie de odinioară. Au și început să reconstruiască, aici unde ieri se mai întindeau încă ruinele. De jur împrejur pămîntul gol, sub iarba smulsă, își arată rănilile făcute de șrapnele.

Tristețea îmi strânge inima, mă gândesc la Lessee, la toți cei care și-au dat, în acest loc, ultima suflare. Pământul pe care calc e sfânt. Niciodată n-am mai simțit un atât de puternic patriotism. Niciodată n-am mai venit în Germania cu o inimă atât de puternic daneză.

Totuși, la Leipzig și la Dresda, prietenii mei n-au schimbat-o. Ei mă primiră cu aceeași cordialitate și bunăvoință. Aproape toți admirau vigoarea și unitatea micului popor danez. Unii chiar mărturiseau că danezii aveau dreptate; alții, care erau de părere contrară, nu și-o spuseră pe față. N-avem de ce mă plînge: mă înconjură o atmosferă de pace și de armonie. Poezia hazardului — dacă îndrăznesc să repet încă o dată acest cuvînt — îi aduse poetului nota ei.

La Maxen, o frumoasă reședință la cîteva leghe de Dresda, mai fusesem înainte cu șapte ani. Într-o seară făcusem o plimbare cu doamna von Serre. Aruncată în drum, smulsă din pămînt, zăcea o biată lariță, pe care ai fi putut-o băga într-un buzunar.

— Biet copăcel, nu vreau să mori! am zis eu și-am căutat cu ochii, în marginea stîncii, o mîină de pămînt în care s-o plantez. Se spune că am mîină bună. Poate prinde rădăcini!

Am auzit mai tîrziu, la Copenhaga, că pomișorului meu îi mergea bine. Doamna von Serre îl luase în grija ei. O potecută ducea într-acolo și o tăbliță purta următoarea inscripție: „*Arborele poetului danez*”. În timpul războiului nimeni nu se atinsese de el, dar din păcate, nu prea avea unde să se dezvolte: un mestecăan puternic îi acoperea cren-gile. Într-o zi însă trăsnetul doborî mestecănul iar „copăcelul poetului” rămase în picioare, intact și liber.

La întoarcerea mea, în 1851, am primit titlul de profesor onorific. De îndată ce primăvara reînverzi pădurea, am reluat firul întrerupt al călătoriei și am revenit la Weimar. La buchetul amintirilor acestei șederi aici se adaugă și relațiile mele cu Liszt. Era — cum se știe — șef de orchestră la Weimar, unde avea o mare influență asupra elementului muzical al teatrului. Scopul său era să impună pe această

scenă opere muzicale importante, greu acceptate de celelalte teatre germane. La Weimar se reprezentase *Benvenuto Cellini* de Berlioz care, pentru publicul din acest oraș, prezenta un interes cu totul special, din pricina lucrării lui Goethe, privitoare la artistul florentin. Dar mai ales era muzica lui Wagner, pe care Liszt o prefera și pe care se hotărîse s-o susțină, fie aducînd-o pe scenă, fie publicînd diverse scrieri asupra operei sale.

Wagner era considerat în Germania ca muzicianul cel mai genial al epocii noastre, ceea ce în simplitatea mea nu pot fi de acord. Nu neg grandiosul și pitorescul compozițiilor sale; mi se pare că muzica sa este o operă esențialmente cerebrală, dar floarea muzicii — melodia — lipsește.

Wagner și-a scris singur cea mai mare parte a libretelor operelor sale și din acest punct de vedere, ca poet, poate fi clasat foarte sus. Cînd am auzit pentru prima oară această muzică mi s-a părut că un ocean de sunete se prăvale asupra capului meu și asta mă cutremură și psihic și fizic.

Într-o seară, după reprezentația lui *Lohengrin*, Liszt, încă încins, înflăcărat, veni să mă caute în loja unde stăteam cam năucit și răvășit.

— Ei, ce zici? izbucni el.

— Sînt pe jumătate mort, îi spusei. *Lohengrin* îmi apare ca un pom minunat, foșnind într-una, scuturat de vînturi, dar fără flori și fără fructe. Trebuie să încerci să mă înțelegi. De altfel, părerea mea asupra muzicii are prea puțină importanță, dar cer acestei arte, ca și poeziei, trei elemente: inteligență, imaginație și sentiment, care nu pot fi exprimate decît prin melodie. Văd în Wagner un inovator puternic. Regret totuși că n-are suflul divin care-i animă pe Mozart și pe Beethoven.

Într-una din poveștile mele, *Sub salcie*, am zugrăvit vechea cetate a Nürnbergului. Nu mai revăzusem Münchenul din 1840. L-am comparat, în *Bazarul unui poet*, cu un trandafir care scoate în fiecare an noi ramuri. Fiecare ramură e o stradă, fiecare frunză un palat, o biserică, un monument. Trandafirul era acum un arbust puternic, în plină floare. O roză se numea Bazilica, o alta Bavaria: astfel m-am exprimat cînd regele Ludovic mi-a cerut părerea asupra acestui oraș.

München este pentru mine orașul cel mai interesant din Germania, grație mării activității desfășurate de regele Ludovic și al simțului său artistic. Teatrul, mai ales, este în plină evoluție. Poetul Dingelstedt achiziționa toate noutățile dramatice ale scenelor europene și întreținea relații cu autorii cei mai cunoscuți din toate țările. Îmi adresase și mie o scrisoare respectuoasă, pentru a-mi cere lămuriri în legătură cu teatrul din Danemarca. A fost deci primul pe care l-am vizitat la München. Mi-a pus o lojă la dispoziție și l-a anunțat pe rege de sosirea mea în oraș. A doua zi am primit o invitație la masă la castelul Starnberg, unde-și avea reședința. Regele Max e un om tânăr și deosebit de amabil. Mi-a vorbit despre operele mele: *Improvizatorul*, *Bazarul unui poet*, *Mica sirenă* și *Grădina raiului*. După-masă mă convinge să facem o plimbare cu barca și în curînd aceasta și aluneca pe apă, în timp ce eu îi citeam *Rățușca cea urîtă*. Vorbirăm apoi despre lucrările mele, despre darul cu care mă înzestraseră cerul, despre ciudata soartă hărăzită omului; aproape de noi se afla un soc în floare, ceea ce îmi dădu prilejul să vorbesc despre driada care locuiește în el, așa cum e arătat în povestea *Regina socului*.

Norii se fugăreau pe cerul plumburiu.

— Dacă ar apărea soarele — spuse regele — ați putea vedea cît de luminoși sînt munții.

— Cum de obicei am noroc, spusei eu, cred că va apărea! și, într-adevăr, norii se risipiră și Alpii apărură inundați de o lumină trandafirie.

Seara era splendidă, apele liniștite ale lacului și munții cu crestele de zăpadă străluceau sub reflexele roșii ale amurgului. Un minunat decor de feerie!

La întoarcere, am petrecut sărbătorile de Rusalii la Ingemann, în casa lui din pădure. Nimic nu se schimbase. Și lucrurile și inimile rămăseseră aceleași. Lebăda migratoare, oricît de departe ar zbura, se reîntoarce totdeauna la cuiul ei vechi de pe malul lacului, și eu fac la fel ca ea.

Aici îmi regăsesc amintirile care se apleacă spre mine, iar eu împlutesc din ele o jerbă în mii de culori: *Povestea vieții mele*.

Primăvara începu veselă, cu toată verdeața și cu toate cîntecele privighetorilor sale. Dar curînd toată această splendoare păli în fața zilelor cumplite care urmară. În Copenhaga izbucnise holera, care-mi răpi numeroși prieteni dragi.

De la o vreme se răspîndise în Danemarca obiceiul să sărbătorești cu foștii colegi un sfert de veac de cînd ți-ai luat bacalaureatul. Promoția mea dăduse — cum am mai spus — patru poeți mari și doisprezece mai mici. Profesorul Klausen ținu un toast în cinstea lui Palludan-Müller și a mea, socotindu-ne doi dintre poeții cei mai de prestigiu ai literaturii daneze. Cu acest prilej se luă hotărîrea să se înființeze o bursă „Palludan-Müller și Andersen” menită să susțină un poet danez fără situație.

Apoi, anul următor, o nouă călătorie: Viena, Triest și Veneția. La Viena am reîntîlnit-o, după mulți ani, pe Jenny Lind, acum doamna Goldschmit. Soțul ei, pe care-l vedeam pentru prima oară, mă primi cu multă prietenie și un băiețuș mă privi cu ochii lui mari. Jenny cîntă: recunoscui acelaș suflet, aceeași voce: o pasăre plină de bucuria de a trăi. Privighetoarea nu cîntă mai melodios, sturzul nu-și modulează trilurile mai perfect. Pentru asta îți trebuie un suflet de copil și înțelegător ca cel al Jenny-ei. Ea a părăsit scena. Socot că a comis o crimă împotriva artei abandonîndu-și astfel misiunea pe care i-o încredințase Dumnezeu.

Povestea vieții mele mi se desfășoară acum prin fața ochilor bogată, frumoasă, alinîndu-mi atîtea necazuri!

Căci de multe ori răul e spre bine și din durerea cea mai aprigă poate țîșni bucuria. Mă socotesc pe drept cuvînt un copil al Fericii.

Cei mai de seamă oameni din vremea mea m-au primit bine și credința mea în semenii mei nu mi-a fost înșelată. Zilele de tristețe și de necaz poartă întotdeauna în ele un grăunte al bucuriei. Fiecare nedreptate pe care am îndurat-o, fiecare mîină dușmănoasă, care a vrut să mă abată din calea mea, mi-a adus un bine. În drumul nostru spre perfecțiune, amărăciunea și durerea pălesc, singură frumusețea rămîne. Ea e ca un curcubeu care se arcuiește pe deasupra norilor întunecați.

Bine-ar fi ca oamenii să fie îngăduitori cu mine, cum doresc să fiu și eu față de ei. Mărturisirea unei vieți are pentru cel drept puterea unui lucru sfânt. Eu m-am spovedit semenilor mei în întregime și cu încredere.

Ca și cum m-aș fi aflat în mijlocul unor prieteni foarte dragi, mi-am spus... *Povestea vieții mele*

Hans Christian Andersen

Copenhaga, 2 aprilie, 1855